ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΑΣΤΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΠΙΣΩ ΣΤΟΥΣ ΤΑΦΟΥΣ ΤΟΥΣ

ΔΕΚΑ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ

FAURA BOOKS

Οι Ήρωες Πίσω στους Τάφους τους

Δέκα Ριζοσπαστικά Κείμενα για το Κυπριακό

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΑΣΤΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΠΙΣΩ ΣΤΟΥΣ ΤΑΦΟΥΣ ΤΟΥΣ

ΔΕΚΑ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ
ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ

FAURA BOOKS

Για τη φαούρα των ριζοσπαστικών ιδεών

Οι εκδόσεις faura τυπώνουν τζιαι διακινούν έντυπα με σκοπό την όξυνση του κινηματικού διαλόγου τόσο σε θεωρητικά όσο τζιαι σε πρακτικά ζητήματα. Στόχος μας εν να υπάρχει μια δομή που μπορεί να εκδίδει έντυπο υλικό που άτομα τζιαι συλλογικότητες. Η συμφωνία με το περιεχόμενο ένεν απαραίτητη.

Είμαστε ενάντια στη λογική των πνευματικών δικαιωμάτων. Προτρέπουμε σε ελεύθερη χρήση των εντύπων μας για σκοπούς όξυνσης του ταξικού τζιαι κοινωνικού ανταγωνισμού.

Οι Ήρωες Πίσω στους Τάφους τους: Δέκα Ριζοσπαστικά Κείμενα για το Κυπριακό
Επιμέλεια: Αντώνης Παστελλόπουλος

Σελιδοποίηση: faura books

Ο τίτλος και η εικόνα του εξώφυλλου προέρχονται από το πέμπτο τεύχος του αναρχικού περιοδικού «Τραίνο στην Πόλη», το οποίο κυκλοφόρησε τον Σεπτέμβρη του 1988 στη Λεμεσό.

Ετυπώθηκε σε 250 αντίτυπα στα ελληνικά και 150 στα αγγλικά στη Λευκωσία, τον Ιούνιο του 2025.
Διανέμεται με ελεύθερη συνεισφορά.

faurabooks@riseup.net
faurabooks.noblogs.org

Η συλλογή αυτή αφιερώνεται στη μνήμη του Φειδία Χριστοδουλίδη.

Περιεχόμενα

Όροι που Εμφανίζονται στα Κείμενα 9

Εισαγωγή (Α. Παστελλόπουλος) 13

Η Κύπρος, το Εθνικό και ο Εθνικισμός: Μία Ελευθεριακή Ανάλυση (Ανώνυμο) 42

Ούτε Ντάβος, Ούτε Ξεντάβος (αναρχική ομάδα «Ανάφεντος») 112

Ο Κύριος Εχθρός είναι η «Δικιά Μας» Αστική Τάξη (Εργατική Δημοκρατία) 130

Τα «Αυτονόητα» του Σοσιαλπατριωτισμού (Εργατική Δημοκρατία) 138

Ομοσπονδία ή Θάνατος (Μ. Τρότσκυ) 164

Σχετικά με το Σχέδιο Ανάν (Αναρχικός Πυρήνας Κύπρου) 170

5 Θέσεις για τη Διαδικασία Επανένωσης της Χώρας (Φάλιες) 178

Ναι, ρε! Ομοσπονδία! (Συσπείρωση Ατάκτων) 188

Ο Εθνικισμός, τα Φυσικά Αέρια, οι Διακοινοτικοί Αγώνες (antifa λευkoşa) 196

Προς μια Μαρξιστική Προσέγγιση του Κυπριακού Προβλήματος Σήμερα (Φ. Χριστοδουλίδης) 204

Όροι που Εμφανίζονται στα Κείμενα

ΑΚΕΛ: Το «Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού» (ΑΚΕΛ) είναι το μεγαλύτερο αριστερό κόμμα και ένα από τα δύο μεγαλύτερα κόμματα στην Κυπριακή Δημοκρατία. Ιδρύθηκε το 1941 και είναι το παλαιότερο ενεργό κόμμα στο νησί.

Ανάφεντος, αναρχική ομάδα: Αναρχική ομάδα της Λεμεσού τη δεκαετία του '80. Θεωρείται η πρώτη αναρχική ομάδα στο νησί.

Αριστερή Πτέρυγα της ΕΔΕΚ: Γνωστή και ως «Σοσιαλιστική Έκφραση» ή απλώς ως «Αριστερή Πτέρυγα», η «Αριστερή Πτέρυγα της ΕΔΕΚ» αποτελούσε αρχικά την τροτσκιστική πτέρυγα του Σοσιαλιστικού Κόμματος ΕΔΕΚ. Τα μέλη της εκδιώχθηκαν από το κόμμα τη δεκαετία του '80, με την Πτέρυγα να οδηγείται στον εξωκοινοβουλευτικό αριστερό χώρο.

Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Μακάριος Γ΄: Αρχιεπίσκοπος της Κύπρου από το 1950 μέχρι και τον θάνατό του το 1977. Πρωτοστάτησε στην πρωτοβουλία δημιουργίας της ΕΟΚΑ, ενώ μετέπειτα υπέγραψε τις συνθήκες Ζυρίχης-Λονδίνου, εκπροσωπώντας την ελληνοκυπριακή κοινότητα. Διετέλεσε ως πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας από το 1960 μέχρι και τον θάνατο του.

Διζωνική Δικοινοτική Ομοσπονδία (ΔΔΟ): Πλαίσιο λύσης του Κυπριακού το οποίο υποστηρίζεται από τα Ηνωμένα Έθνη και το οποίο αποφασίστηκε επίσημα ως κοινή βάση από τις δύο κοινότητες με την υπογραφή της Συμφωνίας Υψηλού Επιπέδου του 1977 από τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο Γ΄ και τον Ραούφ Ντενκτάς. Όλες

οι διαδικασίες επίλυσης του Κυπριακού από το 1977 βασίστηκαν σε αυτό το μοντέλο, συμπεριλαμβανομένου του Σχεδίου Ανάν. Μια λύση του Κυπριακού βασισμένη στη διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία προϋποθέτει τη γεωγραφική και πολιτική επανένωση της Κύπρου μέσα από τη δημιουργία δύο εσωτερικά αυτόνομων πολιτειών, οι οποίες θα υπόκεινται σε μια δικοινοτική κεντρική κυβέρνηση.

Ε/Κ, Τ/Κ: Συντομογραφίες που χρησιμοποιούνται σε ορισμένα κείμενα για τις λέξεις 'Ελληνοκύπριοι' και 'Τουρκοκύπριοι'.

ΕΔΕΚ: Η «Ενιαία Δημοκρατική Ένωση Κέντρου» (ΕΔΕΚ) ιδρύθηκε το 1969 από το Βάσο Λυσσαρίδη ως το δεύτερο αριστερό ελληνοκυπριακό κόμμα στο νησί. Μετονομάστηκε το 1974 σε «Σοσιαλιστικό Κόμμα Ε.Δ.Ε.Κ.». Μετά τα γεγονότα του 1974 είδε μια συστηματική αύξηση τόσο στα εγγεγραμμένα μέλη, όσο και στα εκλογικά αποτελέσματα μέχρι και τη δεκαετία του '80. Ανήκε ιδεολογικά στο ρεύμα του σοσιαλισμού του τρίτου κόσμου (third world socialism), συνδυάζοντας σοσιαλδημοκρατική οικονομική πολιτική με αριστερό εθνικισμό. Παραμένει ως ενεργό κόμμα στο νησί.

Εντός των Τειχών: Κυπριακό αριστερό περιοδικό του εξωκοινοβουλευτικού χώρου που κυκλοφορούσε από το 1985 ως το 1990 στη Λευκωσία. Εκδόθηκαν συνολικά 42 τεύχη.

ΕΟΚΑ: Η «Εθνική Οργάνωσις Κυπρίων Αγωνιστών» (ΕΟΚΑ) ήταν ελληνοκυπριακή εθνικιστική στρατιωτική οργάνωση που δρούσε κατά των Βρετανών στα τελευταία χρόνια της βρετανικής αποικιοκρατίας, με στόχο την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Είχε έντονο αντικομμουνιστικό χαρακτήρα. Αρχηγός της οργάνωσης ήταν ο Γεώργιος Γρίβας.

ΕΟΚΑ Β': Η «Εθνική Οργάνωσις Κυπρίων Αγωνιστών Β'» (ΕΟΚΑ Β') ήταν παράνομη ελληνοκυπριακή εθνικιστική στρατιωτική οργάνωση που ιδρύθηκε το 1971 από τον Γεώργιο Γρίβα. Προωθούσε την ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα και συμμετείχε

στο πραξικόπημα κατά του προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας το 1974.

Εργατική Δημοκρατία: Τροτσκιστική πολιτική ομάδα που δημιουργήθηκε τη δεκαετία του ’70 και ανέπτυξε έντονη πολιτική δραστηριότητα τη δεκαετία του ’80.

Κυπριακή Δημοκρατία: Ανεξάρτητο κυπριακό κράτος το οποίο ανακηρύχθηκε το 1960 μετά την υπογραφή των συνθηκών Ζυρίχης-Λονδίνου του 1959. Είχε δικοινοτικό χαρακτήρα μέχρι τα γεγονότα του 1963, όπου και πέρασε υπό τον απόλυτο έλεγχο της ελληνοκυπριακής κοινότητας. Παραμένει το μόνο αναγνωρισμένο ανεξάρτητο κυπριακό κράτος στο νησί.

ΤΔΒΚ: Η «Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου» (ΤΔΒΚ) ανακηρύχθηκε ως ανεξάρτητο τουρκοκυπριακό κράτος το 1983. Αναγνωρίστηκε μόνο από την Τουρκική Δημοκρατία, με τον γεωγραφικό χώρο που διεκδικεί η ΤΔΒΚ να θεωρείται νομικά κομμάτι της Κυπριακής Δημοκρατίας, του μόνου διεθνώς αναγνωρισμένου κυπριακού κράτος στο νησί.

ΤΜΤ: Η «Τουρκική Οργάνωση Αντίστασης» (Türk Mukavemet Teşkilatı, TMT) ήταν τουρκοκυπριακή εθνικιστική στρατιωτική οργάνωση που ιδρύθηκε το 1958 με στόχο τη διχοτόμηση του νησιού. Μετά το 1974 ενσωματώθηκε στις δυνάμεις ασφαλείας της ΤΔΒΚ.

Τραίνο στην Πόλη: Κυπριακό αναρχικό περιοδικό το οποίο κυκλοφορούσε σε άτακτα χρονικά διαστήματα από το 1987 ως το 1994 στη Λεμεσό. Κυκλοφόρησαν συνολικά 11 τεύχη, ένα από τα οποία ήταν διπλό.

Εισαγωγή

Ο εθνικισμός παραμένει αδιαμφισβήτητα συνδεμένος με την πολιτική και κοινωνική πραγματικότητα της Κύπρου. Αν το φαινόμενο χαρακτηρίζεται από κάποια ιδιαιτερότητα μέσα στο κυπριακό πλαίσιο, αυτή εντοπίζεται στη διατήρηση και αναπαραγωγή του Κυπριακού Προβλήματος ως το κυρίαρχο πολιτειακό και πολιτικό ζήτημα στο νησί τουλάχιστον από τη δεκαετία του ’50, παρά στην κυριαρχία των εθνικών ταυτοτήτων, τη διατήρηση του εθνικού πολιτικού λόγου ή την αναπαραγωγή εθνικών μύθων, αφού αυτές οι εκφάνσεις του εθνικισμού αναπαράγονται μέσα από τις δομές κάθε μοντέρνου έθνους-κράτους και την καθημερινότητα που τις περιβάλλει. Η διαδικασία εδραίωσης του Κυπριακού ως αναπόσπαστου κομματιού της κυπριακής καθημερινότητας παραμένει αλληλένδετη με την υποβάθμιση των κοινωνικών διεκδικήσεων στο νησί, διαμεσολαβώντας πολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές αντιφάσεις μέσα από μία ατελείωτη επίκληση για εθνική ενότητα, μπροστά στο αγεφύρωτο «εθνικό πρόβλημα». Μέσα σε αυτές τις συνθήκες, η πολυτέλεια της πολιτικής δραστηριοποίησης ανεξάρτητα από το Κυπριακό Πρόβλημα αποδεικνύεται επανειλημμένα ως ένα εξαιρετικά δύσκολο, αν όχι ακατόρθωτο εγχείρημα, με την ανάγκη κάποιας τοποθέτησης απέναντι του να παίρνει τη μορφή επιβεβλημένης συνθήκης παρά προσωπικής ή συλλογικής επιλογής.

Για τον μικρό (ελληνο)κυπριακό αντιεθνικιστικό ριζοσπαστικό χώρο, η αποδόμηση της μοντέρνας κυπριακής εμπειρίας προϋπέθετε την κριτική ανάλυση του εθνικισμού τόσο σε θεωρη-

τικό όσο και σε ιστορικό επίπεδο, διαμορφώνοντας παράλληλα νέες αναγνώσεις του Κυπριακού Προβλήματος. Ένα σημαντικό κομμάτι των θεωρητικών κειμένων της (ελληνο)κυπριακής εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς και του αντιεξουσιαστικού χώρου καταπιάστηκε ιστορικά με τη θεωρητική ανάλυση, καταγραφή και προώθηση της κυπριακής ταυτότητας, χρησιμοποιώντας διάφορους όρους αναφοράς, συχνά παρμένους από την ακαδημαϊκή έρευνα και πολιτική ρητορική της περιόδου, όπως για παράδειγμα οι όροι «κυπριακή συνείδηση», «κυπριωτισμός», «κυπριακότητα» και «κυπροκεντρισμός». Οι όροι αυτοί έχουν χρησιμοποιηθεί τόσο ως αναφορές σε θεωρητικά σχήματα που προσπαθούν να αναπτύξουν πολιτικές, κοινωνιολογικές και ιστορικές αναλύσεις ανεξάρτητες από την κυρίαρχη ελληνοκυπριακή εθνικιστική αφήγηση, όσο και ως ιδεολογικοί όροι αυτοαναφοράς, σηματοδοτώντας συνήθως την αντίθεση στον ελληνοκυπριακό και τουρκοκυπριακό εθνικισμό, την υποστήριξη της επανένωσης του νησιού με βάση τη διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία και γενικότερα την ταύτιση με τον γεωγραφικό χώρο και το πολιτιστικό πεδίο της Κύπρου στο σύνολό του.

Μπορούμε να αναφέρουμε εδώ, μεταξύ άλλων, τα διάφορα κείμενα που εκδόθηκαν στο αριστερό περιοδικό «Εντός των Τειχών» (1985-90) και το αναρχικό περιοδικό «Τραίνο στην Πόλη» (1987-94), το περιοδικό «Εξ Υπαρχής» (1999-04), το οποίο αποτέλεσε σημαντικό χώρο συζήτησης κυπροκεντρικών ιδεών στις αρχές του 21ου αιώνα, καθώς και την μπροσούρα «Κυπριακή Συνείδηση: Διάλογος για μια Εμπειρία Χωρίς Όνομα» του Αντρέα Παναγιώτου που εκδόθηκε το 1992. Οι κυπροκεντρικές προσεγγίσεις χαρακτηρίζονται συχνά (αν και όχι απόλυτα) από την κριτική προσέγγιση ως προς το ρόλο του ελληνοκυπριακού και του τουρκοκυπριακού εθνικισμού στη διαμόρφωση των ιστορικών γεγονότων στο νησί, από την θεωρητικοποίηση ενός κυπροκεντρικού ιστορικού υποκειμένου το οποίο τοποθετείται διαλεκτικά σε μία θέση αντίστασης σε σχέση με τον ελληνοκυπριακό και τουρκοκυπριακό εθνικισμό, καθώς και από την παραγωγή μιας νέας γενεαλογίας βασισμένη πάνω σε αυτή τη διαλεκτική, όπου ιστορικά πρόσωπα και γεγονότα αποκτούν νέο νόημα μέσα από καινούργιες αναγνώσεις της μοντέρνας κυπριακής ιστορίας.

Οι συγκεκριμένες ιδεολογικές τάσεις διαμορφώθηκαν αρχικά μέσα στον απόηχο του 1974 και συγκεκριμένα τις δεκαετίες του '70, '80 και '90, περίοδο κατά την οποία νέες πολιτικές ιδέες έκαναν την εμφάνιση τους στην Κυπριακή Δημοκρατία, επηρεασμένες από τα διάφορα ρεύματα της νέας αριστεράς που αναπτύσσονταν στις δυτικές χώρες τις δεκαετίες του '60 και '70. Μέσα σε αυτό το μεταπολεμικό ρεύμα πολιτικοποίησης έκανε για πρώτη φορά την εμφάνιση του ο αναρχισμός στο νησί, ενώ παράλληλα εμφανίστηκαν φεμινιστικές, τροτσκιστικές και μαοϊκές οργανώσεις και ομάδες, οι οποίες δραστηριοποιήθηκαν κυρίως έξω από τις κρατικές πολιτικές διαδικασίες. Μετά από πολλαπλές ιδεολογικές διαμάχες και θεωρητικές αντιπαραθέσεις με τις διάφορες τάσεις του αριστερού ελληνοκυπριακού εθνικισμού, οι κυπροκεντρικές θέσεις κατάφεραν, αν όχι να κυριαρχήσουν, τουλάχιστον να ταυτιστούν με τον ριζοσπαστικό (ελληνο)κυπριακό χώρο και να παραμείνουν αναπόσπαστο κομμάτι του.

Οι ριζοσπαστικές αντιεθνικιστικές προσεγγίσεις δεν είχαν παρ' όλα αυτά περιοριστεί ιστορικά στις κυπροκεντρικές πολιτικές και θεωρητικές αναλύσεις που αναπτύχθηκαν γύρω από την κυπριακή ταυτότητα. Μία πιο περιεκτική ανάγνωση του θεωρητικού και πολιτικού υλικού του κυπριακού ριζοσπαστικού χώρου αναδεικνύει μια σειρά κειμένων τα οποία αποκλίνουν από τις κυρίαρχες κυπροκεντρικές προσεγγίσεις, τόσο στην έμφαση της κριτικής τους, όσο και στους θεωρητικούς τους προσανατολισμούς. Η συλλογή αυτή έχει ως στόχο να κάνει προσιτό το περιεχόμενο αυτών των κειμένων σε ένα νέο κοινό, φέρνοντας στην επιφάνεια τις εναλλακτικές ριζοσπαστικές προσεγγίσεις μέσα από τις οποίες ο (ελληνο)κυπριακός ριζοσπαστικός χώρος έχει αναλύσει και αποδομήσει το Κυπριακό Πρόβλημα, καθώς και την κυπριακή εμπειρία γενικότερα.

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ

Η επιλογή των κειμένων εξαρτήθηκε από μια σειρά βασικών κριτηρίων. Πρώτον, τα κείμενα έπρεπε να επικεντρώνονται στο Κυπριακό Πρόβλημα και να εκφράζουν μια κριτική οπτική που να πηγάζει από τις πολιτικές παραδόσεις του κυπριακού εξωκοινοβουλευτικού ριζοσπαστικού χώρου, όπως ο μαρξισμός, ο αναρχισμός ή

η αντιεξουσία. Δεύτερον, τα κείμενα έπρεπε να μην εντάσσουν την έννοια του «έθνους» (ή του «λαού») στο επίκεντρο της ανάλυσής τους, τοποθετώντας τα έξω από μια εθνική ανάγνωση του Κυπριακού Προβλήματος. Τρίτον, τα κείμενα έπρεπε να εμπεριέχουν ανάλυση και όχι απλά πολιτική ρητορική. Τέταρτον, αποκλείστηκαν κείμενα που εστίαζαν σε έννοιες της κυπριακής ταυτότητας, καθώς βασίζονται πάνω στην έννοια ενός κυπριακού λαού που συνδέεται με μια εναλλακτική φαντασιακή κοινότητα. Για αυτόν τον λόγο, η συμπερίληψή τους θα ερχόταν σε αντίθεση με το δεύτερο βασικό κριτήριο επιλογής. Αξίζει να αναφερθεί εδώ πως η έκδοση ανθολογίας κυπροκεντρικών κειμένων το 2022[1] έχει κάνει διαθέσιμα κάποια από τα πιο σημαντικά κυπροκεντρικά κείμενα σε ένα ευρύτερο κοινό, καλύπτοντας το κενό που υπήρχε στη βιβλιογραφία.

Πέρα από την ικανοποίηση των βασικών κριτηρίων επιλογής, η ιδεολογική συνοχή δεν έπαιξε κάποιο ρόλο. Αντίθετα, η συλλογή παρουσιάζει κείμενα με διαφορετικές οπτικές, ιδεολογικές καταβολές και θεωρητικές αφετηρίες. Αυτή η ετερογένεια αντανακλά το γενικότερο πνεύμα αυτής της έκδοσης, η οποία έχει ως στόχο να διευρύνει τη συζήτηση γύρω από το Κυπριακό Πρόβλημα μέσω της συμπερίληψης ριζοσπαστικών αναλύσεων, παρά την προώθηση μιας συγκεκριμένης ερμηνείας. Στην αρχική της σύλληψη, η συλλογή είχε ως στόχο να παρουσιάσει ριζοσπαστικά κείμενα από όλη τη σύγχρονη κυπριακή ιστορία, συμπεριλαμβανομένων κειμένων που κυκλοφόρησαν από το «Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου» (1926-44) και το «Τροτσκιστικό Κόμμα Κύπρου» (1947-49).[2] Ωστόσο, αυτό αποδείχθηκε δύσκολο λόγω της απουσίας κει-

1 Ο πλήρης τίτλος της έκδοσης είναι «Ανθολογία Ιστορικών Κειμένων και Αναλύσεων για την εξελικτική πορεία των θέσεων για τον Κυπροκεντρισμό, την Κυπριακή Συνείδηση, την Κυπριακή ταυτότητα και τον Κυπριωτισμό». Εκδόθηκε το 2022 από τον Νεοκυπριακό Σύνδεσμο. Την επιμέλεια ανέλαβαν ο Αντρέας Παναγιώτου, ο Νίκος Μούδουρος και η Άννα Μισιαούλη. Η Ανθολογία συμπεριλαμβάνει ένα μεγάλο αριθμό κειμένων από όλη τη μοντέρνα ιστορία της Κύπρου, τόσο από Ελληνοκυπρίους όσο και από Τουρκοκυπρίους.

2 Πρόκειται για την μπροσούρα «Μερικά Επίκαιρα Πολιτικά Ζητήματα» που γράφτηκε από τον Χαράλαμπο Βατυλιώτη (Βάτη) και εκδόθηκε το 1931 από το Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου, και το άρθρο «Ποιος ο Πραγματικός Δρόμος για την Εθνική μας Λευτεριά», που κυκλοφόρησε το 1947 στο τρίτο φύλλο της εφημερίδας «Εργάτης» του Τροτσκιστικού Κόμματος Κύπρου. Τα κείμενα

μένων από τις δεκαετίες του ’50 και του ’60 που να πληρούν τα κριτήρια επιλογής. Η απόφαση να επικεντρωθεί η συλλογή στην περίοδο μετά το 1974 επέτρεψε μια πιο εστιασμένη δημοσίευση που συνδέεται αμεσότερα με τη σημερινή πολιτική πραγματικότητα στην Κύπρο. Καθώς τα κείμενα που παρουσιάζονται εδώ γράφτηκαν μετά την de facto διχοτόμηση του νησιού, επικεντρώνονται σε θέματα και προβληματισμούς που παραμένουν επίκαιροι σήμερα, καθιστώντας τα κείμενα πιο προσιτά. Ένα άλλο σημείο που πρέπει να επισημανθεί είναι η απουσία τουρκοκυπριακών κειμένων από αυτή τη συλλογή, καθώς και κειμένων που εκδόθηκαν από Κύπριους μετανάστες.[3] Επομένως, θα πρέπει να σημειώσουμε ότι αυτή η συλλογή αντικατοπτρίζει πρωτίστως εξωκοινοβουλευτικές ριζοσπαστικές ιδέες εντός της ελληνοκυπριακής κοινότητας του νησιού, οι οποίες αναπτύχθηκαν κυρίως μέσα στην Κυπριακή Δημοκρατία μετά το 1974.

Ο εντοπισμός των κειμένων βασίστηκε σε μακροχρόνια αρχειακή έρευνα βασισμένη στο αρχείο που διατηρούσε η ομάδα «Συσπείρωση Ατάκτων» στον κοινωνικό χώρο «Καϊμάκκιν» στη Λευκωσία, ιδιωτικά αρχεία ατόμων που πολιτικοποιούνται στον εξωκοινοβουλευτικό χώρο, καθώς και στο υλικό που έχει αρχειοθετηθεί στο Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο (movementsarchive.org). Τα κύρια πολιτικά περιοδικά που εξετάστηκαν ήταν οι «Μαύρες Πινελιές», το «Εντός των Τειχών», το «Τραίνο στην Πόλη», το «Θκιάνεμα» , το «Χάτε-Hade», το «Εξ Υπαρχής», το «Καλέμι», το «Διαδικτυακό Περιοδικό Φάλιες», ο «Βουκώλος», το περιοδικό «Φάλιες OFFLINE», η «Ανατροπή», το «Μαθητικό Περιοδικό Σκαπούλα», η «Εντροπία» και το “Antifa Tropikal”, καθώς και οι

μπορούν να εντοπιστούν στην ιστοσελίδα του Κυπριακού Κινηματικού Αρχείου (movementsarchive.org). Έχουν επίσης συμπεριληφθεί στην κινηματική έκδοση «το υπόλοιπο μιας διαίρεσης», που κυκλοφόρησε το 2024 από τις εκδόσεις “Faura Books”.

3 Διάφορα αριστερά πολιτικά κείμενα δημοσιεύθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο κατά τη δεκαετία του ’70, ενώ άλλα κείμενα κυκλοφόρησαν περιστασιακά στην Ελλάδα μετά το 1974. Ο εντοπισμός τέτοιων κειμένων έχει αποδειχθεί ιδιαίτερα δύσκολος, αλλά η ύπαρξή τους πρέπει τουλάχιστον να αναφερθεί. Κάποια από αυτά τα κείμενα βρίσκονται στο αρχείο του “Marx Memorial Library” στο Λονδίνο. Σε σχέση με τα τουρκοκυπριακά κείμενα, ο σημαντικότερος περιορισμός ήταν η απουσία επαρκούς αριθμού μεταφράσεων.

εφημερίδες «Σοσιαλιστική Έκφραση», «Εργατική Δημοκρατία» και «Ανάφεντος»,[4] ενώ εξετάστηκε επίσης σημαντικός αριθμός πολιτικών φυλλαδίων, μπροσούρων και διαδικτυακών άρθρων. Τα κείμενα που παρουσιάζονται ψηφιοποιήθηκαν με βάση το πρωτότυπο υλικό, με εξαίρεση τα κείμενα που εκδόθηκαν μετά το 2009, τα οποία είχαν ήδη κυκλοφορήσει σε ψηφιακή εκδοχή. Για την μπροσούρα «Η Κύπρος, το Εθνικό και ο Εθνικισμός: Μία Ελευθεριακή Ανάλυση» βασιστήκαμε πάνω στην έκδοση της «Ανοιχτής Συνέλευσης Αγώνα Άνω Πόλης», που κυκλοφόρησε το 2018.[5]

Η ορθογραφία και η γραμματική των κειμένων που συγκεντρώθηκαν επιχειρήθηκε να διατηρηθεί στην αρχική τους εκδοχή, με εξαίρεση κάποιες μικροδιορθώσεις. Έχουν προστεθεί υποσημειώσεις σε διάφορα σημεία, προσφέροντας πρόσθετες πληροφορίες. Αυτές οι υποσημειώσεις συνοδεύονται από ένα σχόλιο που εξηγεί ότι η υποσημείωση προέρχεται από την ομάδα επιμέλειας. Οι υπόλοιπες υποσημειώσεις αποτελούν μέρος των πρωτότυπων κειμένων. Παρά την παρουσίαση κάθε κειμένου στην εισαγωγή, έχουν προστεθεί συμπληρωματικά εισαγωγικά σημειώματα στην αρχή του κάθε κειμένου.

ΣΥΝΤΟΜΗ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΟΥ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ[6]

Η ιστορία του εξωκοινοβουλευτικού χώρου της Κύπρου δεν έχει ακόμα γραφτεί. Αυτό που έχουμε στη διάθεση μας είναι μια συλλογή αποσπασματικών ακαδημαϊκών συνεισφορών, πρωτογενών πηγών και περιστασιακής κάλυψης από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, που δεν μπορούν ωστόσο απλώς να μετατραπούν σε μια

4 Η εφημερίδα «Ανάφεντος» ήταν έκδοση της «Ένωσης Αναρχικών», πολιτικής ομάδας που ήταν ενεργή το 2010-11. Δεν σχετίζεται με την αναρχική ομάδα «Ανάφεντος», που ήταν ενεργή τη δεκαετία του ’80.

5 Θα ήθελα να εκφράσω εδώ τις ευχαριστίες μου στα άτομα που ανέλαβαν την ψηφιοποίηση και επανέκδοση της μπροσούρας.

6 Η καταγραφή γράφτηκε το 2023. Για αυτό το λόγο, κάποιες από τις ομάδες που αναφέρονται έχουν πλέον είτε διαλυθεί επίσημα (antifa λευkoşa, Αερικό) είτε έχουν παραμείνει ανενεργές για εκτεταμένη χρονική περίοδο, στο σημείο που μπορούμε να θεωρήσουμε πως έχουν κλείσει τον κύκλο τους (ΑΚΘΟ, Αγκάρρα, Νέα Σκέψη, Συσπείρωση Ατάκτων, Α.ΣΥ.ΛΑ Ρε Αλέξης, Α. Σ. Ερρίκο Μαλατέστα και Κόρες Ξαπόλυτες).

γενικευμένη ιστορική αφήγηση. Η κατανόηση και ανάλυση της εξέλιξης του κυπριακού εξωκοινοβουλευτικού ριζοσπαστικού χώρου προϋποθέτει τόσο μια λεπτομερή επίγνωση της πολιτικής, οικονομικής και κοινωνικής ιστορίας της Κύπρου, όσο και μια γενικευμένη πρόσβαση στην «εσωτερική» γνώση του ίδιου του χώρου. Μια τέτοια ανάλυση προϋποθέτει, με τη σειρά της, συστηματική ιστορική έρευνα που εκτείνεται πέρα από τα όρια του κυπριακού ριζοσπαστικού χώρου καθαυτού. Αυτό που επιχειρείται πιο κάτω δεν είναι μια ιστορική ανάλυση, αλλά μια πρώτη σύντομη καταγραφή πολιτικών ομάδων και γεγονότων που εκτυλίχθηκαν μέσα σε αυτόν τον χώρο μετά το 1974. Η παρουσίαση αυτή οργανώθηκε σε περιόδους, με βάση το διαθέσιμο αρχειακό υλικό και τις προσωπικές μου γνώσεις. Ελπίζω πως η πιο κάτω παρουσίαση θα μπορέσει να αντικατασταθεί στο μέλλον με μια ανάλυση ικανή όχι απλώς να καταγράψει, αλλά και να εξηγήσει την ιστορική εξέλιξη αυτού του πολιτικού χώρου.

Πρώτη Περίοδος (1974-1994)

Τα γεγονότα του 1974 δημιούργησαν μια άνευ προηγουμένου κρίση στην Κυπριακή Δημοκρατία σε πολλαπλά επίπεδα. Η ακεραιότητα του κράτους αμφισβητήθηκε άμεσα από την τουρκική εισβολή και το πραξικόπημα της ελληνικής χούντας. Η κατοχή του ενός τρίτου του εδάφους του νησιού και η βίαιη εκτόπιση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων δημιούργησαν παράλληλα μια τεράστια ανθρωπιστική κρίση, με έναν στους τρεις Κύπριους να εκτοπίζεται από την εστία του, οδηγώντας στη δημιουργία δύο εθνικά ομογενοποιημένων περιοχών, που χώριζαν απόλυτα τις δύο κοινότητες μέχρι το άνοιγμα των οδοφραγμάτων το 2003. Η απώλεια γης και υποδομών δημιούργησε μια πρωτάκουστη οικονομική κρίση στην Κυπριακή Δημοκρατία, μειώνοντας την παραγωγική ικανότητα της χώρας στη γεωργική και βιομηχανική παραγωγή, θέτοντας τα θεμέλια για τη μετέπειτα στροφή της προς μια οικονομία υπηρεσιών. Ως αποτέλεσμα του πολέμου, ένα μεγάλο τμήμα του πληθυσμού προλεταριοποιήθηκε, μια διαδικασία που φαίνεται να πυροδότησε τη μαζική είσοδο των γυναικών στην αγορά εργασίας, αλλοιώνοντας σε μικρό χρονικό διάστημα τις κυρίαρχες έμφυλες σχέσεις, διαβρώνοντας παράλληλα τις παραδοσιακές αξίες.

Σε σχέση με το Κυπριακό Πρόβλημα, η ισορροπία δυνάμεων μετατοπίστηκε υπέρ της Τούρκικης Δημοκρατίας, με την ελληνοκυπριακή κοινότητα να χάνει το στρατιωτικό πλεονέκτημα που απολάμβανε έναντι της τουρκοκυπριακής κοινότητας μετά τη διακοινοτική βία της δεκαετίας του '60. Ωστόσο, η διπλωματία αντικατέστησε τη στρατιωτική εμπλοκή, με την Κυπριακή Δημοκρατία να χρησιμοποιεί την επιρροή της ως αναγνωρισμένο κράτος για να εμποδίσει την αναγνώριση τουρκοκυπριακού κράτους, συνεχίζοντας με επιτυχία το πολιτικό και οικονομικό εμπάργκο που επέβαλε στην τουρκοκυπριακή κοινότητα την προηγούμενη δεκαετία. Αντίθετα, η τουρκοκυπριακή ηγεσία είχε ως στόχο την ίδρυση δικού της αναγνωρισμένου κράτους στο νησί, συνεχίζοντας την πολιτική του ταξίμ (διχοτόμηση), χτισμένη πάνω στα λάφυρα του πολέμου και στον de facto έλεγχο του βόρειου τμήματος του νησιού, δημιουργώντας τις δικές της διοικητικές δομές. Η νέα πολιτική πραγματικότητα άλλαξε ριζικά το θεσμικό πλαίσιο για την επίλυση του Κυπριακού Προβλήματος. Οι συμφωνίες υψηλού επιπέδου του 1977 καθιέρωσαν τη διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία ως το συμφωνημένο μοντέλο για τη μελλοντική επανένωση του νησιού, αντικαθιστώντας το δικοινοτικό ενιαίο κράτος του 1960. Παρά την καθιέρωση του ομοσπονδιακού μοντέλου ως συμφωνημένου πλαισίου για την επίλυση της διαμάχης, οι πολιτικές ηγεσίες των δύο κοινοτήτων πρότειναν διαφορετικά, ακόμη και αντιφατικά οράματα σχετικά με τις δομές που θα συνόδευαν μια τέτοια ομοσπονδία. Διαφορετικές προσεγγίσεις γύρω από την ομοσπονδία εμφανίστηκαν και στις δύο κοινότητες, που κυμαίνονταν από την αποδοχή της ως αναγκαιότητα, μέχρι και την απερίφραστη καταδίκη της ως προοπτική.

Αυτό το μεταβαλλόμενο πλαίσιο συνοδεύτηκε από μια παράλληλη ιδεολογική κρίση. Με την επίτευξη του τουρκοκυπριακού εθνικιστικού στόχου της διχοτόμησης, μπήκε ταυτόχρονα η ταφόπλακα στον ελληνοκυπριακό εθνικιστικό στόχο για ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Στο πεδίο του δημόσιου λόγου, η ένωση είχε διατηρηθεί και στις δύο παραλλαγές του ελληνοκυπριακού εθνικισμού, συνεχίζοντας να οριοθετεί το όραμα της κοινότητας στην ελληνοκυπριακή πολιτική ζωή μέχρι και το 1974. Για τους Γριβικούς, που αντιπροσώπευαν την πιο ακραία εθνικιστική τάση,

η ένωση παρέμεινε άμεσος πολιτικός στόχος, ενώ για την κυρίαρχη παράταξη των Μακαριακών, που υποστήριξε δημόσια τη διατήρηση ανεξάρτητου κυπριακού κράτους, η ένωση παρέμεινε ως ένας αφηρημένος, μακροπρόθεσμος στόχος στις ιδεολογικές της διατυπώσεις. Η συμμετοχή της Γριβικής παράταξης στο πραξικόπημα, το οποίο πυροδότησε την τούρκικη εισβολή, οδήγησε στην εξίσωση του ενωτισμού με τον φανατισμό, τον εξτρεμισμό και την προδοσία, οδηγώντας στην εγκατάλειψή του από τον δημόσιο πολιτικό λόγο. Αυτή η εγκατάλειψη, ωστόσο, εκτόπισε επίσης το κυρίαρχο ιδεολογικό όραμα της ελληνοκυπριακής κοινωνίας από τη δημόσια σφαίρα, ένα όραμα που παρουσίαζε την ιστορική πορεία του νησιού εξελικτικά, με τελευταίο στάδιο την τελική εθνική «ολοκλήρωση» της ελληνοκυπριακής κοινότητας.

Ανάλογη ιδεολογική κρίση εξελισσόταν και στην ελληνοκυπριακή αριστερά. Για το ΑΚΕΛ, που παρέμενε κυρίαρχο στον χώρο της κυπριακής αριστεράς από τα τέλη της δεκαετίας του ’40, η Κύπρος βρισκόταν σε έναν αγώνα εθνικής αυτοδιάθεσης μετά την ανεξαρτησία της, παλεύοντας ενάντια στις δυνάμεις του ιμπεριαλισμού. Από την οπτική της ηγεσίας του κόμματος, αυτή η συνθήκη προϋπέθετε τη διατήρηση της εθνικής ενότητας ενάντια στις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις, ενώ η επίτευξη της αυτοδιάθεσης παρουσιαζόταν ως βασική προϋπόθεση για τον σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κοινωνίας. Μέσα από αυτή την λογική, το ΑΚΕΛ υποστήριξε το κράτος σε όλες τις βίαιες εξελίξεις της δεκαετίας του ’60, προωθώντας τις προσπάθειες της ελληνοκυπριακής κυβέρνησης να επιλύσει τη σύγκρουση με όρους ευνοϊκούς προς την ελληνοκυπριακή πλευρά. Ενώ ο ρόλος που έπαιξε η Ελλάδα στην de facto διχοτόμηση του νησιού εξάτμισε κάθε προσδοκία ή υποστήριξη για την ένωση, μια παράλληλη απογοήτευση, αν και σε μικρότερο επίπεδο, φαίνεται να εκτυλισσόταν και στο χώρο της αριστεράς, με το ΑΚΕΛ να διακηρύσσει τη λύση του Κυπριακού ως απαραίτητη προϋπόθεση για τον σοσιαλιστικό μετασχηματισμό της κυπριακής κοινωνίας, μετατοπίζοντας τη δυνατότητα μιας μετακαπιταλιστικής κοινωνίας σε ένα άγνωστο, απρόβλεπτο και απροσδιόριστο μέλλον.

Το ιδεολογικό κενό που δημιούργησε η παρακμή του ελληνοκυπριακού εθνικισμού καλύφθηκε από τον κυπριωτισμό στις δεκα-

ετίες του ’70 και του ’80, μια ιδεολογία που υποστήριζε ανοικτά την ανεξαρτησία της Κύπρου και η οποία συνδέθηκε πρωτίστως με το πολιτικό κέντρο και την αριστερά. Σε γενικές γραμμές, ο κυπριωτισμός στήριξε τις θέσεις του στην αρχή «ότι η Κύπρος έχει τον δικό της sui generis χαρακτήρα και, ως εκ τούτου, πρέπει να αντιμετωπίζεται ως μια οντότητα που είναι ανεξάρτητη από τις μητέρες πατρίδες των δύο βασικών κοινοτήτων του νησιού, δηλαδή την Ελλάδα και την Τουρκία».[7] Σε επίπεδο πολιτικού λόγου και δημόσιου συμβολισμού, αυτές οι ιδεολογικές αλλαγές είχαν τη σημασία τους, καθώς η σημαία και τα σύμβολα του κυπριακού κράτους ενσωματώθηκαν μέσα σε έναν ευρύτερο πατριωτικό συμβολισμό, ενώ η ανεξαρτησία της Κύπρου άρχισε να εορτάζεται δημόσια ως μνημειώδες ιστορικό γεγονός. Η ιδεολογική αυτή στροφή αντικατόπτριζε τη γενικότερη στροφή προς την υποστήριξη του ανεξάρτητου κυπριακού κράτους, αλλά και την ταύτιση της ελληνοκυπριακής κοινότητας με αυτό. Το ότι εμφανιζόταν μια νέα πολιτική συναίνεση ήταν εμφανές από τη μορφή που πήρε ο (δεξιός) ελληνοκυπριακός εθνικισμός όταν επανεμφανίστηκε σαν σημαντικός πολιτικός πόλος τη δεκαετία του ’90. Ενώ ο εθνικός, πολιτιστικός και κοινωνικός χαρακτήρας του κράτους παρέμενε πεδίο σφοδρής διαμάχης μεταξύ κυπριωτιστών και εθνικιστών, η αποδοχή ύπαρξης ενός ανεξάρτητου (ελληνο)κυπριακού κράτους δεν αμφισβητούταν πλέον από τις πολιτικές δυνάμεις εντός της κοινότητας.

Η ιδεολογική κρίση που συνόδευσε τα γεγονότα του 1974 επέτρεψε την επανερμηνεία του παρελθόντος και τη διαμόρφωση εναλλακτικών οραμάτων για το μέλλον. Η μετά το 1974 περίοδος χαρακτηρίστηκε από μια σταδιακή διάβρωση της ιδεολογικής ορθοδοξίας, η οποία εκφράστηκε μέσα από την εμφάνιση ριζοσπαστικών εξωκοινοβουλευτικών ομάδων, σηματοδοτώντας μια σαφή στροφή σε σχέση με την εξωκοινοβουλευτική στασιμότητα της δεκαετίας του ’60. Αυτές οι ομάδες παρουσίασαν ένα νέο κύμα πολιτικών ιδεών, που κυμαίνονταν από τον φεμινισμό,

---

7 Caesar Mavratsas (1997) The ideological contest between Greek Cypriot nationalism and Cypriotism 1974-1995: Politics, social memory and identity. *Ethnic and Racial Studies*, 20 (4), σελίδα 721.

την οικολογία και τον τροτσκισμό, μέχρι τον αναρχισμό και τον κοινωνικό φιλελευθερισμό. Κατά την πρώτη δεκαετία μετά το 1974 μπορούμε επίσης να σημειώσουμε την ύπαρξη μικρών ομάδων και εκδόσεων που διατηρούσαν μια έντονη ελληνοκυπριακή ενωτική εθνικιστική τάση. Αυτό το ρεύμα συνδέθηκε αρχικά με την «Ανασύσταση του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου» (1975-77), ενός μικρού μαοϊκού πολιτικού κόμματος, που εστίαζε στα εθνικιστικά στοιχεία της μαοϊκής ιδεολογίας, παρά στην έννοια της πολιτιστικής επανάστασης. Αφού απέτυχε να κερδίσει μαζική υποστήριξη, το κόμμα αυτοδιαλύθηκε το 1977, με τις ιδέες του να συνεχίζονται εν μέρη μέσω των περιοδικών «Ορυμαγδός», «Αυτοδιάθεση» και «Ένωσις», που συνδέονταν με την ταβέρνα «Αιγαίον» στην παλιά πόλη της Λευκωσίας. Αν και στα πρώτα χρόνια μετά το 1974 αυτή η ιδεολογική τάση θεωρήθηκε κομμάτι του εξωκοινοβουλευτικού χώρου, οι θέσεις που εξέφραζε, οι οποίες συνταυτίζονταν με θέσεις της ελληνοκυπριακής άκρας δεξιάς, οδήγησαν σε έντονη αντιπαράθεση τη δεκαετία του '80, καταλήγοντας στον αποκλεισμό του συγκεκριμένου ιδεολογικού ρεύματος από τον ευρύτερο εξωκοινοβουλευτικό ριζοσπαστικό χώρο.

Σε αντίθεση με αυτές τις περιθωριακές ελληνοκυπριακές εθνικιστικές ομάδες, νέες αριστερές τάσεις άρχισαν να εμφανίζονται μέσω του σχηματισμού πολιτικών οργανώσεων και εκδόσεων, επηρεασμένες από τις ριζοσπαστικές ιδέες που αναπτύσσονταν στη Γαλλία, την Ελλάδα και το Ηνωμένο Βασίλειο. Αυτές οι νέες ιδέες συνδέονταν συχνά με τη νέα αριστερά και τον τροτσκισμό, ιδεολογικά ρεύματα που προσέφεραν μια εναλλακτική στη μονολιθική ιδεολογική ορθοδοξία των ευρωπαϊκών σταλινικών κομμουνιστικών κομμάτων. Προσφέροντας ένα εναλλακτικό σοσιαλιστικό όραμα σε σχέση με αυτό που εξέφραζε η Σοβιετική Ένωση, αυτές οι νέες ιδεολογικές τάσεις επέτρεψαν το άνοιγμα θεωρητικών και ιδεολογικών συζητήσεων εντός της ευρύτερης ελληνοκυπριακής αριστεράς. Η εμφάνιση τροτσκιστικών πολιτικών τάσεων τα πρώτα χρόνια μετά το 1974 φαίνεται να συνδέεται με αριστερούς ελληνοκύπριους φοιτητές που σπούδαζαν στο εξωτερικό, και που με την επιστροφή τους στο νησί έφεραν μαζί τους εναλλακτικές πολιτικές ιδέες. Ενδεικτικό της ανάδυσης νέων ιδεών ήταν η έκδοση του περιοδικού «Δελτίο Συζήτησης» στα τέλη της δεκαετίας του

’70, ενός μαρξιστικού πολιτικού περιοδικού που είχε ως στόχο να προσφέρει χώρο για συζήτηση πολιτικών, θεωρητικών και ιδεολογικών θεμάτων.

Η πρώτη οργανωμένη εναλλακτική πολιτική ομάδα μπορεί να θεωρηθεί η αριστερή τάση που αναπτύχθηκε μέσα στο σοσιαλιστικό κόμμα ΕΔΕΚ τη δεκαετία του ’70. Μετά το πραξικόπημα και την εισβολή, μια νέα γενιά νεαρών αριστερών συγκεντρώθηκε στο κόμμα, συγκροτώντας μια ριζοσπαστική τάση με τροτσκιστικές, κυρίως, καταβολές, που έμεινε γνωστή ως η «Αριστερή Πτέρυγα», καθώς και ως «Σοσιαλιστική Έκφραση», από την ομώνυμη εφημερίδα που έκδιδε. Η συγκεκριμένη τάση διατηρούσε γραμμή επαναπροσέγγισης με την τουρκοκυπριακή κοινότητα, ενώ προωθούσε συνεργασία μεταξύ της ΕΔΕΚ και του ΑΚΕΛ για εκλογή αριστερής κυβέρνησης στην Κυπριακή Δημοκρατία. Η Αριστερή Πτέρυγα λειτουργούσε ως η πιο συγκροτημένη εναλλακτική αριστερή πολιτική οργάνωση τη δεκαετία του ’80, ενώ παρέμεινε σταθερή στην υποστήριξη της επαναπροσέγγισης των δύο κοινοτήτων. Το 1981 τα μέλη της διαγράφηκαν από την ΕΔΕΚ, οδηγώντας την Πτέρυγα στο χώρο της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, στον οποίο παραμένει από τότε. Το 1979 έκανε επίσης την εμφάνιση της η οργάνωση «Εργατική Δημοκρατία», μαρξιστική-λενινιστική οργάνωση τροτσκιστικής τάσης συνδεδεμένη με το βρετανικό “Socialist Workers Party” (SWP) και το ελληνικό «Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα» (Σ.Ε.Κ.). Η Εργατική Δημοκρατία κυκλοφορούσε τη δική της εφημερίδα, διατηρούσε μια έντονη ταξική ανάλυση γύρω από το Κυπριακό, προσπαθούσε να επηρεάσει τις αριστερές συντεχνίες, ενεπλάκη στην απεργία στον τομέα της ένδυσης το 1987, ενώ είχε επίσης δράση στο αντιμιλιταριστικό κίνημα της δεκαετίας του ’80.

Στις αρχές της δεκαετίας του ’80 εμφανίστηκε για μερικά χρόνια και η τροτσκιστική ομάδα «Κομμουνιστικός Κύκλος», η οποία διατηρούσε το στέκι «Προλάτης» στη Λευκωσία το 1981-82. Η μικρή περίοδος ζωής του εγχειρήματος είναι ίσως χαρακτηριστικό στοιχείο του κυπριακού εξωκοινοβουλευτικού χώρου, όπου ομάδες και πρωτοβουλίες συχνά εμφανίζονται και κλείνουν τον κύκλο τους σε μικρά χρονικά διαστήματα. Κομβικό σημείο στη παραγωγή εναλλακτικού αριστερού πολιτικού λόγου μπορεί να θεωρηθεί η έκδοση του περιοδικού «Εντός των Τειχών» (1985-

1990) στη Λευκωσία στα μέσα της δεκαετίας του '80. Το περιοδικό ασχολείτο συστηματικά με πολιτισμικά, πολιτικά και θεωρητικά ζητήματα της περιόδου, φιλοξενώντας εναλλακτικές αναγνώσεις της κυπριακής ιστορίας, ακαδημαϊκές εργασίες, κριτικά κείμενα σχετικά με το Κυπριακό και οικολογικές αναλύσεις, ενώ φιλοξενούσε επίσης μεταφρασμένα κείμενα Τουρκοκυπρίων αριστερών και διανοούμενων. Ενδεικτικό της σημασίας του περιοδικού μέσα στη συγκεκριμένη περίοδο είναι η παρουσία μελών του στην πρώτη επίσημη συνάντηση Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων πολιτών μετά το 1974 στο Δυτικό Βερολίνο τον Μάη του 1989.[8]

Παράλληλα με την ανάπτυξη ενός εναλλακτικού αριστερού χώρου, έκαναν για πρώτη φορά στην Κύπρο την εμφάνιση τους αναρχικά και αντιεξουσιαστικά ιδεολογικά ρεύματα. Το καλοκαίρι του 1981 μια ομάδα νεαρών ενοικίασε δύο δωμάτια στη Λεμεσό για να πραγματοποιήσει συναντήσεις, στις οποίες συζητήθηκαν αναρχικές πολιτικές ιδέες. Σε αυτό τον χώρο, που έμεινε γνωστός ως «Κκιλίμι»,[9] φαίνεται ότι σύχναζε όλο και περισσότερος αριθμός φίλων και γνωστών, αποτελώντας τον πρώτο κύκλο του μετέπειτα αναρχικού-αντιεξουσιαστικού χώρου της Λεμεσού. Με το τέλος του καλοκαιριού, άτομα του κύκλου του Κκιλιμιού έφυγαν στο εξωτερικό για πανεπιστημιακές σπουδές, οδηγώντας ένα τμήμα του στην πόλη της Λυών της Γαλλίας. Λίγα είναι γνωστά για τον κύκλο της Λυών πέρα από το γεγονός ότι τύπωσε και διένεμε την πρώτη κυπριακή αναρχική έκδοση το 1982, που ονομαζόταν «Μαύρες Πινελιές», ένα περιοδικό που κυκλοφόρησε για ένα μόνο τεύχος. Ενώ δεν υπήρξαν δημοσιεύσεις τα αμέσως επόμενα χρόνια, η ομάδα συνέχισε να ασχολείται με ριζοσπαστικές ιδέες, προσπαθώντας να αναλύσει κριτικά την κυπριακή κοινωνία από μια αντιεξουσιαστική οπτική. Αυτό είναι τουλάχιστον το συμπέρα-

8 Παρ' όλο που γνωρίζουμε ελάχιστα για τη δράση της, αξίζει να αναφερθεί εδώ και η δημιουργία της «Ομάδας Γυναικών Λευκωσίας» (1978-81), φεμινιστικής ομάδας που εξέδωσε τέσσερις μπροσούρες σχετικά με την έμφυλη ανισότητα και το γυναικείο ζήτημα. Το 1986 ιδρύθηκε επίσης η οργάνωση «Φίλοι του Ακάμα», που αποτελεί μέχρι σήμερα σημείο αναφοράς για το τοπικό οικολογικό κίνημα. Η δράση της έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη μέχρι σήμερα διάσωση της χερσονήσου του Ακάμα από την οικολογική καταστροφή.

9 Ο χώρος ήταν γνωστός επίσης και ως «Πεφτζίν».

σμα στο οποίο θα μπορούσε κανείς να καταλήξει διαβάζοντας τη μπροσούρα του 1984, «Η Κύπρος, το Εθνικό και ο Εθνικισμός: Μία Ελευθεριακή Ανάλυση», που δημοσιεύτηκε ανώνυμα στην Αθήνα, η οποία μας πληροφορεί ότι τα επιχειρήματα του συγγραφέα αναπτύχθηκαν σε σχέση με συζητήσεις που έγιναν με τον κύκλο της Λυών, σχετικά με τον τρόπο προσέγγισης του Κυπριακού από μια αντιεξουσιαστική οπτική.

Ένα χρόνο αργότερα άνοιξε τις πόρτες της η «Χρυσαλλίδα» (1985-1990), ο πρώτος κυπριακός αυτοδιαχειριζόμενος εναλλακτικός κοινωνικός χώρος, στη Λεμεσό. Η παρουσία της, που θα διαρκούσε για πέντε χρόνια, επέτρεψε σε ένα κοινό σημείο συνάντησης να συνυπάρχουν νεανικές υποκουλτούρες, εναλλακτικοί τρόποι ζωής, πολιτικές πρωτοβουλίες και άτυπες αναρχικές ομάδες. Στη Χρυσαλλίδα φαίνεται να δραστηριοποιήθηκαν τουλάχιστον δύο πολιτικές ομάδες της περιόδου, η αναρχική ομάδα «Ανάφεντος», η οποία φαίνεται να ήταν η πρώτη αναρχική ομάδα στο νησί, και η «Πρωτοβουλία Ενάντια στον Κοινωνικό Ρατσισμό», η οποία ενεπλάκη σε αντιμιλιταριστικές πολιτικές πρωτοβουλίες, ιδίως σε σχέση με την αναγνώριση του δικαιώματος στην αντίρρηση συνείδησης. Το 1987 άρχισε να κυκλοφορεί το περιοδικό «Τραίνο στην Πόλη» (1987-1994) στη Λεμεσό, το πρώτο Κυπριακό αναρχικό περιοδικό. Το Τραίνο ήταν ένα πρωτίστως underground περιοδικό, που πιθανότατα διανεμόταν μέσω φωτοτυπίας, με εξαίρεση τα τρία τελευταία τεύχη, που εκδόθηκαν επίσημα. Στις σελίδες του εμφανίστηκαν κείμενα που καταπιάνονταν με τη σεξουαλική απελευθέρωση, τις μουσικές υποκουλτούρες, τον αντικαπιταλισμό, τον μεταμοντερνισμό, την κυπριακή ταυτότητα, την κριτική ανάγνωση της κυπριακής ιστορίας και του εθνικισμού, καθώς και τη διεθνή και τοπική επικαιρότητα.

Δεύτερη Περίοδος (2000-2013)

Με βάση τα δεδομένα που έχουμε μπροστά μας, η δεκαετία του ’90 μπορεί να θεωρηθεί ως μεταβατική περίοδος. Παρόλα αυτά, μπορούμε να αναφέρουμε εδώ την έκδοση του περιοδικού «Θκιάνεμα» (1996-2003), καθώς και την πρώτη εμφάνιση της κυπριακής πανκ σκηνής, και κατ’ επέκταση την αρχή συγκρότησης μιας DIY πανκ υποκουλτούρας η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Σε

συνέντευξη που έδωσε το πανκ συγκρότημα "Nuclear Mutants" το 1997, γίνεται επίσης αναφορά σε ανεπίσημη πολιτική ομάδα με την ονομασία «Αναρχικοί Λευκωσίας», η πρώτη αναφορά σε αναρχικούς που βρίσκονται στη Λευκωσία, αντί στη Λεμεσό.[10] Στα τέλη της δεκαετίας εμφανίζεται επίσης το δίγλωσσο περιοδικό «Χάτε-Hade» (1997-2001), μάλλον το πρώτο δικοινοτικό περιοδικό στην ιστορία της Κύπρου, το οποίο κυκλοφορούσε και στις δύο πλευρές της πράσινης γραμμής, διατηρώντας ανοικτή μια δίοδο επικοινωνίας μεταξύ των δύο κοινοτήτων σε μια περίοδο σχεδόν απόλυτου διαχωρισμού.

Στις αρχές της δεκαετίας του 2000 μπορούμε να εντοπίσουμε ένα νέο κύκλο πολιτικής δράσης, ο οποίος εντείνεται μετά το άνοιγμα των οδοφραγμάτων το 2003 και την αποτυχία επανένωσης του νησιού με βάση το σχέδιο Ανάν το 2004.[11] Μια πρώτη έκφανση αυτού του νέου κύκλου μπορεί να θεωρηθεί η έκδοση του περιοδικού «Εξ Υπαρχής» (1999-2004) στη Λευκωσία, το οποίο φιλοξενούσε συστηματικά κριτικά άρθρα σχετικά με τον ελληνοκυπριακό εθνικισμό, την κυπριακή ιστορία και το Κυπριακό, καθώς και άρθρα Τουρκοκυπρίων αριστερών, ενώ δημοσίευσε κείμενα υπέρ του σχεδίου Ανάν, υποστήριξε το άνοιγμα των οδοφραγμάτων και ενθάρρυνε γενικότερα τη θεωρητική και ιδεολογική συζήτηση μέσα στην κυπριακή αριστερά. Στον αντιεξουσιαστικό χώρο κάνει παράλληλα την εμφάνιση του ο «Αναρχικός Πυρήνας Κύπρου» (αρχικά στη Λεμεσό και μετέπειτα στη Λευκωσία) στις αρχές τις δεκαετίας του 2000. Ο Πυρήνας διατηρούσε για κάποιο χρόνο στέκι στην οδό Ανεξαρτησίας στη Λεμεσό, ενώ η δράση και ο πολιτικός του λόγος αντανακλά νέες ιδεολογικές καταβολές του αντιεξουσιαστικού χώρου, επηρεασμένες από τον αναρχισμό της Ελλάδας.

Με το άνοιγμα των οδοφραγμάτων το 2003 προέκυψαν νέες δυνατότητες για πολιτική δράση. Ελληνοκυπριακές και τουρκο-

---

10 Η συνέντευξη δόθηκε στο γαλλικό zine "Riot & Dance", μάλλον το 1996. Αναδημοσιεύτηκε το 1997 στο βρετανικό zine "Ripping Thrash". Μπορεί να εντοπιστεί στο Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο (movementsarchive.org).

11 Το 2004 δημιουργήθηκε επίσης η «Πρωτοβουλία Αριστερών για το ΝΑΙ» με στόχο τη στήριξη του σχεδίου, μετά από την απόφαση του ΑΚΕΛ να το απορρίψει.

κυπριακές οργανώσεις, καθώς και άτομα που υποστήριζαν την επανένωση, μπορούσαν να συντονιστούν, να οργανώσουν κοινές εκδηλώσεις και διαμαρτυρίες και να πιέσουν πιο άμεσα για την επανένωση του νησιού. Σημαντικές δραστηριότητες της περιόδου συμπεριλαμβάνουν το άνοιγμα του δικοινοτικού πολιτιστικού κέντρου "Kardaş" το 2003,[12] την πρωτοβουλία «Αποστρατιωτικοποιημένη Λευκωσία», η οποία διοργάνωνε δικοινοτικές διαδηλώσεις υπέρ της αποστρατικοποίησης του νησιού και της οποίας η δράση συνεχίστηκε και την επόμενη περίοδο, καθώς και τη δράση του κινήματος "Occupy Buffer Zone" (2011-12), το οποίο κατέλαβε ένα κτίριο μεταξύ των οδοφραγμάτων στην οδό Λήδρας, για να διαμαρτυρηθεί για τη συνεχιζόμενη διχοτόμηση της Κύπρου. Μπορούμε να σημειώσουμε περαιτέρω ότι κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου η υποστήριξη της επανένωσης του νησιού εμπεριέχει πλέον μια ξεκάθαρη πολιτική διεκδίκηση, με το μεγαλύτερο μέρος του εξωκοινοβουλευτικού χώρου να υποστηρίζει το δικοινοτικό ομοσπονδιακό μοντέλο επανένωσης. Αυτή η θέση εκφράστηκε συστηματικά στη δημόσια σφαίρα μέσω του περιοδικού «Το Καλέμι» (2008-11), που κυκλοφορούσε από το ελληνοκυπριακό τμήμα της δικοινοτικής Πλατφόρμας Εκπαιδευτικών «Ενωμένη Κύπρος», καθώς και μέσω του ιστολόγιου «Επανένωση 2011» (2009-13).[13]

Ενώ η Αριστερή Πτέρυγα και η Εργατική Δημοκρατία συνέχιζαν την πολιτική τους δράση, εμφανίστηκαν νέες αριστερές ομάδες. Μια από αυτές ήταν η «Νέα Διεθνιστική Αριστερά», η οποία δημιουργήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 2000, αρχικά με το όνομα «Επιτροπή για μια Εργατική Διεθνή (CWI) - Τμήμα Κύπρου». Η Νέα Διεθνιστική Αριστερά βρίσκεται ιδεολογικά εντός του τροτσκιστικού ρεύματος. Οργάνωνε το δικό της ετήσιο αντιφασιστικό φεστιβάλ, ενώ διατηρούσε για κάποια χρόνια μαθητική οργάνωση με την ονομασία «Νεολαία Ενάντια στον Εθνικισμό», που κυκλοφορούσε το δικό της αντιεθνικιστικό έντυπο με την ονο-

12 Από το 2005 άλλαξε η ομάδα διαχείρισης του Kardaş, ενώ το 2007-2008 ο χώρος άλλαξε ξανά διαχείριση και μετονομάστηκε σε «Στέκι Αρσινόης 5». Σε αυτή την τελευταία φάση λειτουργούσε ουσιαστικά σαν αναρχική κατάληψη.

13 Αρχικά το ιστολόγιο ονομαζόταν «Επανένωση 2010».

μασία "The Wall".[14] Μια άλλη μικρή αριστερή ομάδα που έκανε την εμφάνισή της την περίοδο αυτή είναι η «Ανατροπή», η οποία εξέδιδε ομώνυμο πολιτικό περιοδικό. Αν και η ομάδα έχει παραμείνει ενεργή, η δράση της περιορίζεται στη δημοσίευση άρθρων στην ιστοσελίδα της. Μια άλλη πολιτική ομάδα που έκανε την εμφάνισή της την ίδια περίοδο ήταν η «Ανεξάρτητη Αριστερή Τροπή – Πρωτοβουλία Κυπραίων Φοιτητών» (ΑΝ.Α.ΤΡΟΠΗ ΠΚΦ) (2007-09), μια αριστερή φοιτητική ομάδα που δραστηριοποιήθηκε κυρίως στην Αθήνα.

Παράλληλα, μια αντικαταναλωτική νεανική υποκουλτούρα άρχισε να αναπτύσσεται στην παλιά πόλη της Λευκωσίας, με επίκεντρο την πλατεία Φανερωμένης.[15] Αυτή η υποκουλτούρα επηρεάστηκε έντονα από τον αντιεξουσιαστικό χώρο της Ελλάδας, διατηρούσε έναν αντιεθνικιστικό και αντιφασιστικό χαρακτήρα και έτεινε να οργανώνεται μέσω αμεσοδημοκρατικών διαδικασιών, συνήθως μέσω ανοιχτών συνελεύσεων.[16] Χαρακτηριστικά παραδείγματα έκφρασης αυτής της υποκουλτούρας μπορούν να θεωρηθούν η διοργάνωση πάρτι δρόμου ("Street Parties") το 2009-10 στην πλατεία Φανερωμένης, η μετέπειτα διοργάνωση πλανόδιων πάρτι ("Street Parades") στην παλιά πόλη της Λευκωσίας, οι ποδηλατοπορείες "Critical Mass", καθώς και η διοργάνωση εναλλακτικών φεστιβάλ στην παλιά πόλη, όπως το «Φεστιβάλ της Θησέως» το 2010, που διοργανώθηκε σε συνεννόηση με τους κατοίκους της περιοχής. Η παρουσία αυτής της υποκουλτούρας στην παλιά πόλη της Λευκωσίας, ιδιαίτερα την περίοδο 2008-2012, ενίσχυσε την αντιεξουσιαστική πολιτική δραστηριότητα, καθώς νέα άτομα έρχονταν σε επαφή με μια σειρά πολιτικών

---

14 Το 2018 η Νέα Διεθνιστική Αριστερά άνοιξε επίσης τον κοινωνικό χώρο «Μελτέμι» στην παλιά πόλη της Λευκωσίας.

15 Αξίζει να σημειωθεί εδώ το άνοιγμα δύο καταλήψεων στην παλιά πόλη την ίδια περίοδο, της «Μαλακάσας», που άνοιξε αρχικά το 2005 από τους "Cyclown Circus", μια μικρή ισπανική ομάδα πλανόδιου τσίρκου, και της κατάληψης «Το Φανάρι του Διογένη» (2008-09). Οι Cyclown Circus εισήγαγαν επίσης την ιδέα διοργάνωσης ποδηλατοπορειών Critical Mass, με την πρώτη πορεία να διοργανώνεται το 2006 στη Λευκωσία.

16 Η πλατεία Φανερωμένης ήταν γνωστή επίσης και ως η «πλατεία του Μανώλη». Μανώλης ήταν το όνομα που είχε δοθεί στο δέντρο που βρίσκεται στην πλατεία, από τη νεολαία που σύχναζε τότε εκεί.

ομάδων που δραστηριοποιούνταν τόσο στην παλιά πόλη, όσο και στην πλατεία Φανερωμένης.

Μέσα στον αναρχικό-αντιεξουσιαστικό χώρο η περίοδος χαρακτηρίζεται ιδεολογικά από την έμφαση στην αυτοοργάνωση, τον αντιρατσισμό, τον αντιφασισμό, τον αντικαπιταλισμό, τον αντιμιλιταρισμό και την προώθηση μιας αντικαταναλωτικής υποκουλτούρας. Κάποιες από τις ομάδες που δρούσαν στην παλιά πόλη ήταν η «Αυτόνομη Δράση Αντιεξουσιαστών» (2008-09), η «Ένωση Αναρχικών» (2010-11),[17] η ομάδα πίεσης «Κίνηση Πολιτών Alert» (2009-10) που δημιουργήθηκε για να εναντιωθεί στην αστυνομική βία, καθώς και οι «Άγρυπνοι Εντός των Τειχών» (2007-11), μια ομάδα κατοίκων που εναντιωνόταν στην εμπορευματοποίηση της παλιάς πόλης, αλλά και στη ρατσιστική αντιμετώπιση που βίωναν οι μετανάστες κάτοικοι της περιοχής από το κράτος. Μια άλλη αξιοσημείωτη πολιτική ομάδα ήταν οι «Φάλιες», που αποτελούσε μετεξέλιξη της ομάδας «Άτυπος», ομάδα η οποία κινούταν μέσα στους κύκλους του Kardaş.[18] Οι Φάλιες ήταν έντονα ενεργές μεταξύ του 2008 και του 2011, διατηρώντας τον δικό τους κοινωνικό χώρο/εναλλακτική βιβλιοθήκη με την ονομασία «Αγράμματα» (2008-15). Ακόμα ένα αξιοσημείωτο παράδειγμα είναι η οικολογική ομάδα «Ουτοπία», η οποία διατηρούσε επίσης ομώνυμο κοινωνικό χώρο στην παλιά πόλη της Λευκωσίας.[19]

Η Λεμεσός γνώρισε επίσης ένα νέο κύμα πολιτικοποίησης κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, καθώς σχηματίστηκαν νέες πολιτικές πρωτοβουλίες, ενώ άρχισε να αναδύεται ένα πιο συγκροτημένο

17 Η ομάδα διατηρούσε κοινωνικό χώρο που στεγαζόταν στην οδό Σαπφούς στην εντός των τειχών Λευκωσία, που μετά το κλείσιμο του κύκλου της ομάδας συνέχισε να λειτουργεί για μικρό χρονικό διάστημα με την ονομασία «αυτοδιαχειριζόμενο στέκι Σαπφούς».

18 Η ομάδα ξεκίνησε μια από τις πρώτες προσπάθειες συγκρότησης σελίδας εναλλακτικής διαδικτυακής ενημέρωσης, κυκλοφορώντας το «Διαδικτυακό Περιοδικό Φάλιες» το 2005-06. Από αυτό το εγχείρημα πήραν μετέπειτα οι Φάλιες και το όνομα τους. Η ιστοσελίδα των Φάλιων αποτελούσε για αρκετά χρόνια (2009-13) σημείο αναφοράς για την εναλλακτική ενημέρωση, καθώς και για νέα και δράσεις που σχετίζονταν με τον εξωκοινοβουλευτικό χώρο.

19 Γύρω στο 2010-11 μετατράπηκε επίσης ένα εγκαταλελειμμένο χωράφι της παλιάς πόλης σε αυτοδιαχειριζόμενο πάρκο, μένοντας γνωστό με την ονομασία «Παρκούιν».

εξωκοινοβουλευτικό πολιτικό δίκτυο. Κάποιες από τις πολιτικές ομάδες της περιόδου ήταν η «Αντιρατσιστική Πρωτοβουλία Λεμεσού» (2010-12), οι «Αδέσποτοι» (2011-12), που διατηρούσαν μια σαφή ελευθεριακή ιδεολογική προσέγγιση και η «ΑΝΤικαπιταλιστική ΑΡΙΣΤΕΡΗ Ταξική Επαναστατική Συσπείρωση» (ΑΝΤ. ΑΡ.Τ.Ε.Σ.), μια αριστερή πολιτική ομάδα που δραστηριοποιήθηκε από το 2011 έως το 2013.[20] Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, λειτούργησε και το «Αυτοδιαχειριζόμενο Στέκι Λεμεσού», γνωστό ανεπίσημα και ως "Devicta" από την ονομασία της πολιτικής ομάδας που το διαχειριζόταν, ένας κοινωνικός χώρος που φαίνεται να έμεινε ανοιχτός από τον Γενάρη μέχρι και τον Ιούνη του 2012. Οι πολιτικές ομάδες και κοινωνικοί χώροι της Λεμεσού και της Λευκωσίας κυκλοφορούσαν τα δικά τους φυλλάδια και μπροσούρες, είχαν σταθερή παρουσία στο διαδίκτυο[21] και οργάνωναν συστηματικά πολιτικές διαμαρτυρίες, παρουσιάσεις, συζητήσεις, εναλλακτικά πάρτι και προβολές ντοκιμαντέρ.

Μερικές από τις πιο αξιοσημείωτες στιγμές αυτής της περιόδου ήταν οι αντιφασιστικές κινητοποιήσεις που οργανώθηκαν ενάντια στην αυξανόμενη παρουσία και δράση ελληνοκυπριακών ακροδεξιών ομάδων. Τον Δεκέμβριο του 2009 οργανώθηκε αντιφασιστική πορεία στη Λευκωσία ως απάντηση στην πρώτη πορεία του «Εθνικού Λαϊκού Μετώπου» (ΕΛΑΜ) στην πόλη, του τοπικού παραρτήματος της Χρυσής Αυγής. Η πορεία οργανώθηκε από μέλη και ομάδες του εξωκοινοβουλευτικού χώρου, συγκεντρώνοντας περίπου 1,000 άτομα, ένα αξιοσημείωτο αριθμό για την Κύπρο, εμποδίζοντας τα μέλη του ΕΛΑΜ από το να παρελάσουν μέσα στη Λευκωσία. Παρόμοια πρωτοβουλία αναλήφθηκε στη Λάρνακα το 2010, ως απάντηση σε πορεία του «Κινήματος Ελληνικής Αντίστασης» (ΚΕΑ), μια άλλη ακροδεξιά πολιτική ομάδα με έντονη δράση τη συγκεκριμένη περίοδο. Η αντιπαράθεση κλιμακώθηκε βίαια, με αποτέλεσμα να τραυματιστούν σοβαρά αντιφασίστες διαδηλωτές. Η τελευταία μεγάλη αντιφασιστική συγκέντρωση της περιόδου με σημαντική προσέλευση έλαβε μέρος τον Ιανουάριο

20 Μια μαθητική ομάδα με την ονομασία «ΑΝΤικαπιταλιστικός-Αντιφασιστικός Μαθητικός Αγώνας» (ΑΝΤ.Α.Μ.Α.) δραστηριοποιήθηκε επίσης το 2013.

21 Αξίζει να αναφερθεί εδώ και η παρουσία του "islandanarchy" (2009-13), διαδικτυακού φόρουμ του αντιεξουσιαστικού χώρου της Κύπρου.

του 2013 στην πλατεία Φανερωμένης, ως απάντηση στο ΕΛΑΜ, το οποίο οργάνωσε πορεία προς την πλατεία.

Τέλος, μπορούμε να σημειώσουμε ότι τα χρόνια αυτά κυριαρχούσε ολοένα και περισσότερο η τάση της μαθητικής νεολαίας να αυτοοργανώνεται, ιδιαίτερα στους κύκλους γύρω από την πλατεία Φανερωμένης. Αυτή η τάση εκφράστηκε αρχικά μέσα από τη συγκρότηση μαθητικής ομάδας αυτομόρφωσης το 2009, αλλά και μέσα από τη δημιουργία της μαθητικής ομάδας «Πλανόδιο Στέκι Δρόμου» (2010-11). Αποκορύφωμα όμως αυτής της διαδικασίας ήταν η συγκρότηση της μαθητικής ομάδας «Σκαπούλα» το 2011, η οποία συνέχισε να δραστηριοποιείται στη Λευκωσία μέχρι και το 2014. Η Σκαπούλα κυκλοφορούσε το δικό της πολιτικό περιοδικό, οργάνωνε τα δικά της πολιτικά φεστιβάλ, προωθούσε την εναλλακτική μουσική (ιδιαίτερα το πανκ και τη χιπ χοπ), οργάνωνε αντιφασιστικές πορείες και διένεμε συστηματικά πολιτικό υλικό αντικαπιταλιστικού, αντιεθνικιστικού και αντιεξουσιαστικού χαρακτήρα.

Τρίτη Περίοδος (2013-2021)

Μπορεί να διαπιστωθεί μια στροφή στην πολιτικοποίηση που συμπίπτει με την κυπριακή οικονομική κρίση του 2012-2013, η οποία ολοκληρώθηκε με την επιβολή μνημονίου στην κυπριακή οικονομία και με το κούρεμα των καταθέσεων στις δύο μεγαλύτερες κυπριακές τράπεζες. Η οικονομική κρίση μετατόπισε για πρώτη φορά το Κυπριακό Πρόβλημα από την κυριαρχία που απολάμβανε στον δημόσιο πολιτικό λόγο, ενώ αποκρυστάλλωσε το τέλος του λεγόμενου οικονομικού θαύματος που υποτίθεται πως λάμβανε μέρος στην ελληνοκυπριακή κοινωνία από τα τέλη της δεκαετίας του '80. Η οικονομική κρίση συνέπεσε με την προεδρία του Δημήτρη Χριστόφια (2008-13), ηγετική φιγούρα του ΑΚΕΛ και του μόνου αριστερού πολιτικού που εξελέγη στην προεδρία της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η αποτυχία της κυβέρνησης Χριστόφια να προσφέρει εναλλακτική στα μέτρα λιτότητας, η εφαρμογή τέτοιων μέτρων από την ίδια την κυβέρνηση, καθώς και η μη επίλυση του Κυπριακού, οδήγησε σε μια διάχυτη απογοήτευση προς το ΑΚΕΛ μέσα στον αριστερό εξωκοινοβουλευτικό χώρο, η οποία εκφράστηκε τόσο μέσα από την άσκηση κριτικής στην θεσμική

αριστερά, όσο και μέσα από την προσπάθεια δημιουργίας μιας εναλλακτικής αριστερής πολιτικής οργάνωσης, η οποία πήρε τη μορφή της «Επιτροπής για μια Ριζοσπαστική Αριστερή Συσπείρωση» (ΕΡΑΣ).

Η ΕΡΑΣ δημιουργήθηκε το 2011 με στόχο τη συγκέντρωση της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς κάτω από μια ενιαία οργανωτική δομή. Άντλησε υποστήριξη από μέλη πολιτικών ομάδων της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, όπως την Εργατική Δημοκρατία και την Αριστερή Πτέρυγα, από προσωπικότητες της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, αλλά και από μια νέα γενιά αριστερών που ενδιαφέρονταν να σχηματίσουν μια εναλλακτική αριστερή πρωτοβουλία ανεξάρτητη από το ΑΚΕΛ. Παρά το γεγονός ότι είχε ιδρύσει τοπικές ομάδες σε διάφορες πόλεις και είχε συντάξει ένα ολοκληρωμένο μανιφέστο, η ΕΡΑΣ διχάστηκε μετά την απόφαση των μελών της να μην υποστηριχθεί επίσημα ο υποψήφιος του ΑΚΕΛ στις προεδρικές εκλογές του 2013. Οι εσωτερικές εντάσεις συνεχίστηκαν μετά τις εκλογές, καταλήγοντας σε διάσπαση, με τη δημιουργία της «Αριστερής Παρέμβασης» (2013-14) στη Λευκωσία και της ομάδας «Γρανάζι» (2013-19) στη Λεμεσό. Η Παρέμβαση δεν επιβίωσε πολιτικά ενώ το Γρανάζι παρέμεινε ενεργό, με περιορισμένη όμως επιρροή. Η μειοψηφική φιλοακελική τάση διατήρησε τον έλεγχο της ΕΡΑΣ, η οποία αδρανοποιήθηκε μετά τη διάσπαση και σταμάτησε οριστικά τη δράση της το 2014.

Δύο άλλες αριστερές πρωτοβουλίες αξίζει να αναφερθούν. Η πρώτη είναι η «Δικοινοτική Ριζοσπαστική Αριστερή Συνεργασία – Ενωμένη Κύπρος» (Δράσυ-Eylem), δικοινοτικός αριστερός εκλογικός σχηματισμός που έλαβε μέρος στις ευρωεκλογές του 2014. Υπήρξε ο μόνος δικοινοτικός εκλογικός σχηματισμός στην ιστορία της Κυπριακής Δημοκρατίας μέχρι εκείνο το σημείο. Πέρα από μέλη της τουρκοκυπριακής αριστεράς, στο σχηματισμό έλαβαν μέρος μέλη της Εργατικής Δημοκρατίας, της Αριστερής Πτέρυγας και της Νέας Διεθνιστικής Αριστεράς, καθώς και ο Κωστής Αχνιώτης, σημαντική προσωπικότητα του επανενωτικού κινήματος. Το Δράσυ-Eylem έλαβε 0.86% της ψήφου (2220 ψήφους). Μετά τις ευρωεκλογές ο σχηματισμός αντιμετώπισε εσωτερικές συγκρούσεις και ουσιαστικά αδρανοποιήθηκε, ενώ σταμάτησε εντελώς τη δράση του το 2016. Η δεύτερη πρωτοβουλία είναι η «Αριστερή

Κίνηση Θέλουμεν Ομοσπονδία» (ΑΚΘΟ) που δημιουργήθηκε το 2016, με στόχο την υποστήριξη της ομοσπονδιακής επανένωσης του νησιού. Η ΑΚΘΟ έλαβε μέρος σε διάφορες εκδηλώσεις υπέρ της ομοσπονδίας, προωθώντας τις θέσεις της και ενημερώνοντας σχετικά με την προοπτική της επανένωσης.[22]

Την περίοδο της οικονομικής κρίσης μπορούμε επίσης να εντοπίσουμε την εμφάνιση του σταλινισμού ως συγκροτημένο ιδεολογικό ρεύμα μέσα στον εξωκοινοβουλευτικό χώρο, το οποίο εκφράστηκε από την ομάδα «Αγκάρρα» (2013), την ομάδα «στάσις» (2016-17) και την ιστοσελίδα «Νέα Σκέψη» (2018). Τόσο η Αγκάρρα, όσο και η ομάδα στάσις φαίνεται να είχαν περιορισμένη δράση, με την Αγκάρρα όμως να διατηρεί έντονη διαδικτυακή παρουσία την περίοδο 2013-17. Η εμφάνιση σταλινικών ομάδων δεν σηματοδότησε και τη σύγκλιση των πολιτικών τους θέσεων, με την Αγκάρρα να εκφράζει ένα ιδιαίτερο σκεπτικισμό απέναντι στην δικοινοτική διζωνική ομοσπονδία, σε αντίθεση με την ομάδα στάσις, που υποστήριζε το ομοσπονδιακό μοντέλο επίλυσης του Κυπριακού. Την ίδια περίοδο παρατηρούμε επίσης άνοδο της δημόσιας δράσης του «Κ.Κ.Ε. Κύπρου», της τοπικής ομάδας του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδας (Κ.Κ.Ε.), μέσα από την έκδοση ανακοινώσεων και τη διοργάνωση εκδηλώσεων και διαδηλώσεων.

Στον αναρχικό-αντιεξουσιαστικό χώρο υπήρξε μια παράλληλη προσπάθεια συσπείρωσης, που εκφράστηκε με τη δημιουργία της ομάδας «Συσπείρωση Ατάκτων» το 2012 στη Λευκωσία. Η ομάδα στόχευε στη συγκέντρωση αναρχικών και αντιεξουσιαστών κάτω από μια κοινή πολιτική οργάνωση. Στη Συσπείρωση Ατάκτων εντάχθηκαν καινούργια άτομα, με την ομάδα να επικεντρώνεται σιγά σιγά σε θεματικές οι οποίες είτε είχαν περιθωριοποιηθεί, είτε απουσίαζαν εντελώς από τον αντιεξουσιαστικό χώρο που αναπτύχθηκε μετά το 2000, όπως οι έμφυλες σχέσεις, η σεξουαλικότητα, το Κυπριακό και ο φεμινισμός. Η ομάδα ξεκίνησε το 2013 την έκδοση του περιοδικού «Εντροπία» (2013-20), ενώ το 2015

22 Το 2018 δημιουργήθηκε επίσης η ομάδα «Πλατύπους Λευκωσίας», μικρή μαρξιστική οργάνωση συνδεδεμένη με το “Platypus Affiliated Society”, η οποία ασχολείται κυρίως με τη διοργάνωση πολιτικών συζητήσεων.

άνοιξε τον κοινωνικό χώρο «Καϊμάκκιν» στη Λευκωσία, ο οποίος μετέπειτα αυτονομήθηκε, λειτουργώντας υπό τον έλεγχο δικής του συνέλευσης. Το Καϊμάκκι παραμένει κομβικό σημείο αναφοράς για τον εξωκοινοβουλευτικό χώρο μέχρι σήμερα.[23] Πέρα από τη συγγραφή και κυκλοφορία πολιτικών κειμένων, η δράση της Συσπείρωσης Ατάκτων έχει συμπεριλάβει τη διοργάνωση του φεμινιστικού/queer φεστιβάλ «Φύλα και Εξουσία», τη δραστηριοποίηση της στο δικοινοτικό επανενωτικό κίνημα της πόλης, τη διοργάνωση ομιλιών και παρουσιάσεων στο Καϊμάκκι, καθώς και τη συμμετοχή στο πανευρωπαϊκό αντικαπιταλιστικό αντιεξουσιαστικό δίκτυο «Beyond Europe». Η δράση της Συσπείρωσης Ατάκτων φαίνεται να ήταν κομβικής σημασίας για την ενσωμάτωση της σεξουαλικότητας, των έμφυλων ζητημάτων, του φεμινισμού και της επανένωσης του νησιού ως κεντρικές θεματικές μέσα στον αντιεξουσιαστικό χώρο.

Το 2014 δημιουργήθηκε η πολιτική ομάδα “antifa λευkoşa”,[24] μετά την απεργία πείνας Ιρανών κρατούμενων στο κέντρο κράτησης μεταναστών στη Μενόγεια. Η ομάδα έχει ασχοληθεί συστηματικά με τις συνθήκες διαβίωσης μεταναστών, με τον θεσμικό ρατσισμό στην Κυπριακή κοινωνία, με τη μεταναστευτική πολιτική της Κυπριακής Δημοκρατίας και με το Κυπριακό, οργανώνοντας παρουσιάσεις, συζητήσεις, πολιτικές παρεμβάσεις, δράσεις αλληλεγγύης και διαδηλώσεις. Έχει εκδώσει σημαντικό αριθμό φυλλαδίων, ανακοινώσεων και μπροσούρων, αλλά και το δικό της πολιτικό περιοδικό, το “Antifa Tropikal” (2019-20). Το 2017 συγκροτείται επίσης η συλλογικότητα “Ramona”, μετά από επίσκεψη ατόμων του εξωκοινοβουλευτικού χώρου στις ζαπατιστικές κοινότητες της Τσιάπας του Μεξικού. Η Ramona λειτουργεί κυρίως ως ομάδα αλληλεγγύης προς τους Ζαπατίστας και έπαιξε κεντρικό ρόλο στην πρωτοβουλία φιλοξενίας αντιπροσωπείας των Ζαπατίστας στην Κύπρο, ως μέρος της παγκόσμιας περιοδείας που

23 Αξίζει να αναφερθεί ότι το 2014 λειτουργούσε επίσης ένας μικρός αυτοοργανωμένος κοινωνικός χώρος στην παλιά πόλη της Λευκωσίας με την ονομασία «Στέκι Άρεως 11», τον οποίο διαχειρίζονταν μαθητές.

24 Το αρχικό όνομα της ομάδας ήταν “antifa nicosia”, αλλά σύντομα μετονομάστηκε σε “antifa λευkoşa”, συνδυάζοντας το ελληνικό (Λευκωσία) και το τουρκικό (Lefkoşa) όνομα της πόλης.

ξεκίνησαν το 2021. Η φιλοξενία της αντιπροσωπείας συνοδεύτηκε από σειρά κλειστών και ανοικτών εκδηλώσεων σε διάφορες πόλεις, χωριά και περιοχές της Κύπρου, σε συνεργασία με άλλες εξωκοινοβουλευτικές ομάδες.

Στη Λεμεσό εμφανίζονται επίσης νέες πολιτικές πρωτοβουλίες, όπως το «Αντιφασιστικό Δίκτυο Λεμεσού» (2014-16), το οποίο φαίνεται να έλαβε μέρος κυρίως σε αντιφασιστικές και αντιρατσιστικές δράσεις. Την ίδια περίοδο λειτουργούσε στην πόλη και ο κοινωνικός χώρος "Zerminal", ενώ διοργανώνονταν διάφοροι αυτοοργανωμένοι αντιφασιστικοί αγώνες ποδοσφαίρου γνωστοί ως "Antifa League". Την ίδια περίοδο καθιερώνεται η διοργάνωση αντιφασιστικού-αντιρατσιστικού φεστιβάλ στο Μόλο της Λεμεσού, το οποίο συνεχίζει μέχρι σήμερα. Το 2017 συγκροτήθηκε η «Σπιριθκιά», ομάδα με αντιεξουσιαστικό χαρακτήρα η οποία ασχολήθηκε κυρίως με το πρόβλημα στέγασης στη Λεμεσό, αλλά και με τη ρατσιστική αντιμετώπιση του μεταναστευτικού πληθυσμού από το κυπριακό κράτος. Τον ίδιο χρόνο αρχίζει τη δράση της η "Bandiera", με μέλη τόσο στη Λευκωσία όσο και στη Λεμεσό, έχοντας στόχο τη δημιουργία κοινής πολιτικής οργάνωσης αναρχικών και κομμουνιστών. Το εγχείρημα δεν φαίνεται να μπόρεσε να ξεπεράσει τις εσωτερικές του αντιφάσεις, με την ομάδα να κλείνει οριστικά τον κύκλο της το 2020. Χαρακτηριστικό αυτής της περιόδου είναι επίσης η επέκταση του εξωκοινοβουλευτικού χώρου πέρα από τη Λευκωσία και τη Λεμεσό, με τη δραστηριοποίηση ομάδων σε άλλες πόλεις και περιοχές. Βλέπουμε, για παράδειγμα, τη συγκρότηση πολιτικών οργανώσεων στην επαρχεία Λάρνακας, όπως η «Αντιφασιστική Συλλογικότητα Δρόμος» (2019-21) και η ομάδα «Α.ΣΥ.ΛΑ. Ρε Αλεξης» (2020),[25] καθώς και τη δημιουργία της ελευθεριακής ομάδας «Αερικό στα βουνά του Τροόδους» το 2017, η οποία διατηρεί στέκι στη Γαλάτα.

Παράλληλα με τη δημιουργία νέων ομάδων και πρωτοβουλιών, μια σειρά από ιστοσελίδες εναλλακτικής ενημέρωσης έκαναν την εμφάνιση τους, όπως η «Δέφτερη Ανάγνωση» (2012), το τρί-

25 Η ομάδα εμφανίστηκε αρχικά με την ονομασία "Antifa Oroklini". Μια άλλη ομάδα που έκανε την εμφάνιση της αυτή την περίοδο είναι η "Antifa Aradippou" (2020), η οποία μετονομάστηκε μετέπειτα σε «Α. Σ. Ερρίκο Μαλατέστα».

γλωσσο «3533» (2013-17), το "Platforma News" (2014-16) και το "Kontrasusta" (2017-18). Παρά τις προσπάθειες συγκρότησης εναλλακτικών ιστοσελίδων ενημέρωσης, η κυριαρχία των μέσων κοινωνικής δικτύωσης υπήρξε σχεδόν καθολική. Από τις σελίδες εναλλακτικής ενημέρωσης έχει επιβιώσει μόνο η Δέφτερη Ανάγνωση, η οποία δραστηριοποιείται πλέον σχεδόν εξ ολοκλήρου στο Facebook. Την ίδια περίοδο δημιουργήθηκε και το «Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο» (2016), ένα ανοικτό διαδικτυακό αρχείο του κυπριακού ριζοσπαστικού χώρου.

Είναι σημαντικό τουλάχιστον να καταγραφεί εδώ η ίδρυση του «Αθλητικού Λαϊκού Σωματείου Ομόνοια 29ης Μαΐου» το 2018 από οργανωμένους οπαδούς της «Θύρα 9», που διαφωνούσαν με τη μετατροπή της ομάδας τους, της «Ομόνοιας Λευκωσίας», σε εταιρία. Η νέα ομάδα αρχικά ονομάστηκε «Ομόνοια 1948», αλλά υποχρεώθηκε να αλλάξει όνομα για νομικούς λόγους, μένοντας όμως γνωστή και με αυτή την ονομασία. Το κυπριακό ποδόσφαιρο παραμένει πεδίο πολιτικών αντιπαραθέσεων από τη δεκαετία του '40, περίοδο κατά την οποία τα αθλητικά σωματεία χωρίστηκαν σε δεξιά και αριστερά, με την «Ομόνοια Λευκωσίας» να αναπτύσσεται μετέπειτα ως η πιο σημαντική αριστερή ποδοσφαιρική ομάδα στην Κύπρο. Η ίδρυση και μετέπειτα πορεία της «Ομόνοιας 29ης Μαΐου» σηματοδοτεί και την αυτονόμηση από τη θεσμική αριστερά ενός σημαντικού κομματιού της αριστερής πολιτικής υποκουλτούρας που αναπτυσσόταν στα κυπριακά γήπεδα από τη δεκαετία του '90.

Η πιο σημαντική πολιτική πρωτοβουλία της περιόδου από τον εξωκοινοβουλευτικό χώρο μπορεί να θεωρηθεί η δεύτερη πορεία «Ως Δαμέ» που έλαβε μέρος στη Λευκωσία τον Φλεβάρη του 2021 και στην οποία συμμετείχαν περίπου 10,000 άτομα.[26] Η πορεία διοργανώθηκε ως απάντηση στην πρωτοφανή, για τα δεδομένα της Κύπρου, αστυνομική βία που δέχθηκαν διαδηλωτές μια βδομάδα πριν, στην πρώτη πορεία που διοργάνωσε η συντονιστική ομάδα «Ως Δαμέ», με στόχο να διεξαχθεί διαμαρτυρία κατά, μεταξύ άλλων, του κρατικού αυταρχισμού, της διαφθοράς, του θεσμικού ρατσισμού, της έλλειψης κοινωνικής πρόνοιας και της

26 Ακολούθησαν ακόμη δύο πορείες «Ως Δαμέ» τους επόμενους μήνες.

υποστελέχωσης των δημόσιων νοσοκομείων. Στην πορεία έλαβαν μέρος ομάδες σχεδόν από όλο το φάσμα του εξωκοινοβουλευτικού χώρου, ενώ η διοργάνωση των κινητοποιήσεων συντονιζόταν από συνέλευση στην οποία συμμετείχαν διάφορες πολιτικές ομάδες. Μετά τις διαμαρτυρίες, φαίνεται ότι εισερχόμαστε σε έναν νέο κύκλο πολιτικοποίησης, καθώς παλαιότερες ομάδες πέφτουν σε αδράνεια, ενώ νέες πρωτοβουλίες αρχίζουν να αναδύονται σιγά σιγά, επαναλαμβάνοντας ένα μοτίβο που παρατηρήθηκε στο τέλος των προηγούμενων περιόδων. Δεν μπορούμε εδώ να προβλέψουμε ποια μορφή και ιδεολογικό περιεχόμενο θα έχει ένας νέος κύκλος πολιτικοποίησης, αλλά μπορούμε να σημειώσουμε εδώ τη δημιουργία δύο φεμινιστικών ομάδων τα τελευταία χρόνια, της «Φεμινιστικής Συλλογικότητας Κόρες Ξαπόλυτες» (2021), που φαίνεται να δραστηριοποιείται κυρίως στη Λευκωσία, και της «Φεμινιστικής Ομάδας Ευτοπία» (2022), που δραστηριοποιείται στη Λεμεσό. Μια μικρή μαρξιστική ομάδα με το όνομα «1917» έκανε επίσης την εμφάνιση της στη Λευκωσία το 2022. Μια άλλη πρόσφατη εξέλιξη ήταν η απεργία των μεταναστών εργαζομένων της πλατφόρμας Wolt τον Δεκέμβρη του 2022, η οποία υποστηρίχθηκε ευρέως από τον εξωκοινοβουλευτικό χώρο.[27] Όποια μορφή κι αν πάρει ο κυπριακός εξωκοινοβουλευτικός ριζοσπαστικός χώρος τα επόμενα χρόνια, είναι αδιαμφισβήτητο ότι θα συνεχίσει να υπάρχει, εκφράζοντας την απόρριψη, αλλά και την αναγκαιότητα υπέρβασης της κοινωνικής, πολιτικής και οικονομικής πραγματικότητας που κυριαρχεί στην Κύπρο.

Αντώνης Παστελλόπουλος,
Κόβεντρι, Φλεβάρης 2023

27 Η απεργία υποστηρίχθηκε έμπρακτα από το “IWW-Cyprus”, μια μικρή πολιτική οργάνωση συνδεδεμένη με την παγκόσμια εργατική συντεχνία «Βιομηχανικοί Εργάτες του Κόσμου» (Industrial Workers of the World). Η οργάνωση εμφανίστηκε για πρώτη φορά το 2020.

Βιβλιογραφία

Πηγές στα Ελληνικά

Αχνιώτης Π. & Αναστασιάδης Α. (2019) *TONGUE.* Ντοκιμαντέρ. Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://vimeo.com/372107850

Ιωαννίδης Α. & Παστελλόπουλος Α. (2020) Κάτω απ΄την Άσφαλτο του Έθνους, Πτώματα! Για την συγκρότηση του ελληνοκυπριακού έθνους-κράτους. *Shades Magazine: Κριτική της Ιδεολογίας και Άλλες Ανταγωνιστικές Προσεγγίσεις,* Τεύχος 2, σελ. 55-79.

Ιωάννου Γ(ιάννης) (2013) *Η Ποιητική Γενιά του '74 στην Κύπρο: Η γενεαλογία και η έκφραση της αμφισβήτησης.* Λευκωσία: Πανεπιστήμιο Κύπρου.

Ιωάννου Γ(ρηγόρης) (2019) *Ο Ντενκτάς στον Νότο: Η κανονικοποίηση της διχοτόμησης στην ελληνοκυπριακή πλευρά.* Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ψηφίδες.

Καραθανάσης Π. (2017) Από *τα Κάτω Δραστηριοποίηση και Έξοδος από την Οριακότητα: Δημόσιες εκδηλώσεις και δράσεις στην εντός των τειχών Λευκωσία. Διδακτορική Διατριβή*, Μυτιλήνη: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.

Κιζιλγιουρέκ Ν. (2019) *Μια Ιστορία Βίας και Μνησικακίας: Η γένεση και η εξέλιξη της εθνοτικής διένεξης στην Κύπρο (Δίτομο).* Λευκωσία: Εκδόσεις Heterotopia.

Μαρκίδης Α. (2012) *Κ.Κ.Κ. Το Χρονικό της Ανασύστασης 1975-1977*. Λευκωσία: Εκδόσεις Αιγαίον.

Μαυράτσας Κ. (1998) *Όψεις του Ελληνικού Εθνικισμού στην Κύπρο: Ιδεολογικές αντιπαραθέσεις και η κοινωνική κατασκευή της ελληνοκυπριακής ταυτότητας 1974-1996*. Αθήνα: Εκδόσεις Κατάρτι.

Μούδουρος Ν. (2022) *Διεκδικώντας την Πατρίδα: Η τουρκοκυπριακή αντιπολίτευση την περίοδο 1964-2004*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ψηφίδες.

Παναγιώτου Α. & Μούδουρος Ν. & Μισιαούλη Α. (2022) *Ανθολογία Ιστορικών Κειμένων και Αναλύσεων για την εξελικτική πορεία των θέσεων για τον Κυπροκεντρισμό, την Κυπριακή Συνείδηση, την Κυπριακή ταυτότητα και τον Κυπριωτισμό.* Λευκωσία: Νεοκυπριακός Σύνδεσμος.

Παστελλόπουλος Α. (2023) Οι Ξεχασμένοι Τροτσκιστές της Κύπρου. *Afoa.cy*. Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://afoa.cy/οι-ξεχασμένοι-τροτσκιστές-της-κύπρου/

Πήγες στα Αγγλικά

Antonsich M. (2012) 'OccupyBufferZone': Practices of Borderline Resistance in a Space of Exception. *Area,* 45 (2), pp. 170-178.

Charalambous G. (2012) AKEL: A Sociopolitical Profile of Greek-Cypriot Communism. In: Umut Bozkurt & Nicos Trimikliniotis (eds.), *Beyond a Divid-*

ed Cyprus: A State and Society in Transformation, New York: Palgrave Macmillan, pp. 151-168.

Christou G. (2018) *Children out of Place with Childhood: Pupils' Assemblies, Direct Action, Serious Play and Public Space in Youth's Autonomous Horizontal Politics in Cyprus*. Thesis (PhD), Falmer: University of Sussex.

Dunphy R. & Bale T. (2007) Red Flag Still Flying? Explaining AKEL - Cyprus's Communist Anomaly. *Party Politics,* 13 (3), pp. 287-304.

Iliopoulou E. & Karathanasis P. (2014) Towards a Radical Politics: Grassroots Urban Activism in the Walled City of Nicosia. *The Cyprus Review,* 26 (1), pp. 169-192.

Ioannou G. (2019) Social Activism and the City: Cultural Sociology and Radical Politics in 21st Century Cyprus. *The Cyprus Review,* 31 (1), pp. 209-238.

Loizides N. G. (2007) Ethnic Nationalism and Adaptation in Cyprus. *International Studies Perspectives*, 8 (2), pp. 172-189.

Mavratsas C. (1997) The ideological contest between Greek Cypriot nationalism and Cypriotism 1974-1995: Politics, social memory and identity. *Ethnic and Racial Studies,* 20 (4), pp. 717-737.

Panayiotou A. (2012) Border Dialectics: Cypriot Social and Historical Movements in a World Systemic Context. In: Umut Bozkurt & Nicos Trimikliniotis (eds.), *Beyond a Divided Cyprus: A State and Society in Transformation,* New York: Palgrave Macmillan, pp. 67-82.

Pastellopoulos A. (2022) 'Federation or Death': The Beginnings and Early Ideology of Cypriot Anarchism. *Anarchist Studies,* 30 (1), pp. 58-82.

Pastellopoulos A. (2022) Cypriotism as a Political Ideology: Critical Contributions and Conceptual Limitations. *Hellenic Observatory Papers on Greece and Southeast Europe,* GreeSE Paper Series (No. 178), London School of Economics and Political Science.

Siammas P. (2013) Sensory Stories: A Building in Question. *The Cyprus Dossier,* Issue 5, pp. 51-55.

Zetter R. (1992) Refugees and Forced Migrants as Development Resources: The Greek Cypriot Refugees from 1974. *The Cyprus Review,* 4 (1), pp. 7-39.

Επιλεγμένες Πρωτογενείς Πηγές

IWW-Cyprus (2022) *Το Πλήρες Χρονικό της Απεργίας στην Wolt.* Κείμενο του IWW-Cyprus που κυκλοφόρησε στις 28/12/22 στο Facebook. Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://cyfootnotes.blogspot.com/2022/12/wolt-iww-cyprus-2022.html

Αγιομαμίτης Ν. (2021) *Η Ιστορία και η Παράδοση της Εργατικής Δημοκρατίας.* Διαδικτυακή παρουσίαση και συζήτηση που διοργάνωσε η αριστερή ομάδα

Εργατική Δημοκρατία. Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://www.youtube.com/watch?v=CKzgeVk53DM

Ανώνυμο (2007) Που το Πολιτιστικό Κέντρο Καρτάς στο Στέκι Αρσινόης 5: Μια Ιστορία ενός Χώρου 2003-2007. *Μπλογκ νεκατώματα.* Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:digital:nekatomata:history1

Ανώνυμο (2018) 2007-2018: Η Συνέχεια μιας Αφήγησης, η Κίνηση τζιαι οι Χώροι. *Μπλογκ νεκατώματα.* Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:digital:nekatomata:history2

Αριστερή Πτέρυγα (1981) Διακήρυξη της Αριστερής Πτέρυγας του Σ.Κ. ΕΔΕΚ. *Σοσιαλιστική Έκφραση*, Φύλλο 100, σελ. 1-3.

Αχνιώτης Κ. & Παναγιώτου Α. (2017) *Ριζοσπαστικές Αφηγήσεις για το Κυπριακό που το 1970 τζιαι Μετά.* Ηχογράφηση παρουσίασης και συζήτησης που διοργάνωσε η αντιεξουσιαστική ομάδα Συσπείρωση Ατάκτων. Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://www.youtube.com/watch?v=-VsGTFy7kGk

Αχνιώτης Κ. (1989) Η συνάντηση Ε/Κ και Τ/Κ του Βερολίνου: κοινή ανακοίνωση. *Εντός των Τειχών*, Τεύχος 41, σελ. 8-9.

Θεοδώρου Φ. (1978) Σ.Ν. ΕΔΕΝ: Κρίση - Μια Σύντομη Αναφορά. *Δελτίο Συζήτησης,* Τεύχος 3, σελ. 19-22.

Λέσχη Κινηματικού Αναστοχασμού (2025) *Υφαίνοντας το Νήμα: Συγκυρία, Ταξική Σύνθεση και Ανταγωνιστικό Κίνημα στην Κυπριακή Δημοκρατία.* Λευκωσία: Faura Books.

Νέας Διεθνιστική Αριστερά (2014) Ποιοι απέκλεισαν τη ΝΕΔΑ από την Δράσυ-Eylem; *Ιστοσελίδα Νέας Διεθνιστικής Αριστεράς.* Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:digital:neda:drasy1

Π. Α. (1987) Σκέψεις για τον Χώρο στην Κύπρο. *Δοκιμή,* Τεύχος 11, σελ. 6-7.

Παναγιώτου Α. (1994) Γενιές Ανεξαρτησίας: Ο μετά-αποικιακός άνθρωπος. *Τραίνο στην Πόλη*, Τεύχος 11, σελ. 38-45.

Σ. Α. (2009) Το «Φανάρι του Διογένη»: Καταλήψεις και κοινωνικά κέντρα. *Μπλογκ της κατάληψης «Φανάρι του Διογένη».* Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:digital:fanari:fanari_istoriko

Συσπείρωση Ατάκτων (2021) Ως Δαμέ – Η Κυπριακή Άνοιξη – Ανταπόκριση από την Κύπρο. Κυκλοφόρησε αρχικά στο *babylonia.gr.* Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://movementsarchive.org/doku.php?id=el:digital:sispirosiatakton:osdame_babylonia

Χαραλάμπους Γ. (2021) Interview with the Cyprus Movements Archive. *Interface,* 13 (1), pp. 375-387.

Εισαγωγικό Σημείωμα

Το ακόλουθο κείμενο εκδόθηκε ανώνυμα πρώτη φορά σε μορφή μπροσούρας στην Αθήνα το 1984. Πρόκειται για το πρώτο μακροσκελές κείμενο γραμμένο από κύπριο αναρχικό που καταπιάνεται με το Κυπριακό Πρόβλημα από μια καθαρά αντιεθνικιστική, αντιεξουσιαστική σκοπιά, ασκώντας έντονη κριτική στις ελληνικές και κυπριακές αριστερές προσεγγίσεις της περιόδου. Αποτέλεσε σημείο αναφοράς στον αντιεξουσιαστικό-εναλλακτικό χώρο της Λεμεσού τις δεκαετίες του ’80 και ’90. Αναδημοσιεύτηκε το 2018 στη Θεσσαλονίκη από την «Ανοιχτή Συνέλευση Αγώνα Άνω Πόλης».

Σε κάθε προηγούμενη δημοσίευση, το κείμενο συνοδευόταν με την ακόλουθη διευκρίνιση: ΠΡΟΣΟΧΗ: Επιτρέπεται η αναδημοσίευση μέρους ή όλου του παρόντος, με τον όρο ν’ αναφέρεται η πηγή, που είναι: “ΦΥΛΛΑ ΠΟΡΕΙΑΣ”, τεύχος Νο 4, έκδοτης Λεωνίδας Χρηστάκης, Αθήνα 1984. Εκδίδονται -κατά θέμα- χωρίς την υποχρέωση τακτής ημερομηνίας. Υπεύθυνος για την έκδοση και την κυκλοφορία τους: Λεωνίδας Χρηστάκης. Ταχυδρομική θυρίδα: Τ.θ. 21028, 114 10 ΑΘΗΝΑ Συνδρομές-αρωγές δεν γίνονται δεκτές.

Ανώνυμο

Η Κύπρος, το Εθνικό και ο Εθνικισμός: Μία Ελευθεριακή Ανάλυση

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Τα περισσότερα συγγράμματα πριν το '74 πάνω στην κυπριακή ιστορία είναι κλασικά εθνικιστικά κείμενα με βασικό στόχο να πείσουν για την ελληνικότητα της Κύπρου. Είναι ιστορία που ο καθένας προσθέτει και αφαιρεί ό,τι του αρέσει, μια και ο στόχος είναι καταξιωμένος στην κοινωνική φαντασίωση. Όχι ότι αυτές οι ιστορίες είναι τελείως ηλίθιες ή ένας σωρός από ψέματα. Αλλά είναι ακριβώς οι ιστορίες και τα κείμενα, που πρέπει να ψάξεις πίσω απ' τις λέξεις και ανάμεσα στις σιωπές. Υπάρχει βέβαια και η ιστορία του Χιλ (που απ' ό,τι ξέρω δεν είναι μεταφρασμένη ακόμα), που είναι αρκετά ενδιαφέρουσα, αλλά έχει φυσικά και αυτή τις δικές της προκαταλήψεις και το πρόβλημα της ερμηνείας των εγγράφων των ξένων Προξενείων που χρησιμοποιεί πολύ ο Χιλ. Από το '74 και μετά (και στα πλαίσια της κρίσης της ελληνοχριστιανικής φαντασίωσης), αρχίζουν να βγαίνουν διάφορα έργα με ενδιαφέροντα στοιχεία. Γράφονται και αρκετά βιβλία στο εξωτερικό τόσο για τα τελευταία γεγονότα όσο και για την πιο σύγχρονη ιστορία του νησιού. (Χρησιμοποιώ δύο-τρία αποσπάσματα από ένα τέτοιο βιβλίο "Cyprus: A case study", που γράφτηκε από διάφορους μελετητές της κυπριακής πραγματικότητας).

Σκάει το 1980 και η βόμβα της "Ιστορίας" του Γραικού.[28] Ο Κ. Γραικός, ακελικός και από τους πνευματικούς πατέρες της νεοκυ-

28 Σημείωμα έκδοσης: Αναφέρεται στον Κώστα Γραικό (φιλολογικό ψευδώνυμο του Κώστα Καρατσιόλη), του οποίου η «Κυπριακή Ιστορία», που εκδόθηκε σε δυο τόμους το 1980 και το 1982, ακολούθησε μια κυπροκεντρική προσέγγιση στην καταγραφή της κυπριακής ιστορίας.

πριακής συνείδησης, μαζεύοντας διάφορα στοιχεία και κάνοντας μία "μαρξιστική" κριτική ανάλυση των κλασικών εθνικιστικών κειμένων, προτείνει μια ιστορική θεμελίωση-δικαίωση της νεοκυπριακής συνείδησης και του κυπριακού κράτους. Το θετικό με το Γραικό και αυτούς που τον ακολούθησαν είναι ότι συγκεντρώνει διάφορα στοιχεία και ότι φτιάχνει έναν άλλο πόλο απέναντι στο ελληνοχριστιανικό, που μπορεί να οδηγήσει και στη γέννηση μιας συζήτησης-μελέτης πάνω στην κυπριακή ιστορία. Πέρα από αυτό, η ιστορία του Γραικού χρειάζεται τη δική της κριτική ερμηνεία, μιας και εδώ ο στόχος (ιδεολογικό-ιστορική στήριξη του κυπριακού κράτους και του ΑΚΕΛ) καθορίζει την ανάλυση και την παρουσίαση των γεγονότων.

Αυτό το κείμενο αποτελεί μια προσπάθεια παρεμβολής πέρα απ' τους δύο πόλους (ελληνοχριστιανικό-νεοκυπριακό). Τα στοιχεία, που στηρίζουν την ιστορική μου ανάλυση, βγαίνουν εν μέρει από μια κριτική ανάλυση όσων παραθέτουν οι παραπάνω ιδεολόγοι ή ιστορικοί. Και όλα αυτά τα αναφέρω αν έχει κανείς όρεξη να κοιτάξει τις πηγές, αλλά και για να μη δημιουργηθεί καμιά αυταπάτη ότι η παρακάτω ανάλυση βασίζεται σε μια ιστορία που έχει γραφτεί ολοκληρωμένα. Η κυπριακή ιστορία σαν γεγονότα, ντοκουμέντα και στοιχεία μόλις τώρα ανακαλύπτεται και γράφεται. Αυτά, για να διατηρεί όποιος διαβάζει αυτό το κείμενο ή οτιδήποτε άλλο πάνω στην Κύπρο, τις αμφιβολίες και τις επιφυλάξεις του.

Και μια τελευταία σημείωση: διάφορα θέματα (λόγου χάρη εκπαίδευση, κράτος κ.λ.π.) εμφανίζονται σε διάφορες αναλύσεις – δεν πρόκειται για επανάληψη. Αντίθετα, πρόκειται για μια προσπάθεια να βγουν οι διαστάσεις ενός φαινομένου στην ολότητα του και να κοιταχτούν οι αλληλεπιδράσεις διαφόρων δομών.

ΔΕΝ ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ ΣΤΟ ΜΑΚΑΡΙΟ Η ΣΤΟΥΣ ΗΡΩΕΣ ΤΗΣ ΕΟΚΑ

Αυτό το κείμενο γράφτηκε με βασικό στόχο (και ελπίδα) να προκαλέσει κάποιο διάλογο μέσα από διαφωνίες και ανταλλαγές απόψεων. Απ' αυτήν την άποψη αποτελεί μία προσωπική προσπάθεια συγκρότησης κάποιας αντίκρυσης και κριτικής πάνω στην κυπριακή πραγματικότητα. Στα πλαίσια μιας ελευθεριακής ανάλυσης, που βάζει σαν κύριες κοινωνικές αντιφάσεις την ταξική δόμηση,

την πατριαρχία και το κράτος, γίνεται μια προσπάθεια συγκρότησης μιας εναλλακτικής αντίκρυσης της ιστορικής και σύγχρονης κυπριακής πραγματικότητας. Το κεντράρισμα πάνω στον εθνικισμό γίνεται γιατί αυτή η ιδεολογία είχε και έχει μια καθοριστική επίδραση στη Κύπρο, και όπως προσπαθώ να δείξω στο πρώτο κομμάτι έπαιξε και παίζει έναν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη διάφορων ομάδων και ατόμων στο χώρο της μη θεσμοποιημένης αριστεράς. Και ως ένα σημείο, σε αυτόν το χώρο απευθύνεται το κείμενο, γι' αυτό άλλωστε υπάρχουν και αρκετές αναφορές στους τροτσκιστές και στους μαρξιστοενωτικούς. Όχι γιατί έπαιξαν ή παίζουν κάποιον καθοριστικό ρόλο στην κυπριακή πραγματικότητα, αλλά γιατί αποτελούν τις μόνες αντικρύσεις που έχει προσφέρει ή έχουν προσφερθεί σ' αυτόν το "χώρο". Τώρα, για να λέμε και την αλήθεια, απ' τους καθαρόαιμους τροτσκιστές ή μαρξιστοενωτικούς δεν περιμένω και καμιά ουσιαστική ανταπόκριση, μιας και δε δείχνουν έτοιμοι για οτιδήποτε άλλο εκτός από "ψηστήρι".

Η ελπίδα για ανταπόκριση πηγαίνει πιο πολύ σε άτομα που τοποθετούνται στον ελευθεριακό χώρο ή ανένταχτους και περιπλανώμενους. Πέρα από την ελπίδα για κάποια συζήτηση, το κείμενο δεν προσφέρεται σαν θέσεις ή τελειωτικά συμπεράσματα καμιάς ομάδας ή ατόμου. Αυτό είναι ψάξιμο, δεν είναι ούτε ιστορικό εγχειρίδιο ούτε στατικές πολιτικές θέσεις. Η μόνη χρήσιμη πολιτική λειτουργία που μπορεί να έχει αυτό το κείμενο είναι να ξεπερασθεί.

Από άποψη μεθοδολογίας, ίσως να δημιουργηθεί η εντύπωση με το διάβασμα αυτού του κειμένου, ότι εισηγούμαι μία κριτική ανάλυση, βάση της οποίας είναι οι δομικές δυναμικές των σχέσεων εξουσίας, με ελάχιστη επίδραση από τους εξουσιασμένους είτε σαν ομάδες είτε σαν άτομα. Και είναι πιθανό αυτό, απ' την ίδια τη φύση του κειμένου-κριτική της ιδεολογικής ηγεμονίας του εθνικισμού και των διαδικασιών που προάγει. Σ' αυτό το πλαίσιο, το βάρος πέφτει ασύμμετρα στις δομικές αλλαγές. Η αντίληψή μου, που είναι φανερή σε διάφορα κομμάτια του κειμένου, είναι ότι οι δομικές αλλαγές είναι αποτελέσματα της διαλεκτικής μεταξύ των αυτόνομων δυναμικών των δομών εξουσίας και των εξουσιαζόμενων. Με άλλα λόγια, η σημερινή εξέλιξη είναι αποτέλεσμα της επικράτησης της εξουσίας, στο βαθμό που αυτή η εξέλιξη καθορίστηκε από την

ανάγκη εξαφάνισης ή αφομοίωσης της κοινωνικής σύγκρουσης. Η δυναμική των δομών αλλοιώνεται από την παρέμβαση των ανθρώπων και μία ανάλυση της σημερινής πραγματικότητας στο σύνολό της (και όχι μόνο του εθνικισμού) πρέπει να κοιτάξει τις λανθάνουσες αντιφάσεις στις δομές, σαν αποτέλεσμα προηγούμενων κοινωνικών συγκρούσεων που νικήθηκαν. Ένα άλλο στοιχείο που πρέπει να τονισθεί σ' αυτά τα πλαίσια, είναι ότι η ήττα ή η αφομοίωση της κοινωνικής σύγκρουσης σε διάφορες ιστορικές περιόδους δεν είναι αναπόφευκτη. Δηλαδή, η ιστορική πορεία θα μπορούσε να ήταν διαφορετική αν οι εξουσιασμένοι κέρδιζαν στην κοινωνική σύγκρουση. Είναι γι' αυτό που ονομάζω τις δομικές αλλαγές "ήττα της κοινωνικής σύγκρουσης" – σ' αντίθεση με τους μαρξιστές, δε νομίζω ότι ο καπιταλιστικός ή ο κρατικό-σοσιαλιστικός εκμοντερνισμός είναι ο αναπόφευκτος δρόμος κοινωνικής εξέλιξης.

Χρειάζεται και μια ιδιαίτερη σημείωση για το ρόλο του ατόμου σ' αυτές τις διαδικασίες – αν όχι για τίποτα άλλο, γιατί η τάση αποφυγής ευθυνών του καθένα σαν ατόμου δίνει και παίρνει στην Κύπρο. Η θυματοποίηση και η ταυτόχρονη αθωωποίηση της ελληνοκυπριακής κοινότητας μετά το '74 είναι χαρακτηριστική αυτής της αστείας, όσο και σαχλής, τάσης για αποφυγή ευθυνών. Φταίνε οι ιμπεριαλιστές, οι Τούρκοι, η ΕΟΚΑ Β', όλος ο κόσμος εκτός από τον "καημένο", "καθώς πρέπει" Κύπριο νοικοκυραίο. Στην ουσία, πλάι σ' όλους αυτούς, ένα μεγάλο μέρος της ευθύνης το 'χουν οι Ελληνοκύπριοι σαν άτομα. Για 14 χρόνια κάθονταν στ' αυγά τους ή έτρεχαν σαν πρόβατα στα συλλαλητήρια, και στο πραξικόπημα τη βόλεψαν οι περισσότεροι στα σπίτια τους και ας "ήξεραν τι θα γινόταν μετά". Η ευθύνη είναι άμεση και ο μόνος τρόπος να την αποφύγεις είναι να την φορτώσεις στους άλλους ή στη "θεία μοίρα".

Και μερικές προκαταβολικές διευκρινήσεις για την ορολογία και την απασχόληση με διάφορα θέματα:

Απ' τη φύση του θέματος, αλλά και λόγω του αλλοτριωτικού διαχωρισμού της γνώσης, υπήρχε ένα συνεχές πρόβλημα απ' την αρχή, να μην καταντήσει το κείμενο εξάσκηση διανοουμενίστικης αυτοϊκανοποίησης. Έκανα μία προσπάθεια πιο εκτεταμένης διατύπωσης διαφόρων θεμάτων σε μερικά σημεία, για να αποφύγω

κλισέ εκφράσεις που θέλουν λεξικό να τις καταλάβεις. Σε ένα άλλο επίπεδο, προσπάθησα να αποφύγω την αντικατάσταση γνωστών όρων (λ.χ. νεοαποικισμός, εθνικό κλπ.) αν και η αντίληψή μου για κάποιο θέμα είναι ίσως ελαφρά διαφορετική ή ακόμα και συχνά αντίθετη απ' τη συνηθισμένη χρήση. Ο όρος "εθνικό" είναι ένα παράδειγμα. Αν και αμφισβητώ τον ίδιο τον όρο "έθνος", χρησιμοποιώ την έκφραση "εθνικό", για να εκφράσω γενικούς κινδύνους που αντιμετωπίζει ένα σύνολο ανθρώπων. Πιο πέρα, η διατύπωση εκφράσεων όπως Κύπριοι, Έλληνες, Τούρκοι κλπ. γίνεται με την καθημερινή έννοια του όρου, άνθρωποι που κατοικούν σε ένα εύκολα ξεχωριστά γεωγραφικό χώρο (λ.χ. Κύπριοι) ή που κατοικούν στα σύνορα που αστυνομεύει το ομώνυμο κράτος. Αν και κάποιος θα μπορούσε (και ως ένα σημείο σωστά νομίζω) να με κατηγορήσει ότι αναπαράγω την αλλοτρίωση στη γλώσσα μ' αυτό το τρόπο, εντούτοις, νομίζω ότι σ' αυτό το στάδιο υπάρχουν σημαντικά πράγματα που πρέπει να συζητηθούν παρά να κολλάμε στις ορολογίες.

Και μία τελευταία σημείωση για την επιλογή θεμάτων:

1. Αν και έχει σποραδικές αναφορές στους Τουρκοκύπριους και τους Τούρκους, το κείμενο όταν ασχολείται με τον εθνικισμό, αναφέρεται βασικά στην ελληνοκυπριακή παραλλαγή. Πέρα από τους προς τα έξω υστερισμούς του τουρκοκεντρικού εθνικισμού, πολύ λίγα ξέρουμε για τις διαδικασίες που προώθησε μέσα στην τουρκοκυπριακή κοινότητα, στην Τουρκία και τις ομάδες εξουσίας που τον προώθησαν και τον προωθούν.

2. Υπάρχουν ορισμένα θέματα, που αν και είναι εξαιρετικά σημαντικά (λ.χ. η πολιτική του "διαίρει και βασίλευε" των Άγγλων τη δεκαετία του '50, οι αναμίξεις των Αμερικάνων και οι χρηματοδοτήσεις της CIA κλπ.) δεν πολυαναφέρονται. Και ο λόγος είναι απλός. Αυτά τα θέματα έχουν αναλυθεί τόσο πολύ (κάθε χρόνο βγαίνει και κάποιο βιβλίο ή ένας σωρός άρθρων γι' αυτά), που θα 'ταν ανούσια η επανάληψη. Επαναλαμβάνω πάντως ότι αυτά είναι δεδομένα σ' αυτήν την ανάλυση.

3. Διάφορα θέματα (λ.χ. εκπαίδευση, κράτος κλπ.) εμφανίζονται σε διάφορες αναλύσεις, δεν πρόκειται για επανάληψη. Αντίθετα, πρόκειται για μια προσπάθεια να βγουν οι διαστάσεις ενός

φαινομένου στην ολότητά τους και να κοιταχτούν οι αλληλεπιδράσεις διαφόρων δομών.

Αν και η ευθύνη για τις τελικές απόψεις είναι φυσικά δική μου, ωστόσο, στη διαμόρφωση των ιδεών και στο γράψιμο, με βοήθησαν πάρα πολύ 4-5 παιδιά που για διάφορους λόγους ίσως να μην ήθελαν τα ονόματά τους εδώ.

Και μία τελευταία σημείωση για τους Κύπριους μαρξιστοενωτικούς: το γεγονός ότι οι απόψεις μας διαφέρουν διαμετρικά και το ότι στο κείμενο υπάρχει μία (έντονη ή μη) κριτική των αντιλήψεων τους, θα ‘ταν τελείως λάθος να παρεξηγηθεί αυτή η κριτική πολιτικών θέσεων σαν κριτική ήθους και συνέπειας αυτών των ανθρώπων.

***

χρήσιμοι όροι

ΑΚΕΛ – Ανορθωτικό Κόμμα εργαζόμενου λαού, το Κομμουνιστικό Κόμμα.
ΕΔΕΚ – Σοσιαλιστικό Κόμμα του Βάσου Λυσσαρίδη.
ΔΗΣΥ – Δημοκρατικός Συναγερμός με αρχηγό τον Κληρίδη και Κόμμα που καλύπτει το χώρο των παλιών Ενωτικών.
ΔΗΚΟ – Δημοκρατικό Κόμμα, του προέδρου Κυπριανού και για την ώρα το “Κόμμα του κράτους”.
ΤΜΤ – Τρομοκρατική Τουρκοκυπριακή Εθνικιστική Οργάνωση.
ΕΟΚΑ – “Εθνική Οργάνωση Κυπρίων Αγωνιστών”, αγώνας ’55-’59.

Οι όροι “νέο-Κύπριοι” και “νέο-Ελλήνο-Κύπριοι” χρησιμοποιούνται με την ίδια έννοια, μιας και η μαζική έκφραση της ταύτισης με το κυπριακό κράτος εκφράζεται στο επίπεδο του ελληνοκυπριακού κράτους και συνείδησης.

***

σύντομο ιστορικό περίγραμμα

Η αναφορά στα γεγονότα γίνεται σε σχέση με την ανάλυση που ακολουθεί

1571 Οι Τούρκοι καταλαμβάνουν την Κύπρο από τους Λατίνους. Στα πρώτα χρόνια, προσπαθώντας να κερδίσουν προσβάσεις στο νησί, φέρονται ευνοϊκά στους ορθόδοξους. Η διοίκησή τους στη συνέχεια εξαρτάται από τους εκάστοτε κυβερνήτες και τις διάφορες φάσεις που περνά η οθωμανική αυτοκρατορία. Γίνονται διάφορες φιλολατινικές εξεγέρσεις στην αρχή, που λιγοστεύουν με το πέρασμα του χρόνου.

1660 Η εκκλησία γίνεται συν-διοικητής, αν όχι ουσιαστικός διοικητής της Κύπρου, με την παραχώρηση ειδικών προνομίων από το Σουλτάνο. Γίνονται τοπικές εξεγέρσεις από μέλη και των δύο κοινοτήτων.

1765 Κοινή μαζική εξέγερση ορθόδοξων και μουσουλμάνων κάτω από την ηγεσία του Χαλήλ Αγά (διοικητή της Κερύνειας) ενάντια στην οικονομική εξαθλίωση και τους νέους φόρους που επιβάλλονται. Η εξέγερση συντρίβεται με στρατεύματα που στέλνονται απ' έξω. Πρέπει να σημειωθεί, ότι σ' αυτήν την περίοδο οι μουσουλμάνοι δείχνουν πιο έντονες τάσεις εξέγερσης, ίσως γιατί υπάρχει έντονη ταξική κινητικότητα προς τα κάτω στην κοινότητά τους.

1804 Νέα εξέγερση που αρχίζει σαν κοινή ανάμεσα στα λαϊκά στρώματα. Η παρεμβολή της εκκλησίας, που μεσολαβεί να έρθουν στρατεύματα να την καταστείλουν, δημιουργεί διακοινοτικούς ανταγωνισμούς και επεισόδια.

1821 Ελληνική επανάσταση και καθάρισμα λογαριασμών ανάμεσα στις ελίτ. Απαγχονίζεται ο αρχιεπίσκοπος Κυπριανός.

1833 Τρεις εξεγέρσεις (του Θησέα, Καλογήρου Ιωαννικίου και Γκιαούρ Ιμάμη) που ξεκινούν από τη λαϊκή δυσφορία για την οικονομική κατάσταση. Γίνονται προσπάθειες συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων "ηγετών". Ο Γκιαούρ Ιμάμ καταλαμβάνει την Πάφο για 4 μήνες. Ακολουθεί καταστολή με στρατεύματα που έρχονται απ' έξω. Ο Ιωαννίκιος και ο Γκιαούρ Ιμάμ εκτελούνται. Ο Θησέας ξεφεύγει μέσω των ξένων προξενείων.

1878 Η Κύπρος παραχωρείται στην Αγγλία. Οι Άγγλοι αναδιαρθρώνουν τη διοίκηση του νησιού σε πολιτική βάση και θέτουν σιγά σιγά τα θεμέλια του σύγχρονου κράτους. Στο ίδιο διάστημα

παρατηρείται και μια αλματώδης άνοδος της εκπαίδευσης. Εν τω μεταξύ, αρχίζουν τα πρώτα διαβήματα από κύκλους διανοουμένων αστών και της εκκλησίας για την Ένωση. Η τουρκοκυπριακή ελίτ ζητά επιστροφή στην Τουρκία.

1900-1910 Εκκλησιαστική κρίση με πολύπλευρες προεκτάσεις. Αδιάλλακτοι εθνικιστές εναντίον μετριοπαθών, αστοί εναντίον τσιφλικάδων, μητροπόλεις εναντίον αρχιεπισκοπής κλπ.

1912 Διακοινοτικά επεισόδια σε διάφορα χωριά και πόλεις την εποχή των βαλκανικών πολέμων. Αν και τα επεισόδια δεν ήταν μαζικά, εντούτοις, δείχνουν ότι ο εθνικισμός αρχίζει να ριζώνει και να διαχωρίζει. Γίνονται οι πρώτες (έστω και μικρές) μετακινήσεις κατοίκων σε 2-3 χωριά.

1914 Η Αγγλία προσαρτά την Κύπρο (μέχρι τότε η Κύπρος ανήκε θεωρητικά στην Τουρκία και η Αγγλία διοικούσε με ειδική συμφωνία) και προτείνει στην Ελλάδα την Ένωση για να μπει η τελευταία στον πόλεμο. Η Ελλάδα με φιλογερμανική κυβέρνηση αρνείται.

1926 Συντριπτική ήττα των αδιάλλακτων εθνικιστών στις εκλογές. Δημιουργία του ΚΚΚ (Κομμουνιστικού Κόμματος) από διανοούμενους και εργάτες. Αν και άγρια κυνηγημένο, το κόμμα αποκτά κάποια επιρροή σε μερικές περιοχές.

1931 Τα Οκτωβριανά. Λαϊκή εξέγερση με αφορμή τους νέους φόρους. Η εξέγερση αποκτά γρήγορα ενωτικό χαρακτήρα. Οι Άγγλοι απαντούν με καταστολή.

1931-1940 Οι Άγγλοι επιβάλλουν δικτατορία και προχωρούν στην ουσιαστική συγκρότηση της υποδοχής του κυπριακού κράτους. Είναι στα πλαίσια της γραφειοκρατίας, η οποία δημιουργείται αυτήν την περίοδο, που συγκλίνουν και τα συμφέροντα διαφόρων ελίτ (αστών, τσιφλικάδων κλπ). Η καταπίεση του ελληνικού-ενωτικού εθνικισμού τον κάνει αντί-αποικιακό σύμβολο.

1941 Οι Άγγλοι χαλαρώνουν τη δικτατορία. Ιδρύεται το ΑΚΕΛ από παράνομους πυρήνες του ΚΚΚ, φιλελεύθερους πολιτικούς και λαϊκά στοιχεία. Το ΑΚΕΛ εμφανίζεται σαν διακοινοτικό κόμμα (παρόλο που κι αυτό έχει σαν σκοπό την Ένωση). Αρχικά μοιάζει μ' ένα πλατύ λαϊκό κίνημα ενάντια στην αποικιοκρατία, τη παλιερική γραφειοκρατία (τους ''διορισμένους'') και την κοινωνική ανισότητα. Ο εκφυλισμός γίνεται σταδιακά, αλλά γρήγορα στα επόμενα χρόνια.

1943-1947 Περίοδος έντονης κινητοποίησης του ΑΚΕΛ και θεαματικής ανόδου. Συντρίβει τη δεξιά στις δημοτικές εκλογές και εκλέγει το Λεόντιο, αρχιεπίσκοπο, με μεγάλη πλειοψηφία.
1947 Ο Λεόντιος πεθαίνει σύντομα μετά την εκλογή του. Ο νέος υποψήφιος του ΑΚΕΛ χάνει τις εκλογές μέσα σ' ένα κλίμα αυξανόμενης πόλωσης και μαζικής νοθείας. Οι Άγγλοι προτείνουν σύνταγμα αυτοκυβέρνησης. Το ΑΚΕΛ προσπαθεί να πετύχει αποχή και καλεί τους δεξιούς ηγέτες να παραιτηθούν από τα κυβερνητικά πόστα. Η δεξιά φυσικά αρνείται και το ΑΚΕΛ λαμβάνει μέρος στις συνομιλίες που αποτυγχάνουν. Έτσι, το ΑΚΕΛ έχει ήδη μια διπλή ήττα. Αποτυγχάνει να αποκτήσει πρόσβαση και στα 2 κέντρα εξουσίας της Κύπρου (την εκκλησία και το κράτος). Αν και το ΑΚΕΛ ακολουθούσε και τότε μια τακτική εθνικής "λαϊκό-μετωπικής ενότητας", από το '47 και μετά βάζει αυτήν τη γραμμή πάνω απ όλα και ακολουθεί τις επιλογές των κέντρων εξουσίας, ψάχνοντας για την κατάλληλη ευκαιρία να καταξιωθεί στα μάτια τους και να αποκτήσει πρόσβαση σ' αυτά.
1948 Περίοδος έντονων απεργιών. Άγγλοι, εκκλησία και δεξιά κινητοποιούνται εναντίον του τελευταίου μαζικού σκιρτήματος ταξικής σύγκρουσης. Πολλές απεργίες είναι διακοινοτικές. Παρά τα μικρά υλικά κέρδη, η ήττα είναι αποφασιστική. Η ήττα στο εργοστάσιο και στο δρόμο σιγουρεύει την επιβολή της ηγεσίας του ΑΚΕΛ πάνω σε μεγάλα λαϊκά στρώματα. Οι πολιτικές επιλογές του κόμματος γίνονται η μόνη ελπίδα γι' αυτά τα στρώματα που θέλουν να βγουν απ' τη μιζέρια και την ήττα. Τον ίδιο χρόνο και κάτω απ' την επίδραση του εμφυλίου στην Ελλάδα, δημιουργείται στην Κύπρο μια τρομακτική πόλωση αριστεράς και δεξιάς, που τα αποτελέσματά της είναι ακόμα φανερά. Δημιουργούνται ποδοσφαιρικοί σύλλογοι κλπ. Ενώ η ρήξη Ελληνοκυπρίων-Τουρκοκυπρίων μόλις και διακρίνεται, η ρήξη αριστεράς-δεξιάς ξεσπά απότομα και σπάζει την ελληνοκυπριακή κοινότητα στα δύο. Το μίσος ανάμεσα σε αριστερούς και δεξιούς ήταν για πολλά χρόνια πολύ πιο έντονο απ' ότι αυτό Ελληνοκυπρίων-Τουρκοκυπρίων.
1949 Νέα ηγεσία του ΑΚΕΛ. Επισημοποιείται το σύνθημα: ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΜΟΝΟ ΕΝΩΣΗ με οποιαδήποτε ελληνική κυβέρνηση. Η νέα ηγεσία του ΑΚΕΛ είναι η ίδια που υπάρχει σήμερα και που δε θέλει φυσικά ν' ακούσει για Ένωση.

1950 Δημοψήφισμα για την Ένωση. 97% των Ελληνοκυπρίων ψήφισαν υπέρ της Ένωσης. Ενώ οι υπογραφές δίνονταν στη δημοσιότητα, 15.000 Τουρκοκύπριοι διαδήλωναν εναντίον της Ένωσης στη Λευκωσία.
1955 Αρχίζει ο αγώνας της ΕΟΚΑ. Ο αγώνας περνά από διάφορες φάσεις. Εξορίζεται ο Μακάριος, στην πόλη Μαχέ των Σεϊχελών νήσων, που βρίσκονταν κάτω απ' την Αγγλική αποικιοκρατία. Γίνονται αλλεπάλληλες ανακωχές. Σκοτώνονται ηρωικά (και κάτω από παράξενες συνθήκες προδοσίας) μερικά από τα πιο φιλελεύθερα στελέχη της ΕΟΚΑ. Αυξεντίου, Μάτσης κλπ.
1958 Ο Γρίβας και η Τρομοκρατική Τουρκοκυπριακή Εθνικιστική Οργάνωση αρχίζουν δολοφονίες αριστερών και μετά γίνονται εκτεταμένες διακοινοτικές ταραχές με πρωτοφανείς, για τις σχέσεις των δύο κοινοτήτων, σφαγές. Οι Άγγλοι υποθάλπτουν τη διαίρεση κατά το γνωστό "διαίρει και βασίλευε".
1959-1960 Υπογράφονται οι συμφωνίες της Ζυρίχης-Λονδίνου και ανακηρύσσεται το κυπριακό κράτος. Κατά τη διάρκεια της υπογραφής, οι Άγγλοι, για να πιέσουν το Μακάριο, του αποκάλυψαν ότι ήξεραν που κρυβόταν ο Γρίβας στην Κύπρο.
1963-1964 Το Σύνταγμα δε λειτουργεί ομαλά, ενώ οι εθνικιστές και των δύο κοινοτήτων φτιάχνουν ομάδες κρούσης. Ο Μακάριος προσπαθεί να αναθεωρήσει το Σύνταγμα. Οι Τουρκοκύπριοι αρνούνται. Στο τέλος του '63 ξεσπούν συγκρούσεις στη Λευκωσία. Γίνονται εκτεταμένες σφαγές αμάχων. Ο μετά-πρόεδρος του πραξικοπήματος Σαμψών, πρωτοστατεί στις σφαγές Τουρκοκυπρίων στην Ομορφίτα. Απειλείται επέμβαση της Τουρκίας και οι συγκρούσεις ξεσπούν κατά διαστήματα. (Αύγουστος '64, συγκρούσεις στην Τηλλυρία). Το τέλος του '64 βρίσκει τους Τουρκοκυπρίους κλεισμένους σε γκέτο, ενώ η ελίτ τους αποχωρεί από την κυβέρνηση.
1967 Νέες συγκρούσεις υποκινούμενες από το Γρίβα, στην Κοφίνου και τον Άγιο Θόδωρο. Υπάρχουν και πάλι κατηγορίες από τους Τουρκοκυπρίους για βιαιοπραγίες εναντίον αμάχων. Εν τω μεταξύ ο Μακάριος αρχίζει να προωθεί τις θεωρίες του "εφικτού". Η Ένωση είναι ο σκοπός, αλλά το πρακτικό αυτήν τη στιγμή είναι η ανεξαρτησία.
1968 Αρχίζουν οι πρώτες κινήσεις εναντίον του Μακάριου από ακροδεξιούς-ενωτικούς.

1971 Συγκροτείται η ΕΟΚΑ Β' από το Γρίβα και αρχίζει ένας κλεφτοπόλεμος με βόμβες, δολοφονίες, απαγωγές, αντίστροφες βιαιότητες του κράτους και αντίστροφες βιαιότητες εναντίον μελών ή οπαδών της ΕΟΚΑ Β'. Η υποστήριξη της ΕΟΚΑ Β' από τη χούντα είναι γνωστή και ο φατριασμός της Αθήνας λειτουργούσε και στην Κύπρο. Απ' ότι φαίνεται και από τα δημοσιευμένα έγγραφα της CIA, υπήρχε και μία αμερικάνικη χρηματοδότηση των αντικυπριακών δραστηριοτήτων.
1974 Πραξικόπημα-Εισβολή. Κατάληψη τής Β. Κύπρου από τον τούρκικο στρατό. Ο πόλεμος διαρκεί πολύ λίγο. Μαζική φυγή Ελληνοκυπρίων στο νότο.
1977 Θάνατος του Μακάριου.
Η κρίση συνεχίζεται.

***

Το κείμενο είναι χωρισμένο σε 4 κομμάτια:
α) Το πρώτο είναι μια προσπάθεια πρώτης προσέγγισης και ξεκαθαρίσματος, αναλύοντας τη λειτουργία του εθνικού, εθνικισμού πάνω στη γενική, ανάπτυξη και στήλωμα της ελληνοκυπριακής ακροαριστεράς. Είναι ως ένα σημείο και η προσωπική πορεία που οδηγεί σ' αυτό το κείμενο.
β) Το δεύτερο κομμάτι είναι μία εισήγηση πάνω στις πραγματικές διαστάσεις αυτού του φαινομένου που θα μπορούσε να ονομαστεί εθνικό.
γ) Το τρίτο, που είναι ίσως και το μεγαλύτερο, αποτελεί μία κριτική ανάλυση του ελληνοχριστιανισμού (και μ' αυτό εννοώ όλη την ιδεολογική φανφάρα της ελληνικότητας, είτε λέγεται έτσι είτε πιο εκλεπτυσμένα) σαν ιδεολογία της ιστορικής προσέγγισης στα κυπριακά δεδομένα και σαν ιδεολογικό κάλυμμα διάφορων διαδικασιών αναδόμησης των εξουσιαστικών δομών (ταξική δομή-πατριαρχική πολιτική-κρατική συγκεντροποίησης). Αυτό το κείμενο αποτελεί ταυτόχρονα και μια προσπάθεια ανάλυσης των ιστορικών εξελίξεων των τελευταίων δεκαετιών.
δ) Το τελευταίο κομμάτι είναι κριτική ανάλυση της ελληνοκυπριακής συνείδησης.

1. ΤΟ “ΕΘΝΙΚΟ”, Η ΑΚΡΟΑΡΙΣΤΕΡΑ ΚΑΙ Ο “ΧΩΡΟΣ”

Το “εθνικό” (που στη συγκεκριμένη περίπτωση εκφράζει την κατοχή της Β. Κύπρου από τον στρατό του τούρκικου κράτους και τις “πλεκτάνες των ιμπεριαλιστών” εναντίον μας) υπήρξε ένας βασικός πόλος αναφοράς της κυπριακής ακροαριστεράς, που πρόβαλλε δειλά δειλά μετά το ’74 και που για μερικά κομμάτια της εξακολουθεί φυσικά να είναι το ΠΡΟΒΛΗΜΑ.

Σε μία πρώτη φάση, αμέσως μετά το ’74 και μέσα σε μία κατάσταση που μύριζε γενικό αναβρασμό, ρίχτηκε το σύνθημα της “στράτευσης” της κοινωνίας, για μία “λαϊκή άμυνα” κλπ. Μιλώντας κάποιος για ακροαριστερό χώρο αυτήν την εποχή είναι λίγο παρατραβηγμένο φυσικά. Είχαν όμως αρχίσει οι πρώτες διαδικασίες ανάμεσα σε διάφορα άτομα και ομάδες, τόσο στο χώρο της ΕΔΕΚ, που εξέφρασε έντονα αυτά τα ρεύματα εκείνη την εποχή, όσο και ανάμεσα σε ακελικούς και ενωτικούς. Είναι επίσης και η περίοδος των προσπαθειών για συγκρότηση του ΚΚΚ.

Η ΕΔΕΚ, που είχε και την παράδοση της “αντίστασης” στο πραξικόπημα, εξέφρασε για ένα διάστημα αυτή τη διάθεση-άρνηση κάθε συμβιβασμού με δειλές προτάσεις για κρατικά σοσιαλιστικά μέτρα, απέναντι στην πολιτική της κοινωνικής ειρήνης και του κατευνασμού που υιοθετούσε το ΑΚΕΛ και το κράτος.

Οι αντιφάσεις της ιδεολογίας της στράτευσης σαν πανάκεια για όλα τα προβλήματα (εξωτερικά και εσωτερικά) δεν άργησαν να φανούν. Οι αστοί, ο Μακάριος, το κράτος, το ΑΚΕΛ, χρησιμοποίησαν την ίδια λογική, αλλά για ακριβώς αντίθετους στόχους. Οι εργάτες δέχτηκαν όχι μόνο το πάγωμα, αλλά και τη μείωση των μισθών, οι πρόσφυγες εξευμενίστηκαν, ολόκληρη η κοινωνία άρχισε να παίρνει ξανά το δρόμο της προβατοποίησης μέσα στα πλαίσια της “εθνικής ενότητας” για τον Μακροχρόνιο.

Τελικά, το επιχείρημα των προαγωγών του θεάματος και της κοινωνικής ειρήνης ήταν ταυτόσημο με αυτό που υιοθετούσαν οι “υπονομευτές”. Ναι, χρειαζόμαστε “στράτευση”, αλλά στράτευση χωρίς “εθνική ενότητα” δεν νοείται και φυσικά “εθνική ενότητα” και “κοινωνική σύγκρουση” είναι αλληλοαποκλειόμενες καταστάσεις.

Οι αντιφάσεις της ΕΔΕΚ[29] μόλις υποχρεώθηκε να πάρει κάποια "υπεύθυνη" θέση ήταν ενδεικτικές της κατάστασης. Σ' αυτά τα πλαίσια (και με την ταυτόχρονη πτώση κάποιας "αγωνιστικής" διάθεσης που υπήρχε ανάμεσα στη νεολαία), η απογοήτευση, αλλά και η συνειδητοποίηση, ότι ένα μεγάλο μέρος όλης εκείνης της ιδεολογίας της "στράτευσης" ήταν καθορισμένο από την άρχουσα ιδεολογία, οδήγησε διάφορα άτομα στην απόρριψη του όλου θέματος. Ιδιαίτερα, η συνειδητοποίηση της προσωπικής μας μιζέριας (σεξουαλικής, ψυχολογικής κλπ) οδήγησε σε μια άρνηση που κουβαλούσε μέσα της ένα αίτημα για ζωή που φαινόταν τελείως άσχετο με την πολιτική σχιζοφρένεια των πολιτικάντηδων. Βέβαια αυτή η εξέλιξη δεν ήταν γενική. Μέσα στην ΕΔΕΝ[30] συνεχίστηκε για ένα διάστημα μία "μάχη οπισθοφυλακής", μέχρι που το κόμμα άφησε στη μπάντα κάθε πρόσχημα και πέταξε μαζικά έξω τους τροτσκιστές, "εισοδιστές" και τους άλλους αριστερίζοντες. Η "Αριστερή Πτέρυγα" ακολούθησε τη δικιά της διαλυτική πορεία μετά, για να μείνουν τελικά οι "καθαρόαιμοι" να εκδίδουν τη "Σοσιαλιστική Έκφραση". Η "στράτευση" εξακολουθεί να παίζει ένα βασικό ρόλο σ' αυτήν την ομάδα, μόνο που έχει φορτισθεί τώρα με μία πιο ξεκάθαρη "ταξική" και ταυτόχρονα "διεθνιστική" συνιστώσα. Το θέμα γι' αυτούς είναι να ενωθούν με τους Τουρκοκύπριους εργάτες και να τα βάζουν όλοι μαζί ενωμένοι, με τους αστούς και τους κατακτητές.

Μέσα στη θεαματική πόλωση "αριστεράς-δεξιάς", οι εκφραστές τροτσκιστές έχουν ταχθεί με τη δήθεν αριστερά (ΑΚΕΛ-ΕΔΕΚ) και βάλθηκαν να την "ξαναεπαναστατικοποιήσουν" με τον εισοδισμό τους και τις κομματικές ενότητες.[31]

---

29 Το 1976-77 όταν ο Μακάριος και το ΑΚΕΛ αρχίζουν να δέχονται τη διζωνική. Η ΕΔΕΚ, παρά το ότι θεωρητικά φώναζε ενάντια σ' αυτήν την πορεία, πρακτικά συμπορεύτηκε μιας και κατέβηκε σε κοινό ψηφοδέλτιο με το ΑΚΕΛ και το μόνο που έκανε απέναντι στις συμφωνίες Μακαρίου-Ντενκτάς (που δέσμευαν το ελληνοκυπριακό κράτος με τη διζωνική) ήταν να "διατυπώσει επιφυλάξεις".

30 Σημείωμα έκδοσης: Αναφέρεται στην νεολαία του σοσιαλιστικού κόμματος ΕΔΕΚ.

31 Η επίσημη γραμμή τής "Σοσιαλιστικής Έκφρασης" ήταν η ανάγκη μιας αριστερής κυβέρνησης (ΑΚΕΛ-ΕΔΕΚ).

Από μία άλλη σκοπιά, διάφορα άτομα περνώντας από την προσπάθεια για ανασύσταση του ΚΚΚ[32] ή άλλες μαρξιστο-λενινιστικές ομαδούλες ή κουβαλώντας μια ενωτική παράδοση ή ανακαλύπτοντας το φως της αλήθειας στον Ψυρρούκη,[33] πετάχτηκαν στο άλλο άκρο, άρχισαν να ψάχνουν για το επαναστατικό υποκείμενο ανάμεσα στους ακροδεξιούς ενωτικούς.[34] Αυτός ο χώρος παρουσίασε σε κάποια φάση μια ενδιαφέρουσα παρέμβαση, καθώς συγκέντρωνε ανθρώπους αριστερούς (αλλά όχι ακελικούς) και πρώην ακροδεξιούς, προβάλλοντας έτσι σαν προσπάθεια να σπάσει όλη η θεαματική πόλωση αριστεράς-δεξιάς. Ωστόσο, ήταν ένα παιχνίδι που παιζόταν πάνω στα ιδεολογικά σοφίσματα της πόλωσης ΑΚΕΛ-Ένωση. Το ΑΚΕΛ κάποτε υποστήριζε την Ένωση, λ.χ. που σημαίνει ότι η Ένωση είναι αίτημα του λαϊκού κινήματος (άρα επαναστατικό) και ότι το λαϊκό κίνημα ήταν τότε επαναστατικό. Σ' αυτά τα πλαίσια το εθνικό είχε την κύρια θέση, αλλά είχε ταυτόχρονα και νέες διαστάσεις. Αυτοί οι μαρξιστές έβαλαν σαν εθνικό το πρόβλημα της Ένωσης και έκαναν διάφορες προσπάθειες να το δέσουν με την κατοχή και τους "ιμπεριαλιστές". Σε μία πρώτη φάση υποστήριζαν, λ.χ. ότι το πραξικόπημα και η εισβολή δε θα γίνονταν αν είχε γίνει η Ένωση. Σε μία πιο νέα φάση πετάχτηκε η άποψη του "ότι έγινε, έγινε", αλλά επειδή η "τούρκικη αστική τάξη" είναι επιθετική, ο μόνος τρόπος για να σωθούμε είναι η Ένωση (ας είναι και διπλή).

Αυτό που είναι εκπληκτικό σ' αυτήν την κατάσταση είναι η εντύπωση ότι έχει ανακαλυφθεί κάτι φοβερά νέο. Ουσιαστικά, εκτός από τη μαρξιστική σάλτσα που στολίζει τα επιχειρήματα, η

32 Σημείωμα έκδοσης: Η Ανασύσταση του Κ.Κ.Κ. (Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου) ήταν μαοϊκό πολιτικό κόμμα που δρούσε από το 1975 ως το 1977. Διατηρούσε γραμμή αυτοδιάθεσης-ένωσης.

33 Σημείωμα έκδοσης: Αναφέρεται στον Έλληνα μαρξιστή ιστορικό Νίκο Ψυρούκη, ο οποίος ασχολήθηκε συστηματικά με το Κυπριακό και του οποίου οι αναλύσεις είχαν κάποια απήχηση στον χώρο της ελληνοκυπριακής εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς τη δεκαετία του '80.

34 Υπήρχε η αντίληψη ότι αυτό το στρώμα (ενωτικοί), που αντιτάχθηκε στο κυπριακό κράτος (στη βάση του ότι η ύπαρξη του απέκλειε την Ένωση), ήταν επαναστατικό – κάπου κάπου μερικοί έβγαζαν αυτά τα στρώματα σαν ασυνειδητοποίητους αντικρατιστές!! (βλέπε Πενταδάκτυλος Νο4 "Το κράτος στην Κυπριακή κοινωνία").

ουσία είναι η ίδια με ότι έχουμε όλοι ακούσει χιλιάδες φορές στα σχολεία της ελληνοχριστιανικής (παρα)μόρφωσης. Όσο για τη διπλή Ένωση που πάει να γίνει και επαναστατική λύση για μερικούς, την είχε προτείνει το τούρκικο κράτος από τη δεκαετία του ’50 και οι Αμερικάνοι από το ’63.

Το φαινόμενο έχει την αστεία του πλευρά, ιδιαίτερα όταν οι τροτσκιστές ή οι μαρξιστο-ενωτικοί παραπονιούνται ότι ο “κυπριακός λαός” έχει χάσει την ιστορική του μνήμη. Υπάρχει, ωστόσο, και μια σοβαρή -και θλιβερή- πλευρά. Η ακροαριστερά, που γεννήθηκε και προσπαθεί ακόμα να επιβιώσει με το εθνικό σαν το ΠΡΟΒΛΗΜΑ, έχει βολευτεί κάτω από τον ήλιο της κυπριακής ιδεολογίας και της φαντασιακής πόλωσης αριστεράς-δεξιάς. Η αρτηριοσκλήρωση, η κινδυνολογία και η εθνική, κοινωνική, ταξική κλπ ενότητα έφτιαξαν δύο ακόμα μαγαζιά αυτής της ιδεολογίας.

Η ομάδα που βγάζει το περιοδικό,[35] που έτσι κι αλλιώς ανήκει στον ελευθεριακό χώρο – όχι στον αριστερίστικο, έχοντας πάρει μια ξεκάθαρη, αρνητική θέση πάνω στην αναγωγή του εθνικού σαν βασικότερο πρόβλημα της ύπαρξης μας, βρέθηκε σε ένα αδιέξοδο, όταν πρόπερσι άρχισε μια προσπάθεια ανάλυσης της κυπριακής πραγματικότητας. Δεδομένης της έλλειψης πολλών ελευθεριακών αναλύσεων σε βάθος για τέτοιες καταστάσεις και την παντελή έλλειψη οποιουδήποτε στοιχείου στην Κύπρο για να στηριχτούμε, η αναζήτηση πολλές φορές μετατρεπόταν σε πελαγοδρομία.

Αυτό το κείμενο -που μπορεί κάλλιστα να είναι μια ακόμα πελαγοδρομία- βγήκε μέσα από τις περσινές συζητήσεις σα μια πρώτη προσπάθεια κάποιου είδους ανάλυσης. Ταυτόχρονα, εκφράζει και μία προσωπική μου άποψη στη διαφωνία, που εκφράστηκε μέσα στην ομάδα, κατά πόσο αξίζει να ασχοληθεί κανένας με τον εθνικισμό και το εθνικό.

Καταρχήν, χρειάζεται κάποιο ξεκαθάρισμα όρων. Το “εθνικό” εκφράζει ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζει ένα σύνολο ανθρώπων (λαός, έθνος κλπ) ανεξάρτητα από τους εσωτερικούς διαχωρισμούς (κοινοτικούς, ταξικούς) και τις σχέσεις εξουσίας αυτού του συνόλου (ταξικές, πατριαρχικές, κρατικές). Το πρόβλημα προέρχεται

35 Πρόκειται για την ομάδα πού έβγαλε το περιοδικό “Μαύρες Πινελιές” και για την οποία γράφτηκε και στην όποια συζητήθηκε αρχικά αυτό το κείμενο.

συνήθως από εξωτερική επέμβαση, εξάρτηση, εκμετάλλευση κλπ. Έτσι, λ.χ. η εισβολή του τούρκικου κράτους το '74 έπληξε πρόσφυγες σα σύνολο, ανεξάρτητα από τις εξουσιαστικές σχέσεις που τους καθόριζαν πριν (η αναδημιουργία των ίδιων σχέσεων είναι μια άλλη ιστορία).

Ο εθνικισμός σε οποιαδήποτε μορφή προβάλλει αυτό το πρόβλημα σαν κύριο και καθοριστικό της όλης κοινωνικής ζωής. Ο εθνικισμός απαντά στο εθνικό πρόβλημα στο επίπεδο που τίθεται το πρόβλημα. Αγνοώντας τους εσωτερικούς διαχωρισμούς και εξουσιαστικές σχέσεις, προσπαθεί να προβάλει μια αντίσταση απέναντι σ' ένα άγνωστο, απειλητικό Άλλο. Μ' αυτήν την έννοια, ο εθνικισμός αναπαράγει, προωθεί και θεσμοποιεί σε νέα πλαίσια τις ήδη υπάρχουσες εξουσιαστικές σχέσεις.

Ο εθνικισμός λειτουργεί σαν ιδεολογία του status quo στο εσωτερικό της κοινωνίας. Σ' αυτό οφείλεται, ως ένα βαθμό, και η συχνή ανακάλυψη και προβολή ενός Άλλου και στο εσωτερικό,[36] π.χ. προδότες, συνωμότες κλπ. Είναι μια πρακτική μέθοδος να ξεφορτώνεται το κράτος κάθε ενοχλητικό, ενώ ταυτόχρονα εντείνεται η πίεση πάνω στην κοινωνία για ενοποίηση-ομογενοποίηση, αναστέλλοντας τις κοινωνικές συγκρούσεις και ισοπεδώνοντας τις διαφορές.

Ωστόσο η εξίσωση "ο εθνικισμός" είναι μαλακία, υπεραπλουστεύει την κατάσταση και αποφεύγει το πρόβλημα. Γιατί πέρα από το γεγονός, ότι ο εθνικισμός προβάλλει έστω σαν μια αλλοτριωμένη απάντηση σε ένα παρόλα αυτά υπαρκτό πρόβλημα, υπάρχει και το γεγονός, ότι οι άνθρωποι παίρνουν σοβαρά το θέμα και το πιστεύουν. Η απήχηση του εθνικισμού σαν ιδεολογία εκφράζει ως ένα σημείο τη σημασία των προβλημάτων, που τείνει να αντιμετωπίσει. Ταυτόχρονα όμως, αυτή η απήχηση είναι δεμένη στις σχέσεις εξουσίας, που διαπερνούν την κοινωνία και που αναπαράγονται με τον εθνικισμό.

Σ' αυτά τα πλαίσια, ο διαχωρισμός "εθνικού"-εθνικισμού είναι σημαντικός. Γιατί το εθνικό πρέπει να ιδωθεί στις πραγματικές του διαστάσεις σαν πρόβλημα υπαρκτό, ενώ ο εθνικισμός σαν ιδεολο-

36 Για περισσότερη ανάλυση αυτού του θέματος και της λειτουργίας του στα πλαίσια της πατριαρχικής οικογένειας βλέπε το κομμάτι για την πατριαρχική αναδόμηση.

γία χρειάζεται να αναλυθεί και να κριτικαριστεί για να μπορέσει να αρθρωθεί ένας εναλλακτικός λόγος.

Για να μην μπερδεύουμε όμως τα πράγματα, αυτό που ουσιαστικά λέω, είναι ότι το “εθνικό” είναι ένα πρόβλημα που μας επιβλήθηκε από διάφορες δομές εξουσίας (εσωτερικές και εξωτερικές). Ο εθνικισμός είναι η ιδεολογία που θεσμοποιεί εσωτερικά το πρόβλημα, προβάλλοντας το διαστρεβλωμένα μέσα από τις δομές εξουσίας που υπάρχουν. Αν υπάρχει μία άμεση ανάγκη, είναι η αποθεαματικοποίηση του εθνικού και η κριτική του εθνικισμού, έτσι ώστε να δούμε τις πραγματικές διαστάσεις του προβλήματος και πόσο μας αφορούν.

Ο εθνικισμός είναι μια ιδεολογία που νομιμοποιεί το status quo, αλλά για να την καταλάβεις, πρέπει να προσπαθήσεις να την αναλύσεις και όχι να την εξορκίσεις. Η κριτική της ιδεολογίας, όσο εξονυχιστική και αν χρειαστεί να είναι, πρέπει κάποτε να βρει την πραγματικότητα και θα χρειαστεί να προτείνει εναλλακτικές λύσεις. Αυτό φυσικά, δε σημαίνει ότι θα τρέξουμε αμέσως με τις μαγικές συνταγές, μπαίνοντας στο ρυθμό της εξουσίας, “αν είμαστε εμείς θα κάναμε αυτό” ή “αυτό πρέπει να γίνει”. Αντίθετα, ίσως χρειαστεί μια κριτική αναδημιουργίας (και στην Κύπρο τελικά αυτό χρειάζεται). Μια κριτική και μια δραστηριότητα πάνω σε συγκεκριμένα θέματα που θα επιτρέψει τη δημιουργία ενός αυτόνομου χώρου και λόγου. Αλλά μία κριτική, που θα ξέρει ότι όσο ο λόγος της και η αντεξουσία της δε θα μπορεί να αντιμετωπίσει αυτά της θεσμοποιημένης εξούσιας σε όλα τα επίπεδα, θα ‘ναι λίγο-πολύ αιχμάλωτη στη δύναμη του κράτους και των άλλων μηχανισμών σε περιόδους κρίσης. Σε έναν πόλεμο, η λύση θα είναι η φυγή ή ο αγώνας κάτω από το κράτος για το κράτος. Και για έναν πρόσφυγα το δίλημμα θα παίζεται μεταξύ του ποιοι θα γυρίσουν και πόσο ισχυρό θα είναι το κεντρικό κράτος.

2. ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΠΟΥ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΟΝΟΜΑΣΤΕΙ ΕΘΝΙΚΟ

Μιλώντας σήμερα για το Κυπριακό – ή το εθνικό, υπάρχει συχνά μία αίσθηση “αυτονόητου” στη συζήτηση. Και όμως, αυτό το

"αυτονόητο" δεν είναι καθόλου προφανές αν κοιτάξει κανείς το τι εξέφρασε το "εθνικό" για διάφορες ομάδες ανθρώπων τις τελευταίες δεκαετίες σ' αυτό το χώρο.

Για την ελληνοκυπριακή ακροδεξιά λ.χ., όχι μόνο το αίτημα για Ένωση, αλλά και ένα έντονο αντί-κομμουνισμό και αντιτουρκισμό, για τους ακελικούς κάποτε εξέφραζε αντιαποικιακό αγώνα με προέκταση την Ένωση, ενώ μετά την ανεξαρτησία το πρόβλημα μετακινήθηκε στην ανάγκη προστασίας του κυπριακού κράτους. Από την άλλη, για την τουρκοκυπριακή ακροδεξιά το πρόβλημα εκφραζόταν περισσότερο σαν αγώνας εναντίον των "Ελλήνων και των κομμουνιστών" και φυσικά ανάμεσα σε αυτά τα άκρα υπήρχαν και ένα σωρό άλλες αντιμετωπίσεις (ο κίνδυνος του ελληνικού ή τουρκικού κράτους αναλόγως της κοινότητας ή παράταξης που ανήκε ο καθένας, ο ιμπεριαλισμός κλπ).

Αυτό το μωσαϊκό αντιμετωπίσεων του εθνικού είναι χαρακτηριστικό τόσο της πολυπλοκότητας του θέματος όσο και της ιδεολογικής φόρτισης του εθνικισμού, που κομματιάζοντας την πραγματικότητα και τα προβλήματά της και προβάλλοντας τα διαχωρισμένα της αποσπάσματα στο φανταστικό επίπεδο, έθεσε και θέτει τις βάσεις της κυπριακής ιδεολογικής ηγεμονίας.

Θα ασχοληθούμε παρακάτω με την ιδεολογική (και δομική) λειτουργία του εθνικισμού. Για την ώρα, θα προσπαθήσουμε μία σύντομη ανάλυση του "εθνικού" σ' αυτό το γεωγραφικό χώρο, προσπαθώντας να δούμε τις πραγματικές του διαστάσεις. Σε αυτά τα πλαίσια, η ανάλυση δεν περιορίζεται μόνο στα "κοινοτικά ή εθνικά" -όρος που έτσι κι αλλιώς τον θεωρώ αρκετά αμφισβητήσιμο, όπως φαίνεται και αλλού σ' αυτό το κείμενο, όταν η ερμηνεία του ταυτίζει μεγάλες ομάδες ανθρώπων με τα έθνη και κράτη που τους αστυνομεύουν- όρια.

Το εθνικό (ή το Κυπριακό) εκφράζει (για τους σκοπούς της παρακάτω ανάλυσης) τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν οι κοινότητες των ανθρώπων που κατοικούν στο νησί Κύπρος από "εξωτερικές δυνάμεις". Φαινομενικά, ορισμένοι "εξωτερικοί κίνδυνοι" φαίνονται να ευνοούν μερικές κοινότητες ή πολιτικές παρατάξεις (λ.χ. η Ένωση ή η τουρκική εισβολή), ακόμα και ολόκληρο (λ.χ. ο τουρισμός). Ωστόσο, με τη διεθνή θεσμοποίηση των εθνών-κρατών σαν τοπικών μηχανισμών δόμησης της κοινωνικής εξουσίας

και του ιμπεριαλισμού-νεοαποικισμού σα διεθνούς μηχανισμού δόμησης, τα σχετικά βραχυπρόθεσμα οφέλη μιας κοινότητας από κρατική ή ιμπεριαλιστική επέμβαση αποκτούν σταδιακά μια αρνητική γεύση μπροστά στην ισοπέδωση και την εκμετάλλευση των "πρώην προστατών". Τα βραχυπρόθεσμα κέρδη γίνονται σταδιακά μακροπρόθεσμες πληγές. Η εμπειρία των Ελληνοκυπρίων πριν το πραξικόπημα και των Τουρκοκυπρίων μετά την εισβολή είναι χαρακτηριστική σ' αυτόν τον τομέα. Σ' αυτά τα πλαίσια θα κοιτάξουμε το "εθνικό" σε 3 διαφορετικά επίπεδα.

I) Το πρόβλημα του στρατηγικού-γεωγραφικού χώρου της Μ. Ανατολής.

II) Τη νέο-αποικιακή εξάρτηση.

III) Τον ιμπεριαλισμό των κρατών Ελλάδας-Τουρκίας στον κυπριακό χώρο και τον μεταξύ τους ανταγωνισμό.

Ι. Ο ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΧΩΡΟΣ (Μ. ΑΝΑΤΟΛΗ), ΟΙ ΕΠΕΜΒΑΣΕΙΣ ΚΑΙ Η ΕΙΡΗΝΗ

Αυτό φαίνεται ένα θέμα λυμένο και υπερεξαντλημένο πριν καν ξεκινήσουμε. Η Κύπρος στο μεσανατολικό χώρο, τα πετρέλαια, η αραβο-ισραηλινή διένεξη, οι αμερικάνικες δολοπλοκίες και τα ρέστα. Παρόλο που αυτή η ανάλυση έχει αρκετές αλήθειες, εντούτοις έχει εσκεμμένα περιορισμένο οπτικό πεδίο (που ενισχύεται βασικά από τη δακρύβρεχτη αλληλεγγύη μας με τα αραβικά κράτη και το σωβινισμό τους και στην αθωωποίηση του ρώσικου ιμπεριαλισμού για ότι γίνεται στην περιοχή). Το ψητό φυσικά για τους Ρώσους και τους Αμερικάνους είναι τα πετρέλαια και ο πολιτικός έλεγχος της περιοχής. Σ' αυτά τα πλαίσια, ο ρόλος της Κύπρου παραμένει αυτός που ήταν από τότε που πήραν το νησί οι Άγγλοι, ένας ακραίος "σταθμός χωροφυλακής", που να βοηθά όποιον το κατέχει να αστυνομεύει τις εξαρτήσεις του και να εμποδίζει την είσοδο των αντιπάλων στην περιοχή. Ο καθοριστικός ρόλος που έπαιξε αυτή η γεωγραφική θέση στη σύγχρονη ιστορία του νησιού (από άποψη ξένων επεμβάσεων άμεσων ή έμμεσων) είναι αρκετά φανερός. Οι αγγλικές βάσεις και τα αμερικανικά ραντάρ είναι χαρακτηριστικά αυτών των εξελίξεων. Η Κύπρος για την ώρα είναι σταθμός χωροφυλακής του δυτικού ιμπεριαλισμού.

Ωστόσο, εδώ πρέπει να αρχίσουμε να ξεκαθαρίζουμε τα πράγματα, γιατί κάπου εδώ τελειώνει και η ομοιότητα ανάλυσης με εκείνη την προβληματική (τόσο προσφιλή στους αριστερούς "αντί-ιμπεριαλιστές" μας), που βλέποντας το πιο πάνω, τραβά τη γραμμή αντιπαράθεσης της με τον "αμερικάνικο και σιωνιστικό ιμπεριαλισμό" και μας τοποθετεί στο πλευρό του "αραβικού αντι-ϊμπεριαλισμού" κλπ.

Βλέποντας την τύχη των Παλαιστινίων (που για 30 χρόνια σφάζονται από το Ισραήλ και τα αραβικά κράτη), τη φασιστική δομή και ιδεολογία των αραβικών κρατών, τον αυξανόμενο επεκτατισμό του Ισραήλ (και φυσικά όχι μόνον αυτού) και την ένταση του ανταγωνισμού των υπερδυνάμεων, μια αίσθηση ότι το πρόβλημα δεν μπαίνει στα τόσο άνετα και αγαπημένα κλισέ του "καλού-κακού", που βόλεψαν και βολεύουν την αριστερά.

Το πρόβλημα δεν είναι απλά η "ιμπεριαλιστική επέμβαση των δυτικών", αλλά το όλο παιχνίδι του ανταγωνισμού των υπερδυνάμεων. Πιο πέρα, τα ίδια τα κράτη της περιοχής έχουν αρχίσει να αναπτύσσουν ένα σχετικά αυτόνομο ιμπεριαλισμό (μέσα στα πλαίσια της αυξανόμενης οικονομικής τους δύναμης), που κάνει την κατάσταση στην περιοχή ακόμα πιο εκρηκτική και ταυτόχρονα φυσικά, οδηγεί σε μια αυξανόμενη καταπίεση στο εσωτερικό τους, δείχνοντας σ' αυτή τη διαδικασία και το πραγματικό πρόσωπο του εθνικισμού σ' αυτήν την περιοχή.

Σε μία πρώτη αντίκρυση του θέματος υπάρχει μία ανάγκη ανάληψης ευθυνών. Γιατί όταν 30-40 το πολύ μίλια από το σπίτι σου υπάρχουν βόμβες, που μπορούν να τινάξουν ολόκληρη την περιοχή στον αέρα, ή ραντάρ, που καθοδηγούν τη μια παράταξη σ' αυτά τα σφαγεία που λέγονται πόλεμοι στη Μ. Ανατολή, έχεις τέλος πάντων μια ευθύνη για την ανοχή σου. Ακόμα, όταν πουλάς υποκριτική συμπαράσταση (όπως κάνει το κυπριακό κράτος), που στην πράξη εκφράζεται με την ηρωοποίηση του κάθε δικτάτορα των αραβικών κρατών και του σοβιετικού ιμπεριαλισμού, στην ουσία αποφεύγεις το πρόβλημα και την ευθύνη σου.

Αυτή η αντίκρυση (να ανέχεσαι πρακτικά χρησιμοποίηση του χώρου σου από τον έναν αντίπαλο και να σκίζεις τον κώλο υπέρ του άλλου), τόσο χαρακτηριστική της κυπριακής ιδεολογίας, βολεύει ως ένα σημείο τις ενοχές, ενώ ταυτόχρονα βλέποντας τον κόσμο

σε στυλ άσπρο-μαύρο, αποφεύγει οποιοδήποτε προβληματισμό.[37]

Πέρα ωστόσο από την ηθική ευθύνη και τις ιδεολογικές ανάγκες που εξυπηρετεί η αποφυγή προβληματισμού για ό,τι γίνεται στη Μ. Ανατολή, υπάρχει και μια άλλη διάσταση του θέματος. Για τα στρατηγικά συμφέροντα των υπερδυνάμεων ανήκουμε στο μεσανατολικό χώρο και κατά συνέπεια οι εξελίξεις σ' αυτό το χώρο μας καθορίζουν άμεσα. Έχει ήδη αναφερθεί ότι το ενδιάμεσο της δύσης για την Κύπρο πηγάζει σ' ένα μεγάλο βαθμό απ' τη γεωγραφική της θέση. Σ' αυτά τα πλαίσια, η Κύπρος θα εξακολουθεί να αποτελεί στόχο άμεσων ή έμμεσων επεμβάσεων των υπερδυνάμεων ανάλογα με τις εξελίξεις στη Μ. Ανατολή. Για την ώρα, το ΑΚΕΛ και ο ΔΗ.ΣΥ εκφράζουν μια ισορροπία στις έμμεσες επεμβάσεις. Η κατάλυση ακόμα και ενός στοιχειώδους "πολιτικού διαλόγου" (έστω και στα πλαίσια μιας αστικής δημοκρατίας) ή ακόμα και ο καθορισμός της θέσης τους πάνω στο Κυπριακό ανάλογα με τα συμφέροντα των πατρόνων τους είναι μια χαρακτηριστική πλευρά των αποτελεσμάτων αυτών των επεμβάσεων.

Αυτές ωστόσο οι επεμβάσεις εκφράζουν μόνο μία πτυχή του προβλήματος, πιο πέρα υπάρχει ένα βασικό ζήτημα φυσικής επιβίωσης. Ο υπερεξοπλισμός των κρατών της περιοχής, τα ζωτικά συμφέροντα των υπερδυνάμεων και η εύφλεκτη κατάσταση που επικρατεί δημιουργούν σοβαρούς κινδύνους γενικευμένου πολέμου. Ο οποιοσδήποτε δικτάτορας μπορεί να κηρύξει ακόμα πιο ηλίθιους πολέμους απ' αυτόν μεταξύ Ιράκ-Ιράν. Και σ' ένα γενικευμένο πόλεμο η Κύπρος σαν θύλακας του ενός συνασπισμού μπορεί να γίνει πεδίο μάχης για τους πυραύλους των υπερδυνάμεων και των τσιρακιών τους. Και σ' αυτά τα πλαίσια, είναι ανατριχιαστικό να σκέφτεται κανείς ότι το 65%[38] -το λιγότερο- των Κυπρίων ψηφίζουν κόμματα παραρτήματα που αν ήταν στην εξουσία μόνα τους θα γέμιζαν αυτόν τον τόπο πυραύλους των πατρόνων τους. Υπάρχει σ' αυτά τα πλαίσια μια άμεση ανάγκη για ένα αυτόνομο

37 Θα ήταν καλά οι μαρξιστο-ενωτικοί να ρίχνανε και καμιά ματιά στο σοσιαλιστικό σιωνισμό. Ίσως δούνε μερικούς συσχετισμούς με τη δική τους περίπτωση και τις επιπτώσεις τέτοιων "παντρεμάτων" – που ο σοσιαλισμός θυσιάζεται στην ανάγκη για το "εθνικό συμφέρον", ή πως χρησιμοποιήθηκαν πολλοί άνθρωποι με τέτοιες αντιλήψεις για να γίνει σήμερα αυτό που είναι, το κράτος του Ισραήλ.

38 Ο ΔΗΣΥ και το ΑΚΕΛ πήραν περίπου τόσα στις εκλογές του '81.

κίνημα ειρήνης, που να αντιπαραθέτει τόσο στους δύο ιμπεριαλισμούς όσο και στον εθνικισμό-ιμπεριαλισμό των κρατών της περιοχής. Ο κίνδυνος του πολέμου έχει γίνει τόσο πραγματικός και η τεχνολογία του τόσο επικίνδυνη, ώστε το πρόβλημα της ειρήνης να μπαίνει σα βασικό πρόβλημα "φυσικής επιβίωσης" για τους λαούς της περιοχής – και απ' αυτήν την άποψη μπορεί να το τοποθετώ σ' αυτήν την κατηγορία προβλημάτων που ονομάζω "εθνικά".

ΙΙ. ΜΟΡΦΕΣ "ΝΕΟΑΠΟΙΚΙΑΚΗΣ" ΕΞΑΡΤΗΣΗΣ

Η αυξανόμενη γραφειοκρατικοποίηση των επαγγελμάτων, η ξένη οικονομική βοήθεια σαν μόνιμο στήριγμα της οικονομίας (με αντάλλαγμα το περιφερόμενο μας κλαψούρισμα)[39] και η τουριστικοποίηση των πάντων φτιάχνουν αλληλένδετα μιαν άλλη μορφή εξάρτησης, τη νέο-αποικιακή.

Πριν προχωρήσουμε ωστόσο είναι ανάγκη να ξεκαθαρίσουμε ένα πράγμα, γιατί υπάρχει μια κριτική (αρκετά προσφιλής στον ακροαριστερό χώρο), που στο αντικαταναλωτικό της μένος σου δίνει ώρες ώρες την εντύπωση ότι θα προτιμούσε τους ανθρώπους πεινασμένους, παρά χαζούς καταναλωτές.

Για μένα τουλάχιστον, το γεγονός ότι το βιοτικό επίπεδο ανέβηκε κατακόρυφα, το ότι ο κόσμος δεν παγώνει στα τσαντίρια, είναι και ευχάριστο και θετικό.

Ωστόσο αυτή η άνοδος του βιοτικού επιπέδου και ο συνακόλουθος καταναλωτισμός έγιναν όχι μόνο αυτοσκοπός και μηχανισμός αναπαραγωγής του θεάματος, αλλά και εξαφάνισαν κάθε ίχνος οικονομικής αυτάρκειας και αυτονομίας.

Με τον πόλεμο στο Λίβανο αρχίζουμε σιγά σιγά να γινόμαστε κέντρο "υπερακτιαίων επιχειρήσεων" (ήδη η κυβέρνηση ανακοίνωσε το περασμένο καλοκαίρι, ότι αυτός είναι ένας από τους στόχους της μετά την παραχώρηση άδειας λειτουργίας σε 4 διεθνείς τράπεζες σε δύο μήνες). Η ήδη υπερδιογκούμενη γραφειοκρατία μας αποκτά μια νέα ώθηση, καθώς γραφεία ευρωπαϊκών οίκων ξεπηδούν από παντού. Τα επακόλουθα αυτής της εξέλιξης άρχισαν ήδη να φαίνο-

39 Το τελευταίο που άκουσα στα διάφορα κωμικοτραγικά του "κλαψουρίσματος", είναι ότι η κυβέρνηση διατηρεί 1-2 καταυλισμούς με παράγκες (και πληρώνει τους πρόσφυγες να μένουν εκεί) για τους επίσημους επισκέπτες.

νται στο εσωτερικό, μια αρτηριοσκλήρωση κάθε σκέψης, μια ένταση της προβατοποίησης στα πλαίσια του βολέματος.

Στο διεθνές πεδίο η εξέλιξη είναι πιο υπόγεια και πιο μακροχρόνια. Χάνοντας κάθε παραγωγική ικανότητα, αυτό το νησί εξαρτάται πλήρως από το διεθνές κεφάλαιο για την οικονομική του ευημερία. Είναι μια μορφή εξάρτησης που δε χρειάζεται την "πολιτική των κανονιοφόρων" για να πείσει για τις θελήσεις της. Ο οικονομικός εκβιασμός θα δουλέψει το ίδιο αποτελεσματικά.

Και αν ο οικονομικός ανταγωνισμός ευρωπαϊκών και αμερικάνικων κεφαλαίων αποκτήσει μια ένταση στην περιοχή, θα είμαστε από τα πιθανά κέντρα μιας σύγκρουσης. Και στο βαθμό που αυτά τα διεθνή συμφέροντα δεν εξυπηρετούν μόνο τις γραφειοκρατίες των κομμάτων-εξαρτημάτων τους, αλλά και οικονομικές ελίτ, δημιουργούν εξωτερικές πιέσεις και εκβιασμούς, αλλά και εσωτερικές εντάσεις (το ΔΗ.ΚΟ και ο ΔΗ.ΣΥ φαίνονται σ' ένα ορισμένο βαθμό προδιαγραμμένα σχήματα αυτών των συγκρούσεων). Και βέβαια, κανένας δε θα πρέπει να υποτιμά τα σοβιετικά οικονομικά συμφέροντα, που εκφράζονται σε ένα δίκτυο ιδιωτικών και κρατικών επιχειρήσεων και συναλλαγών, και φυσικά το κεντρικό ρόλο του ΑΚΕΛ σα μεσάζοντα. Η οικονομική βοήθεια,[40] που μας έστησε σε μεγάλο βαθμό στα πόδια μας, μετά το '74, έχει ένα διφορούμενο χαρακτήρα. Ήταν χρήσιμη βραχυπρόθεσμα, αλλά το γεγονός ότι αυτή η οικονομία έχει μάθει να ζει μ' αυτές τις ενέσεις τόνωσης, μακροπρόθεσμα δημιουργεί τέτοια προβλήματα εξάρτησης, που οι επιλογές μας σαν κοινωνία περιορίζονται στο επίπεδο του πόσα βήματα θα κάνουμε πάνω στο τεντωμένο σκοινί των διάφορων (και συχνά αντίπαλων μεταξύ τους) ευεργετών μας. Ο τουρισμός είναι μια τρίτη πτυχή αυτού του προβλήματος, που ενώ μας βοήθησε οικονομικά, έφτιαξε ταυτόχρονα ένα δίκτυ εξάρτησης και δεσίματος από τα διάφορα μητροπολιτικά κέντρα.

---

40 Η κυπριακή οικονομία έχει "σταθεί στα πόδια της" μετά το '74, σε μεγάλο βαθμό λόγω της ξένης βοήθειας. Σ' αυτά τα πλαίσια, πρέπει να αναφέρουμε και την τεράστια οικονομική βοήθεια της Ελλάδας, η οποία ήταν από τις ψηλότερες. Η συνέχιση αυτής της βοήθειας είναι αστεία και ως ένα σημείο σκανδαλώδης. Το βιοτικό επίπεδο στην Κύπρο είναι πιο ψηλό απ' την Ελλάδα – αυτά τα λεφτά, που στερούνται οι άνθρωποι στην Ελλάδα σε περίοδο οικονομικής κρίσης, δίνονται σε μεγάλο βαθμό για να συντηρούν τις εθνικιστικές αυταπάτες.

Με τον τουρισμό φυσικά, διάφορα εσωτερικά προβλήματα αρχίζουν να φαίνονται από τώρα με την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος, τις περιφραγμένες παραλίες κλπ.

Η ιδιαιτερότητα του τουρισμού βρίσκεται ίσως στο γεγονός, ότι το ξεπούλημα αυτού του χώρου γίνεται μέρα μεσημέρι μπροστά στα μάτια μας. (Βέβαια ο τουρισμός έχει και μια τεράστια κοινωνική επίδραση σα μοχλός πίεσης για εκμοντερνισμό. Η ανάλυση ωστόσο αυτής της πτυχής και γενικά του τουρισμού και της ιδεολογικής του λειτουργίας θα χρειαζόταν μια ξέχωρη ανάλυση-συζήτηση). Σ' αυτό το σύμπλεγμα προβλημάτων, που αυξάνουν την εξάρτηση και ταυτόχρονα βιάζουν τον εσωτερικό κοινωνικό και φυσικό χώρο, δεν υπάρχει καμιά εναλλακτική πρόταση – εκτός από έναν ηλίθιο αντιτουρισμό, λες και φταίνε οι τουρίστες για τη μαλακία μας. Για να μη μιλήσει κανένας για τις φαντασιώσεις των μαρξιστο-ενωτικών που βλέπουν τη ρίζα του κακού -που αλλού- στη μη πραγματοποίηση της Ένωσης. Βλέπετε το ελληνικό κράτος θα είχε ενδοιασμούς να μας κάνει νησί-θέρετρο (όπως κάνει τώρα το κυπριακό).

III. ΕΛΛΑΔΑ-ΤΟΥΡΚΙΑ-ΚΥΠΡΟΣ

Το ελληνικό κράτος (όπως και τα άλλα που δημιουργήθηκαν στην περιοχή με τη σταδιακή αποσύνθεση της οθωμανικής αυτοκρατορίας) στο μεγαλύτερο μέρος της σύγχρονης ιστορίας του, χαρακτηριζόταν από μια έντονη τάση γεωγραφικού επεκτατισμού. Βέβαια, αυτός ο επεκτατισμός είχε πάντα την κάλυψη της "απελευθέρωσης των προγονικών εδαφών" και η Κύπρος φυσικά δεν ήταν εξαίρεση. Ο κρατικός επεκτατισμός (που αποτελεί ταυτόχρονα εξάπλωση και διαδικασία συγκεντροποίησης της δομής του κράτους) συμβαδίζει σ' αυτά τα πλαίσια με μια προσπάθεια πολιτιστικής ισοπέδωσης που συντρίβει τις αυτόνομες κουλτούρες διαφόρων κοινοτήτων, εντάσσοντάς τες στην ομογενοποιημένη "εθνική κουλτούρα" των διανοούμενων του κράτους. Πιο κάτω, γίνεται μια ανάλυση των αρνητικών αποτελεσμάτων αυτών των διαδικασιών στο εσωτερικό της κοινότητας και του ρόλου τους στη συγκρότηση της ιδεολογικής ηγεμονίας. Για την ώρα θα εκφράζει έναν "πολιτιστικό ιμπεριαλισμό" του ελληνικού κράτους απέναντι στις κυπριακές κοινότητες.

Πέρα από την ιδεολογική και δομική λειτουργία του επεκτατισμού, υπήρχε και μια οικονομική διάσταση στο ενδιαφέρον για την Κύπρο. Το νησί (σχεδόν στις ακτές της Μ. Ανατολής) άρχισε να αποκτά όλο και πιο μεγάλη σημασία, καθώς το ελληνικό εφοπλιστικό κεφάλαιο αποκτούσε μια όλο και πιο καθοριστική θέση στην οικονομική ζωή της χώρας. Η Κύπρος θα μπορούσε να ήταν ένα μοναδικό κέντρο διακίνησης και εμπορίου για τα πλοία και τις επιχειρήσεις των εφοπλιστών. Ταυτόχρονα, στην Κύπρο η ανασυγκροτημένη ιδεολογική ηγεμονία κατάφερε για ένα διάστημα (1930-57) να κινητοποιήσει μεγάλες μάζες με την εθνικιστική φαντασίωση. Το ελληνικό, ωστόσο, κράτος, δεμένο από τις εξαρτήσεις του και τις εσωτερικές του πιέσεις, στάθηκε ανίκανο να εκμεταλλευτεί τις ευκαιρίες (1914, 1945) και όταν τελικά μισοσύρθηκε απ' αυτούς που είχε μεθύσει με παραμύθια στην Κύπρο, το μόνο που μπόρεσε να κάνει, ήταν να τα μπαλώσει όπως όπως στη Ζυρίχη. Η είσοδος της Τουρκίας στην κυπριακή διαμάχη κατά τη δεκαετία του '50, άρχισε να περιπλέκει το πρόβλημα, δημιουργώντας σταδιακά ένταση ανάμεσα στα δύο κράτη, ένταση που πήρε νέες διαστάσεις μετά το '74 και επεκτάθηκε και πέρα από το Κυπριακό, στο Αιγαίο κλπ. Στα πλαίσια της εξέλιξης των δομών και της ιδεολογίας των δύο κρατών, το κυπριακό απέκτησε κατά καιρούς μία ιδιαίτερη λειτουργία (είτε σαν χώρος επέκτασης είτε σαν χώρος ιδεολογικής εκφόρτισης και καλλιέργειας μίσους απέναντι στο αντικειμενοποιημένο Άλλο, τον εχθρό της φυλής).

Σ' αυτά τα πλαίσια, το εθνικό εκφράζεται σε τέσσερα (τουλάχιστον) επίπεδα:

α) Από τη μία, υπάρχει σαν πρόβλημα επεκτατισμού και κρατικής προσάρτησης. Με αυτό το πρόβλημα ωστόσο, δεν εννοώ τον κίνδυνο προσάρτησης του ενός κράτους (κυπριακού) από το άλλο (ελληνικό). Η προοπτική δημιουργίας του έθνους-κράτους είναι εγγενές χαρακτηριστικό του εθνικισμού και σαν τέτοιο δημιουργεί το πρόβλημα της άρνησης της οποιασδήποτε απελευθερωτικής αιχμής του εθνικισμού. Η προοπτική του κράτους αρνείται την αυτοδιάθεση των κοινοτήτων και σαν τέτοιο είναι (για μένα τουλάχιστον) αρνητικό

φαινόμενο σε οποιαδήποτε μορφή. Ωστόσο, η προσάρτηση από ένα ήδη μεγάλο και συγκροτημένο κράτος αυξάνει την ισοπέδωση, την εκμετάλλευση και την εξάρτηση από το μητροπολιτικό κέντρο. Το ’74 ήταν σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα της περιόδου εκείνης, που η Κύπρος έμοιαζε με αποικία του “εθνικού κέντρου” της Αθήνας και της Άγκυρας, ανάλογα με την κοινότητα.[41]

β) Σ’ ένα άλλο επίπεδο, η πολιτιστική ισοπέδωση που προωθεί το μητροπολιτικό κέντρο, όχι μόνο καταστρέφει τις περιφερειακές κουλτούρες, αλλά θέτει και την βάση της ιδεολογίας που υπονομεύει κάθε πολιτιστική εξέλιξη. Η “επαρχία” υπάρχει σα λείψανο του παρελθόντος ή σαν τουριστικό θέρετρο.

γ) Πιο πέρα, η πιθανότητα κρατικής προσάρτησης ή επέμβασης αποτελούσε πάντα ένα κεντρικό πρόβλημα για την κοινότητα που θα υπόκειτο σαν ηττημένη σ’ αυτήν την εξέλιξη. Οι Ελληνοκύπριοι ποτέ δεν ασχολήθηκαν με το τι σήμαινε η Ένωση για τους Τουρκοκύπριος. Όταν πήραν μία απάντηση (τουλάχιστον από μία μερίδα αυτής της κοινότητας) τους βγήκε ξινή. Το ’74 δημιούργησε μιαν ανάποδη κατάσταση, έτσι που αυτοί που κινδυνεύουν τώρα να είναι οι Ελληνοκύπριοι.

δ) Μια άλλη πτυχή -ίσως η πιο άμεσα επικίνδυνη- του προβλήματος είναι η όξυνση των ελληνοτουρκικών σχέσεων (τόσο για πραγματικές διαφορές όσο και για εσωτερική κατανάλωση). Με τον τρόπο, ωστόσο, που είναι τοποθετημένο τώρα το πρόβλημα, μία σύγκρουση ανάμεσα στα δύο κράτη για οποιοδήποτε (εξωτερικό ή εσωτερικό) λόγο θα μας κάνει σίγουρα το πεδίο μάχης τους.

41 Παρά τους ελιγμούς του Μακαρίου και τις θεωρίες περί εφικτού, η ιδεολογική φόρτιση ήταν τόση που κανένας δεν τολμούσε να τα βάλει ανοιχτά με το “εθνικό κέντρο”. Ο Μακάριος ήταν μια χαρακτηριστική περίπτωση, ανέχθηκε για χρόνια συνωμοσίες στον στρατό και προπαγάνδα εναντίον του στα σχολεία, με την ελπίδα να αποφύγει σύγκρουση με το “εθνικό κέντρο” (ακόμα και όταν αυτό ήταν η Χούντα). Όταν αποφάσισε ότι δεν πήγαινε περισσότερο ήταν ήδη αργά.

Και σε μια τέτοια σύγκρουση, πέρα από τη μοίρα της ηττημένης κοινότητας, θα υπάρχει και πάλι πρόβλημα επιβίωσης για όλους. Τελικά, όσοι ζήσουν απ' τις ναπάλμ, θα κάνουν παρέα με τα ερείπια. Μια αρκετά ενδιαφέρουσα πτυχή του Κυπριακού είναι και η αυτόνομη δυναμική που απέκτησε το θέμα (σαν ιδεολογία) ανάμεσα σε πολλούς ανθρώπους στην Ελλάδα. Και φυσικά, το Κυπριακό και η "εθνική" του διάσταση δεν είναι παρά κομμάτια της ιδεολογίας της "εθνικής ολοκλήρωσης", με την οποία ντα-ντεύεται απ' τη γέννα του το ελληνικό κράτος. Το σημαντικό όμως είναι, ότι η αυτοδύναμη προοπτική της ιδεολογίας ανάμεσα στους ελλαδίτες υπήρξε πάντα εύκολος τρόπος πολιτικού καπηλεύματος και εκμετάλλευσης. Έτσι, η ελληνική αριστερά έπαιξε σ' αυτά τα αισθήματα νια να βγει απ' την ήττα της και να παρουσιαστεί βασιλικότερη του βασιλέως στις διακηρύξεις της. Η "άρνηση να δεχτεί τις συμφωνίες της Ζυρίχης" κλπ. είναι ενδεικτικό σε τι πολιτικάντικο επίπεδο παίχτηκε το θέμα.

Η παρεμβολή του Κυπριακού στην ελληνική πολιτική σκηνή ήταν και επιβλαβής και αποπροσανατολιστική. Ήταν το θέμα που χρησιμοποιούσαν ανέκαθεν οι πολιτικοί, είτε για να κριτικάρουν και να πάρουν υποστήριξη χωρίς να θίγουν άλλα "ταμπού" θέματα είτε για να στρέψουν την προσοχή του κόσμου "πέρα απ' το Αιγαίο" και τον κίνδυνο απ' τους "βαρβάρους".

Η χούντα το είχε παίξει έντονα αυτό το χαρτί και για ένα διάστημα μετά το '74 το θέμα φαινόταν να είχε εγκαταλειφθεί απ' τους πολιτικούς. Αλλά η εκλογή του Παπανδρέου άλλαξε το σκηνικό γρήγορα. Ο νέος πρωθυπουργός ήρθε στην Κύπρο και άρχισε να πουλάει "συμπαράταξη", "αγώνα" κλπ. Η ιστορία δεν είχε τίποτα νέο – απλώς πήγε να το παίξει κι αυτός όπως άλλοι πριν, προβλέποντας τι τον περίμενε στα χρόνια της διοίκησής του. Το Κυπριακό θα μπορούσε να είναι μία βαλβίδα εκτόνωσης στην ανεργία, την αστυνόμευση, την κρίση κλπ. Τελικά, δεν τα κατάφερε γα την ώρα. Του την έσκασαν οι Κύπριοι κρατιστές, όταν μπλέχτηκε στα πόδια τους. Η κίνηση, ωστόσο, του Παπανδρέου δείχνει, ότι αν και η Τουρκία έχει την πρωτοβουλία στο νησί, η επιστροφή του ελληνικού κράτους στη διαμάχη δεν είναι καθόλου απίθανη. (Το αστείο της υπόθεσης ήταν οι ακατέβατοι ύμνοι που έπεφταν τότε από τους μαρξιστο-ενωτικούς για τον

Παπανδρέου και το Χρυσόστομο,[42] λιγάκι πρόωρα βέβαια αλλά που ξέρεις τι γίνεται.)

Αν υπάρχει μία ανάγκη άμεση σ' αυτά τα πλαίσια, είναι η ανάπτυξη ενός διαλόγου για κατανόηση και ειρήνη, μία γλώσσα ανάμεσα σε ανθρώπους, διαφορετική από αυτήν των 3 κρατών (Ελλάδας, Κύπρου, Τουρκίας).

3. Ο ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΣ-ΕΝΩΤΙΚΟΣ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ

Ι. ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΝΙΣΤΑΜΕΝΕΣ – Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΣΑΝ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ

Η "ελληνοχριστιανική Ιστορία", που μας σέρβιραν για χρόνια οι διανοούμενοι του κράτους και της "κοινωνικής ειρήνης", έχει βασιστεί σε δύο κυρίως άξονες.

α) Στην ύπαρξη και στη μοναδικότητα αυτού του φαινομένου που λέγεται "ελληνισμός".
β) Σε μία αντίληψη της ιστορίας σα μία ευθεία γραμμή, που εκτείνεται απ' την αρχαιότητα στο παρόν, και της οποίας η αναλλοίωτη ουσία υπήρξε το φαινόμενο "ελληνισμός". Σ 'αυτά τα πλαίσια, η σχέση των ανθρώπων, που υποτίθετο ότι ενσάρκωναν αυτό το φαινόμενο (τον ελληνισμό) με άλλους λαούς και πολιτιστικές ομάδες, υπήρξε μια εκπληκτικά ασύμμετρη σχέση. Οι μεν Έλληνες "εκπολίτιζαν" ή "απελευθέρωναν", ενώ όλος ο άλλος κόσμος διέφθειρε ή "κατακτούσε βάρβαρα" αυτό το μεταφυσικό πια φαινόμενο.

Ο ρατσισμός αυτών των αντιλήψεων είναι κάτι περισσότερο από έκδηλος για όσους θέλουν να τον δουν. Κάτι τέτοιες καραμέλες πιπιλούσαν και αυτοί που οργάνωναν τις σφαγές των Τουρκοκυπρίων το '63 και το '67. Και φυσικά, αυτή η μαλακία δεν είναι ανακάλυψη ούτε μοναδικότητα των ελληνοχριστιανών μας.

---

42 Σημείωμα έκδοσης: Αναφέρεται στον Χρυσόστομο Α', τότε αρχιεπίσκοπο Κύπρου.

Αυτό που είναι, ωστόσο, ιδιαίτερα ενδιαφέρον και που έχει μία καίρια ιδεολογική λειτουργία, είναι η γραμμική σχέση, που προτείνεται ότι υπάρχει ανάμεσα στην αρχαιότητα και στο παρόν. Και αυτό, γιατί εκφράζει μία από τις κύριες συνισταμένες του εθνικισμού -την τάση για ισοπέδωση των πολιτιστικών και άλλων διαφορών τόσο χρονικά όσο και κοινωνικά- και την ταυτόχρονη άρνηση των αντιθέτων συμφερόντων και αντιλήψεων, που χωρίζουν διάφορες ομάδες ανθρώπων στα πλαίσια των εξουσιαστικών δομών, που διέπουν τις σχέσεις τους. Έτσι, για τους ελληνοχριστιανούς διάφορες συγκρούσεις (τοπικές, πολιτιστικές κλπ.), ακόμα και φανερά αλληλοαποκλειόμενες αντιλήψεις, τρόποι ζωής και φιλοσοφικές τάσεις εκφράζουν κομμάτια ενός συνόλου, του ελληνισμού.

Με διάφορους διανοουμενίστικους ακροβατισμούς όλα μπαίνουν στο ίδιο σακί, – μαζί με τους αφορισμούς, φυσικά, για όσους δεν μας βολεύουν ακόμα σήμερα σαν "διεφθαρμένους" κλπ. Η φυσική και αυτονόητη ερώτηση απέναντι σ' αυτό το κατασκεύασμα είναι απλά: γιατί έτσι; Δηλαδή, γιατί αυτό το σύνολο; Γιατί αυτός ο χώρος, που η μοντέρνα γεωγραφία των κρατών ονομάζει "Ελλάδα" (που στο κάτω κάτω περιλαμβάνει και χώρους, που οι "Έλληνες" της αρχαιότητας τους θεωρούσαν βαρβάρους) και όχι τα Βαλκάνια, η Μ. Ανατολή κλπ.;

Φυσικά, δεν είναι τυχαίο, ότι το βασικό καθοριστικό στοιχείο αυτού του συνόλου είναι το κράτος του.

Η άνοδος του εθνικισμού στο ευρωπαϊκό και μετά στο διεθνές προσκήνιο είναι συνυφασμένη με άνοδο του μοντέρνου κράτους και τον εκμοντερνισμό των άλλων εξουσιαστικών δομών (ταξικές σχέσεις, πατριαρχία κλπ.).

ΙΙ. ΟΙ ΜΑΡΞΙΣΤΟ-ΕΝΩΤΙΚΟΙ

Πριν προχωρήσουμε στη συγκεκριμένη περίπτωση της Κύπρου, είναι χρήσιμο να αναφέρουμε και τη μαρξιστο-ενωτική αντίληψη (τουλάχιστον στο θεωρητικό της επίπεδο), που φαίνεται να προτείνει μια πιο εκλεπτυσμένη θεώρηση του θέματος.

"Η εθνογένεση των λαών αρχίζει από τότε που αρχίζει η κοινωνική ζωή των ανθρώπων. Όμως, τα έθνη αρχίζουν να αποκρυσταλλώνονται σαν ολοκληρωμένη ιστορική κατηγορία στην περίοδο παρακμής του φεουδαλικού μεσαίωνα".

Προσπερνώντας το γεγονός της θεμελίωσης των απόψεών του πάνω σε σταλινικούς ορισμούς (για το έθνος λ.χ.), και μόνο το γεγονός αυτό (η σταλινική βάση της ανάλυσης) θα έπρεπε να προβληματίσει λίγο και την ίδια την ανάλυση που μυρίζει έναν μπαγιάτικο Μαρξισμό, ο Ψυρρούκης προτείνει βασικά, ότι στην πορεία της εθνογένεσης η αστική τάξη χάνει σταδιακά την ηγεσία του αγώνα και την αναλαμβάνει (ποιος άλλος;) το προλεταριάτο.[43]

Σ' ότι αφορά τον ελληνικό χώρο και το Κυπριακό ζήτημα, ο Ψυρρούκης βρίσκει, ότι αυτό το θέμα καταντά καίριο ζήτημα για τον εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα του ελληνισμού. Όπως τα λέει περιληπτικά και ένας άλλος μαρξιστο-ενωτικός:

"…το Κυπριακό αποτελεί τη συμπύκνωση όλων των αντιθέσεων της Ελληνικής κοινωνίας και του καθεστώτος υποτέλειας και παρακμής…".[44]

Σύμφωνα μ' αυτήν την θέση, ο αγώνας των Κυπρίων ενάντια στην αποικιοκρατία και τον ιμπεριαλισμό (ενσαρκωμένο απ' την Αγγλία) γίνεται αγώνας και του ελληνικού λαού για ανεξαρτησία. Η αστική τάξη, που ξεπουλά την Ελλάδα στους ξένους, προδίδει τον αγώνα των Ελληνοκυπρίων. (Χαρακτηριστικές περιπτώσεις για τον Ψυρρούκη είναι η άρνηση της Αγγλικής προσφοράς το '14, η καταδίκη των Οκτωβριανών από το Βενιζέλο και η μη συμπερίληψη της Κύπρου στις "εθνικές διαδικασίες" το '45).

Έτσι, η αστική τάξη χάνει την ηγεσία στον αγώνα της εθνογένεσης και πρέπει να τον αναλάβει η εργατική τάξη. Σ' αυτά

---

43 Η μαρξιστικοενωτική αντίληψη, που χρονολογείται απ' τη δεκαετία του '60 και την πρώτη εμφάνιση του ελληνικού μαοϊσμού, έχει βρει στο πρόσωπο του ιστορικού Νίκου Ψυρρούκη τον πνευματικό της πατέρα. Η έμφαση στην ανάλυση, που ακολουθεί στον Ψυρρούκη και στη ΡΗΞΗ (αντί στους Κύπριους μαρξιστο-ενωτικούς), γίνεται, γιατί αυτοί φαίνεται να έχουν καθορίσει σε μεγάλο βαθμό την ιδεολογία των Κύπριων συντρόφων. Επίσης, πρέπει να τονιστεί, ότι οι μαρξιστο-ενωτικοί δεν έχουν κατ' ανάγκη μια ενιαία αντίληψη για όλα τα θέματα ή και ενιαία ιδεολογία. Χρησιμοποιώ τον όρο μαρξιστο-ενωτικοί σαν ένα όρο γενικά αποδεκτό απ' αυτούς (βλέπε και ΡΗΞΗ αρ.14). Όσο για την ανάλυση, βασίζομαι στο θεωρητικό τους και σε απόψεις που εκφράζονται χωρίς να συναντούν αντίλογο ανάμεσά τους (λ.χ. διπλή Ένωση).

44 Ρ. Ολύμπιος, Τετράδια αρ.1. "Η επίδραση του Κυπριακού στη σκέψη των αγωνιστών της αριστεράς."

τα πλαίσια, η Ένωση δε θα μπορούσε να γίνει έτσι απλά με μια παραχώρηση του νησιού στην Ελλάδα.[45] Αντίθετα, το αίτημα της Ένωσης (αίτημα που εκφράζει τη δυναμική της ελληνικής εθνογένεσης και τον αντιιμπεριαλιστικό αγώνα του έθνους) έχει μια εκρηκτική δυναμική, που ανατρέπει τις ισορροπίες και αμφισβητεί την ιμπεριαλιστική-καπιταλιστική εξάρτηση.

Και ο Ψυρρούκης παρατηρεί, ότι στη δεκαετία του '50 το Κυπριακό ήταν το θέμα που αμφισβήτησε την εθνικοφροσύνη της δεξιάς και έδωσε νέα ώθηση στο ελληνικό αριστερό κίνημα. Και στην Κύπρο, στη δεκαετία του '40, το ΑΚΕΛ ήταν στην ηγεσία του αγώνα για την Ένωση. Να λοιπόν, πάντα κατά τον Ψυρρούκη, που η εργατική τάξη αναλαμβάνει σιγά σιγά την ηγεσία στον αγώνα της εθνογένεσης.

Από μια πρώτη άποψη, φαίνεται ότι εδώ έχουμε κάποιους διαχωρισμούς (έστω και ταξικούς) μέσα στην ισοπεδωτική ενότητα του έθνους. Είναι, ωστόσο, απογοητευτικό να δεις ότι αυτό είναι μόνο η επιφάνεια. Ο Ψυρρούκης κάνει τις δικές του ισοπεδώσεις. Ακολουθώντας την μπολσεβίκικη αναλυτική φόρμουλα, ο Ψυρρούκης βλέπει μία εργατοαγροτική συμμαχία με ηγέτη φυσικά το προλεταριάτο (μέσω του κόμματός του). Το πρόβλημα μ' όλα αυτά είναι, ότι ουσιαστικά εκτός από τους κακούς αστούς, όλοι οι άλλοι ανήκουν σ' αυτήν τη φαντασιακή ενότητα, που ονομάζεται ελληνικό έθνος και έχει κοινά συμφέροντα και στόχους και βασικά την ιστορική αναγκαιότητα της εθνικής ολοκλήρωσης.

Και τα αποτελέσματα είναι, ότι ο Ψυρρούκης δεν ξεφεύγει τελικά από τα πλαίσια της κλασικής ιδεολογίας του ελληνισμού. Αγνοεί ή δεν λαμβάνει υπ' όψιν τις διαφοροποιήσεις διάφορων κοινωνικών και πολιτιστικών ομάδων. Υπάρχει και εδώ η μεταφυσική έννοια του ελληνισμού σα μια διαχρονική οντότητα (που

45 Εδώ, ο Ψυρρούκης τραβά αρκετά τα πράγματα και περιφρονεί εντελώς την ιστορική πραγματικότητα. Γιατί οι αναφερόμενες αρνήσεις της Ελλάδας έγιναν σε περιόδους ιδιαίτερων ιστορικών συγκυριών και σε καμία περίπτωση δε διαγραφόταν η Ένωση. Απλώς, οι πολιτικάντηδες της Αθήνας ανέβαλαν το θέμα για καλύτερη ευκαιρία. Ας μην ξεχνάμε, ότι ήταν ο "κομμουνιστοφάγος" Παπάγος που άρχισε να κινεί κάπως τα διπλωματικά δίχτυα για την Ένωση. Και στην Κύπρο, ο αγώνας της Ένωσης το '50 είχε καθαρά σαν ηγεσία τις άρχουσες τάξεις. Είναι παρατραβηγμένο να ερμηνεύονται οι διπλωματικές συγκυρίες και οι πολιτικές αντιθέσεις σαν κοινωνικές ή ιστορικές αντιφάσεις.

εξελίσσεται όμως ιστορικά) και που το σκάλωμα στο Κυπριακό ζήτημα πρέπει να ξεπερασθεί για να ολοκληρωθεί η εθνική αναγκαιότητα. Φυσικά, σ' αυτήν την υπόθεση οι ιδιομορφίες και οι διαθέσεις των ανθρώπων είναι σχετικά αδιάφορες για τον ερμηνευτή και ιδεολόγο της ιστορικής αναγκαιότητας. Άσχετα με το τι νομίζουν ότι θέλουν οι Κύπριοι, το καθήκον και η μοίρα τους είναι ιστορικά καθορισμένα. Ο Ψυρρούκης και διάφοροι μαρξιστο-ενωτικοί λ.χ. επιμένουν μέχρι σήμερα στο σύνθημα του '50 "Αυτοδιάθεση-Ένωση".

Το σύνθημα είναι αστείο και αντιφατικό, γιατί αν είχαν αυτοδιάθεση σήμερα οι Κύπριοι δεν θα διάλεγαν φυσικά Ένωση. Και όμως το σύνθημα διατηρείται μέσα στα πλαίσια της ιδεολογίας της ιστορικής αναγκαιότητας και των "εθνικών πεπρωμένων". Ο μόνος τρόπος να αναγνωριστεί η απόφαση των Κυπρίων σαν σωστή (και σαν αυτοδιάθεση) είναι όταν διαλέξουν Ένωση. Αλλιώς, οι Κύπριοι δεν ξέρουν τι τους γίνεται. Ένας νεώτερος μαρξιστο-ενωτικός μας το λέει πολύ καθαρά:

"…όμως το Κυπριακό είναι πολύ σοβαρή υπόθεση για να το αφήσουμε στα χέρια των νομικών, όπως εξάλλου είναι πολύ σοβαρή υπόθεση για να μείνει στα χέρια των Κυπρίων".[46]

Βέβαια, όταν μιλάμε για τον ελληνισμό και τις ιστορικές του αναγκαιότητες, με το τι λένε οι Κύπριοι θα ασχολούμαστε τώρα;

Ως ένα σημείο, ο Ψυρρούκης πιάνει μία αντίφαση, αλλά παρατραβηγμένα και καθυστερημένα. Το Κυπριακό λειτούργησε σαν καταλύτης εξελίξεων στην Ελλάδα στη δεκαετία του '50. Αυτό που ουσιαστικά έκανε, ήταν να αντιπαραβάλει τον εθνικισμό της δεξιάς, με την εξάρτησή της και να την γελοιοποιήσει. Και αυτό φυσικά έδωσε την ευκαιρία στην αριστερά να βγει από το περιθώριο.

Αλλά βγαίνοντας ξανά προς τα έξω η αριστερά μέσω του εξευτελισμού της εθνικοφροσύνης, δεν κατάφερε να ξεπεράσει και την ιδεολογία της τελευταίας. Η αριστερά βγήκε στην επιφάνεια ποζάροντας σα βασιλικότερη του βασιλέως στον πατριωτισμό της (πατριωτισμός = εκλεπτυσμένος αριστερός όρος για τον εθνικισμό). Το αποτέλεσμα αυτής της ιστορίας ήταν τελικά να μετατο-

46 Π. Πρόδρομου "Η αντίδραση μας στα επεκτατικά σχέδια της Τουρκίας", Άποψη αρ. 8-9 σελ. 4.

πιστεί απλώς ο “εθνικός εχθρός”, αντί να είναι οι Βούλγαροι και να “κλαίει η Ελλάδα” για τη Β. Ηπειρο,[47] οι όροι μεταφέρθηκαν στην Αγγλία αρχικά και μετά (μέχρι σήμερα) στη “νατοϊκή Τουρκία” και στη “μαρτυρική Κύπρο” αντίστοιχα. Αυτό δε μετατόπισε απλώς τον εθνικισμό, ουσιαστικά έφτιαξε έναν εθνικισμό όλων των Ελλήνων ξανά.

Και φυσικά, από τότε η Κύπρος έπαιξε αρκετό ρόλο στις ελληνικές εξελίξεις (ιδίως μέχρι το ’74). Αριστερά, δεξιά και κέντρο, πολιτικάντηδες και συνταγματάρχες κατάλαβαν γρήγορα ότι η καρδιά του ελληνικού εθνικισμού χτυπούσε στην Κύπρο. Και αποτέλεσε αυτός ο εθνικισμός ένα χαρακτηριστικό “ιδεολογικό μηχανισμό” του κράτους, που ξαναθεμελίωσε σιγά σιγά το κράτος σαν πόλο αναφοράς “όλων των Ελλήνων” το προοίμιο του κοινωνικού κράτους του ΠΑΣΟΚ (για να χρησιμοποιούμε και τη φρασεολογία της ΡΗΞΗΣ). Τα αποτελέσματα του εθνικισμού για την αριστερά ειδικότερα είναι πολύ φανερά για όποιον θέλει να τα δει. Ο ελληνοκεντρικός σωβινισμός για την κουλτούρα (από τους κνίτικους εξορκισμούς της υποκουλτούρας των νέων σαν “αμερικάνικο τρόπο ζωής”, ως τα γιατροσόφια ελληνικής μουσικής καθαρότητας του Σαββόπουλου, του Θεοδωράκη, του Μαρκόπουλου κλπ.), το “βυθίστε το Χόρα” και ο άκρατος εθνικισμός του ΠΑΣΟΚ απέναντι στην Τουρκία, η εμφάνιση ανάμεσα στους διανοούμενους του μαρξιστο-ορθόδοξου ή νεοορθόδοξου ρεύματος κλπ. Από μια άποψη, η μαρξιστο-ενωτική αντίληψη αυτής της ιστορίας, στο επίπεδο της θεωρίας.

Πέρα από τον Ψυρρούκη, η ομάδα γύρω από το περιοδικό ΡΗΞΗ (που έχει ιδεολογικές ρίζες στην ομάδα του Ψυρρούκη το ’53) ήρθε να ξεθάψει το ζήτημα τελευταία. Αν και αναμασώνται τα ίδια περί “εθνικής ολοκλήρωσης”, η πρότασή τους έχει και τις καινοτομίες της. Εγκαταλείπει ουσιαστικά το αίτημα “Αυτοδιάθεση-Ένωση” για το σύνολο της Κύπρου και αρκείται στην “ένωση του κομματιού που απόμεινε” με την Ελλάδα. Διπλή Ένωση δηλαδή. Και ο λόγος είναι, ότι αυτός είναι ο μόνος τρόπος

47 Πρέπει να σημειωθεί σ’ αυτά τα πλαίσια, ότι η θεωρία της “εθνικής ολοκλήρωσης” και της εθνογέννεσης πάει περίπατο σε σχέση με τη Βόρειο Ήπειρο. Αλλά αυτό είναι θέμα του “δεξιού εθνικισμού”. Και ύστερα η Αλβανία είναι “σοσιαλιστική” και για χρόνια ήταν μαοϊκή.

να “σωθεί ο κυπριακός ελληνισμός” από τον αφανισμό (γιατί το τουρκικό κράτος είναι επεκτατικό) και να εξασφαλιστεί η ειρήνη στην περιοχή.

Τώρα, γιατί το τουρκικό κράτος είναι φύσει “επεκτατικό, βάρβαρο, στρατοκρατικό” (εκφράσεις του Ψυρρούκη κλπ.), ενώ το ελληνικό είναι απλώς η ευγενής κατάληξη της εθνογεννητικής διαδικασίας του ελληνισμού, ποτέ δεν μας το εξήγησαν. Όπως ποτέ δεν μας εξήγησαν, πως αυτοί οι “αντί-ιμπεριαλιστές” και επαναστάτες εναντίον του “κράτους-κεφαλαίου” αποφάσισαν τώρα να κάνουν αγώνα για την ίδια λύση που πρότειναν οι ιμπεριαλιστές για χρόνια τώρα (διπλή Ένωση) και να ενδιαφερθούν για την “ολοκλήρωση” του κράτους που κατά τα άλλα θέλουν να “ανατρέψουν”. Αν πράγματι η ΡΗΞΗ ενδιαφέρεται για την ειρήνη, θα ‘ταν πιο πρακτικό να τα έβαζε με τον εθνικισμό του Αντρέα. Αντίθετα, προτιμούν να γυρίσουν πίσω να ξαναπιάσουν τον Ψυρρούκη, να μπουν στη λογική του Ελληνισμού και φυσικά να προτείνουν υπεύθυνες και εθνικές θέσεις (και όχι γκρουπουσκουλιάρικες και περιθωριακές όπως λένε). Και φυσικά, όταν προτείνεις υπεύθυνες και εθνικές θέσεις, δεν μπορείς να αγνοείς την ανάγκη στήριξης και ολοκλήρωσης του κράτους σου.

III. Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΑΠΟ ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΣΚΟΠΙΑ

Γυρνώντας στα κυπριακά δεδομένα, είναι ανάγκη να κοιτάξει κανείς την ιστορία χωρίς τους εθνικιστικούς φακούς, για να δει το μέγεθος της ελληνοχριστιανικής φαντασίωσης (μαζί με τη μαρξιστο-ενωτική της παραλλαγή).

Γιατί, σε τελική ανάλυση, υπάρχει και μια άλλη Ιστορία, που δεν γράφεται, γιατί δεν βολεύει την ιδεολογική ηγεμονία και που πρέπει να ψάξεις πίσω από τις λέξεις και τις αντιφάσεις των “ιστορικών” μας για να τη δεις.

Η Κύπρος κατοικείτο στο μεγαλύτερο μέρος της ιστορίας της από διάφορες κοινότητες χωρισμένες θρησκευτικά, πολιτιστικά και σε ορισμένες περιπτώσεις ταξικά. Στην πιο πρόσφατη περίοδο έχουμε κοινότητες Μαρωνιτών, Λατίνων, Αρμενίων, Εβραίων, μουσουλμάνων (Τούρκων), ορθόδοξων χριστιανών (Ελλήνων), Λινοβαμβάκων (θρησκευτική ομάδα που πίστευε ταυτόχρονα στον χριστιανισμό και το μωαμεθανισμό). Η άνοδος και η πτώση αυτών

των κοινοτήτων εξαρτήθηκε σε μεγάλο βαθμό από την αντιμετώπιση που είχαν από τους εκάστοτε κυβερνήτες.

Στους πρώτους μ.χ. αιώνες λ.χ. η εβραϊκή κοινότητα ήταν αρκετά ισχυρή, ώστε να φθάσει στο σημείο να εξεγερθεί (115 μ.χ.). Η άνοδος του χριστιανισμού και η καταπίεση οδήγησαν στην περιθωριοποίηση αυτής της κοινότητας. Η άνοδος του χριστιανισμού μετά συνοδεύτηκε από έντονες κοινοτικές διαμάχες, καθώς το ορθόδοξο ιερατείο σε συνεργασία με το κράτος εξαπέλυσαν έναν έντονο πόλεμο στους "ειδωλολάτρες" και τους αιρετικούς (αυτό για όσους απορούν για το ποιος μαλάκας αποκεφάλισε ή ακρωτηρίασε τα περισσότερα αρχαία αγάλματα). Αυτήν την περίοδο η λέξη "Έλληνας" (προς μεγάλη απογοήτευση των ελληνοχριστιανών μας) ήταν κάτι το αισχρό για την ορθοδοξία μιας και ήταν φορτισμένη με το "ειδωλολατρικό" παρελθόν.

Η Λατινική κοινότητα εμφανίζεται και αναπτύσσεται κατά τη διάρκεια της φραγκοκρατίας[48] με τη βοήθεια του κράτους και σχεδόν εξαφανίζεται με την τουρκοκρατία, καθώς αυτή η κοινότητα γίνεται ο στόχος των επιθέσεων των νέων κυβερνητών, που φτάνουν στο σημείο να υποτάξουν τη λατινική στην ορθόδοξη εκκλησία.

Αυτή η άλλη Ιστορία της Κύπρου είναι φυσικά κάτι που έχει εξορκιστεί από τις επίσημες ή ανεπίσημες ιστορίες των ελληνοχριαστιανών μας. Στο βαθμό που ήταν ιστορικά γεγονότα και δεν μπορούσε να τα αγνοήσει κανείς πλήρως, η λύση ήταν εύκολη. Εξέφραζαν μια "ηθική κατάπτωση" στη χειρότερη περίπτωση ή πιο συνηθισμένα ήταν αποτελέσματα της "καταπίεσης των κατακτητών" (βλ. Ιστορία του Ζανέτου). Έχει γούστο δηλαδή να είναι ποτέ δυνατό ένας ορθόδοξος χριστιανός (και μάλιστα Έλληνας) να αλλάξει πίστη ή να γίνει αιρετικός από μόνος του. Αν επιμείνω

48 Κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου (όπως και άλλων) είναι συζητήσιμο αν οι ορθόδοξοι (οι πρόγονοι των Ελληνοκυπρίων) ήταν η πλειοψηφία. Ο κ. Γραικός σημειώνει, ότι σ' έναν πληθυσμό γύρω στις 180 χιλιάδες, υπήρχαν 70-80 χιλιάδες Αρμένηδες και Μαρωνίτες – πλάι σ' αυτούς πρέπει να προστεθούν οι Λατίνοι και Σύριοι. Επίσης κατά τον 17^{ο} αιώνα, σε επίσημη απογραφή οι μωαμεθανοί ήταν η πλειοψηφία. Αν και αυτή η πλειοψηφία περιλάμβανε και τους Λινοβάμβακους που ήταν ανεξάρτητη κοινότητα, εν τούτοις τονίζει το θέμα ότι οι ορθόδοξοι, ακόμα και αν ήταν η μεγαλύτερη θρησκευτική κοινότητα, δεν ήταν η πλειοψηφία.

στο ρατσισμό που εκφράζει ο ελληνοχριστιανισμός (πλάι στην ιδεολογική του λειτουργία), είναι γιατί έχει μπολιάσει τόσο έντονα τη σκέψη μας, ώστε να παίρνουμε το έκτρωμα Ιστορίας που μας παρουσιάζει σαν αληθινό. Είναι ανάγκη να περάσουμε πίσω από την ιδεολογία για να διαβάσουμε την Ιστορία του ψέματος σαν τέτοια.

Οι σχέσεις ανάμεσα στις διάφορες κοινότητες ήταν για μεγάλα χρονικά διαστήματα από ότι φαίνεται αρκετά ανταγωνιστικές και σ' αυτό συνέτεινε σίγουρα ο έντονος θρησκευτικός χαρακτήρας, αλλά και οι διάφορες δομές εξουσίας που καθόριζαν τις σχέσεις τους (ταξικές, ποιον ευνοούσε ο κρατικός μηχανισμός κλπ).

Η οθωμανική περίοδος αρχίζει με τα ίδια δεδομένα και η μουσουλμανική κοινότητα αναπτύσσεται έχοντας τα δεκανίκια της εξουσίας.

Ταυτόχρονα όμως, και η ορθόδοξη κοινότητα βγαίνει κερδισμένη από την αλλαγή κυβερνήτη. Το θρησκευτικό (και βασικά πολιτικό) μένος των Οθωμανών στρέφεται εναντίον των Λατίνων, ενώ η ορθόδοξη εκκλησία ξαναποκτά τα δικαιώματα και αναλαμβάνει μάλιστα ένα ρυθμιστικό ρόλο στη διοίκηση σαν ηγέτης του ορθόδοξου "μιλλέτ".

Η εξουσία της εκκλησίας αυξάνεται σταδιακά και μετά τις μεταρρυθμίσεις του 1660 η εξουσία της ανεβαίνει κατακόρυφα. Έτσι, ο Turner, ένας τέως διπλωμάτης που επισκέφθηκε την Κύπρο το 1815 παρατηρεί: "Η Κύπρος παρόλο που θεωρητικά υπάγεται στην εξουσία ενός Μπέη διορισμένου από τον Σουλτάνο, στην ουσία κυβερνάται από τον Έλληνα αρχιεπίσκοπο και τον κλήρο του".

Αυτό δημιούργησε ποικίλες αντιδράσεις. Από τη μια μεριά έντονο ανταγωνισμό στην κορυφή της εξουσίας ανάμεσα σε εκκλησία και οθωμανική πολιτική εξουσία. Στον πάτο της ιεραρχίας υπήρξαν διάφορες αντιδράσεις. Από τη μια παρατηρείται ένα πλησίασμα των χριστιανών και των μουσουλμάνων – ταξικά με την εξαθλίωση των μουσουλμάνων, πολιτιστικά και θρησκευτικά. Ένα ενδιαφέρον στοιχείο σ' αυτόν τον τομέα είναι η κοινότητα των Λινοβαμβάκων. Είναι γνωστή η τάση των χριστιανών και των μουσουλμάνων της τότε εποχής (πράγμα που συνεχίστηκε ωστόσο σε μικρότερο βαθμό μέχρι τα μέσα του 20ου αιώνα) να κάνουν κοινά προσκυνήματα στους ιστορικούς

ναούς ο ένας του άλλου. Η παρεμβολή αυτής της χριστιανο-μωαμεθανικής κοινότητας (που φυσικά για τους Ελληνοχριστιανούς ιστορικούς ήταν απλώς χριστιανοί που υποχρεώθηκαν να αλλάξουν θρησκεία επιφανειακά) είναι χαρακτηριστικό της τάσης για συμβίωση και πολιτική αλληλεπίδραση στα πλαίσια της αυτονομίας κάθε κοινότητας.

Σ' αυτά τα πλαίσια, η αυξανόμενη διαφθορά της εκκλησίας και της οθωμανικής ιεραρχίας άρχισαν από τα μέσα του 18ου αιώνα να δημιουργούν τις βάσεις για κοινές εξεγέρσεις πάνω σε ταξικά αιτήματα (1765, 1804, 1833).

Μουσουλμάνοι και ορθόδοξοι έτρωγαν τα ίδια φαγητά, φορούσαν τα ίδια ρούχα, έχτιζαν σπίτια και εκκλησίες και τζαμιά σε στενά συσχετισμένη αρχιτεκτονική. Η αποδοχή από το Ισλάμ της πολυγαμίας και η απαγόρευση στην κατανάλωση οινοπνευματωδών έκαναν πολύ λίγα για να διαχωρίσουν τις δύο κοινότητες. Παρά το ότι οι δύο κοινότητες ήταν χωριστές στη θρησκευτική λατρεία, στα κανάλια πολιτικής αντιπροσώπευσης και στον οικογενειακό νόμο, η διαίρεση (και οι αντιφάσεις) ανάμεσα στις αστικές ελίτ και τους αγρότες ήταν κοινωνικά πιο σημαντική και η πηγή βίαιων εξεγέρσεων. Μουσουλμάνοι και ορθόδοξοι αγρότες εξεγέρθηκαν μαζί σε διάφορες περιπτώσεις. Οι επίσκοποι και οι κυβερνήτες συνεργάστηκαν στη διοίκηση του νησιού παρά τις εσωτερικές τους συγκρούσεις για την εξουσία. (Case study: Cyprus).

Σ' αυτά τα πλαίσια, η εκτέλεση του αρχιεπισκόπου και άλλων επισκοπών το 1821 ήταν περισσότερο έκφραση των εσωτερικών διαμαχών της ελίτ της εξουσίας (μιας και ο Κυπριανός είχε εναντιωθεί και καταδικάσει οποιαδήποτε κίνηση στο νησί), παρά των εθνικών διαμαχών κλπ. Ωστόσο, αυτή η εικόνα της συνύπαρξης και της ταξικής αντιπαράθεσης, αν και είναι χαρακτηριστική του $19^{ου}$ αιώνα και των αρχών του $20^{ου}$, δεν είναι και μοναδική όπως θέλουν να την παρουσιάζουν οι νεο-Κύπριοι ιστορικοί, απολογητές.[49] Η εσωτερική δομή των δύο κοινοτήτων, με βασική δομή κοινωνικής συναίνεσης την κοινοτική πατριαρχία (που στηρίζεται και θεμελιώνει τις σχέσεις εξουσίας τόσο στις διαπροσωπικές

49 Οι Νεοκύπριοι αρέσκονται σε μια ειδυλλιακή εικόνα συμβίωσης μέχρι που ήρθαν οι κακοί εθνικιστές και παρέσυραν τον "αμόρφωτο κόσμο" κλπ.

σχέσεις όσο και στο κοινωνικό σύνολο), την περίπλοκη πολιτική δόμηση της εξουσίας (η θεωρητική εξουσία της μουσουλμανικής διοίκησης και η πρακτική εξουσία της εκκλησίας) και η σταδιακή αλλαγή των οικονομικών σχέσεων ανάμεσα στις δυο κοινότητες (με την εξαθλίωση των μουσουλμάνων και της σταδιακής ανόδου των Ορθοδόξων) άφηναν πάντα ανοιχτή την πιθανότητα νέων κοινοτικών ανταγωνισμών.

Χαρακτηριστική περίπτωση αυτής της δυνατότητας είναι η εξέγερση του 1804, για την οποία ο Κ. Κύρρης παρατηρεί:

"Παρόλο που η εξέγερση είχε σ' ένα μεγάλο βαθμό το χαρακτήρα ταξικής σύγκρουσης ανάμεσα στις εκμεταλλευόμενες μάζες και των δύο κοινοτήτων ενάντια στις εκμεταλλεύτριες τάξεις και των δύο, σχετικά μεγάλος αριθμός των Τούρκων που σκοτώθηκαν από τα τούρκικα στρατεύματα που υπηρετούσαν τα συμφέροντα των τελευταίων (αρχουσών τάξεων) δημιούργησε αγανάκτηση ενάντια στις ελληνικές αρχές, οι οποίες είχαν ουσιαστικά το πάνω χέρι στο διακανονισμό της υπόθεσης και είχαν πληρώσει τους μισθούς των στρατευμάτων. Έτσι, η σύγκρουση απέκτησε σε λίγο εθνικό χαρακτήρα" (K. Kyrris: Symbiotic elements in the history of two communities in Cyprus p. 262 CK).

Οι κοινοτικές διαμάχες είναι φυσικά το χαρτί που προσπαθούν να παίξουν και οι δύο άρχουσες τάξεις για το σταμάτημα των κοινών εξεγέρσεων. Είναι σ' αυτά τα πλαίσια που αρχίζει η άνοδος του ελληνικού εθνικισμού για τη λειτουργία του οποίου θα μιλήσουμε πιο κάτω.

Είναι ωστόσο γεγονός, ότι οι κοινοτικές διαμάχες και η πραγματική μαζική απήχηση του εθνικισμού σαν προοπτική απελευθέρωσης έρχονται πολύ αργότερα. Οι ρίζες της διαμάχης, ωστόσο -οι εξουσιαστικές σχέσεις μέσα και ανάμεσα στις δύο κοινότητες-, υπήρχαν από πριν.

Ο ερχομός των Άγγλων, η θεσμοποίηση της οικονομικής και πολιτικής ανόδου της ορθόδοξης κοινότητας, η ανάπτυξη του Μεγαλοϊδεαλισμού στην Ελλάδα και η εισαγωγή του στην κυπριακή κοινωνία μέσω των σχολείων και η αναδόμηση διάφορων δομών εξουσίας, οδηγούν σταδιακά στην εθνικιστική 30ετία (1930-60).

IV. ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΑΝΑΔΟΜΗΣΗΣ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ

Ο εθνικισμός είναι ένα πολύ σύνθετο φαινόμενο. Από τη μία εκφράζει μια προσπάθεια απελευθέρωσης, της οποίας το ελληνικό κράτος είναι η κατάληξη και η ασφάλεια. Ταυτόχρονα στο ιδεολογικό στερέωμα ο εθνικισμός συμβαδίζει και πολύ συχνά εκφράζει διαδικασίες κοινωνικής αναδόμησης. Θα προσπαθήσουμε πιο κάτω να δούμε την αλληλεπίδραση και το βαθμό έκφρασης μέσω του εθνικισμού τριών διαδικασιών:

i) Την άνοδο των αστών και την προσπάθεια αποφυγής των ταξικών διακοινοτικών συγκρούσεων από τις άρχουσες τάξεις.

ii) Τη διαδικασία αναδόμησης της πατριαρχίας από ιδιωτικό-οικογενειακό φαινόμενο σε κοινοτικό και την καθοριστική σχέση της πατριαρχικής ιδεολογίας στην εθνικιστική ιδεολογία.

iii) Τη διαδικασία συγκεντροποίησης της εξουσίας, ορθολογικοποίησης της διοίκησης, ανάπτυξης της γραφειοκρατίας και την ισοπεδωτική πολιτιστική επίδραση του μητροπολιτικού εθνικισμού και την άνοδο της νέας ιδεολογικής ηγεμονίας με βασικούς ερμηνευτές (παραχαράκτες) τους διανοούμενους του κράτους.

i. ταξική αναδόμηση και ο εξορκισμός της κοινωνικής σύγκρουσης

Η εμφάνιση της έντονης ταξικής διαμάχης στο β' μισό του 18ου και στις αρχές του 19ου αιώνα (που θα συνεχιστεί σε μικρότερη κλίμακα σ' όλο τον 19ο αιώνα και μέχρι το πρώτο μισό του 20ου) εκφράζει ως ένα βαθμό μια διαδικασία αυτονόμησης των πιο καταπιεσμένων ταξικά στρωμάτων από την ιδεολογική ηγεμονία των κοινοτικών ιεραρχιών. Ιδιαίτερα, οι εξεγέρσεις του 1833 είναι χαρακτηριστικές μίας έντασης και ποιότητας των εξεγέρσεων.

Σ' αντίθεση με την εξέγερση του Χαλήλ τον 18ο αιώνα κατά την οποία οι εξεγερμένοι έψαχναν για ηγεσία ανάμεσα στην άρχουσα τάξη, το 1833 είχε έντονα λαϊκό χαρακτήρα με προεκτάσεις κοινωνικής ανατροπής. Οι εξεγέρσεις ξεσπούν μετά από μαζικές διακοινοτικές κινητοποιήσεις για την οικονομική κατάσταση και

ακόμα και οι ηγέτες[50] της βγαίνουν από τον καλύτερο κλήρο των δύο κοινοτήτων (ιμάμης, καλόγηρος Ιωαννίκιος) και δηλωμένους αντίπαλους της ελίτ. Ενώ όμως η αυθόρμητη ταξική εξέγερση[51] αποτελεί επέκταση και πλάτεμα των ταξικών διακοινοτικών εξεγέρσεων, οι νέες ηγεσίες που προβάλλουν (ιδιαίτερα οι χριστιανοί Θησέας – και σε μικρότερο βαθμό ο Ιωαννίκιος που συνεργάστηκε και με τον ιμάμη στην Πάφο) έχουν κάποια συνεργασία με τα προξενεία των μεγάλων δυνάμεων και σ' αυτά τα πλαίσια εμφανίζεται και η πιθανότητα της Ένωσης σαν "απελευθέρωσης"[52] (είχε ήδη συγκροτηθεί το νεοελληνικό κράτος). Αυτή η προβολή της προσάρτησης σε άλλα κράτη σαν προοπτική απελευθέρωσης

50 Αυτοί οι "ηγέτες" εμφανίστηκαν μετά τις λαϊκές κινητοποιήσεις για να "ηγηθούν" του στρατιωτικού αγώνα. Και δεν είναι τυχαίο που οι Νεοκύπριοι και Ελληνοχριστιανοί ιστορικοί, προσπαθώντας ο καθένας να δικαιολογήσει το κράτος του, μαλώνουν γύρω απ' τις διαθέσεις των 3 ηγετών αντί τις λαϊκές τάσεις που ήταν κατά γενική ομολογία κοινές (χριστιανών-μουσουλμάνων) και με φανερές προεκτάσεις τελικής σύγκρουσης (και οι ελίτ φυσικά απάντησαν ενωμένα. Ο αρχιεπίσκοπος Πανάρετος ευλογούσε και δικαιολογούσε τις σφαγές χριστιανών και μουσουλμάνων στην Πάφο μετά την καταστολή του κινήματος). Έτσι κι αλλιώς, όποιος θέλει να δικαιολογήσει τους μοντέρνους θεσμούς εξουσίας δε θα ψάξει παρά για τους εμβρυακούς μηχανισμούς εξουσίας (ηγεσίες) που δημιουργούνταν στα κινήματα.

51 Οι εξεγέρσεις, πέρα από την ταξική αιχμή, είχαν και μια προοπτική περισσότερου πλησιάσματος των δύο κοινοτήτων μετά από μια πολιτική ισότητα ανεξαρτήτως θρησκεύματος. Ο Hill λ.χ. παρατηρεί ότι ο Γκιαούρ Ιμάμης πήρε ίσως το όνομά του γιατί υποσχέθηκε ισότητα χριστιανών-μωαμεθανών.

52 Οι ισχυρισμοί των Ελληνοχριστιανών ότι τα κινήματα είχαν ενωτικό χαρακτήρα είναι παρατραβηγμένη για να πούμε το λιγότερο. Η εξέγερση του πιο "ενωτικού" ηγέτη (Νικόλαου Θησέα) διαλύθηκε πολύ γρήγορα και είναι σχεδόν απίθανο οι εξεγερμένοι (ανάμεσα στους οποίους και πολλοί Τούρκοι) να είχαν ιδέα για τις ιδέες του αυτοανακηρυχθέντα "στρατιωτικού ηγέτη". Το ίδιο ισχύει και για τον Ιωαννίκιο, ο οποίος μάλιστα συνεργάστηκε και με τον Γκιαούρ Ιμάμ, και του οποίου (του Ιωαννίκιου) οι τελευταίοι σύντροφοι ήταν 40 Αλβανοί. Όσο για τον άλλο "αυτοανακηρυχθέντα" ηγέτη, τον Γκιαούρ Ιμάμ, οι διαθέσεις του δεν είναι ακόμα ξεκάθαρες. Οι Νεοκύπριοι τον θέλουν τον πιο γνήσιο λαϊκό ηγέτη, ενώ ο Λ. Πίγγουρας σε μια μελέτη-αντιπερισπασμό στους Νεοκύπριους προτείνει ότι είχε σχέσεις με την Αίγυπτο και ότι ήταν ένας "Κύπριος Αλή Πασάς". Αν και από μια ιστορική άποψη όλα αυτά είναι ενδιαφέροντα, ελπίζουμε στο μέλλον οι ιστορικοί μας να λύσουν το πρόβλημα με τους "καλούς" και τους "κακούς" ηγέτες (τους δικούς τους και τους άλλους) και να ασχοληθούν και λίγο με το ταξικό κίνημα (έτσι κι αλλιώς πολλοί απ' αυτούς διατείνονται ότι είναι και μαρξιστές).

είναι μια περίπτωση, που αν και όχι καθοριστική το 1833 εντούτοις ανεβαίνει σταδιακά τον 17ο αιώνα και ιδιαίτερα τον 20ο, καθώς ο ίδιος ο πληθυσμός "διδάσκεται" ότι αυτή είναι η μόνη λύση απελευθέρωσης, η μέσα από την εξάπλωση του εθνικισμού.

Η ιστορική αποσιώπηση και η τωρινή διαστρέβλωση των γεγονότων (από νέο-Κύπριους και ελληνοχριστιανούς ιστορικούς) είναι ως ένα σημείο ενδεικτική της ιστορίας του ψέματος που προσπαθεί να δικαιολογήσει την τωρινή δόμηση της εξουσίας μέσα από μια μυθολογία του παρελθόντος.

Σ' αυτά τα πλαίσια, της τότε εποχής, υπήρχε μια ανάγκη διάσπασης της ενότητας στη βάση και στη ανασυγκρότηση φαντασιακών διαχωρισμών και ενοτήτων για να εξορκιστεί η ογκούμενη κοινωνική σύγκρουση. Η μουσουλμανική διοίκηση προσπαθεί να αναζωπυρώσει τον κοινοτικό ανταγωνισμό και συγκρούσεις σε περιόδους κρίσεις (1341, 1853, 1862, 1871 κλπ.), εντούτοις η επιτυχία αυτής της μεθόδου είναι ελάχιστη και εξακολουθούν να παρατηρούνται κοινές τοπικές εξεγέρσεις.

Η ορθόδοξη ιεραρχία ακολουθεί ένα διαφορετικό δρόμο. Μια προσπάθεια ανασυγκρότησης της ιδεολογίας της ηγεμονίας για τη μετατόπιση των αντιφάσεων σε θρησκευτικό-κοινοτικό επίπεδο. Σ' αυτό έχει δύο συμμάχους. Το νεοσύστατο ελληνικό κράτος με τις επεκτατικές του διαθέσεις και την αστική τάξη, που δημιουργημένη στις πόλεις, γνωρίζει μια σταδιακή άνοδο τον 19ο αιώνα. Βέβαια, οι αστοί και η εκκλησία (μαζί με τους τσιφλικάδες) έχουν ως ένα σημείο ανταγωνιστικά οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα. Ωστόσο, η επιθυμία των αστών να απαλλαγούν από το σάπιο οθωμανικό φεουδαρχισμό (και αργότερα από την αποικιοκρατία) και ο φόβος τους απέναντι στις λαϊκές εξεγέρσεις, τους σπρώχνουν σε μία όχι και τόσο άνετη συμμαχία με την εκκλησία και τους τσιφλικάδες ενάντια στη μουσουλμανική ελίτ και τον κίνδυνο της αυξανόμενης κοινωνικής σύγκρουσης. Η βασική συνεισφορά του Ελληνικού κράτους και των αστών βρίσκεται στη σταδιακή οικοδόμηση της νέας ιδεολογίας του εθνικισμού. Ιδιαίτερα, μετά τον ερχομό των Άγγλων και την κάποια απομάκρυνση της διοίκησης από την θρησκευτική ιεραρχία και την ανάπτυξη των σχολείων οι αστοί αρχίζουν να παίζουν ένα όλο και πιο κεντρικό ρόλο στη ελληνοκυπριακή κοινότητα. Οι ανταγωνισμοί με τις άλλες ελίτ φυσικά

συνεχίζονται μέχρι το 1930 οπότε η ανάπτυξη της γραφειοκρατίας από τους Άγγλους δημιουργεί τη βάση για μια νέα σχέση.

Η σχολική εκπαίδευση (προωθημένη έντονα από τους αστούς και από ένα σημείο και πέρα από την εκκλησία) έπαιξε έναν καθοριστικό ρόλο στη συγκρότηση της φαντασιακής ενότητας του ελληνικού έθνους και την απώθηση της προοπτικής της κοινωνικής σύγκρουσης. Τα κοινοτικά σχολεία (που γνώρισαν μια τρομακτική άνοδο στην Αγγλική διοίκηση) παίρνοντας τη διδακτική ύλη και τους δασκάλους από τη μητρόπολη του ελληνο-κεντρικού διανοουμενισμού και σωβινισμού, ενθάρρυναν το διακοινοτικό ανταγωνισμό και τη δημιουργία εθνικών στερεότυπων (βλ. μελέτες του Geest και Murvin).[53] Η εκπαίδευση ήταν ίσως το στοιχείο-κλειδί για τη δημιουργία της εθνικής διαίρεσης. Στην ουσία ο κυπριακός πληθυσμός έπρεπε να διδαχθεί νέες ταυτότητες σαν Έλληνες και Τούρκοι, νέες μορφές γλώσσας και αλλαγμένα έθιμα.[54] Πέρα από τη διάσπαση της ταξικής ενότητας στις δύο κοινότητες, η σχολική εκπαίδευση θεσμοποίησε σε ένα νέο επίπεδο τόσο τις ταξικές όσο και ιδεολογικές αντιφάσεις. Ο δάσκαλος και ο παπάς, οι αστοί και οι τσιφλικάδες απέκτησαν ένα νέο επίπεδο ιεραρχικής δικαίωσης. Στο βαθμό που η ελληνοκυπριακή κοινότητα έβαλε σα στόχο την Ένωση και τον εθνικισμό σαν το ιδεολογικό υπόβαθρο, οι άρχουσες τάξεις έμπαιναν αμέσως στην φαντασιακά δομημένη κοινότητα που απέκλειε τον Τουρκοκύπριο γείτονα και έβλεπε μια “εθνική” σχέση με τον κάθε ορθόδοξο ελληνόφωνο τοκογλύφο. Αυτό στα πλαίσια ενός νέου διαχωρισμού: αυτοί που είχαν την εξουσία, κατείχαν τώρα και τη “γνώση”. Η κυπριακή γλώσσα εξορίστηκε σα “βάρβαρη” μπροστά στο πολιτισμό των κατασκευασμάτων της μητρόπολης (Αθήνας), δημοτική και καθαρεύουσα.

Το διαχωρισμένο θέαμα δομείται ιεραρχικά. Η αλλοτρίωση του απλού ανθρώπου μπροστά σ’ αυτόν τον ιεραρχικό διαχωρισμό (που ήταν δικαιωμένος στην απελευθερωτική προοπτική της

53 Μελέτες δύο Αμερικανών ψυχολόγων ανάμεσα στην κυπριακή νεολαία το ’60. Ανάμεσα σ’ άλλα, βρήκανε έναν πιο έντονο εθνικισμό ανάμεσα στους νέους του γυμνασίου, παρά τους μεγαλύτερους ή στους μαθητές ιδιωτικών σχολών. Επίσης, σε μια θεματική ανάλυση των σχολικών βιβλίων ο εθνικισμός-αντί-τουρκισμός ήταν απ’ τις κυριότερα προβαλλόμενες άξιες.

54 Cyprus: A case study.

Ένωσης) είχε αρχίσει ήδη τη διαδικασία παθητικοποίησης που χαρακτηρίζουν τη σύγχρονη κυπριακή ζωή. Η τελευταία μαζική ταξική σύγκρουση εκδηλώνεται το 1948, καθώς η σταλινική γραφειοκρατία του ΑΚΕΛ παραδέρνει ανάμεσα στις εσωτερικές της διαμάχες και τη θεαματική πόλωση που προκαλεί η ακροδεξιά, η εκκλησία και αποικιοκράτες. Η ήττα της ταξικής αντιπαράθεσης είχε ανάλογα αποτελέσματα με τη σταδιακή ήττα της ταξικής συμμαχίας το 19ο αιώνα.

Ένας νέος διαχωρισμός διαπερνά τη κυπριακή κοινωνία, αυτήν τη φορά ανάμεσα στην αριστερά και δεξιά. Η αποδοχή από τη σταλινική γραφειοκρατία του ΑΚΕΛ της ιδεολογικής ηγεμονίας του εθνικισμού επικυρώνει το διαχωρισμό. Είκοσι χρόνια τώρα το ΑΚΕΛ ψάχνει για την είσοδο του στο κρατικό στερέωμα εξουσίας – το θέμα ήταν ότι το κόμμα έχασε τα πιστοποιητικά "πατριωτισμού" που επιτρέπουν την είσοδο στην κοινωνική εξουσία του κράτους. Εκτός από μερικές σποραδικές απεργίες, η ταξική σύγκρουση στην Κύπρο έχει καταπιεστεί και καταπιέζεται στο όνομα της "εθνικής ενότητας" και του εθνικισμού (ελληνικού ή νεο-ελλήνο-κυπριακού). Αυτό που φαίνεται περισσότερο στην πολιτική σκηνή είναι οι συγκρούσεις των διάφορων ομάδων της ελίτ και των αστών δεμένους με διαφορετικά οικονομικά συμφέροντα (ευρωπαϊκά ή αμερικάνικα κεφάλαια, το ρώσικο κρατικό σοσιαλισμό κλπ.).

Υπάρχει, ωστόσο, και μια άλλη διάσταση της ταξικής δόμησης της κυπριακής κοινωνίας, που παραβλέπεται συχνά, η αυξανόμενη οικονομική εξάρτηση των Τουρκοκυπρίων από το ελληνοκυπριακό κεφάλαιο. Φυσικά, οι ελληνοχριστιανοί θα διαμαρτυρηθούν λέγοντάς μας "ε και τι στο καλό φταίμε εμείς για την ανικανότητά τους". Βέβαια, το κωμικοτραγικό στην όλη υπόθεση είναι ν' ακούς και μαρξιστές να σου λένε τα ίδια (για τους απολογητές του καπιταλισμού είναι λίγο αυτονόητο αφού λένε τα ίδια και για τους εργάτες αλλά για τους μαρξιστές…).

Το κύριο μέρος αυτής της εξέλιξης είναι φυσικά η προοπτική της ανόδου ενός ταξικού-εθνικού κινήματος των Τουρκοκυπρίων ακόμα και αν ο αντιαποικιακός αγώνας είχε ανεξαρτησιακούς λόγους, όπως ονειρεύονται οι νεο-Ελλήνο-Κύπριοι.

ii. εθνικισμός και πατριαρχία: από την κοινοτική στην κοινωνική πατριαρχία

Σε μια πρώτη αντίκρυση, το ιδεολογικό-φαντασιακό πλαίσιο του εθνικισμού, είναι αρκετά φορτισμένο με πατριαρχικές εικόνες. Ο εθνικισμός είναι η θεωρία της “φυλετικής καθαρότητας” και της εθνικής αξιοπρέπειας, που περνά από την κατοχή της γυναίκας-αντικείμενο.

Η “μητέρα-πατρίδα” στα χέρια του “βάρβαρου κατακτητή”, οι υιοί της που θα την απελευθερώσουν και φυσικά θα την έχουν δικιά τους. Ακόμα και η πρακτική των εθνικιστικών κινημάτων είναι αρκετά έκδηλη. Πέρα από τον αντικατοχικό αγώνα υπάρχει συνήθως και μια παράλληλη προσπάθεια εξάγνισης και “καθαρίσματος” της φυλής – τα συνηθισμένα θύματα αυτής της ιστορίας (πέρα από τους πολιτικούς αντιπάλους) είναι τα αποβράσματα του “λούμπεν” και ιδιαίτερα οι πόρνες (που φυσικά δεν είναι και τόσο τυχαίο).[55]

Πιο πέρα, στο επίπεδο των εικόνων και μοντέλων που προβάλλει η εθνικιστική φαντασίωση, ο καθορισμός του όλου οικοδομήματος από τις πατριαρχικές αξίες και εξιδανικεύσεις είναι εμφανής. Το πρότυπο του ήρωα είναι ο πειθαρχημένος σκληρός άντρας ή ο ηγέτης που φαίνεται να απέχει από κάθε επαφή με τις γυναίκες, πέρα από του να δίνει διαταγές ή να τις εξυμνεί στο κρύψιμο, στη γέννα και στη συμπαράσταση στους άνδρες-ήρωες.

Η ΕΟΚΑ[56] ήταν φυσικά το απόγειο αυτού του μοντέλου.

---

55 Για να μην εννοηθεί ότι αυτή είναι πρακτική μόνο των δεξιών εθνικιστικών κινημάτων, όποιος ενδιαφέρεται ας κοιτάξει το βιβλίο του Στίνα “ΕΑΜ, ΕΛΑΣ, ΟΠΛΑ” για να δει τις πρακτικές ενός αριστερού εθνικολαϊκού κινήματος απέναντι σε ιδεολογικούς αντιπάλους, περιθωριακούς, πόρνες κλπ.

56 Η αναφορά στην ΕΟΚΑ και η κριτική που γίνεται σ' αυτή την οργάνωση, δεν γίνεται στο επίπεδο του Α ή Β αγωνιστή. Είναι μια κριτική για το ιδεολογικό κλίμα που γέννησε και ανέχτηκε την ΕΟΚΑ -και σ' ένα ατομικό επίπεδο στους εμπνευστές και οργανωτές της- το Μακάριο και πιο πολύ το Γρίβα. Πέρα απ' αυτό, δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι πέρα από τους συμφεροντολόγους που γύρευαν θέση στο κυπριακό κράτος (Γεωρκάτζης) ή τους ιδεολογικούς φασίστες (Γρίβας), υπήρχαν και άνθρωποι που πίστεψαν και πάλεψαν για την ελευθερία και τον αντιαποικιακό αγώνα. Αν σκέφτονταν περισσότεροι, όπως το απόσπασμα του Μάτση παρακάτω, ίσως να ήταν διαφορετικά τα πράγματα: “Να γιατί δεν νοιάζομαι αν τη γη αυτή τη ζουν Τούρκοι για Έλληνες. Εκείνο που έχει άξια είναι να τη ζουν αυτοί που την ποτίζουν με τον ιδρώτα τους επάνω της ελεύθεροι…”

Μια μικρή ελίτ ανδρών-ηρώων[57] με την καθοδήγηση "στρατηλατών" και "εθναρχών" αναλαμβάνει να "απελευθερώσει" το νησί.

Η πατριαρχία φυσικά προϋπάρχει του εθνικισμού. Αλλά έτσι όπως τουλάχιστο τη ξέρουμε στον ευρωπαϊκό χώρο, η πατριαρχία έχει αλλάξει σημαντικά τους τελευταίους αιώνες. Ενώ πριν ήταν θεμελιωμένη στην προσωπική εξουσία του άνδρα-πατέρα-πατριάρχη στο οικογενειακό πλαίσιο (θα ονομάσουμε αυτήν τη σχέση κοινοτική πατριαρχία), τώρα έχει απλωθεί και διαχυθεί, στη "μοντέρνα κοινωνία" με το μπόλιασμα των μοντέρνων, μαζικών θεσμών και δεσμών εξουσίας (λ.χ. κράτος-πατριάρχης, πορνογραφία) με τα χαρακτηριστικά της (κοινωνική πατριαρχία).[58]

Η διαφοροποίηση αυτή, μεταξύ κοινοτικής και κοινωνικής πατριαρχίας, δεν είναι κάτι το στατικό ή διαχωριστικό του στυλ καπιταλισμός-φεουδαρχία.[59] Αν και έχει ορισμένα κοινά με τον παραπάνω διαχωρισμό (που βασίζεται στις ταξικές σχέσεις), εντούτοις είναι πολύ πιο πολύπλοκος. Η πατριαρχία σε οποιαδήποτε κοινωνία (είτε σύγχρονη είτε πιο παλιά) αποτελεί το βασικό μοχλό κοινωνικής συναίνεσης και ίσως την αρχέτυπη σχέση εξουσίας. Και η οικογένεια είναι απ' τους βασικούς θεσμούς αυτής της δομής εξουσίας (δομής που απλώνεται από την κουλτούρα, ως την οικο-

57 Ο χαρακτηρισμός "ελίτ ανδρών ηρώων" για την ΕΟΚΑ δεν σημαίνει ότι η ΕΟΚΑ δεν είχε γυναίκες οπαδούς ή ακόμα και μέλη. Ο Γρίβας το '56 διέταξε τη δημιουργία γυναικείων ομάδων – που παρά την εκπαίδευσή τους, έμειναν φυσικά πάντα σαν εφεδρείες. Αξίζει επίσης να διαβαστεί το βιβλίο της Ελένης Σεραφείμ Λοΐζου (της μόνης γυναίκας στην όποια επιτράπηκε να βγει "εν ανάγκη καταζητούμενη" (δηλαδή αντάρτισσα) και απ' τις λίγες (υπήρχαν και άλλες;) γυναίκες τομεάρχες της ΕΟΚΑ. Ο τρόπος που μιλά για τον "αρχηγό", φράσεις του στιλ "άνοιξε η γη να με καταπιεί" όταν τη συγχάρηκε ο "Αρχηγός" μπροστά στους άντρες τομεάρχες, το γεγονός ότι για να πείσει τους άντρες να αναλάβουν μια αποστολή, τους απειλούσε ότι αν δεν το έκαναν, θα "έστελνε κορίτσια" κλπ. λένε πολλά για τη νοοτροπία στην ΕΟΚΑ, ιδιαίτερα όταν λέγονται από μια γυναίκα που ανέβηκε κάπως. Είναι σ' αυτά τα πλαίσια που γίνεται η κριτική της ελίτ ανδρών-ηρώων. Σα νοοτροπία, ιδεολογία και δομή εξουσίας της οργάνωσης -τα οποία ήταν ξεκάθαρα αντρικά θέματα-, οι γυναίκες, όπως και ο λαός, ήταν στην καλύτερη οι ρεζέρβες.

58 Τόσο η κοινοτική όσο και η κοινωνική πατριαρχία έχουν τις δικές τους διαφοροποιήσεις.

59 Για όσους αρέσκονται στους κοινωνιολογικούς ορισμούς, ο κλασσικός διαχωρισμός μεταξύ Gemeinschuft και Gessellschaft (παρ' όλα τα μειονεκτήματά του) είναι πιο κοντά στο διαχωρισμό της πατριαρχίας που προτείνεται εδώ.

νομία και την πολιτική). Μ' αυτήν την έννοια τόσο η οικογένεια όσο και η κοινωνική διάχυση της πατριαρχίας είναι ιστορικά φαινόμενα. Ωστόσο, στη μοντέρνα κοινωνία, με την αστικοποίηση, το μάζεμα χιλιάδων ανθρώπων στις πόλεις, την εξάπλωση των μέσων μαζικής επικοινωνίας, το σπάσιμο των δεσμών αίματος, της "επεκταμένης οικογένειας" κλπ. οδηγούν σε κρίση την παραδοσιακή πατριαρχία, την οικογένεια, την παραδοσιακή ηθική κλπ.[60]

Ο εθνικισμός εμφανίζεται στον ευρωπαϊκό χώρο (και αργότερα στον παγκόσμιο) περίπου την ίδια εποχή που η κοινοτική πατριαρχία μοιάζει να αποσυντίθεται κάτω από πολλαπλές πιέσεις (η ίδια η πατριαρχία φαίνεται να μπαίνει σε κρίση σε μερικές περιπτώσεις).[61] Σ' αυτήν την κρίση της πατριαρχίας, που αποτελεί ταυτόχρονα και κρίση των ιδεολογικών φαντασιώσεων της κοινωνίας, ο εθνικισμός δεν εμφανίζεται σαν ένα άσχετο παράλληλο φαινόμενο. Αποτελεί ουσιαστικά την ιδεολογία που βοηθά στην αναδόμηση και σταθεροποίηση της πατριαρχίας σε νέα επίπεδα. Σε οποιαδήποτε μορφή του, είτε σαν πολεμοχαρής αντρισμός είτε σαν πολιτιστική στροφή στις ρίζες της πατριαρχικής κουλτούρας, ο εθνικισμός ξαναθεμελιώνει την κοινωνική συναίνεση πάνω σε φαντασιώσεις, άμεσα ταυτισμένη με την πατριαρχική δόμηση.

Η σχέση μεταξύ εθνικισμού και πατριαρχικών δομών φάνηκε αρκετά καθαρά όταν ο εθνικισμός έφτασε στο απόγειό του με το φασισμό και το ναζισμό. Αλλά οι αναλύσεις πάνω σ' αυτά τα φαινόμενα έμειναν, ως ένα σημείο, στις ακρότητες του εθνικισμού και τη σχέση αυτών των ακροτήτων με τον ολοκληρωτισμό. Ιδιαίτερα

---

60 Για μια πρώτη αντίκρυση του θέματος της αλλαγής των ηθών, κρίση της οικογένειας κλπ. στην περίοδο αλλαγής, βλέπε την κλασική μελέτη του Edward Shorter "History of the modern Family". Ο Shorter παρατηρεί ότι η πρώτη σεξουαλική επανάσταση που έγινε αυτή την περίοδο, έγινε από τα κατώτερα λαϊκά στρώματα (τους προλετάριους).

61 Μπαίνει σε κρίση με την έννοια ότι η πίεση και ο αγώνας των γυναικών ξεπερνά το διαπροσωπικό επίπεδο, τίθεται στο πολιτικό πρόβλημα. Δεν είναι τυχαίο σ' αυτά τα πλαίσια, ότι ο μοντέρνος φεμινισμός εμφανίζεται απ' τη Γαλλική Επανάσταση και μετά και συμβαδίζει με άλλα κοινωνικά κινήματα (λ.χ. εργατικό). Όπως τονίζεται και στη μελέτη "Fire in the minds of Men", ανάμεσα στα δύο μεγάλα επαναστατικά ρεύματα του 19[ου] αιώνα (σοσιαλιστικό-εθνικιστικό) οι γυναίκες-επαναστάτριες είχαν περισσότερα πεδία έκφρασης και προτίμηση στο πρώτο.

μετά την εμφάνιση των αντιαποικιακών κινημάτων το '50 και το '60, η ανάλυση της σχέσης του εθνικισμού με την πατριαρχία προσπεράστηκε και ξανανέβηκε στο προσκήνιο η θέση του Λένιν για καλούς και κακούς εθνικισμούς (ο εθνικισμός των καταπιεσμένων είναι "καλός", ενώ των καταπιεστών "κακός").

Ωστόσο, στα τέλη της δεκαετίας του '60 και κατά αυτήν του '70 οι ειδυλλιακές εικόνες άρχισαν να σβήνουν, καθώς οι υποτιθέμενοι "καλοί εθνικισμοί" συνέχισαν με καταπληκτική ομοιότητα να παράγουν εκτρώματα. Άρχισε τότε (ιδιαίτερα με την παρέμβαση του φεμινιστικού κινήματος) ένα πιο κριτικό αντίκρυσμα αυτών των κινημάτων και του νέου "εθνικό-απελευθερωτικού" εθνικισμού. Πριν αρχίσουμε μια πιο λεπτομερειακή ανάλυση του ελληνοκυπριακού εθνικισμού, πρέπει να αναφέρουμε και μία αντίφαση στα λεγόμενα "εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα".

Αναφέρθηκαν στην αρχή αυτού του κομματιού οι ιδεολογικές διαφορές-φαντασιώσεις του εθνικισμού σαν προέκταση πατριαρχικών αξιών και εικόνων. Αυτή η τάση του εθνικισμού συναντά ένα άμεσο πρόβλημα στις ανάγκες που δημιουργούνται από την αντί-αποικιακή "απελευθερωτική" αιχμή των εθνικοαπελευθερωτικών κινημάτων. Σε τελική ανάλυση, ο εθνικισμός σαν "εθνικό" (με την έννοια ότι απευθύνεται έστω και θεωρητικά σ' όλο τον πληθυσμό) κίνημα πρέπει να προσφέρει κάτι στις γυναίκες, για να κερδίσει όχι μόνο την ανοχή τους, αλλά στην ανάγκη τη συμμετοχή τους (σαν βοηθοί των ανδρών φυσικά). Η ένταση ανάμεσα σ' αυτές τις δύο τάσεις εκφράζεται σ' ένα άλλο επίπεδο σαν αντίφαση ανάμεσα σε εκσυγχρονιστικές-μοντερνιστικές τάσεις (που προωθούν μια αναδόμηση της εξουσίας σε νέα πεδία) και πιο συντηρητικές-παραδοσιακές. Αυτή η αντίφαση είναι μια μεταβολή που ποικίλλει από κίνημα σε κίνημά κι αν και οι εκσυγχρονιστικές τάσεις επικρατούν στις περισσότερες περιπτώσεις, υπάρχουν ωστόσο διάφορες φάσεις και στάδια εξελίξεων.

Το ενδιαφέρον στοιχείο στην κυπριακή περίπτωση είναι ότι αυτή η αντίφαση εξακολουθεί να επιβιώνει και να δημιουργεί διάφορα κωμικοτραγικά (λ.χ. η "μεσαιωνική" ηθικολογία και η θέση της γυναίκας σαν πολίτη β' κατηγορίας σε μια φαινομενικά αναδομημένη κοινωνική πατριαρχία). Είναι σ' αυτά τα πλαίσια, που είναι χαρακτηριστική η επίδραση των πιο παραδοσιακών πατριαρχικών αντιλήψεων.

Η ένταση ανάμεσα σ' αυτές τις δύο τάσεις, όμως, δεν πήρε μέχρι σήμερα ιδιαίτερα έντονο χαρακτήρα και αυτό γιατί το σχετικά περιορισμένο πεδίο έκφρασης για πίεση των γυναικών μέσα στον ελληνοχριστιανικό εθνικισμό και οι ιδιόμορφες ιστορικές συνθήκες (που οδήγησαν μέχρι τώρα σε μια συμμαχία "εκμοντερνιστών-παραδοσιακών") οδήγησαν σε μια γρήγορη αφομοίωση των γυναικείων προσπαθειών και στη συγκρότηση μιας κοινωνικής πατριαρχίας με παραδοσιακό ιδεολογικό υπόβαθρο (μια κάποια τάση και πίεση για φιλελευθεροποίηση τελευταία σε προσωπικό επίπεδο δεν είναι άσχετη με την κρίση των εθνικιστικών φαντασιώσεων μετά την ήττα του '74), θα προσπαθήσουμε πιο κάτω να αναλύσουμε την αναδόμηση της πατριαρχίας που προωθεί ο εθνικισμός με βάση 3 χαρακτηριστικά αυτής της σχέσης εξουσίας:

α) Την ανάγκη για ύπαρξη ενός πατριάρχη.

β) Την ανάγκη για "φυλετική καθαρότητα" βασισμένη στη σεξουαλική καταστολή και την αντικειμενοποίηση ενός Άλλου της γυναίκας στην αρχέτυπη σχέση.

γ) Τη θεμελίωση της αθανασίας σαν βασικής αξίας της πατριαρχικής κουλτούρας.

α) Η ανάγκη ύπαρξης ενός πατριάρχη – κάποιου με εξουσία που αποφασίζει, διατάζει, τιμωρεί, υποβάλλει κλπ. είναι αυτονόητη για τη δομή εξουσίας που ονομάζουμε πατριαρχία. Στην κοινοτική πατριαρχία το ρόλο τον έχει ο άνδρας-πατέρας και η εξουσία του, περνώντας από το διαπροσωπικό επίπεδο, καθιερώνεται στο κοινοτικό με βάση την εξουσία του στην οικογένεια. Με την κρίση της κοινοτικής πατριαρχίας, το άτομο άντρας-πατέρας δεν είναι πια αρκετός. Στη μοντέρνα κοινωνία αναλαμβάνει σιγά σιγά το κράτος τη διεκπεραίωση πολλών από των καθηκόντων του παλιού ατόμου-άνδρα (αυτό φυσικά δε σημαίνει ότι οι άνδρες παύουν να είναι το κυρίαρχο φύλο, το κράτος όμως παίρνει αρκετές από τις παραδοσιακές εξουσίες τους).

Ο εθνικισμός προωθεί αυτήν τη διαδικασία με δύο τρόπους. Από τη μια προσπαθεί να ξαναστήσει την οικογένεια σα σταθερό μόριο εξουσιαστικής αναπαραγωγής και "φυλετικής κοινότητας" και από την άλλη προωθεί ένα υπέρ-ατομικό θεσμό, που αναλαμβάνει να ξαναθεμελιώσει την κοινωνική συναίνεση.

Σ' αυτά τα πλαίσια εντείνονται με την άνοδο του εθνικισμού (το 19ο και 20ο αιώνα) τα "ηθικοπλαστικά" κηρύγματα[62] της εκκλησίας, των αστών διανοουμένων και των ποιηταράδων, που ήθελαν να παραστήσουν τους ηθικούς μπάτσους. Στα μέσα του 19ου αιώνα φτιάχνεται το πρώτο σχολείο-αναμορφωτήριο για τα "αλητάκια" που γύριζαν στους δρόμους, ενώ στις αρχές του 20ου αιώνα αρχίζει η "φιλανθρωπική δράση" των αστών για την "ηθική διαπαιδαγώγηση" των φτωχών. (Είναι ειρωνικό ότι αυτή η "φιλανθρωπία", που εμφανίζεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο και είναι βασικός μοχλός χειραγώγησης και ξαναστεριώματος της οικογένειας, γίνεται μέσω των αστών γυναικών, που ψάχνουν ίσως για μια διέξοδο από τη δική τους μιζέρια, βλ. στο "POLICING OF THE FAMILIES"). Έτσι, την ίδια εποχή με την ανάγκη εξορκισμού της κοινωνικής σύγκρουσης, μπαίνει η ανάγκη να ενισχυθεί η οικογένεια, να ξαναποκτήσει κύρος η εκκλησία και να φτιαχτούν κοινωνικοί θεσμοί που να περιορίζουν την εκτροπή από τα ήθη.

Ο εθνικισμός εμφανίζεται σ' αυτά τα πλαίσια όχι απλώς σαν ενίσχυση, αλλά σαν ιδεολογική κατεύθυνση, τα επιχειρήματα διαμορφώνονται: "Πρέπει να φτιάξουμε Έλληνες χριστιανούς ορθόδοξους -μια καθαρή φυλετικά ράτσα- και να ξεμπερδεύουμε από την άγνοια, τη διαφθορά, την απομάκρυνση από την εκκλησία, από αυτούς/ές που συζούν ή παντρεύονται Τούρκους ή Τουρκάλες, από τα αλητάκια του δρόμου κλπ.". Οι εθνικιστές ρίχνουν μεγάλο βάρος στην εκπαίδευση και στα σχολεία. Αρχίζει να φτιάχνεται εμβρυακά το σύγχρονο κράτος. Η εκκλησία και οι

---

62 Δεν είναι ξεκάθαρο αν η εντατικοποίηση της "ηθικοπλαστικής" εκστρατείας συνέπεσε με ένταση της κρίσης της κοινοτικής πατριαρχίας και τις διαστάσεις αυτής της κρίσης. Η έλλειψη πολλών στοιχείων και μιας κοινωνικής-ιστορικής ανάλυσης δημιουργεί προβλήματα εντοπισμού των ιστορικών φάσεων της αναδόμησης. Ίσως το πιο σοβαρό έλλειμμα είναι η σχεδόν ανυπαρξία μελετών και ανάλυσης της θέσης της Κύπριας γυναίκας σε διάφορες ιστορικές φάσεις. Τα λίγα στοιχεία που υπάρχουν, όπως λ.χ. ο μεγάλος αριθμός διαλογίων στους κώδικες της αρχιεπισκοπής (βλ. Κύρρης), η ύπαρξη "παιδιών του δρόμου" κλπ., δείχνουν ένα μοντέλο με αρκετές ομοιότητες με τα ευρωπαϊκά που έχουν αναλυθεί σε βάθος. Σίγουρα πάντως χρειάζονται πάρα πολλά σ' αυτόν τον τομέα. Μία απ' τις ελάχιστες μελέτες για τη γυναίκα το 18ο και 19ο αιώνα που παρουσιάστηκε στο "λαϊκό Πανεπιστήμιο" είναι ένα μάζεμα αποσπασμάτων (κυρίως ξένων παρατηρητών) χωρίς ένα θεωρητικό-αναλυτικό πλαίσιο.

Άγγλοι φτιάχνουν σιγά σιγά τους θεσμούς ενός οικοδομήματος που ξαναδιαπαιδαγωγεί τους Κυπρίους. Ενός κράτους από το οποίο θα μάθουν να εξαρτώνται, να περιμένουν διαταγές, να το αγαπάνε. (Ο σύγχρονος κρατισμός των Κυπρίων έχει βαθιές ρίζες). Τα αποτελέσματα αυτής της διαδικασίας άρχισαν να φαίνονται ξεκάθαρα από το '50 και μετά.

Το '55 κορυφώνονται οι προετοιμασίες για την αρχή του "δυναμικού αγώνα", ενός αγώνα που φιλοδοξεί να απελευθερώσει την Κύπρο (και δεν υπάρχει αμφιβολία ότι αρκετοί Κύπριοι άνθρωποι το πίστεψαν σοβαρά το ζήτημα της απελευθέρωσης και έδωσαν τη ζωή τους γι' αυτό).

Παραθέτω πιο κάτω μερικά αποσπάσματα, που μιλάνε μόνα τους, από ένα ιστορικό πια έγγραφο του ΕΜΑΚ (όνομα της "επαναστατικής οργάνωσης" πριν μετονομαστεί σε ΕΟΚΑ).

"Τι στάση πρέπει να τηρήσει ο λαός; Δεν πρέπει ο λαός να παρασυρθεί από το πατριωτισμό του και τον ενθουσιασμό του που θα του προκαλούν ο αγώνας και οι επιτυχίες του ΕΜΑΚ και να ξεσηκωθεί σε ανοικτό επαναστατικό αγώνα ενάντια στον κατακτητή… Μόνο οι οργανωμένοι αγωνιστές του ΕΜΑΚ θα δρουν και πάντοτε κατά διαταγή του ΕΜΑΚ. Ο λαός πρέπει μόνο να παρακολουθεί με ζωηρό ενδιαφέρον τους αγώνες του ΕΜΑΚ και να βοηθά εν ανάγκη με κάθε τρόπο, να έχει πλήρη εμπιστοσύνη, να πιστεύει απόλυτα στη σύντομο απελευθέρωση…"

Αυτό για τις ρίζες του σύγχρονου κρατισμού και της παθητικοποίησης. Αλλά έχει και άλλα ενδιαφέροντα το έγγραφο, πέρα από τις γενικότητες για το λαό καλεί ειδικά τους "Τούρκους και τους κομμουνιστές" να μη λάβουν μέρος στον αγώνα. Και για όσους απορούν τι ρόλο τέλος πάντων θα παίζει ο λαός πέρα από το "να παρακολουθεί", "να μη λαμβάνει μέρος" και να "πιστεύει απόλυτα" έχει και κάτι γι αυτούς:

"Όσοι ανοργάνωτοι θέλουν να συνεργαστούν εις τον αγώνα, ας γεμίζουν τους δρόμους και τους τοίχους με την λέξιν ΕΜΑΚ. Είναι και τούτο σοβαρά συμβολή".

Σ' αυτά τα πλαίσια η ΕΟΚΑ αποτελεί σημείο μεταφοράς. Είναι το ιδεολογικό απόγειο της εθνικιστικής φαντασίωσης στηριγμένο στις ρίζες της πατριαρχικής κουλτούρας και ταυτόχρονα το προοίμιο ενός κράτους που πρέπει να "αγαπάς", να "υπακούς" και να

"έχεις απόλυτη εμπιστοσύνη", όπως στην ΕΟΚΑ (και δεν είναι τυχαίο, από μια άλλη άποψη, ότι το κυπριακό κράτος που φτιάχτηκε το '60 ήταν τσιφλίκι των αγωνιστών της ΕΟΚΑ και της δεξιάς). Ο συλλογικός πατέρας είχε φτιαχτεί και οι Κύπριοι έτοιμοι να το δεχτούν. Η αντικατάσταση του Γρίβα από το Μακάριο στο πατριαρχικό στερέωμα ήταν αρκετά φυσιολογική. Ο πρώτος μάλλον ποτέ δεν κατάλαβε τις εκσυγχρονιστικές προοπτικές του εθνικισμού. Ο Μακάριος το κατάλαβε και έπαιξε την αντίφαση εκσυγχρονισμού-παραδοσιακής ιδεολογικής φόρτισης για να φτιάξει το κράτος-πατριάρχη και ταυτόχρονα να το εκπροσωπήσει προσωπικά.

Κατάφερε ως ένα σημείο να προσφέρει στους Κύπριους και τα δύο: έναν πατέρα προσωπικό και ένα οργανωμένο γραφειοκρατικό σύμπλεγμα – το κράτος.

Είναι γεγονός, ότι η Κύπρος έμεινε ορφανή με το θάνατο του Μακάριου, έχασε τον προσωπικό της πατριάρχη. Αλλά έμεινε το κράτος του, που παρά τις προσπάθειες του Κυπριανού δε φαίνεται να χρειάζεται πια τόσο τον προσωπικό πατριάρχη. Ίσως τελικά, ο θάνατος του Μακάριου να απελευθερώσει τις δυναμικές της αντίφασης.

β) Η ιδεολογία της φυλετικής καθαρότητας, η αντίληψη δηλαδή ότι υπάρχει μια αγνή ράτσα-έθνος (το ελληνικό στην προκειμένη περίπτωση) που κινδυνεύει από εκφυλισμό, διαφθορά, μόλυνση, είναι βασικό χαρακτηριστικό του εθνικισμού, όχι μόνο του ακροδεξιού αλλά και του αριστερού (ο τελευταίος βέβαια είναι πιο εκλεπτυσμένος). Όπως έχουν παρατηρήσει διάφοροι μελετητές του ναζιστικού φαινομένου, αυτή η τάση για "καθαρότητα" έχει βαθιές ρίζες, που φτάνουν στην καταπιεσμένη σεξουαλικότητα στα πλαίσια της πατριαρχικής οικογένειας. Ταυτόχρονα, η ιδεολογία της φυλετικής καθαρότητας στηρίζεται σε μια αρχέτυπη σχέση στα πλαίσια της πατριαρχίας.

Στην τάση για αντικειμενοποίηση ενός Άλλου σαν κάτι εχθρικό και υπονομευτικό που πρέπει να υποταχτεί. Η γυναίκα, όπως παρατηρεί η Σιμόν Ντε Μποβουάρ, είναι η χαρακτηριστική περίπτωση του Άλλου στην πατριαρχική κουλτούρα. Ο Ιωάννης ο Χρυσόστομος, από τη δικιά μας ελληνοχριστιανική κουλτούρα, το λέει

αρκετά καθαρά: “Η γυναίκα είναι αναγκαίον κακό, φυσικός πειρασμός, κίνδυνος του σπιτιού, θανάσιμος γοητεία”.

Αυτή η αντικειμενοποίηση της γυναίκας σαν Άλλου στο διαπροσωπικό επίπεδο αποκτά με την κοινωνικοποίηση-αναδόμηση της πατριαρχίας, μακρό-κοινωνικά αντίστοιχα θεμελιωμένα στην εσωτερικευμένη αρχέτυπη σχέση με την γυναίκα. Ενώ στην κοινοτική πατριαρχία φυλάττεται η “καθαρότητα” της οικογένειας του χωριού κλπ., στην κοινωνική πατριαρχία εμφανίζεται η “φυλετική καθαρότητα” σα συλλογική έννοια στα πλαίσια του έθνους. Η ράτσα-έθνος γίνεται κατά κάποιον τρόπο ένα κλειστό κύκλωμα, μια φαντασιακή μεγάλη οικογένεια. Πρέπει να φυλαχτεί η αγνότητα, η καθαρότητα της από την μόλυνση.

Αυτή η θεωρία της φυλετικής καθαρότητας που προωθεί ο εθνικισμός στα πλαίσια της αναδόμησης της πατριαρχίας, δεν προωθεί μόνο ένα νέο συντηρητισμό αλλά έχει και άμεσα πολιτικές επιπτώσεις θεμελιωμένες στην ψυχολογική υποβολή.

Η πίεση στους Λινοβάμβακους να προσαρμοστούν με το ελληνοχριστιανικό έθνος (αναφέρεται πιο κάτω) είναι χαρακτηριστική περίπτωση. Με την εμφάνιση των κομμουνιστών η μόλυνση απειλείται απ’ αλλού:

“Να μη προσλαμβάνονται υπό ατόμων και σωματείων κομμουνισταί, τεχνίται και εργάται. Να καταγγέλονται υπό των γονέων οι κομμουνισταί δάσκαλοι…να αποτρέπονται οι εκ των χωρίων ερχόμενοι εις τας πόλεις προς εκμάθησιν της τέχνης νεαροί, από του να έρχονται εις επικοινωνία με άτομα προσβεβλημένα από το μικρόβιο του κομμουνισμού.” Ανακοίνωση συνέλευσης στην αρχιεπισκοπή το 1930.

Αυτή η ανάγκη εφεύρεσης απειλητικών “Άλλων” συνεχίζεται και πιο έντονα όσο και ο εθνικιστικός πυρετός ανεβαίνει. Το 1958 οι “αγωνιστές” της ΕΟΚΑ αρχίζουν τις δολοφονίες φτωχών εργατών, γιατί ήταν αριστεροί .Το πρώτο θύμα ο Μένοικος από το Λευκόνοικο, δέθηκε σ’ ένα δένδρο και αφού πέρασαν οι εθνικόφρονες και τον έφτυσαν, κατόπιν τον σκότωσαν με λιθοβολισμό. Και το μίσος για τον “αντικειμενοποιημένο Άλλο” στρέφεται σιγά σιγά και προς την Άλλη κοινότητα. Αυτή η προβολή απειλητικών “άλλων” ευνόησε τον εθνικισμό να σπάσει αποφασιστικά τη συμβίωση των δύο κοινοτήτων. Ο Τουρκοκύπριος μπορεί να ήταν ο φίλος, ο γεί-

τονας ή ο συγχωριανός του Ελληνοκύπριου λ.χ., αλλά το γεγονός ότι ήταν Τούρκος δημιουργούσε τις προϋποθέσεις ανοχής για την τύχη του στα χέρια των εθνικιστών (η ίδια λογική λειτουργούσε φυσικά και ανάποδα για τους Τουρκοκύπριους απέναντι στους Ελληνοκύπριους).

Είναι στα πλαίσια της προέκτασης της πατριαρχικής αντικειμενοποίησης σε μακρό-κοινωνικά επίπεδα, που μπορεί να ερμηνευθεί το γεγονός ότι ενώ ακόμα και στις αρχές του '60 οι φανατικοί εθνικιστές ήταν πολύ μικρή μειονότητα, κατόρθωσαν ωστόσο να φτιάξουν μια πραγματικότητα διακοινοτικών συγκρούσεων.

Ακόμα και σήμερα, πολλοί απορούν πώς έφτασαν ως εδώ τα πράγματα. Η ανοχή του μέσου Κυπρίου σε πράγματα που διαφωνούσε ήταν καθοριστική για να φτάσουμε στο '74. Πολλοί Κύπριοι (Έλληνες και Τούρκοι, αριστεροί και δεξιοί), παρόλο που διαφωνούσαν με τις σοβινιστικές ακρότητες τις ανέχθηκαν, γιατί η διαφωνία θα τους στοίχιζε τη "ρετσινιά" του ανθέλληνα ή του αντιτούρκου (αναλόγως της κοινότητας).

Μπαίνοντας στη φαντασιακή ενότητα του έθνους, ανέχτηκαν το μίσος απέναντι στον "αντικειμενοποιημένο Άλλο", τους "βάρβαρους" της Άλλης κοινότητας.

Πλάι στην ανοχή, η ανάγκη για "αντικειμενοποιημένους άλλους" εχθρούς, έτοιμους να κατασπαράξουν την κοινωνία των Κυπρίων, πήρε νέες διαστάσεις μετά το '74 και την άνθιση της νεοκυπριακής συνείδησης. Για μια εποχή στράφηκε ενάντια στους τέως Εοκαβητατζήδες και ανακάλυπτε κάθε λίγο και λιγάκι συνωμοσίες. Σιγά σιγά όμως, ξεπέρασε και αυτό και άρχιζαν να βρίσκονται νέοι στόχοι: η "διαφθορά", τα ναρκωτικά, είναι σουξέ τελευταία και από καιρού εις καιρόν οι "αναρχικοί". (Η ταμπέλα χωρεί οτιδήποτε δε χωρεί στο μυαλό του Κύπριου νοικοκυραίου). Έχουμε εδώ μία επέκταση της αρχέτυπης σχέσης. Η γυναίκα-αντικείμενο είναι η θεμελίωση της εξουσίας του άντρα και της συλλογικότητας του έθνους. Είναι ένας Άλλος, που αν δοθεί ή παρθεί (θεληματικά ή αθέλητα) από άλλους, υπονομεύει την πατριαρχική εξουσία.

Και για να "υπερασπισθεί" τον εαυτόν της η πατριαρχική φαντασίωση δημιουργεί μια σειρά από αντικειμενοποιημένους Άλλους που "μπορεί" να την υπονομεύσουν παίρνοντας τη γυναίκα-αντικείμενο.

Σ’ αυτά τα πλαίσια, ο βιασμός γίνεται το σύμβολο της αντρικής-εθνικής επικράτησης, όσο και της ήττας-ατίμωσης. Αν και δεν έχει εξακριβωθεί ακόμα η πραγματική έκταση του φαινομένου των βιασμών κατά τις διακοινοτικές συγκρούσεις και την εισβολή (και οι δύο πλευρές κατηγορούν η μία την άλλη για εκτεταμένους βιασμούς), εντούτοις είναι ένα θέμα που πλανιέται συνεχώς (φανερά ή με υπονοούμενα) στις συζητήσεις για τον “εθνικό αγώνα”. Σχόλια του στυλ “θα σου γαμήσουν τη μάνα ή την αδερφή” σαν το ακραίο επιχείρημα εκφοβισμού, άμα πεις δεν σε ενδιαφέρει το εθνικό, ή οι ανοιχτοί παροξυσμοί μερικών εθνικιστών, που μπλέκουν την “εθνική στρατιωτική νίκη” με το βιασμό Τουρκάλων (και Ελληνίδων φυσικά απ΄την άλλη πλευρά της πράσινης γραμμής). Η αίσθηση της ήττας των Ελληνοκυπρίων μετά το ’74 εκφράζεται στα πλαίσια αυτής της πληγής. Αν προσέξει κανείς τα πόστερ και τη φιλολογία γύρω από την “τραγωδία”, τα κλασσικά θέματα είναι η βιασμένη γυναίκα, η γυναίκα που έμεινε μόνη της (έχασε τον άντρα της), η γυναίκα-Κύπρος βιασμένη από τον Αττίλα. Παίρνοντας σα σύνολο αυτά τα φαινόμενα, παρατηρούμε μία σταδιακή αναδόμηση της πατριαρχίας. Η γυναίκα γίνεται ιδιοκτησία του έθνους, η γυναίκα ταυτόσημη με το σώμα της πατρίδας – αυτό που οι άντρες αγωνίζονται να κρατήσουν δικό τους και”καθαρό”, οι ξένοι που θέλουν να αποκτήσουν και να βιάσουν.

γ) Ένα άλλο βασικό χαρακτηριστικό της πατριαρχικής κουλτούρας είναι η τάση για αθανασία.[63] Η τάση αυτή εκφράζεται με διάφορους τρόπους, για τους σκοπούς αυτού του κειμένου είναι χρήσιμο ν’ αναφέρει κανείς την Ιστορία, την οικειοποίηση του κορμιού της γυναίκας και (ιδιαίτερα) των παιδιών. Η ανδρική αθανασία στη κοινοτική πατριαρχία θεμελιώνεται στην οικειοποίηση του κορμιού της γυναίκας (σαν αναπαραγωγικής μηχανής, αρνούμενος ταυτόχρονα τη σεξουαλική ηδονή) και των παιδιών, και στη δημιουργία μιας οικογενειακής ιστορίας που πάει από πατριάρχη σε

63 Αυτή η τάση παρατηρήθηκε από διάφορους μελετητές. Η Al Habri λ.χ. την αποδίδει στην προσπάθεια του άνδρα να αναπληρώσει το γεγονός ότι δεν μπορεί να δίνει ζωή όπως η γυναίκα στη γέννα. Όταν αυτή η προσπάθεια μπει στα πλαίσια μιας σχέσης εξουσίας (όπως η πατριαρχία), τότε μεταβάλλεται σε διαιώνιση και αθανασία στη βάση της κυριαρχίας.

πατριάρχη. Το γυναικείο σώμα σ' αυτά τα πλαίσια είναι η αποικία, όπου ο πατριάρχης φτιάχνει την αθανασία του και θεμελιώνει την κεντρική του εξουσία.

Με τη σταδιακή "κοινωνικοποίηση" της πατριαρχίας μέσω του εθνικισμού, δημιουργείται μια νέα κατάσταση. Η τάση των ανδρών-ατόμων για αθανασία, μετατρέπεται, με την κοινωνική αναδόμηση της πατριαρχίας, σε τάση για αθανασία της συλλογικότητας του αντρικού φύλου -των πατριαρχών, των ηρώων κλπ.- στα πλαίσια της φανταστικής ενότητας του έθνους. Η Ιστορία μνημονεύει τους "αθάνατους" άνδρες-ήρωες, που όχι μόνο διατήρησαν το γυναικείο σώμα που τους ανήκει δικό τους, αλλά και που διατήρησαν το σώμα της πατρίδας δικό τους. Ο εθνικισμός ονειρεύεται πολέμους "αθανασίας", στους οποίους οι γυναίκες είναι διπλά χαμένες. Χάνουν τα παιδιά τους για την πατριαρχική φαντασίωση, ενώ ταυτόχρονα όλοι ξέρουν ότι το γυναικείο σώμα είναι το πιο πολύτιμο λάφυρο (έστω και αν είναι απωθημένο στη μοντέρνα γλώσσα του εθνικισμού) του νικητή-βιαστή. Με τον εθνικισμό και την κοινωνική πατριαρχία οι γυναίκες μεταβάλλονται, σε στιγμές πυρετού της εθνικιστικής φαντασίωσης, σε κοινή ιδιοκτησία του έθνους των ανδρών που απαιτεί την παραγωγή και την ανατροφή εθνικών ηρώων, που να βλέπουν στους παλιούς πατριάρχες για έμπνευση και να μην είναι "γυναικούλες". Ταυτόχρονα, το γυναικείο σώμα και η φανταστική του προέκταση στην έννοια της πατρίδας είναι η επιβεβαίωση της εξουσίας και του μηχανισμού αθανασίας για τη συλλογικότητα του αντρικού φύλου. Στο τέλος του αγώνα της ΕΟΚΑ λ.χ., εκδόθηκε μία λίστα με τα ονόματα των "ηρώων": υπάρχουν 66 νεκροί άνδρες, 9 απαγχονισθέντες (άνδρες φυσικά) και μία υποσημείωση για 9 τυχαίως φονευθέντες από τους Άγγλους και 64 από τους Τούρκους. Δεν είναι δύσκολο να καταλάβει κανένας που υπάγονται οι, έτσι κι αλλιώς ελάχιστες, γυναίκες, που σκοτώθηκαν για την ΕΟΚΑ – "τυχαίως φονευθέντες". Οι "άνδρες" είναι οι "ήρωες", που γράφουν την Ιστορία. Η δημιουργία της πατριαρχικής ιστορίας των ανδρών-ηρώων της ΕΟΚΑ είναι μία φάση σε μια μακριά διαδικασία αναδόμησης που ξεκινά από παλιά στα σχολεία.

Είναι το σχολείο, που σβήνει την οικογενειακή πατριαρχική ιστορία του παππού και του προπάππου (της "γενιάς") και διαπαι-

δαγωγεί τα "παιδιά" του έθνους στις συλλογικότητες των πατεράδων του έθνους. Τα παιδιά και ιδίως οι γιοί γίνονται ιμάντες μεταβίβασής της αθανασίας σα βασικής αξίας της πατριαρχικής κουλτούρας. Στην κοινωνική πατριαρχία η ανατροφή των παιδιών περνά από την οικογένεια και την κοινότητα σε συγκεντροποιημένους θεσμούς (σχολεία-κράτος-γραφειοκρατία), που σημαίνουν το προανάκρουσμα της ανόδου του κράτους σαν άμεσου φορέα και διακανονιστή των πατριαρχικών σχέσεων.

Όπως τονίζει ο Aries (Centuries of Childhood), η αναγνώριση της παιδικότητας σε μια πρώτη φάση έχει τα χαρακτηριστικά της αντίληψης, ότι το παιδί είναι λίγο πολύ μια αγνή άδεια ύπαρξη, που αρκεί να γεμιστεί με το κατάλληλο υλικό και θα αναδείξει μια νομοταγή τάξη πολιτών. Αυτή η τακτική, παρά τις εξελίξεις της, αποτελεί μια άμεση αντικειμενοποίηση του παιδιού (αποτέλεσμα και των δύο πατριαρχικών τάσεων – αντικειμενοποίησης/εξουσιαστικής και οικειοποίησης της γέννας των γυναικών). Το σχολείο θα αναπληρώσει σε μεγάλο βαθμό την οικογένεια στην ιδεολογική διαμόρφωση. Νέες πατριαρχικές σχέσεις, νέα μοντέλα ακρωτηριασμού θα περάσουν σιγά σιγά κάτω από την πίεση τόσο των εξουσιασμένων όσο και των δομικών αλλαγών για εκμοντερνισμό. Η αθανασία σαν κίνημα της συλλογικότητας (του έθνους) βρίσκει στο κράτος τον εκφραστή της νέας κοινωνικής ανάγκης. Το παιδί-αντικείμενο είναι το πεδίο μάχης που διαλέγει ο εθνικισμός (και αυτοί που το προωθούν) για να συντρίψει την κοινωνική σύγκρουση και να ανασυγκροτήσει την ιδεολογική ηγεμονία της εξουσίας. Τα παιδιά είναι του έθνους -η ζωντανή έκφραση και η μελλοντική ελπίδα της αθανασίας του- και πρέπει να μορφωθούν στη νέα ιδεολογία σαν άδεια κουτιά που περιμένουν γέμισμα. Η άνοδος της εκπαίδευσης στην περίοδο της αγγλοκρατίας εκφράζει και μία ανάλογη τάση από τη μεριά των αποικιοκρατών, δηλαδή να διαμορφώσουν ένα νομοταγή πληθυσμό. Είναι σ' αυτά τα πλαίσια που εκφράζεται και η διαμάχη Άγγλων-εκκλησίας πάνω στην εκπαίδευση. Η διαμάχη αυτή, που εκφράστηκε γύρω από το σύνθημα "όποιος ελέγχει την εκπαίδευση, ελέγχει και την σκέψη των ανθρώπων", ήταν μια ιδεολογική σύγκρουση, στην οποία οι Άγγλοι χάσανε την ιδεολογική ηγεμονία της κυπριακής κοινωνίας (παρά τη διοικητική τους νίκη το 1930). Το σχολείο θα προάγει την ιδεο-

λογική ηγεμονία του εθνικισμού, προάγοντας νέους μηχανισμούς αθανασίας -Ιστορία, status quo κλπ.- και εξουσίας στα πλαίσια μιας αναδομημένης πατριαρχίας.

iii. συγκεντροποίηση και πολιτιστική ισοπέδωση

Η άνοδος του εθνικισμού σαν ιδεολογία συνοδεύεται ιστορικά και από την παράλληλη άνοδο της έννοιας και της δομής του μοντέρνου έθνους-κράτους. Αυτό το χαρακτηριστικό του εθνικισμού και των κινημάτων που τον υιοθετούσαν, δημιούργησε αρκετά νωρίς μια έντονη δυσπιστία ανάμεσα στον ελευθεριακό χώρο απέναντι σε τέτοια κινήματα. Τα αγκαλιάσματα του Μπακούνιν με το Γαριβάλδη και η υποστήριξή του της αυτοδιάθεσης των σλαβικών λαών δεν είχε συνέχεια στην ελευθεριακή σκέψη.[64] Γιατί, στο βαθμό που διάφορα εθνικιστικά κινήματα είχαν μία απελευθερωτική αιχμή αυτοδιάθεσης κλπ., η υποστήριξή τους ήταν αυτονόητη. Ταυτόχρονα όμως, η ιδεολογική λειτουργία του εθνικισμού και ιδιαίτερα η προέκτασή του στο έθνος-κράτος, όχι μόνο δημιουργούσε σκεπτικισμό, αλλά με τη θεσμοποίηση της νέας κρατικής εξουσίας αρνείτο ουσιαστικά την ίδια την απελευθερωτική του αιχμή, το αίτημα για αυτοδιάθεση. Αυτή η πορεία του εθνικισμού δεν είναι τυχαία. Όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω, η απελευθερωτική αιχμή ήταν υπονομευμένη από πριν, μέσα από τις εξουσιαστικές σχέσεις που αποτελούσαν την ιδεολογική βάση του εθνικισμού. Η παράλληλη πορεία του εθνικισμού και του έθνους-κράτους αξίζει όμως να ιδωθεί πιο στενά, γιατί φανερώνει μερικά από τα κύρια χαρακτηριστικά αυτής της

64 Τα ελευθεριακά αναρχικά κινήματα αναπτύχθηκαν τον 20ο αιώνα σε έντονο ανταγωνισμό με εθνικιστικά. Αρκεί να αναφέρουμε δύο κλασικά αναρχικά κινήματα, τη Μαχνοβίτικη στην Ουκρανία το 1918-21 και την επανάσταση στην Καταλονία (και σ’ άλλες Ισπανικές περιοχές φυσικά) το 1936. Και στις δύο περιπτώσεις, τόσο το κίνημα του Μάχνο όσο και η CNT, είχαν να αντιμετωπίσουν τους εθνικιστές, οι οποίοι και τελικά έπαιξαν ρόλο στην ήττα της επανάστασης. Είναι αναγκαίο να τονιστεί ότι και στις δύο περιοχές υπήρχε “εθνικό” πρόβλημα (αυτονομοποίησης απ’ το Ρωσικό ή Ισπανικό κράτος). Οι αναρχικοί και οι εθνικιστές έδιναν εντελώς διαφορετικές λύσεις στο πρόβλημα (οι πρώτοι αποκέντρω-σηνομοσπονδία περιοχών, οι δεύτεροι δημιουργία έθνους-κράτους). Χωρίς να απαντήσουν στο εθνικό, στο επίπεδο που τιθόταν, οι αναρχικοί διαμόρφωσαν έναν αυτόνομο “λόγο και χώρο”, στο βαθμό που η αντιεξουσία τους μπορούσε να αντιπαραβληθεί απέναντι στο κράτος και τους εθνικιστές και άνοιξαν δρόμους για νέες λύσεις.

ιδεολογίας – και ιδιαίτερα τον κεντρικό της ρόλο στη διαδικασία συγκεντροποίησης της κοινωνικής εξουσίας στο κράτος, τη γραφειοκρατία και τους διανοούμενους. Υπάρχει μία διπλή πτυχή σ' αυτήν τη διαδικασία: η πολιτιστική ισοπέδωση και η συγκεντροποίηση εξουσιαστικών δομών. Η ισοπέδωση που λειτουργεί στο πολιτιστικό επίπεδο έχει την τάση να αρνείται τις ιδιαιτερότητες διάφορων κοινωνικών ομάδων και κοινοτήτων. Υπάρχει μία διαδικασία δημιουργίας μιας "εθνικής κουλτούρας" (που συνήθως λειτουργεί σαν η νέα ιδεολογική ηγεμονία) που στην πορεία της συντρίβει τις αυτόνομες περιφερειακές ή τοπικές κουλτούρες διάφορων κοινοτήτων, παρουσιάζοντας τες σαν εκφυλισμό ή "απολιτισμό". Σ' αυτά τα πλαίσια, εκφράζει την άνοδο των μητροπολιτικών (συνήθως της πρωτεύουσας ή των μεγάλων αστικών κέντρων) διανοούμενων, που καθορίζουν συχνά εγκεφαλικά, την "εθνική κουλτούρα", διαλέγοντας ό,τι τους βολεύει από τη λαϊκή κουλτούρα και απορρίπτοντας το υπόλοιπο. Αυτή η άνοδος των διανοουμένων εκφράζει σε ένα άλλο επίπεδο την αρχή της μοντέρνας ομοιογενοποίησης του πληθυσμού και του καθορισμού της κουλτούρας ή της υποκουλτούρας του μέσα από ιεραρχικά κανάλια. Η παθητικοποίηση και ο καταναλωτισμός έχουν μία άμεση σχέση μ' αυτές τις εξελίξεις. Μπροστά σε μία κουλτούρα που μαγειρεύεται μέσα σε εταιρίες και κυκλώματα, η θέση του παθητικού θεατή και του καταναλωτή είναι θέση, που φυλάττεται για τον απλό άνθρωπο στα πλαίσια αυτής της παραγωγής.

Γυρνώντας στον ελληνοχριστιανικό εθνικισμό, είναι ανάγκη να κοιτάξουμε την εμπειρία του ελληνικού κράτους για να καταλάβουμε την επίδραση στον κυπριακό χώρο. Γιατί τελικά, αν υπήρχε ένας τομέας όπου τα τελευταία 100-150 χρόνια είχαμε μία λίγο πολύ κοινή εμπειρία με ανθρώπους που κατοικούν στα γεωγραφικά σύνορα του ελληνικού κράτους, αυτή είναι η εμπειρία της πολιτιστικής ισοπέδωσης. Και αυτό σε μεγάλο βαθμό, γιατί την έχουμε υποστεί από το ίδιο κέντρο εξουσίας, την Αθήνα και την εθνικιστική της διανόηση. Το ελληνικό κράτος και η διανόηση που συγκρότησε την ιδεολογία του, φαίνεται να έπασχε πάντα από ένα διπλό πρόβλημα. Μια παθιασμένη ανάγκη να αποδείξει, ότι το σύγχρονο ελληνικό κράτος ήταν απόγονος του αρχαίου "ελληνικού" πολιτισμού και ταυτόχρονα μία έντονη αντιπάθεια στην ανατολική επίδραση, που χαρακτήριζε τις λαϊκές κουλτούρες. Αυτά

τα δύο συνέθεταν ως ένα σημείο ένα πρόβλημα ταυτότητας. Από τη μία, το ελληνικό κράτος ήθελε να "ανήκει" στην Ευρώπη (και η αρχαιότητα ήταν η ιδεολογική του απόδειξη για τη θέση του). Ταυτόχρονα όμως, οι άνθρωποι που τους κόλλησαν την ετικέτα 'Έλληνες', πολύ λίγο είχαν να κάνουν με τους αρχαίους. Μετά από τόσους αιώνες είχαν φτιάξει δικές τους αυτόνομες κουλτούρες, που εκφράζαν δικές τους ανάγκες και πόθους – και ταυτόχρονα ήταν έντονα επηρεασμένες από την επαφή με τον ανατολικό πολιτισμό. Η αντίθεση στο ανατολικό στοιχείο και η ισοπέδωση των περιφερειακών αυτόνομων κουλτούρων είναι τα 2 στοιχεία που χαρακτηρίζουν έντονα τη διαδικασία οικοδόμησης και συγκεντροποίησης της κοινωνικής εξουσίας στον ελλαδίτικο χώρο.[65]

Με την εξάπλωση-επέκταση του ελληνικού κράτους, διάφορες κοινότητες (Τούρκοι, Μακεδόνες κλπ.) "εξαφανίστηκαν", ενώ άλλες, κάτω από την πίεση του κράτους των Αθηνών, "προσαρμόστηκαν". Ακόμα και οι ορθόδοξες χριστιανικές κοινότητες (που φαίνεται ότι αποτέλεσαν τη βάση του νέου κράτους) αναγκάστηκαν σταδιακά να εγκαταλείψουν την αυτόνομη περιφερειακά τους ανάπτυξη και να μετατραπούν σε εξαρτήματα του μητροπολιτικού κέντρου των Αθηνών.

Αν φαίνεται να επιτυγχάνεται κάτι θετικό με τη μεγαλύτερη επικοινωνία ανάμεσα στις κοινότητες, αυτό χάνεται τελείως, καθώς η "νέα εθνική κουλτούρα" παύει σιγά σιγά να δημιουργείται από την κοινότητα. Η κυπριακή εμπειρία είχε αρκετές αντιστοιχίες με τις άλλες περιφερειακές-αυτόνομες κουλτούρες του ελληνικού χώρου. Όχι γιατί στην Κύπρο υπήρχε μία κυπριακή κουλτούρα – όπως λένε μερικοί Νεοκύπριοι. Αντίθετα, ο κυπριακός πληθυσμός αποτελείτο από διάφορες κοινότητες, όπως ανέφερα και πιο πάνω. Η βασική επίδραση αυτής της ισοπέδωσης ήταν να καταστρέφει την πιθανότητα αυτόνομης ανάπτυξης κάθε κοινότητας μέσα σε ένα πλαίσιο αλληλεπιδράσεων. Και αυτή η προοπτική φαίνεται να υπήρχε στον 19^{ο} αιώνα.

Αυτό δε φαίνεται μόνο στις κοινές εξεγέρσεις, αλλά και στην πιθανότητα ξεπεράσματος του θρησκευτικού φανατισμού στα

65 Βλέπε τη δίωξη του Ρεμπέτικου όταν ήταν ζωντανό τραγούδι ή τα σύγχρονα περί "Τουρκογύφτικου", "γύφτικου" κλπ.

πλαίσια της λαϊκής θρησκείας. Και αυτό είναι έκδηλο τόσο στους διακοινοτικούς γάμους (που σύμφωνα με ορισμένους παρατηρητές ήταν συνηθισμένο φαινόμενο κάποτε) όσο και στην τάση για κοινά προσκυνήματα σε τζαμιά και εκκλησίες.

Βέβαια, το πιο εντυπωσιακό παράδειγμα αυτών των αλληλεπιδράσεων είναι η κοινότητα των Λινοβαμβάκων. Και η μοίρα αυτής της κοινότητας είναι χαρακτηριστική της συντριβής της προοπτικής της αυτόνομης κοινοτικής ανάπτυξης στα πλαίσια της αλληλεπίδρασης. Με την άνοδο του ελληνοχριστιανικού εθνικισμού, η εκκλησία αποφάσισε να σταματήσει τα μυστήρια στους Λινοβάμβακους, ελπίζοντας να τους υποχρεώσει να διαλέξουν την Ορθοδοξία. Παρ' όλες τις πιέσεις όμως, τελικά η κοινότητα προσχώρησε σταδιακά στη μουσουλμανική κοινότητα. Ο διαχωρισμός δούλεψε τέλεια (έστω και αντίθετα από τις ελπίδες της εκκλησίας), καταστρέφοντας ένα χώρο αλληλεπίδρασης. Η πόλωση μέσα από θεαματικούς διαχωρισμούς υπήρξε ένα κύριο στοιχείο της πολιτιστικής ισοπέδωσης. (Η ίδια πόλωση ξαναεμφανίστηκε μετά τον εμφύλιο στην Ελλάδα, αυτή τη φορά ανάμεσα στην ελληνοκυπριακή κοινότητα). Ταυτόχρονα, η ισοπέδωση, με το να μεταφέρει σταδιακά το κέντρο δημιουργίας κουλτούρας στην Αθήνα, άρχισε σταδιακά να προωθεί το πολιτιστικό μαρασμό αυτού του τόπου -ο πολιτισμός ερχόταν από την Αθήνα- και να θέτει τις βάσεις του μοντέρνου καταναλωτισμού. Η διάσταση στην περίοδο 1878-1930 μεταξύ διανοουμενίστικης και λαϊκής ποίησης (διανοούμενοι-ποιηταράδες) είναι έκφραση ενός χάσματος πού μεγαλώνει, αλλά όχι με αμοιβαίο δυνάμωμα. (Και βέβαια δεν είναι τυχαίο ότι η μεγάλη πλειοψηφία των εθνικιστικών ποιημάτων προέρχονται από τούς διανοούμενους). Η λαϊκή ποίηση θα γίνεται όλο και πιο υπόγεια και απωθημένη (τώρα φαίνεται οι ειδικοί αποφάσισαν ότι πέθανε για καλά γι' αυτό άρχισαν να της φτιάχνουν "μουσεία").

Το δυνάμωμα της διανοουμενίστικης "κουλτούρας" θα σφραγίσει το θάνατο της "λαϊκής" και θα προωθήσει το διαχωρισμό τέχνης/καθημερινού ανθρώπου. Παράλληλα με τη διαδικασία πολιτιστικής ισοπέδωσης και ιδεολογικής συγκεντροποίησης, παρατηρείται μία παράλληλη συγκεντροποίηση στις δομές. Η άνοδος της εθνικιστικής συνείδησης ανάμεσα στους αστούς, τους διανοούμενους και τους εκκλησιαστικούς ιεράρχες στην αρχή παίρνει

δίπλα σ' όλα τα άλλα και τη μορφή μιας προσπάθειας ορθολογικοποίησης και συγκεντροποίησης της εκκλησιαστικής δομής. (Η εκκλησία λειτουργούσε σαν ένας πολιτικός οργανισμός για την ελίτ της ορθόδοξης κοινότητας κατά την τουρκοκρατία). Οι διαμάχες που ξεσπούσαν λόγω του ρόλου αυτού, αλλά και η σταδιακή αυτονομοποίηση των φτωχών στρωμάτων μαζί με τη διαφθορά που χαρακτήριζαν πάντα την κυπριακή εκκλησία είχαν ουσιαστικά διαμορφώσει διάφορα κέντρα εξουσίας μέσα στην ιεραρχία και ταυτόχρονα μία τάση των ενοριών για περισσότερη αυτονομία. Η συγκεντροποίηση τόσο της διοικητικής δομής όσο και της ιδεολογικής επίδρασης της εκκλησίας ήταν αναγκαία για την προώθηση τόσο των κοινοτικών διαχωρισμών όσο και για την ανασυγκρότηση της ιδεολογικής ηγεμονίας. Ωστόσο, οι προσπάθειες δεν φαίνεται να είχαν σημαντικά αποτελέσματα μέχρι τον ερχομό των Άγγλων. Η βρετανική αποικιοκρατία βάλθηκε από την αρχή να οικοδομήσει μία πιο ορθολογικοποιημένη συγκεντροποιημένη πολιτική δομή.[66] Μέσα στα πλαίσια που φτιάχνουν σταδιακά οι Άγγλοι, οι εσωτερικές διαδικασίες στην εκκλησία εντείνονται. Από τη μία, η εκκλησία φαίνεται προς στιγμήν να κινδυνεύει να χάσει την ηγεσία της κοινότητας, καθώς οι Άγγλοι φτιάχνουν πολιτικές δομές αντιπροσώπευσης. Ταυτόχρονα, οι πιέσεις στην εκκλησιαστική δομή να αναλάβει έναν κύριο ρόλο στη συγκρότηση μιας ιδεολογικής ηγεμονίας με άξονα τον εθνικισμό εντείνονται. Αυτό φυσικά οξύνει και δίνει νέες διαστάσεις στις εσωτερικές κρίσεις ανάμεσα στα διάφορα κέντρα εξουσίας (μητροπόλεις-αρχιεπισκοπή).

Αυτές οι συγκρούσεις εκφράστηκαν σε ένα πρώτο ανοιχτό επίπεδο στην προσπάθεια κατάλυσης του διοικητικού ελέγχου των

66 Καλλιεργείται συχνά η εντύπωση, ότι οι Άγγλοι έκαναν τα πάντα για να αφελληνίσουν τους Ελληνοκυπρίους. Αυτό είναι ένα τραβηγμένο παραμύθι βγαλμένο απ' την εθνικιστική περίοδο. Χωρίς να νοιάζονται ιδιαίτερα για τους Κύπριους, οι Άγγλοι ωστόσο αύξησαν την εξουσία των Ελλήνων και για διάφορους λόγους ενθάρρυναν το ελληνοχριστιανικό κίνημα στις αρχές του (βλέπε δηλώσεις του Τσόρτσιλ το '12, γραφτά του κυβερνήτη Σλοπς κλπ.). Στην πρώτη περίοδο (ως το '14 που έγινε η προσάρτηση και μερικοί ως το '30) αρκετοί Άγγλοι μέσα από έναν ευρωκεντρικό ρατσισμό (ενάντια στους ανατολίτες Τούρκους) ή για λόγους πολιτικής σκοπιμότητας (μια και μέχρι το '14 η Αγγλία ήταν απλά τοποτηρητής στην Κύπρο που ανήκε στην οθωμανική αυτοκρατορία) τονίζουν αρκετά καθαρά την ελληνικότητα της Κύπρου.

σχολείων από τις τοπικές αρχές και της σχετικής αυτονομίας των εκκλησιαστικών ενοριών (αυτό φυσικά ήταν και ένα χτύπημα της τάσης διάφορων απλών ιερέων να ταυτίζονται με την κοινότητα σε διάφορες αντιδικίες με την εξουσία της ελίτ).

Η εκκλησιαστική κρίση του 1900-10, πέρα από την ταξική της αιχμή (αστοί, συντηρητική πτέρυγα της εκκλησίας, τσιφλικάδες), ήταν και σε ένα άλλο επίπεδο μία σύγκρουση, μέσα από την οποία άρχισε να ορθολογικοποιείται και να συγκεντροποιείται η εκκλησιαστική δομή.

Οι Άγγλοι προωθούν αυτήν τη διαδικασία, καθώς φτιάχνουν τις βάσεις για μια συγκεντρωτική κοινωνία μέσα από την σταδιακή οικοδόμηση της υποδομής ενός κυπριακού κράτους. Οι διενέξεις της ελίτ φυσικά εντείνονται σ' αυτά τα πλαίσια, γιατί πλάι στους παλιούς τους ανταγωνισμούς, μία κεντρική αντίφαση αρχίζει να δημιουργείται και να αποκτά όλο και πιο εκρηκτικές διαστάσεις: Η αγγλική διοίκηση, με το "μοντερνισμό" που προωθεί -την ανάπτυξη πολιτικών δομών, συγκεντροποιημένου σχολικού συστήματος, τη θεσμοποίηση των διακοινοτικών διαχωρισμών μέσα από τις διοικητικές δομές κλπ.-, αποτελεί τον αποφασιστικό παράγοντα στην σταδιακή ανοικοδόμηση της ιδεολογικής ηγεμονίας της ελίτ και ταυτόχρονα ανοίγει το δρόμο για την κοινωνική και οικονομική άνοδο των αστών. Απ' αυτήν την άποψη, η αγγλική διοίκηση όχι μόνο βοηθά τις ελίτ στον εξορκισμό της κοινωνικής σύγκρουσης, αλλά ανοίγει και το δρόμο για μια ανώδυνη ανοικοδόμηση των εξουσιαστικών δομών (και σε τελική ανάλυση ο στρατός της αποικιοκρατίας ήταν μία πιο σίγουρη εγγύηση ασφάλειας από αυτόν της οθωμανικής). Από την άλλη όμως, η ιδεολογική ηγεμονία, χτισμένη πάνω στο ελληνοχριστιανικό αλαλούμ και τον εθνικισμό της Ένωσης, ήταν εξ αντικειμένου αντίθετη στην αγγλοκρατία.

Σε τελική ανάλυση, η ιδεολογική ηγεμονία, η αναδόμηση της εξουσίας και ο εξορκισμός της κοινωνικής σύγκρουσης θεσμοποιήθηκαν και αναπτύχθηκαν έντονα μέσα στα πλαίσια του εκμοντερνισμού των αποικιοκρατών, ταυτόχρονα όμως η θεαματικοποίηση της πραγματικότητας μέσα στην εθνικιστική φαντασίωση είχε ανάγκη την αντίθεση (έστω και ήπια) με τους Άγγλους και την επιμονή στην Ένωση για να διατηρήσει την συνοχή της. Το διαχωρισμένο θέαμα και η φανταστική του ενό-

τητα στην εικόνα έξω από τη ζωή άρχισε να θέτει τις βάσεις για τον πολιτικό παραλογισμό που θα ακολουθήσει η σύγχρονη ιστορία μας (από την ΕΟΚΑ ως το '74).

Η παραπάνω αντίφαση είχε και ένα άλλο σημαντικό αποτέλεσμα. Δημιουργεί την ευκαιρία στην εκκλησία και στη συντηρητική πτέρυγα της ελίτ να διατηρηθεί στο προσκήνιο και μάλιστα σιγά σιγά να προβάλλει και σαν ηγετικός μηχανισμός στην κυπριακή κοινωνία. Βέβαια, οι συγκρούσεις ανάμεσα σε διάφορες ομάδες της ελίτ συνεχίζονται κάτω από την επιφάνεια. Το σημαντικό ωστόσο αποτέλεσμα όλων αυτών είναι ότι ο εκμοντερνισμός των Άγγλων μένει κάπου στη μέση, ιδιαίτερα σ' ότι αφορά την κοινωνική ζωή (όπως θα δούμε πιο κάτω, η νέο-ελλήνο-κυπριακή συνείδηση είναι ακριβώς η προσπάθεια να ολοκληρωθεί αυτός ο εκμοντερνισμός). Η ιστορία της Κύπρου μετά το 1930 είναι ιδιαίτερα φορτισμένη από αυτές τις αντιφάσεις, καθώς το θέαμα αποκτά μια αυτόνομη δυναμική. Η Παλμεροκρατία (1930-40) είναι το αποφασιστικό βήμα των Άγγλων, να σπρώξουν τη διαδικασία του εκμοντερνισμού στην πραγμάτωσή της – τη γέννηση της γραφειοκρατίας.

Η γραφειοκρατία εμφανίζεται σα χώρος συνάντησης των αλληλοσυγκρουόμενων ελίτ και ταυτόχρονα, σαν η εμφάνιση μιας νέας ομάδας της ελίτ που θέτει τις βάσεις του κυπριακού κράτους. Όσο αυτή η γραφειοκρατία δυναμώνει και νοιώθει τις δυναμικές της (που η λογική τους προοπτική ήταν το κυπριακό κράτος), η αντίφαση μεταξύ ιδεολογίας (Ένωσης) και πραγματικότητας (η γραφειοκρατία σαν η βάση του μελλοντικού κυπριακού κράτους) συντηρείται μόνο στην αυτοδύναμη προοπτική του θεάματος. Για μερικά στρώματα της γραφειοκρατίας αυτό θα συνεχιστεί ως το '74. Η άνοδος του ΑΚΕΛ το '41-'46 αποτελεί την πρώτη (και τελευταία μέχρι τώρα) λαϊκή αντίδραση στην αναπτυσσόμενη εξουσία της γραφειοκρατίας. Είναι χαρακτηριστικό, ότι το '43 το ΑΚΕΛ κατεβαίνει για πρώτη φορά στις δημοτικές με κύριο σύνθημα "κάτω οι διορισμένοι", ενώ και η μετέπειτα προπαγάνδα του (λ.χ. για τη Συνταγματική το '47) κεντράρεται στην υποκρισία της δεξιάς να επανδρώνει τον κρατικό μηχανισμό και ταυτόχρονα να παρουσιάζεται σαν αδιάλλακτη με τους Άγγλους. Τα πρώτα χρόνια του, το ΑΚΕΛ μοιάζει μια συνέχεια των λαϊκών κινημάτων του 19^{ου} αιώνα, καθώς προσπαθεί να ξεπεράσει τους διαχωρισμούς και να

εκφράσει ένα αντί-αποικιακό-ταξικό-κοινωνικό λόγο, (η άνοδος του τότε ήταν εκπληκτική, 4 χρόνια μετά τη δημιουργία του κέρδισε τους 4 μεγαλύτερους από τους 6 δήμους του νησιού και διάφορους τουρκοκυπριακούς δήμους). Ο εκφυλισμός ωστόσο έρχεται πολύ γρήγορα. Η ανάπτυξη της εσωτερικής γραφειοκρατίας (ως ένα σημείο αναπόφευκτο αποτέλεσμα του μαρξισμού-λενινισμού της ηγετικής ομάδας που επικράτησε), καθώς και η προσπάθεια να προσεταιριστεί τον παράλληλο γραφειοκρατικό μηχανισμό της εκκλησίας (με την εκλογή του Λεοντίου), το οδηγούν γρήγορα στα ιδεολογικά πλαίσια της ηγεμονίας και του θεάματος. Ο εθνικισμός είναι το σχοινί με το οποίο το ΑΚΕΛ δένει σιγά σιγά τον εαυτό του για να συρθεί μετά στα πόδια των αντιπάλων, ζητώντας πιστοποιητικά πατριωτισμού. Η στάση του ΑΚΕΛ από το '47 ως το '60 αποτελεί μια από εκείνες τις μοναδικές στιγμές πολιτικής σχιζοφρένειας (τουλάχιστον για τον κόσμο που ακολουθεί το ΑΚΕΛ) και πολιτικάντικης υποκρισίας (για τους ηγέτες), που χαρακτηρίζουν την κυπριακή πολιτική σκηνή. Ενώ στην Ελλάδα χιλιάδες περνάνε από τη Μακρόνησο ύποπτοι σαν αριστεροί, και ενώ χιλιάδες σφάζονται, βασανίζονται κλπ., το ΑΚΕΛ σέρνεται μέσα στο θέαμα και τις αντιφάσεις του. Από τη μία βρίζει την κυβέρνηση των Αθηνών σαν μοναρχοφασιστική, πουλημένη και τα ρέστα και από την άλλη πασχίζει να συναγωνιστεί την ακροδεξιά στον εθνικισμό-φανατισμό με το σύνθημα: "Ένωση και μόνο Ένωση με οποιαδήποτε Ελληνική κυβέρνηση". (Αξίζει να σημειωθεί ότι 5-6 μήνες πριν τις "λαϊκές κινητοποιήσεις" για αυτή τη γραμμή, το κόμμα είχε κάνει ανάλογα πανηγύρια με σύνθημα "Αυτοκυβέρνηση-Ένωση"). Η γραφειοκρατία σαν κοινωνική δύναμη (μέσα και έξω από το ΑΚΕΛ), όχι μόνο κερδίζει το παιχνίδι εντάσσοντας και τους αντιπάλους της, αλλά και κάνει την πρώτη εντυπωσιακή είσοδο στην πολιτική, αναπαράγοντας φανταστικούς διαχωρισμούς, και ουσιαστικά καταλύοντας την πολιτική. Οι βάσεις του κυπριακού κράτους ήταν έτοιμες. Αν είναι κάτι σημαντικό στη δεκαπενταετία '45-'60, είναι η σταδιακή άνοδος της εκκλησίας και ο προσεταιρισμός της κρατικής γραφειοκρατίας από αυτήν. Η εκλογή και η αδιαμφισβήτητη εξουσία του Μακάριου είναι η σύνδεση των 2 μηχανισμών συγκεντροποίησης (εκκλησίας-κράτους) και η προσωρινή τους συμμαχία κάτω από το πατριαρχικό βλέμμα του Μακάριου.

4. Η ΝΕΟΚΥΠΡΙΑΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ ΚΑΙ Ο ΕΚΜΟΝΤΕΡΝΙΣΜΟΣ

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μία προσπάθεια, που (τουλάχιστον επιφανειακά) φαίνεται να έρχεται σε σύγκρουση με τον ελληνοχριστιανισμό (όχι απλώς τον όρο αλλά και την ιδεολογία), αυτό που η ακροδεξιά, η εκκλησία και, ανάμεσα στους ακροαριστερούς, οι μαρξιστο-ενωτικοί αποκαλούν με τόσο πάθος "νεοκυπριακή συνείδηση". Πέρα από τις φαντασιώσεις που τους προβάλλουν οι παραπάνω, οι "Νεοκύπριοι" (θεωρητικοί ή μη) προσανατολίζονται ουσιαστικά στην αντίληψη, ότι πρέπει να ξεπεράσουμε και ιδεολογικά το σύμπλεγμα του ελληνισμού σαν εξάρτηση από το εθνικό κέντρο και να αρχίσουμε να ταυτιζόμαστε με το κυπριακό κράτος. Έτσι, αρχίζει ένα μπαστάρδεμα της Ιστορίας (πάντως για την ώρα δεν έχει φτάσει στον παροξυσμό που έφτασε ο ελληνοχριστιανισμός), για να αποδειχτεί ότι είμαστε και δεν είμαστε Έλληνες, ότι ο αγώνας για την Ένωση ήταν καλός και δεν ήταν, κλπ.

Τελικά, φυσικά δεν είναι δύσκολο να διακρίνεις την προέκταση αυτής της συλλογικής: κάπου θα βγει σιγά σιγά και ένα κυπριακό έθνος, του οποίου το κυπριακό κράτος θα αποτελεί τον κύριο άξονα.[67] Ωστόσο, αν και το κέντρο βάρους είναι διαφορετικό (το κυπριακό αντί το ελληνικό κράτος), οι ρίζες αυτού του φαινομένου πάνε πολύ πίσω και βγαίνουν άμεσα από την ελληνοχριστιανική φαντασίωση και την αναδόμηση της εξουσίας που προώθησε ο Ελληνο-Ενωτικός εθνικισμός. Όπως είδαμε και πιο πάνω, οι διαδικασίες και δομές εξουσίας και ιδεολογίας που προώθησε ο ελληνοχριστιανικός εθνικισμός, έφτιαξαν ουσιαστικά τις βάσεις του σύγχρονου κυπριακού κράτους. Και αν η "ενδοκυπριακή" προβληματική έχει κάτι σίγουρο απ' όπου ξεκινά η προβληματική της, είναι αυτό το κράτος. Ο νεοκυπριασμός είναι ένας εθνικισμός που παίρνει την ιδεολογική του ηγεμονία και τις πρακτικές του από τον ελληνο-

67 Παρόλο που οι Ελληνοχριστιανοί ζουν μ' αυτόν τον εφιάλτη, οι Νεοκύπριοι δεν το 'χουν προτείνει ακόμα. Τα δύο αιτήματά τους, που ξεσήκωσαν την ιερή οργή των Ελλήνων μας (και των μαρξιστο-ενωτικών φυσικά), ήταν η πρόταση να καθιερωθεί επίσημα μόνο η κυπριακή σημαία σαν σημαία του κράτους (να φύγει δηλαδή η ελληνική) και να γίνει κυπριακός εθνικός ύμνος. Καημούς που έχει αυτός ο κόσμος.

χριστιανικό. Ισοπέδωση μέσα στην εθνική ενότητα, εξορκισμός της κοινωνικής σύγκρουσης, ανάγκη για ένα Άλλο που να προβάλλει το σκιάχτρο του κινδύνου, αναπαραγωγή της εξουσίας μέσα στην οικογένεια και θεσμοποίηση της αντικειμενοποίησης του Άλλου, άνοδος του κράτους σαν διακανονιστή της κοινωνικής πατριαρχίας κλπ. Το διαχωρισμένο θέαμα, η προβατοποίηση των ανθρώπων, εκμοντερνισμός με το γάντι. Είναι γι' αυτό που στα προηγούμενα κομμάτια και από εδώ και πέρα θα χρησιμοποιώ τον όρο νέο-(ελλήνο)-κυπριακή συνείδηση -ακριβώς σαν άποψη ότι αυτή είναι μια νέα όψη του παλιού παραμυθιού- του ελληνοχριστιανικού εθνικισμού και της λειτουργίας του σε αυτό το χώρο. Σ' αυτά τα πλαίσια, η σχέση των όσων αναφέρθηκαν στο προηγούμενο κομμάτι είναι νομίζω έκδηλη και περιττό να επαναληφθεί. Πέρα από την ιδεολογική συνέχεια ωστόσο, η νέο-(ελλήνο)-κυπριακή συνείδηση αποτελεί και μια σημαντική εξέλιξη-στροφή ίσως στην κυπριακή ιστορία των τελευταίων 50 χρόνων. Σε μια πρώτη φάση έρχεται να σφραγίσει μία περίοδο και να πει φανερά αυτό που για χρόνια μας μασούσε ο ελληνοχριστιανισμός, ότι τελικά η προέκταση του εθνικισμού είναι αυτό το κράτος με το οποίο πρέπει τελικά να συμβιβαστεί η κοινωνική φαντασίωση. Σ' ένα άλλο, όχι και τόσο προφανές, επίπεδο, η νεο-ελληνοκυπριακή συνείδηση αποτελεί ίσως το προμήνυμα 2 σημαντικών διαδικασιών, της συμπλήρωσης του εκμοντερνισμού (και ταυτόχρονα το ξεκαθάρισμα παλιών λογαριασμών ανάμεσα στις ελίτ) και της δημιουργίας μιας ιδεολογικής ηγεμονίας (και την ανασυγκρότηση του διαχωρισμένου θεάματος), έτσι ώστε να μπει ένα τέλος στις αντιδράσεις της. Ο εκμοντερνισμός, που η ολοκλήρωσή του μπλοκαρίστηκε από τον εθνικισμό (του οποίου είχε φτιάξει το πλαίσιο ανάπτυξης), φαίνεται να αποτελεί πάλι το κεντρικό θέμα. Με το θάνατο του Μακάριου, οι ανταγωνισμοί ανάμεσα στο κράτος (με τη γραφειοκρατία και τους πολιτικούς του) και την εκκλησία άρχισαν να εκφράζονται παροδικά (για την ώρα), αλλά αρκετά έντονα. Ο ανταγωνισμός αποτελεί, ως ένα σημείο, ξεκαθάρισμα ανάμεσα σε δύο κέντρα ιδεολογικής, πολιτικής και οικονομικής εξουσίας. Ταυτόχρονα, όμως, εκφράζει (και θα εκφράσει πιο έντονα στο μέλλον) μία σύγκρουση εκμοντερνιστών και συντηρητικών.

Το κράτος, ως ένα σημείο και οι μηχανισμοί εξουσίας που το στερεώνουν, φαίνεται αποφασισμένο (όπως φάνηκε με την εκπαι-

δευτική μεταρρύθμιση και την εργατική νομοθεσία) να ορθολογικοποιήσει την κοινωνία πλήρως και να αναλάβει τον κεντρικό ρόλο της κοινωνικής εξουσίας. Πιεσμένοι, τόσο από τις ανάγκες της οικονομικής εξάρτησης (είτε με τη μορφή του τουρισμού είτε του "υπεράκτιου σταθμού επιχειρήσεων") για μια σύγχρονη εκμοντέρνα κοινωνία, αλλά και από τις εσωτερικές ανάγκες μιας κοινωνίας που ασφυκτιά, οι προαγωγοί του εκμοντερνισμού ελπίζουν σε μία ανώδυνη αναδόμηση των εξουσιαστικών δομών (όπως τα κατάφεραν οι όμοιοι τους τον καιρό του Ελληνο-Ενωτικού εθνικισμού). Η σύγκρουση εκφράζεται ανάμεσα σε 2 τάσεις, τους εκμοντερνιστές και τους συντηρητικούς. Οι όροι είναι ως ένα σημείο παραπλανητικοί, γιατί εκτός από την εκκλησία και ένα κομμάτι του ΔΗΣΥ, οι άλλοι είναι και από τα δύο – η θέση τους καθορίζεται περισσότερο από το ποιος κατέχει την κρατική εξουσία παρά από την "ιδεολογία" τους. Σε κάποιο βαθμό, μπορεί να πει κανείς, ότι ο πιο συνεπής εκμοντερνιστής είναι η ίδια η κρατική δομή που χρειάζεται αυτή τη διαδικασία και που ως ένα σημείο την καθορίζει σ' αυτούς που την κυβερνάνε. Σε ένα άλλο επίπεδο, η νεοκυπριακή συνείδηση αποτελεί μία ιδεολογική προσπάθεια να κλείσουν οι εσωτερικές αντιδράσεις της ιδεολογικής ηγεμονίας που οδήγησαν στους παραλογισμούς των τελευταίων 30 χρόνων. Έχουμε ήδη αναφέρει τον πολιτικό μαζοχισμό των ακελικών με το Ένωση και μόνο Ένωση. Λίγα χρόνια αργότερα, ο αγώνας της ΕΟΚΑ βγάζει στη φόρα τις αντιφάσεις με έναν πιο εκρηκτικό τρόπο και οδηγεί στο κράτος-μπάλωμα της Ζυρίχης. Ωστόσο, ο καθοριστικός χρόνος των εξελίξεων ήταν το '58, όταν το διαχωρισμένο θέαμα είχε την πρώτη του βίαιη επαφή με την πραγματικότητα.

Αρχίζουν οι διακοινοτικές ταραχές με ομαδικές σφαγές, ενώ ο Γρίβας και οι όμοιοι του στην τουρκοκυπριακή κοινότητα σπρώχνουν τη λογική του διαχωρισμού και της αντικειμενοποίησης του Άλλου στο άκρο με μια σειρά από δολοφονίες αριστερών. Το κράτος της Ζυρίχης κάτω από την πατριαρχική εξουσία του Μακάριου είναι μια προσπάθεια ανασυγκρότησης του θεάματος μετά τη συντριπτική του επαφή με την πραγματικότητα. Και είναι εντυπωσιακό αυτό που βγαίνει από τη Ζυρίχη, όχι μόνο για την αστεία πίστη (;) των κατασκευαστών του ότι θα κρατούσε, αλλά και γιατί είναι ίσως ένα παγκόσμιο φαινόμενο, όπου μετά από έναν

“εθνικό-απελευθερωτικό” αγώνα, ένας λαός παίρνει ένα σύνταγμα χειρότερο από ό,τι πρότειναν πριν οι αποικιοκράτες. Είναι καιρός αυτό το παραμύθι του αγώνα της ΕΟΚΑ να μπει εκεί όπου ανήκει, στην αυτόνομη δυναμική της ιδεολογίας που έχασε κάθε επαφή με την πραγματικότητα. Το ’63 είναι μία επανάληψη του ’58, οι ρίζες του ελληνοκυπριασμού αρχίζουν από τότε, στην προσπάθεια του Μακάριου να αποδεσμευτεί από την ιδεολογική προέκταση (Ένωση) και να δεχθεί το πρακτικό αποτέλεσμα της ιδεολογίας του εθνικισμού (το κυπριακό κράτος). Έτσι, εμφανίζεται η θεωρία του εφικτού. Η παρεμβολή του κόσμου (του “λαού”) σ’ αυτές τις καταστάσεις πλανιόταν ανάμεσα στην υποταγή και υποστήριξη των εκμοντερνιστικών προσπαθειών του Μακάριου και την αντιπαράθεση με φαντάσματα του παρελθόντος. Η εμφάνιση της ΕΟΚΑ Β’ απλώς έσπρωξε τις αντιφάσεις στα άκρα και πάλι, αλλά αυτή τη φορά ανάμεσα στην ελληνοκυπριακή κοινότητα. Η πορεία στο πραξικόπημα και την εισβολή ήταν από ένα σημείο και πέρα τόσο αναμενόμενη όσο και ο παραλογισμός της όλης υπόθεσης. Η σύγκρουση του θεάματος με την πραγματικότητα και η έκρηξη των αντιφάσεων της ιδεολογίας το ’74 ήταν καταστροφική. Η εμφάνιση της νέο-(ελλήνο)-κυπριακής συνείδησης σ’ αυτά τα πλαίσια ήταν μια προέκταση του “εφικτού”, αλλά μια προέκταση αποφασισμένη να ανασυγκροτήσει την ιδεολογική ηγεμονία με συνοχή στη βάση ενός εθνικισμού, που βλέπει περισσότερο καθαρά που είναι, που πάει και τι φτιάχνει. Τώρα, αν θα τα καταφέρει ή όχι είναι ένα δικό τους πρόβλημα. Εμείς τι κάνουμε;

Εισαγωγικό Σημείωμα

Το ακόλουθο κείμενο γράφτηκε το 1988 στη Λεμεσό από την αναρχική ομάδα «Ανάφεντος». Εντοπίστηκε σε φωτοτυπία του τέταρτου τεύχους του κυπριακού αναρχικού περιοδικού «Τραίνο στην Πόλη». Λόγω της κακής κατάστασης της φωτοτυπίας, μικρά κομμάτια του κειμένου δεν μπόρεσαν να δακτυλογραφηθούν. Οι ελλείψεις αυτές έχουν σημειωθεί στην πιο κάτω αναπαραγωγή του κειμένου μέσα από τη χρήση αγκυλών, ενώ έχουν προστεθεί λέξεις σε σημεία όπου δεν αλλάζει το νόημα της πρότασης. Ο τίτλος του κειμένου αναφέρεται στη «Διαδικασία του Νταβός», την διπλωματική συνάντηση του 1988 που είχε ως στόχο την έναρξη μιας διαδικασίας συμφιλίωσης μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

αναρχική ομάδα «Ανάφεντος»

Ούτε Ντάβος, Ούτε Ξεντάβος

ή γιατί μας αφήνουν αδιάφορους τα καμώματα των κάθε λογής παλιάτσων της εξουσίας: μια αντιεξουσιαστική πρόταση

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ-ΕΘΝΟΣ, Ο ΕΘΝΙΚΙΣΜΟΣ, ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΤΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΕΣ ΑΡΧΟΥΣΕΣ ΤΑΞΕΙΣ

1. Αν υπάρχει σήμερα ένα πρόβλημα που μπορεί να οριστεί σαν το "Κυπριακό" σίγουρα δεν μπορεί να περιοριστεί μέσα στα χωρικά πλαίσα της Κύπρου, αλλά ούτε και μέσα στα χρονικά πλαίσια της περιόδου μετά το '74, το '60 ή έστω και το '50. Το πρόβλημα έχει τις ρίζες του πολύ πιο βαθιά μέσα στην ιστορία και προέρχεται από τον ανταγωνισμό των δύο ιμπεριαλιστικών -και κατά συνέπεια επεκτατικών- κρατών της Ελλάδας και της Τουρκίας για την οικονομική, πολιτική και στρατιωτική κυριαρχία στην περιοχή.

2. Ο ανταγωνισμός των διαφόρων αρχουσών τάξεων αποτελεί μια από τις πιο έντονες αντιφάσεις του καπιταλισμού και που συχνά τις οδηγεί σε στρατιωτικές συγκρούσεις μεταξύ τους παρασύροντας σ' αυτές και τις εκμεταλλευόμενες τάξεις και των δύο πλευρών – που αποτελούν και τη "πρώτη ύλη" σ' αυτές τις συγκρούσεις, "την τροφή για τα κανόνια". Η ύπαρξη μιας ιδεολογίας που να δικαιολογεί στα μάτια των εκμεταλλευομένων τέτοιες σφαγές καθώς και ό,τι έχει σχέση με τη προετοιμασία και διεξαγωγή τους (φορολογία για εξοπλισμούς, στρατικοποίηση της κοινωνίας, ανεξέλεγκτα κέντρα εξουσίας κοκ.) είναι αναγκαία.

3. Το Κράτος-Έθνος είναι η ιδεολογική προέκταση του καπιταλισμού-κρατισμού (Δυτικού+Ανατολικού) στη κοινωνία και ο εθνικισμός το σημείο που αγγίζει τις συνειδήσεις των ανθρώπων. Δεν θα ασχοληθούμε εδώ με τη φύση του εθνικισμού, τις προεκτάσεις του στη πατριαρχική κοινωνία και πως αυτός φυτεύεται

στις συνειδήσεις των καταπιεσμένων (θρησκεία, παιδεία κλπ). Θα αρκεστούμε μόνο να πούμε πως η βασική λειτουργία του εθνικισμού στη κοινωνική φαντασίωση είναι η ταύτιση του κράτους με τον "μεγάλο και δυνατό" πατέρα και της πατρίδας με τη "γλυκιά και στοργική" μητέρα: μια προέκταση δηλαδή του μοντέλου της πατριαρχικής οικογένειας -πάνω στην οποία στηρίζεται κάθε ταξική-εκμεταλλευτική κοινωνία- σ' ολόκληρη τη κοινωνία.

4. Είναι αυτονόητο ότι οι μεγάλοι κερδισμένοι αυτών των ενδοιμπεριαλιστικών συγκρούσεων, που από το Β' παγκόσμιο ιμπεριαλιστικό πόλεμο και μετά γίνονται συνήθως στη περιφέρεια του καπιταλισμού και σπανιότερα στη μητρόπολη, είναι οι κατασκευαστές όπλων. Κερδισμένες ακόμα είναι οι άρχουσες τάξεις του κράτους που νίκησε στρατιωτικά, ενώ οι άρχουσες τάξεις του ηττημένου δεν θα αργήσουν να ξανασταθούν στα πόδια τους. Οι μεγάλοι πάντως ηττημένοι είναι οι εκμεταλλευόμενες τάξεις και των δύο πλευρών που πάνω τους έχει πέσει το κύριο, αν όχι όλο, βάρος του πολέμου (νεκροί, ανάπηροι, πείνα, πρόσφυγες, κακουχίες, κλπ) και που σε καμιά περίπτωση δεν βρίσκονται σε καλύτερη θέση απ' ότι προηγουμένως.

5. Προβάλλοντας ταυτόχρονα την απειλή του κακού άλλου, του εξωτερικού φανταστικού (ή καμιά φορά "πραγματικού") "εχθρικού έθνους", η εθνικιστική ιδεολογία κατορθώνει να ενώσει ανθρώπους που δεν έχουν τίποτα κοινό μεταξύ τους παρά τη κοινή τους υποταγή σ' αυτή την ιδεολογία και να χωρίσει ανθρώπους που έχουν κάθε κοινό συμφέρον να στραφούν ενάντια σ' αυτή την ιδεολογία καθώς και ενάντια σ' αυτούς που τα συμφέροντα τους με τον ένα ή τον άλλο τρόπο αυτή εξυπηρετεί.

6. Η εδραίωση της εθνικιστικής ιδεολογίας, που άλλοτε εμφανίζεται σας ακροδεξιός ρατσισμός επικαλούμενος τις "ρίζες" της "φυλής" και άλλοτε σαν "αριστερός πατριωτισμός" επικαλούμενος διάφορες Σταλινό-Μαοϊκές θεωρίες και Νεο-ορθόδοξες βλακείες, έχει σαν αποτέλεσμα τη ταξική συνεργασία (βλ. εθνική ενότητα) και την εκτόνωση των κοινωνικών συγκρούσεων. Και όλα αυτά στο όνομα της "εθνικής οικονομίας", της "μη συρρίκνωσης του έθνους" και ένα σωρό άλλες αηδίες. Αυτό φυσικά καθόλου δεν εξυπηρετεί την υπόθεση της απελευθέρωσης των ανθρώπων.

7. [Πιθανόν να λείπει κομμάτι του κειμένου] Ο μόνος κερδι-

σμένος απ' αυτή τη συνεργασία είναι η εκμεταλλευτική κοινωνία (και οι τάξεις των οποίων τα συμφέροντα εξυπηρετεί) που διαιωνίζει από τη μια την κυριαρχία της οικονομίας πάνω στον εαυτό της και την κυριαρχία της ιδεολογίας της πάνω στους ανθρώπους από την άλλη. Έτσι σε περιόδους ειρηνικές οι εκμεταλλευόμενοι καλούνται να πέσουν με τα μούτρα στη παραγωγή ενώ σε εμπόλεμες περιόδους βρέθονται είτε το θέλουν είτε όχι στη πρώτη γραμμή του μετώπου.

Ο ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ ΜΕΤΑΞΥ ΕΛΛΑΔΑΣ-ΤΟΥΡΚΙΑΣ

8. Η Ελλάδα και η Τουρκία, ακόμα και η μικρή "Νότια" Κύπρος έχουν από καιρό πάψει να είναι αποικίες ή τριτοκοσμικά φεουδαρχικά κράτη και έχουν περάσει στο στρατόπεδο του ιμπεριαλισμού, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι και αυτές δεν εξαρτώνται από τη μητρόπολη (εδώ μια Δ. Γερμανία δεν κατάφερε να ξεφύγει από την ιμπεριαλιστική εξάρτηση των ΗΠΑ και ας αποτελεί από μόνη της μια πρώτης τάξης ιμπεριαλιστική δύναμη). Είναι με βάση αυτή τη θέση που θα εξετάσουμε στη συνέχεια αυτό που μπορεί να οριστεί σαν "Κυπριακό" ή "Εθνικό" προσπαθώντας να αποφύγουμε όσο μπορούμε τα κλαψουρίσματα.

9. Πέρα από τις "Μεγάλες" σφαίρες επιρροής που για τον πολιτικό, στρατιωτικό και οικονομικό έλεγχο τους ανταγωνίζονται οι δύο κύριοι πόλοι συσσώρευσης κεφαλαίου και ιδεολογίας, υπάρχουν και οι "μικρότερες" σφαίρες επιρροής που για τον υπό-έλεγχο τους ανταγωνίζονται άλλα μικρότερα άλλα και πάλι ιμπεριαλιστικά κράτη.

10. Μια τέτοια σφαίρα επιρροής είναι και η Ανατολική Μεσόγειος. Δεδομένου ότι το Ισραήλ, το πιο ανεπτυγμένο καπιταλιστικά κράτος της περιοχής, δεν μπορεί να ασκήσει τον ουσιαστικό του έλεγχο (αν και πότε δεν θα πάψει να το επιδιώκει) κυρίως λόγω κακής γειτονίας με τα Αραβικά κράτη, ο ρόλος αυτός απομένει στην Ελλάδα και την Τουρκία (και κατά δεύτερο ή και τρίτο λόγο στη "Νότια" Κύπρο) οι οποίες έχουν εμπλακεί σε μια ανταγωνιστική κούρσα σ' όλα τα επίπεδα.

11. Αυτό φυσικά δεν είναι καινούργιο. Είναι η Ελληνική "μεγάλη ιδέα" από τη μια και τα όνειρα της πάλαι ποτέ Οθωμανικής αυτοκρατορίας από την άλλη -που σήμερα εκφράζεται με

το μοντέρνο Νεο-Τουρκικό επεκτατισμό- που έχουν οδηγήσει τις δύο χώρες πότε σε αλλεπάλληλες σφαγές και πολέμους και πότε σε συμφωνίες τύπου "Ντάβος" ανάλογα με τις πολιτικές συγκυρίες.

[ΛΕΙΠΕΙ ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΥΠΟΤΙΤΛΟΥ]

12. Κατά τα χρόνια της Οθωμανικής περιόδου, και ιδίως μετά την Ελληνική αστικοδημοκρατική επανάσταση, ο εθνικισμός όπως ήταν φυσικό μεταφυτεύτηκε και στη Κύπρο μέσα στις κοινότητες των Χριστιανών και των Μουσουλμάνων από τις μητροπόλεις του εθνικισμού: την Ελλάδα και την Τουρκία, πράγμα που βόλευε τις διάφορες άρχουσες τάξεις της Κύπρου. Από Ελληνικής πλευράς βασικό ρόλο σ' αυτό έπαιξε η Ορθόδοξη εκκλησία που ουσιαστικά συνδιοικούσε με τους Τούρκους και που με τα προνόμια που της είχαν παραχωρήσει απ' αυτούς (για δικούς τους φυσικά πολιτικούς λόγους) κατόρθωσε να πείσει τη πλειοψηφία των Χριστιανών για την Ελληνικότητα της καταγωγής τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ορθόδοξη κοινότητα τότε ήταν μεν η μεγαλύτερη κοινότητα αλλά που πολύ απείχε από το να αποτελεί την απόλυτη πλειοψηφία.

Η Ελληνική γλώσσα εισβάλλει σ' όλα τα λαϊκά στρώματα επεμβαίνοντας ακριβώς στη φάση όπου μια κοινή Κυπριακή γλώσσα σχηματιζόταν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι αυτό των Λινοβαμβάκων, μιας μειονότητας που πίστευαν ταυτόχρονα στο Μωαμεθανισμό και στο Χριστιανισμό και που μιλούσαν μια γλώσσα-κράμα Ελληνικών και Τουρκικών. Η μειονότητα τελικά απορροφάται από τη Μουσουλμανική κοινότητα σαν το "αντίθετο" αποτέλεσμα της επιμονής της Ορθόδοξης εκκλησίας να τους Ελληνοποιήσει. Η αντίδραση των λαϊκών στρωμάτων των Μουσουλμάνων ήταν η περαιτέρω προσκόλληση τους στη δική τους θρησκεία σαν το μοναδικό τους καταφύγιο.

13. Η πόλωση και ο διαχωρισμός των εκμεταλλευομένων τάξεων σε Έλληνες και Τούρκους, σε "καλούς" και "κακούς", σε προαιώνιους "εχθρούς" του ενός ή του άλλου έθνους, γίνεται σιγά-σιγά αλλά σταθερά. Κι όλα αυτά τη στιγμή που υπήρχε μια σημαντική "κοινή" επαναστατική παράδοση και οι κοινές εξεγέρσεις Χριστιανών και Μουσουλμάνων ενάντια στα κέντρα εξουσίας δεν ήταν λίγες (αν και θεωρητικά οι Μουσουλμάνοι βρίσκονταν σε μια κάπως καλύτερη κατάσταση μιας και δεν πλήρωναν φόρο

υποτέλειας. Αυτή όμως η διαφοροποίηση που σκοπό ακριβώς είχε το διαχωρισμό των καταπιεσμένων είχε μικρή σημασία μιας και η εξαθλίωση ήταν γενικό φαινόμενο).

14. Φυσικά σ' όλα αυτά τα χρόνια υπήρξαν και ξεκαθαρίσματα τόσο στο εσωτερικό όσο και μεταξύ των διαφόρων ελίτ (Ελληνικών και Τουρκικών). Έτσι για παράδειγμα κατά τη περίοδο της Ελληνικής αστικοδημοκρατικής επανάστασης οι Οθωμανοί προβαίνουν σε εκκαθαρίσεις της ηγεσίας της εκκλησίας με στόχο να προλάβουν εξάπλωση της επανάστασης των Ελλήνων και στη Κύπρο, αν και εκ των υστέρων αποδείχτηκε ότι καμιά τέτοια πρόθεση δεν είχε, μη θέλοντας να χάσει τα προνόμια της. Αυτή ήταν και η πρώτη μεγάλη εθνικιστική εξέγερση.

15. Ακολούθησε μια περίοδος (τα τελευταία χρόνια της Οθωμανικής περιόδου και κατά τη περίοδο της Αγγλοκρατίας) όπου οι κοινοί αγώνες Ελλήνων και Τούρκων (και όχι πια Χριστιανών και Μουσουλμάνων) ολοένα και λιγόστευαν ενώ η δυσπιστία μεταξύ των δύο κοινοτήτων συνέχισε να μεγαλώνει. Γίνονται οι πρώτες μετακινήσεις πληθυσμών και η χωριστή παιδεία επιβάλλεται σιγάσιγά. Οι υπόλοιπες κοινότητες και κύρια αυτή των Λατίνων ουσιαστικά εξαφανίζονται. Από τα πρώτα χρόνια της Αγγλοκρατίας η Ελληνική κοινότητα αποτελεί ήδη το μεγαλύτερο κομμάτι του πληθυσμού.

Κατά τη διάρκεια και μετά τον Α' ιμπεριαλιστικό παγκόσμιο πόλεμο η Ελληνική εθνικιστική έξαρση φτάνει σε νέα κορύφωση πράγμα που οι Άγγλοι αποικιοκράτες εκμεταλλεύονται και εφαρμόζοντας το γνωστό "Διαίρει και Βασίλευε" κατάφεραν να διαιωνίσουν τον διαχωρισμό των κοινοτήτων. Από το '50 (Ενωτικό δημοψήφισμα) και μετά ο Τούρκικος ακροδεξιός εθνικισμός εμφανίζεται σαν απάντηση του Ελληνικού.

16. Το Ανορθωτικό Κόμμα Εργαζόμενου Λαού (ΑΚΕΛ), που ιδρύθηκε το 1941 από παράνομους πυρήνες του ΚΚΚ,[68] ήταν η μοναδική λαϊκή οργάνωση που έστω και κατά τα πρώτα χρόνια της ύπαρξης του είχε προσβάσεις και στις δύο κοινότητες. Στη συνέχεια όμως και σαν Σταλινικό κόμμα που ήταν, ο ρόλος που έπαιξε στο

68 Σημείωμα έκδοσης: Αναφέρεται στο «Κομμουνιστικό Κόμμα Κύπρου» (Κ.Κ.Κ.).

θέμα των Τούρκων της Κύπρου ήταν τουλάχιστον υποκριτικός. Το αποκορύφωμα αυτής της υποκρισίας ήταν η υιοθέτηση του συνθήματος ΕΝΩΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, ΜΕ ΟΠΟΙΑΔΗΠΟΤΕ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ το '50, καταντώντας έτσι ουραγός της Ελληνικής εθνικιστικής ιδεολογίας, πράγμα που φυσικά οδήγησε στην έντονη αντίδραση των Τούρκων της Κύπρου (που απ' εδώ και εμπρός θα ονομάζονται: Τουρκοκύπριοι Τ/Κ, ενώ οι Έλληνες της Κύπρου: Ελληνοκύπριοι Ε/Κ). Φυσικά σ' ένα επίπεδο ατόμων ή και στελεχών πολλά ήταν τα μέλη του ΑΚΕΛ που αγωνίστηκαν για την Ελληνοτουρκική αλληλεγγύη και πολλοί απ' αυτούς υπήρξαν θύματα δολοφονιών απ' τους εθνικιστές και των δύο πλευρών.

Στη συνέχεια το ΑΚΕΛ παραμένει ουδέτερο μπροστά στον εθνικό-"απελευθερωτικό" αγώνα των ακροδεξιών Ε/Κ εθνικιστών που κάτω από την ηγεσία του φασίστα πρώην αρχηγού της ταγματασφαλίτικης "Χ"[69] ξεκαθαρίζουν από την αρχή ότι σκοπός του αγώνα τους είναι η ΕΝΩΣΗ. Για κάποιο περίεργο λόγο όμως δηλώνουν ταυτόχρονα ότι ο αγώνας αυτός στρέφεται πρώτα κατά των κομμουνιστών, μετά κατά των Τούρκων και κατά τρίτο λόγο κατά των Άγγλων! (Δεν χωρεί αμφιβολία ότι μέσα στους κόλπους της οργάνωσης αυτής (ΕΟΚΑ) έδρασαν και άτομα ρομαντικά, φιλελεύθερα και αξιόλογα αλλά αυτό δεν είναι αρκετό για να μη χαρακτηριστεί η οργάνωση σαν φασιστο-εθνικιστική).

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑ

17. Η ανακήρυξη του Κυπριακού κράτους το '60 βρίσκει τους Ε/Κ από τη μια σε μια έντονη πόλωση μεταξύ αριστερών και δεξιών (η οποία έμελλε να ενταθεί περισσότερο στη συνέχεια) και από την άλλη να έχουν το πάνω χέρι στην οικονομία του τόπου (αν και για όλα αυτά υπάρχουν στοιχεία, μια βόλτα στους Τουρκομαχαλάδες της Λεμεσού θα σας πείσει). Η κατάσταση είναι σχιζοφρενική όπως και το ίδιο το Κυπριακό κράτος το οποίο δεν είχε που να στηριχτεί, μιας και έπρεπε να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ δύο κοινοτήτων που ούτε κοινή γλώσσα είχαν, ούτε κοινή θρησκεία, ούτε κοινή

69 Σημείωμα έκδοσης: Αναφέρεται στον Γεώργιο Γρίβα, αρχηγό της φιλοβασιλικής αντικομμουνιστικής οργάνωσης «Χ» τη δεκαετία του '40 και μετέπειτα αρχηγό της «ΕΟΚΑ» και της «ΕΟΚΑ Β'».

οικονομία, ούτε τίποτα άλλο που να μπορεί να τους ενώσει κάτω απ' τη σημαία ενός κράτους (π.χ. βασίλειο, ράτσα, κλπ). Η ίδια σχιζοφρένεια επικρατεί και ανάμεσα στους Ε/Κ που ενώ αγωνίστηκαν για την Ένωση βρέθηκαν μ' ένα Ανεξάρτητο κράτος.

18. Στη συνέχεια το '67, αλλαγή φρουράς στην Ελλάδα (στρατιωτική χούντα), που τη βρίσκει αντιμέτωπη με τον τότε πρόεδρο Μακάριο και τους υποστηρικτές του (μεταξύ των οποίων και το ΑΚΕΛ) που στο μεταξύ είχε υιοθετήσει τη πιο ρεαλιστική γραμμή της ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ αν και ο τελικός πάντα στόχος παράμενε η ΕΝΩΣΗ ("η Ένωση είναι ευκταία αλλά όχι εφικτή"). Αυτό οδηγεί στην ουσιαστική ρήξη στους κόλπους των Ε/Κ -ακόμα και μέσα στους κόλπους της Ε/Κ δεξιάς- χωρίζοντας τους σε ΕΝΩΤΙΚΟΥΣ και ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΚΟΥΣ (που τότε ονομάζονταν Γριβικοί και Μακαριακοί). Είναι ακριβώς τότε που εμφανίζεται δυναμικά (αν και οι ρίζες της βρίσκονται πιο παλιά) η νέα εθνικιστική ιδεολογία: Η ΝΕΟ-ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΑΚΗ-ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΚΗ που αντιπαρατίθεται έντονα με τη παραδοσιακή ΕΛΛΗΝΙΚΗ-ΕΝΩΤΙΚΗ και αποτελούν τις δύο κύριες αρχές και αντίθετες τάσεις της ίδιας εθνικιστικής ιδεολογίας μιας και οι δύο είναι Ελληνικές. ΝΕΟ-ΚΥΠΡΙΑΚΗ εθνικιστική ιδεολογία δεν υπήρξε μιας και η Κύπρος ποτέ δεν υπήρξε ένα Κράτος-Έθνος. Αυτό που πραγματικά υπήρξε ήταν η πάλη για το ποιά εθνότητα θα κυριαρχήσει πατώντας πάνω στην άλλη και επιβάλλοντας τη δική της εθνικιστική ιδεολογία και από την Ανεξαρτησία και μετά ήταν οι Ε/Κ που κατάφεραν να ταυτίσουν το κράτος με το δικό τους έθνος, ενώ οι Τ/Κ βρισκόμενοι σε θέση άμυνας άρχισαν να προσβλέπουν στη δημιουργία δικού τους κράτους.

Το γελοίο σ' αυτή την ιστορία είναι ότι η Ανεξαρτησία σύμφερε κατά πολύ περισσότερο στους Ε/Κ και είναι ακριβώς εδώ που διαφοροποιείται η ιδεολογία από την οικονομία. Το ευνουχιστικό πάντως αυτό συναίσθημα έμελλε να καθορίσει τη στάση των Ε/Κ πάνω στους Τ/Κ. Οι τελευταίοι με την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας είναι ουσιαστικά πολίτες β' κατηγορίας ενώ σημαντικά άρθρα του συντάγματος (που τόσο θα επικαλούνταν αργότερα οι Ε/Κ πολιτικοί) που αφορούσαν τα δικαιώματα των Τ/Κ σαν μειονότητα δεν εφαρμόζονταν, [λείπει κομμάτι του κειμένου – οι επόμενες 4 λέξεις δεν προέρχονται από το κείμενο] κάτι που χρησιμοποίησαν οι Τούρκικες

άρχουσες τάξεις και η Τ/Κ ελίτ για να προωθήσουν τα δικά τους οικονομικά συμφέροντα και επεκτατικά σχέδια. Η συνέχεια είναι γνωστή: τα γεγονότα του '63-'64, ρατσιστικές σφαγές μεταξύ Ε/Κ και Τ/Κ, απειλή επέμβασης της Τουρκίας, δράση της Τ/Κ ακροδεξιάς εθνικιστικής ένοπλης οργάνωσης ΤΜΤ και τελικά το αναγκαστικό -και όχι εθελοντικό μιας και δεν είχαν επιλογή- κλείσιμο των περισσότερων Τ/Κ μέσα σε πραγματικά γκέττο. Οι Τ/Κ στο σύνολο τους αντιμετώπιζαν ένα άμεσο και πραγματικό κίνδυνο μιας γενοκτονίας (για να μη μιλάμε μόνο για το '22 αλλά και για τους δικούς μας Τουρκοφάγους Σαμψών, Γιωρκάτζη, Λυσσαρίδη κλπ).[70] Τελικά την γλύτωσαν χάρη στην επέμβαση των Άγγλων -που είχαν τους δικούς τους φυσικά λόγους και συμφέροντα, διαφορετικά δεν θα τους καιγόταν καρφί- που παρεμβαίνοντας μεταξύ των αντιπάλων δημιούργησαν τη περίφημη πράσινη γραμμή.

19. Οι δύο τάσεις της Ελληνικής εθνικιστικής ιδεολογίας στη Κύπρο γρήγορα οδηγούνται στην ένοπλη σύγκρουση. Ιδρύεται πάλι από τον Γρίβα η ακροδεξιά-Ενωτική οργάνωση ΕΟΚΑ Β' και κατηγορούν τον Μακάριο σαν προδότη της Ένωσης. Στη συνέχεια προβαίνουν σε βιαιότητες και δολοφονίες Ανεξαρτησιακών και αριστερών, ενώ η απάντηση του κράτους και των Ανεξαρτησιακών είναι ανάλογη.

Αν εξαιρέσουμε τις σφαγές των Τ/Κ το '67, το θέμα αυτό μπαίνει για λίγο στο ψυγείο μιας και οι περισσότεροι έχουν πια απομονωθεί στα πανάθλια γκέττο τους.

20. Έτσι τα πράγματα οδηγούνται στη νέα μεγάλη έκρηξη όλων αυτών των αντιφάσεων της ηγεμονικής ιδεολογίας το '74.

---

70 Σημείωμα έκδοσης: Ο Πολύκαρπος Γιωρκάτζης υπήρξε μέλος της ΕΟΚΑ. Μετά την ανεξαρτησία διετέλεσε χρέη Υπουργού Εσωτερικών, Άμυνας και Εργασίας μέσα στη δεκαετία του '60. Υπήρξε επίσης αρχηγός της «Οργάνωσης Ακρίτας», της πιο σημαντικής ελληνοκυπριακής παραστρατιωτικής οργάνωσης που έλαβε μέρος στις διακοινοτική ρήξη του 1963-64, με στόχο τη βίαιη κατάργηση της δικοινοτηκότητας του κράτους. Δολοφονήθηκε το 1970. Ο Νίκος Σαμψών υπήρξε επίσης μέλος της ΕΟΚΑ. Ηγήθηκε μετέπειτα δικής του παραστρατιωτικής οργάνωσης από την ανεξαρτησία μέχρι και την τούρκικη εισβολή, ενώ το 1974 ανακηρύχθηκε πρόεδρος της πραξικοπηματικής κυπριακής κυβέρνησης. Ο Βάσος Λυσσαρίδης, ήταν ο ιδρυτής και ηγέτης του σοσιαλιστικού κόμματος ΕΔΕΚ. Διοικούσε δική του παραστρατιωτική οργάνωση τις δεκαετίες του '60 και '70.

Τα γεγονότα είναι και πάλι γνωστά: πρώτα το πραξικόπημα εναντίον του Μακαρίου που σχεδιάστηκε από την Ελληνική χούντα και εκτελέστηκε από την Ε/Κ εθνοφρουρά. Εδώ πρόκειται για μια σπάνια περίπτωση πολιτικής σχιζοφρένειας όπου ο στρατός που αντιπροσωπεύει το Έθνος βρίσκεται αντιμέτωπο με τον κατ' εξοχή Κρατικό μηχανισμό: την αστυνομία. Αυτό στη συνέχεια προκάλεσε και την επέμβαση του Τούρκικου στρατού που εισέβαλε στο νησί με το πρόσχημα της προστασίας των Τ/Κ. Είναι σ' όλους γνωστό ότι η στρατιωτική αυτή επιχείρηση (αποβατική επιχείρηση μεγάλης κλίμακας που είναι εντελώς αδύνατον να σχεδιαστεί και να εκτελεστεί μέσα σε μια βδομάδα) ήταν από πολύ παλαιότερα σχεδιασμένη και ότι πίσω απ' όλα αυτά παίζονταν άλλα μεγαλύτερα πολιτικά παιγνίδια. Αυτό όμως που σήμερα δεν παραδέχεται κανένας στη Νότια Κύπρο είναι το γεγονός ότι οι Τ/Κ τότε πραγματικά βρίσκονταν εκτεθειμένοι σ' ένα τεράστιο κίνδυνο παρ' όλες τις από ραδιοφώνου δηλώσεις των πραξικοπηματιών ότι η όλη υπόθεση είχε να κάνει μόνο με τους Ε/Κ (και έτσι να ήταν τα πράγματα οι Τ/Κ είχαν κάθε λόγο να μην το πιστέψουν μιας και ο Χουντικός πρόεδρος δεν ήταν άλλος από τον Τουρκοφάγο της Ομορφίτας Σαμψών).

Το αποτέλεσμα της εισβολής του Τούρκικου στρατού ήταν ο οριστικός διαχωρισμός των δύο κοινοτήτων και η δημιουργία ενός χάσματος μεταξύ τους που όσο περνά ο καιρός μεγαλώνει. Η αλήθεια είναι ότι οι Τ/Κ του Νότου από πολύ πριν το '74 άρχισαν να μετακινούνται Βόρεια μετά από υποδείξεις ή και εκβιασμούς της ηγεσίας τους (και αυτό για να καταρρεύσει ο μύθος ότι Ε/Κ και Τ/Κ πριν το πόλεμο ζούσαν σαν αδέλφια. Η αλήθεια είναι ότι ο εθνικισμός έκανε πάλι το θαύμα του). Πάντως είναι το '74 που οι Ε/Κ του βορρά εκτοπίζονται στο Νότο και οι Τ/Κ που ζούσαν ακόμα στο Νότο μετακινήθηκαν βόρεια είτε γιατί το ήθελαν, είτε γιατί δεν είχαν άλλη επιλογή, είτε διότι ανταλλάχτηκαν με Ε/Κ αιχμαλώτους. Στη συνέχεια ιδρύεται η Τουρκική Δημοκρατία της Βορείου Κύπρου και αυτή τη στιγμή στη Κύπρο υπάρχουν δύο Κράτη με ανάλογη εθνική ταύτιση, όσο "ψευδό" κι αν χαρακτηρίζει η Νότια Κύπρος τη Βόρεια. Τι να γίνει; Αυτός φαίνεται είναι ο τρόπος με τον οποίο υπάρχουν όλα τα κράτη: κτίζονται πάνω στη βία, επιβιώνουν χρησιμοποιώντας τη βία και πεθαίνουν με τη βία.

Τα θύματα φυσικά πάλι αυτής της νέας ενδοϊμπεριαλιστικής σύγκρουσής ήταν και πάλι οι εκμεταλλευόμενες τάξεις και των δύο κοινοτήτων που δεν ήταν και εντελώς αθώες. Μολυσμένες ως το κόκκαλο από την εθνικιστική ιδεολογία, έπαιξαν το παιγνίδι των αφεντικών και φυσικά έχασαν.

21. [Λείπει το σημείο 21 και το κείμενο του υπότιτλου του επόμενου σημείου. Πιθανόν να μην υπάρχει σημείο 21 και να έγινε λανθασμένη αρίθμηση, ή κομμάτι του σημείου 20 να αποτελεί το σημείο 21, με την αρίθμηση να λείπει στο έντυπο κείμενο, λόγο κακής φωτοτυπίας].

22. Μετά την κρίση του ’74 παρατηρείται στη “Νότια” Κύπρο μια γρήγορη οικονομική ανάπτυξη, αυτό που αποκαλέστηκε “οικονομικό θαύμα”. Το πρώτο πράγμα που νοιάστηκε η εξουσία να κάνει ήταν να μπαλώσει τις τρύπες στην οικονομία που άνοιξε ο πόλεμος. Αυτό φυσικά έγινε σε βάρος των εκμεταλλευομένων τάξεων που κλήθηκαν να μπουν με τα μούτρα στην παραγωγή και να κάνουν θυσίες για την παλινόρθωση της οικονομίας. Εδώ ακριβώς είναι που αποδείχτηκε η ωριμότητα της ντόπιας κεφαλαιοκρατικής τάξης. Κατάφερε να αποφύγει μια οποιαδήποτε εκρηκτική κατάσταση που θα μπορούσε να δημιουργηθεί στα πρώτα δύο χρόνια μετά την εισβολή λόγω της προσφυγιάς, της στέρησης και της ανεργίας. Και αυτό έγινε με τη στενή συνεργασία όλων των κομμάτων και των συντεχνιών που έχουν ξεπουλήσει κάθε εργατικό αγώνα στο όνομα του Εθνικού προβλήματος. Τα αριστερά κόμματα αρκέστηκαν στο να επαναλαμβάνουν τις κατηγορίες τους ενάντια στη δεξιά που από τότε βρίσκεται στην εξουσία (μη σας απατούν τα αποτελέσματα των τελευταίων εκλογών) για την ανικανότητα της να ηγηθεί ενός εθνικό-“απελευθερωτικού” αγώνα και να πιπιλίζει τη καραμέλα του Αμερικανονατοϊκού ιμπεριαλιστικού δακτύλου που βρισκόταν πίσω απ’ αυτά (ποιος θυμάται το σύνθημα ΕΛΛΑΣ-ΡΩΣΣΙΑ-ΣΥΜΜΑΧΙΑ!!!;). Ταυτόχρονα και αφού η Ελληνική εθνικιστική ιδεολογία είχε ταυτιστεί στις συνειδήσεις του περισσότερου κόσμου με την προδοσία της Ελληνικής χούντας, παραμερίζεται και προωθείται η Ε/Κ εθνικιστική ιδεολογία που εκφραζόταν κύρια από τη γραμμή Μακαρίου. Το φαινόμενο από τη φουστανέλα στη βράκα βόλευε τους Ε/Κ και στη διεθνή πολιτική σκηνή μιας και πάντα επεδίωκαν να αποδείξουν ότι το Κυπριακό

κράτος είναι ένα και οι μοναδικοί εκπρόσωποι του οι Ε/Κ. Από την άλλη όμως δεν μπορούσαν να μην αναρτούν πάντα δίπλα στην Κυπριακή σημαία και την Ελληνική και να μη διατηρούν στενότερες σχέσεις με το Ελληνικό κράτος. Πάντως το γεγονός είναι ότι τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια έξαρση του "καθαρόαιμου" Ελληνικού εθνικισμού που προβλέπει στη μονή ή διπλή ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα σαν τη μόνη διέξοδο. Όλα αυτά όμως πάλι είναι ένα μεγάλο κεφάλαιο στο οποίο πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν και πολλοί άλλοι παράγοντες όπως για παράδειγμα ο ανταγωνισμός μεταξύ των Ελληνικών και Ε/Κ αρχουσών τάξεων κ.α.

Στη συνέχεια με τις διάφορες βοήθειες από το εξωτερικό (κύρια από την Ελλάδα και τις ΗΠΑ) και με τις διάφορες "προσφυγικές" φορολογίες λύνεται σιγά-σιγά και το πρόβλημα της στέγασης των προσφύγων. Τέλος, με την αποφασιστική στροφή της οικονομίας στον Τουρισμό βολεύτηκε και το θέμα της ανεργίας για να φτάσουμε στη σημερινή Ε/Κ κοινωνία του '88.

Η ΣΥΜΕΡΙΝΗ ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΦΑΝΤΑΣΙΩΣΗ

23. Η "Νότια" Κύπρος σήμερα είναι μια μικροαστικοποιημένη κοινωνία που έχει περάσει μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα από τη φτώχεια στον υπερκαταναλωτισμό. Μια χώρα που εξελίσσεται σε σημαντικό οικονομικό και διπλωματικό κέντρο. Μιλούμε για μια σύγχρονη κοσμοπολίτικη βιτρίνα που κρύβει όμως πίσω της μια κοινωνία πολιτιστικά μίζερη, πνευματικά ευνουχισμένη και όπου ο πιο ακραίος φιλοτομαρισμός και αντιδραστικές πατριαρχικές αντιλήψεις συνυπάρχουν με τις χιλιάδες υπεράκτιες επιχειρήσεις και ξενοδοχειακά συγκροτήματα υπερπολυτελείας. Ένα μικρό κράτος στην τουριστική περιφέρεια της μητρόπολης του καπιταλισμού.
Η εργατική τάξη -στη μεγάλη πλειοψηφία της μολυσμένη από τις κάθε είδους εθνικιστικές ιδεολογίες- κατάντησε έρμαιο του κράτους και των εργατοπατέρων της με μοναδικό αντάλλαγμα το διαμέρισμα με το VIDEO και τα δύο αυτοκίνητα. [Μη αναγνώσιμο κομμάτι του κειμένου. Οι πρώτες εφτά λέξεις της επόμενης πρότασης δεν προέρχονται από το κείμενο] Έχει πεισθεί ότι το εθνικό πρόβλημα είναι το μοναδικό πρόβλημα που υπάρχει σήμερα στην Κύπρο και από την άλλη ότι το μόνο που μπορεί να κάνει για αυτό είναι να υπακούει τυφλά στους νόμους του κράτους, να δουλεύει

σαν γαϊδούρι για να εξακολουθεί να έχει τις μικροαστικές ανέσεις της, να πληρώνει φόρους για την άμυνα και να εμπιστεύεται τις ηγεσίες της για τον χειρισμό του.

Η ΑΥΤΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ, ΤΟΥ ΑΤΟΜΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ, ΤΗΣ ΜΕΙΟΨΗΦΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗ ΤΥΡΡΑΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΕΙΟΨΗΦΙΑΣ, ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΑΠΟ ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ, ΤΗΣ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΗΓΕΜΟΝΙΚΗ κ.ο.κ. ΕΙΝΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΑΔΙΑΝΟΗΤΑ ΓΙΑ ΤΑ ΚΥΠΡΙΑΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ.

24. Σαν φυσικό αποτέλεσμα όλης αυτής της κατάστασης είναι και η προέκταση του ρατσισμού των Ε/Κ και στο κοινωνικό επίπεδο με στόχο οποιονδήποτε συνειδητά ή ασυνείδητα αρνείται να υποταχθεί στην καθημερινή αυτή αθλιότητα. Και έχουμε το πρόσφατο παράδειγμα της ανοιχτής επίθεσης της αστυνομίας και του κράτους ενάντια στη περιθωριακή νεολαία και τη δημιουργία των ειδικών αστυνομικών μονάδων. Το κράτος της "Νότιας Κύπρου" και η ταύτιση μ' αυτό [δημιουργά μια] κοινωνία που δεν μπορεί να ανεχτεί κανένα που να αμφισβητεί την κεντρικότητα του εθνικού σαν ΤΟ πρόβλημα (εδώ αριστεριστές φτάνουν στο σημείο να φωνάζουν για Ελληνική μεραρχία στο νησί και να υποστηρίζουν όχι μόνο το στρατό αλλά και την πειθαρχία του).

ΕΙΝΑΙ ΓΙ' ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΟΠΟΙΑΔΗΠΟΤΕ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΠΟΥ ΠΡΟΩΘΕΙ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΞΥΠΗΡΕΤΕΙ ΣΤΗΝ ΟΥΣΙΑ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑΡΧΗ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΣΥΓΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΣ ΤΙΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΕΞΟΡΚΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΟΛΕΜΟ ΣΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ.

Τα τελικά ίσως σημεία που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε σαν θέσεις της ομάδας χωρίς αυτές να αποτελούν μαγικές συνταγές είναι:

ΠΟΛΕΜΟΣ ΣΤΟ ΠΟΛΕΜΟ ΤΩΝ ΑΦΕΝΤΙΚΩΝ. Ενάντια σε μια νέα Ελληνοτουρκική σύρραξη που οπωσδήποτε θα μπλέξει και την Κύπρο. Ενάντια στο μιλιταρισμό κάθε μορφής και ξεσκέπασμα του ρόλου των κάθε λογής στρατών ξεκινώντας από τον δικό μας.

ΞΕΣΚΕΠΑΣΜΑ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΗΣ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑΣ ΑΠ' ΟΠΟΥ ΚΙ ΑΝ ΠΡΟΕΡΧΕΤΑΙ: αριστερά ή δεξιά, Ελληνική, Τουρκική, ενωτική, διπλοενωτική κ.ο.κ.

ΕΠΑΝΑΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΤΑΞΙΚΗ ΤΟΥ ΒΑΣΗ. Άρνηση της κεντρικότητας του εθνικού. Το μόνο πρόβλημα απελευθέρωσης που έχουν οι εκμεταλλευόμενες τάξεις της Κύπρου, της Ελλάδας και της Τουρκίας όπως και όλου του κόσμου είναι αυτό της απελευθέρωσης τους από τα δεσμά της καταναγκαστικής εργασίας και καθημερινής πλήξης. Όλα τα άλλα συνεπάγονται ή εμπεριέχονται. Για να γίνει όμως αυτό χρειάζεται [λείπει η συνέχεια της πρότασης]

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ, πρακτική και θεωρητική. Εναλλακτικός-αντιεξουσιαστικός λόγος και πράξη.

ΕΠΑΝΑΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΚΑΙ Σ' ΕΝΑ ΕΠΙΠΕΔΟ ΒΑΣΗΣ (και όχι ηγεσιών) τόσο των δύο κοινοτήτων στη Κύπρο, όσο και των Τούρκων και Ελλήνων καταπιεσμένων στα πλαίσια μιας Διεθνιστικής αλληλεγγύης, ξεσκεπάζοντας φυσικά το φιάσκο των συμφωνιών τύπου Ντάβος μεταξύ του Σοσιαλφασίστα Παπανδρέου και των Στρατοκρατών της Άγκυρας.

Επειδή στα όσα είπαμε πιο πάνω μπαίνουν πολλά ερωτήματα θα προσπαθήσουμε να απαντήσουμε ορισμένα:

<u>1. Μα η Τουρκική Δημοκρατία της Βορείου Κύπρου δεν είναι ένα κράτος παράνομο κτισμένο πάνω στη βία;</u>

Όλα τα κράτη είναι παράνομα και όλα είναι κτισμένα πάνω στη βία. Δεν χωρίζουμε τα κράτη σε "καλά" και "κακά". Το θέμα μπαίνει για μας στη βάση του ότι και τα <u>ΔΥΟ</u> Κυπριακά κράτη είναι κτισμένα πάνω στη βία και αυτό ήταν το αποτέλεσμα τόσων χρόνων δυσπιστίας και καχυποψίας μεταξύ των δύο κοινοτήτων. Δεν υποστηρίζουμε φυσικά την παρουσία του Τούρκικου στρατού στην Κύπρο όπως δεν υποστηρίζουμε την παρουσία του Ελληνικού, του Τουρκικού, του Εγγλέζικου ή οποιουδήποτε στρατού πάνω σ' αυτή τη γη. Ξέρουμε πολύ καλά ποιος είναι ο ρόλος του κάθε στρατού και για πόσα εγκλήματα ευθύνεται ενάντια στην ανθρωπότητα.

<u>2. Είστε ενάντια σ' ένα ένοπλο εθνικό-απελευθερωτικό αγώνα;</u>

Όλα αυτά είναι επιλογές που έχουν δοκιμαστεί στο παρελθόν και που μόνο σε σφαγές οδήγησαν. Από μια ριζοσπαστική σκοπιά

αυτό που πρέπει να γίνει είναι η αποφυγή ενός νέου πολέμου. Εξ' άλλου τα εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα του '60 -που είχαν και ένα αντιιμπεριαλιστικό χαρακτήρα- τι άλλο άφησαν πίσω τους εκτός από δικτατορίες και εξαθλίωση και κατά πόσο κατάφεραν να δώσουν μια επαναστατική προοπτική; Ο εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας σαν πρωταρχικός έχει πάντα σαν αποτέλεσμα την ισχυροποίηση του κράτους (κέντρο εξουσίας) και τη στρατικοποίηση της κοινωνίας με αντάλλαγμα την αντικατάσταση των ξένων καταπιεστών με τους ντόπιους. Είναι ακριβώς εδώ το πολύ λεπτό σημείο που οι αντιεξουσιαστές πρέπει να είναι ταυτόχρονα αντιιμπεριαλιστές αλλά και αντιμιλιταριστές και σίγουρα είναι ένα θέμα που σηκώνει πολλή συζήτηση.

3. Είστε δηλαδή ενάντια σ' ένα πόλεμο που θα ξεκαθάριζε τα πράγματα;

Απόλυτα. Κανένας πόλεμος δεν ξεκαθάρισε τίποτα παρά τις προϋποθέσεις για τον επόμενο.

4. Είστε δηλαδή εναντίον της βίας;

Η βία είναι το χειρότερο κομμάτι της καθημερινότητας μας και δεν θα σταματήσουμε ποτέ να παλεύουμε ενάντια σ' αυτή. Δεχόμαστε όμως τη βία σαν το έσχατο μέσο κοινωνικής αυτοάμυνας και διεξαγωγής του μοναδικού πολέμου στον οποίο θα συμμετέχουμε: του κοινωνικού πολέμου (και όταν λέμε βία δεν εννοούμε αποκλειστικά την ακραία περίπτωση της ένοπλης βίας).

5. Όμως μέσα απ' αυτά που λέτε φαίνεται να ρίχνετε όλο σχεδόν το φταίξιμο στην Ελληνική και Ε/Κ πλευρά;

Προσπαθήσαμε να βάλουμε το θέμα πάνω στη ταξική-κοινωνική του βάση. Αν αυτό γίνεται είναι επειδή το τι έχουν κάνει οι Τούρκοι το ακούμε καθημερινά. Κανένας δεν τολμά να χώσει τη μύτη του στα Ελληνικά σκατά.

6. [Λείπει η ερώτηση από τη φωτοτυπία].

Δεν προσπαθούμε να δικαιολογήσουμε κανένα επεκτατισμό και ειδικά τον Τούρκικο. Για προσπαθήστε όμως να δικαιολογήσετε τον Ελληνικό επεκτατισμό και θα δείτε σε τι παιγνίδι είστε μπλεγμένοι (μερικοί επιμένουν ότι το Ελληνικό κράτος φτάνει μέχρι τις Ινδίες!). Η ουσία δεν είναι να υποστηρίξουμε τον ένα εθνικισμό απέναντι στον άλλο, το ένα κράτος απέναντι στο άλλο, τον ένα στρατό απέναντι στον άλλο. Η ουσία είναι να ξεσκεπάσουμε το

ρόλο που παίζουν στη καταδυνάστευση της ανθρωπότητας και να τα πολεμήσουμε αρχίζοντας απ' ότι έχει αμεσότερη σχέση μ' εμάς: το "δικό μας" κράτος, τον "δικό μας" στρατό, τον Ελληνικό εθνικισμό, με την ελπίδα πάντα ότι κάτι ανάλογο θα συμβεί και στην άλλη πλευρά. Όσο αντιρεαλιστικό κι αν φαίνεται αυτό αυτή τη στιγμή, άλλο τόσο αποτελεί για μας τη μοναδική αλήθεια. Και στο κάτω-κάτω πόσο προσπαθήσαμε πραγματικά προς τη κατεύθυνση αυτή της Διεθνιστικής αλληλεγγύης;

7. Τι θα γίνει όμως με τους πρόσφυγες και τους αγνοούμενους; Κανένας δεν μπορεί να αμφισβητήσει το ανθρώπινο (και όχι το εθνικό) δικαίωμα της ελεύθερης εγκατάστασης και διαμονής (μερικοί από εμάς είναι πρόσφυγες και κάποιος συναισθηματισμός με τον τόπο που μεγαλώσαμε είναι αναπόφευκτος). Παρ' όλα αυτά θα ήταν αφέλεια να πιστεύουμε ότι μια λύση στο συγκεκριμένο πρόβλημα θα μπορούσε να βρεθεί μέσα από καραγκιοζιλίκια τύπου Ντάβος, κλαψουρίσματα στον ΟΗΕ ή με ένα πόλεμο. Απλά οι πρόσφυγες υπήρξαν τα νέα θύματα του αιώνιου αυτού παιγνιδιού και όσο οι Ε/Κ και Τ/Κ καταπιεζόμενοι δεν παίρνουν τις δικές τους τύχες στα χέρια τους αυτός θα είναι ο ρόλος τους στην ιστορία. Και σε μια νέα τέτοια φάση θα είμαστε όλοι εμείς που θα ταΐζουμε με τα κορμιά μας τα κανόνια των στρατοκρατών της Αθήνας, της Άγκυρας και της Λευκωσίας. Όσο για τους αγνοούμενους ας ψάξουν και λίγο στους ομαδικούς τάφους του πραξικοπήματος. Απού εμ μπορεί να δέρει τον γάδαρο δέρνει το σαμάρι.

8. Κι αν ο Τούρκικος στρατός επιχειρήσει να καταλάβει ολόκληρη τη Κύπρο εσείς τι θα κάνετε;

Όσο σοβαρή κι αν είναι η απειλή ενός νέου πολέμου ας μη πάσχουμε περισσότερο από το φόβο του παρά από τον ίδιο τον πόλεμο. Όποια πλευρά κι αν είναι η επιτιθέμενη εμείς αρνούμαστε κατηγορηματικά να πολεμήσουμε. Αυτό όμως για να είναι αποτελεσματικό θα πρέπει από τώρα να αρθρωθεί τόσο στη "Βόρεια" και "Νότια" Κύπρο, όσο και στην Ελλάδα και την Τουρκία, ένας αντιπολεμικός γενικά και ένας αντιεξουσιαστικός ειδικότερα λόγος και πρακτική, για να μπορέσει να υπάρξει μια οργανωμένη απάντηση στη δύσκολη εκείνη στιγμή της κήρυξης του πολέμου. Και προς αυτή τη Διεθνιστική κατεύθυνση θα πρέπει να κινηθούμε, ίσως προλάβουμε ένα νέο γύρο ρατσιστικών σφαγών (στο παρελθόν

υπήρξαν πολλές περιπτώσεις φαντάρων που οργανώθηκαν και αρνήθηκαν αποτελεσματικά να πολεμήσουν, δείχνοντας μια πρωτοφανή ωριμότητα). Πρέπει επιτέλους να ξεφορτωθούμε τα σκατά που μας φόρτωσαν στη πλάτη οι πατεράδες μας και να ψάξουμε να βρούμε νέους τρόπους συνύπαρξης και συνεννόησης μεταξύ των ατόμων, των κοινωνικών ομάδων (όχι τάξεων φυσικά) και των εθνοτήτων.

Αν κάτι απ' όλα αυτά δεν συμβεί είμαστε άξιοι της μοίρας μας:
Ο ΣΩΖΩΝ ΕΑΥΤΟΝ ΣΩΘΗΤΩ

Α.Ο. ΑΝΑΦΕΝΤΟΣ
ΛΕΜΕΣΟΣ

Εισαγωγικό Σημείωμα

Το ακόλουθο κείμενο της τροτσκιστικής ομάδας «Εργατική Δημοκρατία» εντοπίστηκε στο τεύχος 34 του κυπριακού περιοδικού «Εντός των Τειχών», το οποίο εκδόθηκε το 1988 στη Λευκωσία. Πρόκειται για παρέμβαση σε συζήτηση-αντιπαράθεση που άρχισε να αναπτύσσεται μέσα στο περιοδικό σχετικά με το Κυπριακό. Η αντιπαράθεση ξεκίνησε με ένα κείμενο-παρέμβαση που έγραψε ο Χ. Ηλιάδης (τεύχος 30, 1988) σχετικά με το κείμενο «Παρέμβαση σε Δύο Μονολόγους» του Νίκου Περιστιάνη και Μάριου Λυσιώτη, που κυκλοφόρησε το 1989 στο τεύχος 26 του περιοδικού, σχολιάζοντας το διάλογο μεταξύ του Άρη Πολίτη και του Οζκέρ Οζκιούρ που εξελισσόταν μέσα από τις εφημερίδες «Επίκαιρη» και «Γενί Ντουζέν». Ως απάντηση στο άρθρο του Χ. Ηλιάδη, η Εργατική Δημοκρατία δημοσίευσε στο τεύχος 31 το κείμενο-κριτική «Ακόμα Ένας Ελληνοκύπριος Σοσιαλπατριώτης» αρχίζοντας μια ανταλλαγή κειμένων που συνεχίστηκε ουσιαστικά μέχρι το τέλος της κυκλοφορίας του Εντός των Τειχών. Η Εργατική Δημοκρατία προσέγγισε το Κυπριακό μέσα από το πρίσμα του επαναστατικού ντεφαιτισμού, ενώ ο Χ. Ηλιάδης ακολούθησε μια γραμμή πιο κοντά στην κυρίαρχη ελληνοκυπριακή αντίληψη της περιόδου. Το ακόλουθο κείμενο, καθώς και το επόμενο κείμενο της Εργατικής Δημοκρατίας που φιλοξενείται σε αυτή τη συλλογή, παρουσιάζουν με ένα συνοπτικό τρόπο τις θέσεις και αναλύσεις που ανέπτυξε η ομάδα μέσα στο βιβλίο της «Το Κυπριακό και τα Διεθνιστικά Καθήκοντα των Ελληνοκυπρίων Επαναστατών», το οποίο εκδόθηκε το 1988. Η αναπαραγωγή ολόκληρης της συζήτησης δεν ήταν δυνατή σε αυτή την έκδοση, έχει όμως δακτυλογραφηθεί και μπορεί να εντοπιστεί στο Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο (movementsarchive.org).

Εργατική Δημοκρατία

Ο Κύριος Εχθρός είναι η «Δικιά Μας» Αστική Τάξη

Ξανά για τον Σοσιαλπατριωτισμό

Στο προηγούμενο και σε αυτό το τεύχος του "Εντός των Τειχών", φιλοξενείται σε δύο μέρη, άρθρο του Χ. Ηλιάδη με υπότιτλο "μια απάντηση στην εκδοτική ομάδα Εργατική Δημοκρατία". Η απάντηση αφορά άρθρο μας που υπήρχε σε προηγούμενο τεύχος, το οποίο θεώρησε απάντηση σε δικό του άρθρο στο τεύχος του Μάρτη. Παρατηρεί μάλιστα ότι με εκείνο το άρθρο "μπήκαμε" στον διάλογο γύρω από το "εθνικό θέμα" και εμείς.

Εκτός όμως από το ότι δεν μπήκαμε τώρα στον "διάλογο", ούτε το προηγούμενο άρθρο μας στο "Εντός των Τειχών" ούτε και αυτό δεν είναι απαντήσεις στο Χ. Ηλίαδη και στους υπόλοιπους που έχουν παρόμοια πολιτική. Και δεν θα μπορούσαν να είναι, γιατί για να γίνει κάτι τέτοιο χρειάζεται πολύ περισσότερος χώρος από ότι θα ήταν δυνατό να μας διαθέσει το "Εντός των Τειχών". Αυτό το κάνουμε εδώ και αρκετό καιρό με μία σειρά από άρθρα μας στην εφημερίδα «Εργατική Δημοκρατία» που εκδίδαμε το '79-'80, και τα τελευταία χρόνια με άρθρα μας στο Ελληνικό περιοδικό "Μαμή" και στην εφημερίδα "Εργατική Αλληλεγύη" της ελληνικής επαναστατικής οργάνωσης ΟΣΕ. Τον Φλεβάρη του '88 κυκλοφόρησε και το βιβλίο μας «ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ και τα διεθνιστικά καθήκοντα των ελληνοκυπρίων επαναστατών».[71]

71 Σημείωμα έκδοσης: Το βιβλίο «Το Κυπριακό και τα Διεθνιστικά Καθήκοντα των Ελληνοκυπρίων Επαναστατών» εκδόθηκε τον Φλεβάρη του 1988 από την Εργατική Δημοκρατία. Πρόκειται για την πιο συγκροτημένη προσπάθεια ανάλυσης του Κυπριακού μέσα από την Μαρξιστική-Λενινιστική παράδοση, που γράφτηκε στην Κύπρο τις δεκαετίες του '80 και '90. Έχει ψηφιοποιηθεί και

Για αυτό στο πρώτο άρθρο μας παραμπέμπαμε σε αυτό το βιβλίο για μία κριτική όλων των ελληνοκυπρίων σοσιαλπατριωτών. Εξηγούσαμε ακόμα ότι θα περιοριζόμασταν, όπως έλεγε και ο υπότιτλος, μόνο σε "μερικές παρατηρήσεις με ευκαιρία το άρθρο του Χ. Ηλιάδη" για να δείξουμε μερικές αντιφάσεις του σοσιαλπατριωτισμού. Τέτοιες αντιφάσεις, όπως αυτή του Χ. Ηλιάδη που ισχυρίζεται ότι «ποτέ μια βαρβαροτήτα δεν αναίρεσε η ανέτρεψε μια άλλη προηγούμενη βαρβαρότητα» ενώ συγχρόνως ζητάει την απομάκρυνση των εποίκων, χωρίς να βλέπει ότι μόνο με εφάμιλη του '74 βαρβαρότητα μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο.

Έτσι δεν στέκει το παράπονο του Χ. Ηλιάδη ότι τον αδικήσαμε επειδή δεν παρουσιάσαμε με πληρότητα την πολιτική του. Δεν είχαμε πει ότι θα κάναμε κάτι τέτοιο. Και δεν θα υπήρχε λόγος να ξανασχοληθούμε με κείμενα του, αν στο τελευταίο άρθρο του δεν είχε αντιστρέψει άμεσα μια πολύ σημαντική θέση μας.

Ο Χ. Ηλίαδης αφιερώνει ένα μέρος του άρθρου του στο να δείξει την "αντίφαση" μας όταν καταγγέλλουμε αυτούς πού ζητούν το διώξιμο των εποίκων σαν εθνικιστές ενώ από την άλλη δεχόμαστε ότι "σαν θέμα αρχής συμφωνούμε με την απομάκρυνση των εποίκων" αλλά ανησυχούμε ότι «θα συναντήσουμε δύσκολα προβλήματα ακόμα και στο θέμα αποχώρησης και του τελευταίου εποίκου». Προσπαθεί μάλιστα να μας "εμψυχώσει" κιόλας γράφοντας ότι: «Κανείς δεν ισχυρίστηκε ότι αυτό [το διώξιμο όλων των εποίκων] θάταν εύκολο, ούτε ο δρόμος προς τη δημοκρατία και το σοσιαλισμό είναι σπαρμένος με ροδοπέταλα».

Αλλά ο Χ. Ηλιάδης δεν θέλησε να προσέξει ότι αυτός που «για λόγους αρχής συμφωνεί με την απομάκρυνση των εποίκων» είναι ο ΔΗΣΥ,[72] και ότι ολόκληρη εκείνη η αναφορά ήταν παρμένη από την εφημερίδα "Αλήθεια"[73] στην οποία παραπέμπαμε. Ούτε πρόσεξε ότι δίπλα ακριβώς από το «για λόγους αρχής θεωρούμε

μπορεί να εντοπιστεί στην ιστοσελίδα του Κυπριακού Κινηματικού Αρχείου (movementsarchive.org).

72 Σημείωμα έκδοσης: Ο Δημοκρατικός Συναγερμός (ΔΗΣΥ) είναι το μεγαλύτερο δεξιό κόμμα στην Κυπριακή Δημοκρατία.

73 Σημείωμα έκδοσης: Αναφέρεται στη δεξιά εφημερίδα «Αλήθεια», η οποία ιστορικά εξέφραζε τις θέσεις του Δημοκρατικού Συναγερμού (ΔΗΣΥ).

σωστή την πιο πάνω τοποθέτηση», την «αποχώρηση δηλαδή και του τελευταίου εποίκου», υπήρχε σε αγκύλες δικό μας ειρωνικό σχόλιο που έλεγε [«ε, μα φυσικά»].

Αν ο Χ. Ηλιάδης είχε διαβάσει πιο προσεκτικά το άρθρο μας ή αν είχε μπει στον κόπο να ρίξει έστω και μια ματιά στα περιεχόμενα του βιβλίου στο οποίο παραπέμπαμε, θα έβλεπε ότι όχι μόνο δεν είμαστε "για λόγους αρχής" υπέρ του διωξίματος των εποίκων, αλλά ότι η θέση μας είναι τελείως αντίθετη από αυτή που μας αποδίδει. Να τι λέμε για τούς εποίκους στο σχετικό κεφάλαιο:

«Είναι εδώ και πρέπει να είναι καλοδεχούμενοι από τους εργαζόμενους και όχι μόνο αυτοί, αλλά και όσοι άλλοι και από οπουδήποτε αλλού τύχει να έρθουν. Είναι θέμα αρχής για τους διεθνιστές. Η δεξιά στην Ευρώπη ανδρώνεται με τον ρατσισμό ενάντια στους ξένους εργάτες. Τα ίδια αντιμετωπίζουν και οι Κύπριοι στην Αγγλία της Θάτσερ, και το συνδικαλιστικό κίνημα εκεί τους έχει υποστηρίξει».

ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗΝ «ΔΙΚΙΑ ΜΑΣ» ΑΣΤΙΚΗ ΤΑΞΗ

Εξηγούμε επίσης στο βιβλίο γιατί θεωρούμε τη διαμάχη για κυριαρχία ανάμεσα στις αστικές τάξεις στη Κύπρο σαν αντιδραστική και από τις δύο πλευρές. Όσο άδικους, αντιδραστικούς και επεχτατικούς σκοπούς έχει η τουρκική και η τουρκοκυπριακή αστική τάξη, άλλο τόσο άδικους και αντιδραστικούς σκοπούς έχει η Ελληνική και Ελληνοκυπριακή. Είτε η μια αστική τάξη κυριαρχίσει πάνω στη Κύπρο είτε η άλλη, το αποτέλεσμα θα είναι η εθνική καταπίεση της άλλης εθνότητας. Για αυτό και το καθήκον των αριστερών είναι να μην υποστηρίξουν τα προνόμια κανενός έθνους και να αναταχθούν στις αντιδραστικές επιδιώξεις ειδικά της "δικιάς τους" αστικής τάξης.

Αυτή είναι η βάση πάνω στην οποία στηρίζουμε την πολιτική μας. Όποιος δεν βλέπει και την "δική μας" αστική τάξη σαν επιθετική επεκτατική και ιμπεριαλιστική, αυτό είναι γιατί θεωρεί το "δικό του" έθνος σαν καλύτερο από τα άλλα.

Είναι ακριβώς αυτό που ούτε μπορούν ούτε θέλουν να δουν οι σοσιαλπατριώτες. Αντίθετα όταν νοιώθουν άβολα μπροστά σε αναφορές στην πολιτική του Λένιν προτιμούν να δηλώνουν, όπως ο Χ. Ηλιάδης, ότι "ταλαιπωρούμε τον Λένιν" και μάλιστα

όπως συνήθιζε και ο "πατερούλης Στάλιν". Βέβαια καλά θα ήταν να έμπαινε στον κόπο να αποδείξει αυτόν τον ισχυρισμό.

Εκείνο που χαρακτηρίζει την πολιτική όλων των σοσιαλπατριωτών που επικαλούνται τον Λένιν είναι ότι αγνοούν (θέλουν να αγνοούν!) τελείως μερικά από τα πιο βασικά σημεία της πολιτικής του Λένιν για τις εθνικές διαμάχες, "ξεχνούν" δηλαδή την επιμονή του Λένιν ότι τα συγκεκριμένα καθήκοντα των σοσιαλιστών είναι **διαφορετικά ανάλογα με το έθνος στο οποίο ανήκουν.** Και ότι το κύριο καθήκον των επαναστατών είναι να παλεύουν ενάντια στην "δίκιά τους" αστική τάξη που καταπίεσε ή καταπιέζει ή επιδιώκει να ξανακαταπιέσει άλλες εθνότητες, και ενάντια στην προσπάθεια της να επιβάλλει την κυριαρχία της σε άλλους:

«Ο διεθνισμός συνιστάται στην ρήξη με τους δικούς σου σοσιαλσωβινιστές... και με την δική σου ιμπεριαλιστική κυβέρνηση... στην απόφαση σου να δεχτείς τις πιο μεγάλες εθνικές θυσίες... αν αυτό ωφελεί στην ανάπτυξη της διεθνούς εργατικής επανάστασης».[74]

Επειδή ο Χ. Ηλιάδης δεν θέλει να καταλάβει αυτή την στάση, για αυτό αναρωτιέται με πολλή αγανάκτηση και ακόμα περισσότερη αφέλεια αν θα χαρακτηρίζαμε σαν σοσιαλπατριώτες και τους Τούρκους επαναστάτες που παλεύουν ενάντια στην "δικιά τους" αστική τάξη για να υποστηρίξουν την αποχώρηση του τουρκικού στρατού από την Κύπρο και το δικαίωμα των Κυπρίων να ζουν σε ένα κράτος. Μα… φυσικά όχι. Αυτοί είναι πραγματικοί σοσιαλιστές και διεθνιστές. Σοσιαλπατριώτες είναι μόνο όλοι αυτοί οι **Ελληνοκύπριοι ή Έλληνες** αριστεροί που παλεύουν με τόση θέρμη για την αποχώρηση του τουρκικού στρατού και ενάντια στην διχοτόμηση, πράγματα που είναι καθήκοντα ειδικά των τούρκων και τουρκοκυπρίων επαναστατών.

Ακόμα οι σοσιαλπατριώτες δεν θέλουν να ξέρουν ούτε ότι ο Λένιν θεωρούσε πως το καθήκον της υποστήριξης του **δικαιώματος** αυτοδιάθεσης των καταπιεσμένων εθνοτήτων το έχουν **ειδικά οι επαναστάτες του έθνους που καταπίεσε ή καταπιέζει ή επιδιώκει να τις καταπιέσει,** ούτε τι σημαίνει αυτή η θέση. Αυτό φαίνεται και από την μανία με την οποία μας καταγγέλει ο

---

74 Άπαντα Λένιν τόμος 37 σελ. 108.

Χ. Ηλιάδης ότι θεωρούμε πως η ίδια η «απόσχιση-δημιουργία της "Τ.Δ.Β.Κ." είναι πολιτικά σωστή, και μάλιστα σύμφωνη με την λενινιστική αντίληψη των πραγμάτων».

Δεν υποστηρίζουμε ότι είναι "πολιτικά σωστή" ή "πολιτικά λανθασμένη" η δημιουργία της Τ.Δ.Β.Κ., ούτε ότι "έτσι έπρεπε να γίνει". Δεν είναι αυτό το ζήτημα για μας. Υποστηρίζουμε μόνο ότι πρέπει **σαν Ελληνοκύπριοι** επαναστάτες, ακριβώς επειδή είμαστε Ελληνοκύπριοι και όχι Τουρκοκύπριοι ή Τούρκοι, να αντισταθούμε στην προσπάθεια της **"δικιάς μας"** άρχουσας τάξης να εμποδίσει τους τουρκοκύπριους να έχουν το δικό τους κράτος. **Μόνο** αυτό. Και έχει πολύ μεγάλη διαφορά από αυτό που μας αποδίδει ο Χ. Ηλιάδης που έπεσε και αυτός θύμα μιας καθόλου πρωτότυπης ανοησίας. Θα "κακοποιήσουμε" πάλι τον Λένιν;

«Όταν κατηγορείς τους οπαδούς της ελευθερίας της αυτοδιάθεσης, δηλαδή της ελευθερίας του αποχωρισμού, ότι ενθαρρύνουν τις αποχωριστικές τάσεις, κάνεις την ίδια ακριβώς ανοησία και την ίδια ακριβώς υποκρισία, όπως αν κατηγορούσες τους οπαδούς της ελευθερίας του διαζυγίου ότι ενθαρρύνουν τη διάλυση των οικογενειακών δεσμών».[75]

ΠΟΥ ΒΡΕΘΗΚΑΝ ΟΙ ΑΡΙΣΤΕΡΟΤΕΡΟΙ ΣΟΣΙΑΛΠΑΤΡΙΩΤΕΣ;

Το ΑΚΕΛ για δεκαετίες μιλάει (και δεν μιλάει μόνο) για μια συμμαχία του εργατικού κινήματος με τους πατριώτες αστούς που θα βοηθούσε τον υποτιθέμενο "εθνικοαπελευθερωτικό αγώνα" των Ελληνοκυπρίων. Ένα ωραίο σύνθημα κάτω από το οποίο κρύβονται οι εξίσου με τους τουρκικούς άδικοι και επεκτατικοί εθνικοί πόθοι, επιδιώξεις και επιθυμίες των ελληνοκυπρίων αστών και μικροαστών, καθώς και οι εθνικιστικές τους φοβίες – η "φρίκη" μπροστά στην "τουρκοποίηση ολόκληρης της Κύπρου", που δεν αναγνωρίζει όμως και στους τουρκοκύπριους το δικαίωμα να νοιώθουν μια αντίστοιχη φρίκη και φοβία είτε για την "ελληνοποίηση" είτε και για την "ελληνοκυπριοποίηση" της Κύπρου.

Η ήττα το '74 της ελληνοκυπριακής (και ελληνικής) άρχουσας τάξης απογοήτευσε πολλούς αριστερούς μικροαστούς πατριώτες. Με μικροαστική ανυπομονησία την "τιμώρησαν" και την

75 Λένιν "Ζητήματα Εθνικής Πολιτικής" σελ. 15.

"τιμωρούν" στο μυαλό τους χαρακτηρίζοντας την "ανίκανη", και προσβλέπουν τώρα στην εργατική τάξη να κάνει την "εθνικοαπελευθερωτική" δουλειά της "ανίκανης" αστικής "μας" τάξης. Αν τα γυρίσματα της ιστορίας δείξουν ότι όχι μόνο η Ελληνοκυπριακή εργατική τάξη δεν είναι διατεθειμένη να κάνει κάτι τέτοιο, αλλά και ότι η Ελληνοκυπριακή και Ελληνική αστική τάξη ξαναποκτούν το χαμένο έδαφος και ο δικός τους επεκτατισμός αποκτά κάποιες πιθανότητες να νικήσει τον τουρκικό επεκτατισμό, τότε θα δούμε τους περισσότερους "αριστερότερους" σοσιαλπατριώτες να ρίχνουν το σοσιαλιστικό τους προσωπείο και να εμφανίζονται πια καθαρά σαν αυτό που πραγματικά είναι – σκέτοι πατριώτες.

Αυτά τα λίγα δεν μπορούν φυσικά να χρησιμέψουν σαν απάντηση ούτε στους αφορισμούς και τα "αυτονόητα" του Χ. Ηλιάδη ούτε και στην παράδοση του σοσιαλπατριωτισμού. Τις τελευταίες δεκαετίες η μεγάλη πλειοψηφία των πολιτικοποιημένων στην νότια Κύπρο, αν δεν είναι δεξιοί εθνικιστές είναι αριστεροί πατριώτες, είτε ακελικοί ή διαφωνούντες "από τα αριστερά" σαν τον Χ. Ηλιάδη. Δύσκολα τα πράγματα για αυτούς που θα τολμήσουν να αμφισβητήσουν τόσο βαθειά ριζωμένες αντιλήψεις. Για να κάνουμε κριτική σε όλους αυτούς, για να αρχίσουμε (ναι, για να αρχίσουμε μόνο!) να ξαναφέρνουμε στο φως μια πολιτική παλιά αλλά πολύ αποτελεσματικά διαστρεβλωμένη, "ξεχασμένη" και θαμένη από όλους, χρειάζεται μια αρκετά μεγάλη ανάλυση, σαν αυτή που έχουμε κάνει και υπάρχει δημοσιευμένη κύρια στο βιβλίο μας. Εκεί δείχνουμε και ποια ήταν η στάση του Λένιν και με πιο τρόπο το διαστρεβλώνουν οι σοσιαλπατριώτες "Λενινιστές". Βέβαια θα ήταν κατάχρηση της φιλοξενίας του "Εντός των Τειχών" να ζητήσουμε να την αναδημοσιεύσει σε συνέχειες, αλλά αν δεν υπάρχει πρόβλημα, εμείς ευχαρίστως την παραχωρούμε για το αναγνωστικό κοινό του "Εντός των Τειχών".

Εκδοτική Ομάδα "Εργατική Δημοκρατία"

Εισαγωγικό Σημείωμα

Το ακόλουθο κείμενο δημοσιεύτηκε σε δύο μέρη στα τεύχη 39-40 και 41 του κυπριακού περιοδικού «Εντός των Τειχών», τα οποία κυκλοφόρησαν το 1989. Αποτελεί συνέχεια της συζήτησης-αντιπαράθεσης μεταξύ της Εργατικής Δημοκρατίας και του Χ. Ηλιάδη η οποία εξελισσόταν μέσα από τις σελίδες του περιοδικού. Σύντομο ιστορικό σημείωμα της αντιπαράθεσης μπορεί να εντοπιστεί στο σημείωμα έκδοσης του προηγούμενου κειμένου της Εργατικής Δημοκρατίας που έχει συμπεριληφθεί σε αυτή την συλλογή.

Εργατική Δημοκρατία

Τα «Αυτονόητα» του Σοσιαλπατριωτισμού

Η Ε/κ Άκρα Αριστερά

Α' ΜΕΡΟΣ

Με την ευκαιρία ενός άρθρου του Χ. Ηλιάδη στο τεύχος του Μάρτη 1988 του "Εντός των Τειχών" γράψαμε ένα άρθρο με τίτλο "Ακόμα ένας Ελληνοκύπριος Σοσιαλπατριώτης". Δηλαδή ακόμα ένας που μιλά στο όνομα του σοσιαλισμού, αλλά στην πράξη είναι απλά ένας πατριώτης. Από τότε, γράφτηκε μία απάντηση του Χ. Ηλιάδη σε δύο τεύχη του περιοδικού, και ένα τελευταίο άρθρο του Χ. Ηλιάδη, πάλι σε δύο συνέχειες.

Σκοπός μας δεν ήταν ποτέ να μπούμε σε μία συζήτηση ειδικά με τον Χ. Ηιλιάδη, αλλά να δείξουμε με ευκαιρία τα άρθρα του τις αντιφάσεις και την πραγματική ουσία της πολιτικής όχι του Χ. Ηλιάδη, αλλά του σοσιαλπατριωτισμού. Μιας πολιτικής που δεν είναι δικό του "προνόμιο" μόνο, αλλά της παραδοσιακής αριστεράς καθώς και της πλειοψηφίας του υπόλοιπου αριστερού χώρου στην ν. Κύπρο.

Οι τελευταίοι λίγοι μήνες έδειξαν ότι η αντιπαράθεση ανάμεσα σε μας και σε' αυτούς στο πρώτο μας άρθρο στο "Εντός των Τειχών" (καθώς και στα υπόλοιπα κείμενα μας) δεν είναι καθόλου θεωρητική. Μέσα στις συνθήκες που δημιουργήθηκαν τον τελευταίο χρόνο φάνηκε καθαρά η σχέση της θέσης που έχει ο καθένας σε αυτή την πολιτική διαμάχη με την στάση που κρατά στην πράξη απέναντι σε πολιτικά γεγονότα τα οποία δεν μπορεί κανείς να αγνοήσει.

Τους τελευταίους μήνες εμφανίστηκε μια γενική άνοδος του μαχητικού εθνικισμού, που ήταν η αντίδραση των πιο ακραίων

απορριπτικών στο Ντάβος,[76] στη νίκη του "ενδοτικού" Βασιλείου,[77] και στην επανέναρξη του διακοινοτικού διαλόγου.

Είδαμε αυτό το δυνάμωμα του εθνικισμού να παίρνει σάρκα και οστά με τις διάφορες "αντικατοχικές" πορείες, τις πορείες τύπου "επιστροφής", με την "μαχητικότητα" των μαθητών στην επέτειο της ανακήρυξης της Τ.Δ.Β.Κ., και με τις ρατσιστικές εκδηλώσεις με την ευκαιρία του γάμου της Αλεξίας Χρονία με Τούρκο έποικο.[78]

Από την άλλη όμως μέσα στην ίδια περίοδο εμφανίστηκε κάποιο κίνημα συμπαράστασης στον αντιρρησία συνείδησης στην στράτευση Γ. Πάρπα που πήγε δύο μήνες φυλακή[79] επειδή δήλωσε ότι δεν θέλει να συμμετέχει στις ασκήσεις της εθνοφρουράς για να πολεμήσει τους τουρκοκύπριους, αλλά θέλει να αγωνιστεί για μία ειλικρινή επαναπροσέγγιση. Μέσα στην ίδια περίοδο εμφανίστηκε και η κινητοποίηση ενάντια στην επιψήφιση της "Έκτακτης Εισφο-

76 Σημείωμα έκδοσης: Αναφέρεται στη «Διαδικασία του Νταβός», διπλωματική συνάντηση του 1988 που είχε ως στόχο την έναρξη μιας διαδικασίας 'συμφιλίωσης' μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας.

77 Σημείωμα έκδοσης: Αναφέρεται στον Γιώργο Βασιλείου, πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας από το 1988 μέχρι και το 1993, ο οποίος υποστήριξε την τότε πρωτοβουλία των Ηνωμένων Εθνών για τη λύση του Κυπριακού με βάση τη Δέσμη Ιδεών Γκάλι.

78 Σημείωμα έκδοσης: Μετά το 1974 και μέχρι το άνοιγμα των οδοφραγμάτων το 2003, η διέλευση μεταξύ των δύο πλευρών επιτρεπόταν μόνο με βάση ανθρωπιστικά και διπλωματικά κριτήρια. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, επιτράπηκε η διέλευση και η προσωρινή διαμονή μιας έφηβης ελληνοκύπριας στην κατεχόμενη πλευρά για να επισκεφθεί τη γιαγιά της. Ερωτεύτηκε ένα νεαρό τούρκο και αποφάσισε να παραμείνει. Το γεγονός παρουσιάστηκε συστηματικά από τα ελληνοκυπριακά Μ.Μ.Ε. της περιόδου ως απαγωγή, παράγοντας ένα γενικό ηθικό πανικό και πολιτικοποιώντας το ζήτημα. Οι ισχυρισμοί αυτοί εν τέλη καταρρίφθηκαν μετά από επίσκεψη της ΟΥΝΦΙΚΥΠ (Ειρηνευτική Δύναμη των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο). Η μοναδική υποστήριξη που εκφράστηκε προς την νεαρή φαίνεται να προήλθε από τον αναρχικό χώρο της Λεμεσού και από ένα μικρό κομμάτι της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς.

79 Σημείωμα έκδοσης: Το 1988 φυλακίστηκε ο αντιρρησίας συνείδησης Γ. Πάρπας γιατί αρνήθηκε να πάρει μέρος στις στρατιωτικές ασκήσεις της Εθνικής Φρουράς, επικαλούμενος τα ιδεολογικά του πιστεύω. Την ίδια χρονιά συστάθηκε η «Επιτροπή Συμπαράστασης στον Αντιρρησία Συνείδησης Γ. Πάρπα», στην οποία πήρε μέρος τόσο η Εργατική Δημοκρατία, όσο και άτομα του αναρχικού-αντιεξουσιαστικού χώρου της Λεμεσού.

ράς για την Άμυνα",[80] με ανοιχτή εκδήλωση-πικετοφορία στην πλατεία Ελευθερίας, και με οργανωμένη καμπάνια μέσα σε εργατικούς χώρους, με μοίρασμα φυλλαδίων και μάζεμα υπογραφών.

Με λίγα λόγια, άρχισε να δυναμώνει μια πόλωση μέσα στην ελληνοκυπριακή κοινωνία. Στον ένα "πόλο", στη μια άκρη, βρίσκονται οι μαχητικοί απορριπτικοί. Κυρίως μικροαστοί σωβινιστές που αναδιοργανώνονται και προσπαθούν να αναβιώσουν κάποια ΕΟΚΑ, ίσως να δημιουργήσουν μια ΕΟΚΑ Γ', η οποία να αποτρέψει μια συμφωνημένη λύση που πιθανό να "ξεπουλήσει" τις εθνικιστικές τους επιδιώξεις.

Ο άλλος "πόλος", η άλλη άκρη, είναι μια ελάχιστη μειοψηφία που κινητοποιείται για πρώτη φορά ανοιχτά σε εργατικούς χώρους. Μία μειοψηφία που μπορεί να γίνει το προζύμι για την δημιουργία ενός μαζικού διεθνιστικού εργατικού κινήματος.

Αυτή η πόλωση είναι εκείνο το χαρακτηριστικό της περιόδου που κάνει όχι μόνο πιο αναγκαία άλλα δίνει και περισσότερες δυνατότητες για επέμβαση των διεθνιστών. Για αυτό βάζει πολύ πιο αυξημένα καθήκοντα σε όσους μιλάνε στο όνομα του σοσιαλισμού, της εργατικής τάξης και του διεθνισμού.

Η στάση όμως που κρατήσαν σε αυτή ακριβώς την περίοδο των αυξημένων δυνατοτήτων και καθηκόντων οι περισσότεροι που ανήκουν στην άκρα αριστερά, δείχνει οτι είχαμε δίκιο όταν δίναμε στο πρώτο άρθρο μας για τον Χ. Ηλιάδη τον τίτλο "Ακόμα ένας ελληνοκύπριος Σοσιαλπατριώτης". Πράγματι, αν ο εθνικισμός είναι το χαρακτηριστικό της δεξιάς, αυτήν την φορά φάνηκε ότι το κοινό χαρακτηριστικό και της παραδοσιακής και της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς στην ν. Κύπρο είναι ο σοσιαλπατρωτισμός.

Η Κ.Ε. του δήθεν "ενδοτικού" και "επαναπροσεγγιστικού" ΑΚΕΛ έβγαλε χωρίς ντροπή ανακοίνωση που "απαιτούσε την άμεση και χωρίς όρους απελευθέρωση της Αλεξίας Χρονία". Όλοι οι υπόλοιποι έδειξαν οτι, παρά την διάθεση τους να εμφανίζονται σαν επαναστατική αριστερά, η στάση τους απέναντι στον ελληνοκυπριακό αστικό στρατό δεν είναι καθόλου επαναστατική. Στην

80 Σημείωμα έκδοσης: Φόρος ο οποίος επιβλήθηκε για πρώτη φορά τη δεκαετία του '80, με στόχο να αυξήσει την χρηματοδότηση της Εθνικής Φρουράς.

καλύτερη περίπτωση δεν μπόρεσαν να πάρουν καθαρή θέση απέναντι του, και δεν τόλμησαν σχεδόν να αγγίξουν τα συγκεκριμένα ζητήματά που βάζει η ύπαρξη του. Ενώ απευθυνθήκαμε σε όλες τις οργανώσεις ή οργανωμένες καταστάσεις της άκρας αριστεράς για να συνεργαστούμε, και στην περίπτωση του Πάρπα και στην περίπτωση της “έκτακτης εισφοράς για την άμυνα”, οι μόνοι που φάνηκαν διατεθειμένοι να συμβάλουν στην δημιουργία ενός αντιμιλιταριστικού διεθνιστικού μετώπου είμασταν, από την μια μεριά αυτών που βλέπουν τους εαυτούς τους σαν μαρξιστές, μόνο εμείς. Οι άλλοι ήταν οι αναρχικοί της “Πρωτοβουλίας ενάντια στον κοινωνικό ρατσισμό”.[81]

Η στάση των αριστερών απέναντι στο βασικότερο θεμέλιο της αστικής κυριαρχίας, τον αστικό στρατό, δεν είναι μία λεπτομέρεια. Και το χαρακτηριστικό όλων αυτών, από τον Χ. Ηλιάδη, τους αριστερούς που συσπειρώνονται γύρω από το “Εντός των Τειχών”, ως την “Αριστερή Πτέρυγα της ΕΔΕΚ” είναι η προσπάθεια να αποφύγουν το ζήτημα, να μην πάρουν συγκεκριμένη θέση. Η “Αριστερή Πτέρυγα της ΕΔΕΚ” αποφάσισε, για λόγους που μόνο αυτοί μπορούν να ξέρουν, να γράψει μερικά συνθήματα μόνο μετά που η Βουλή ψήφισε την “έκτακτη εισφορά για την άμυνα”.

“ΔΙΑΣΤΡΕΥΛΟΝΟΥΜΕ ΤΟΝ ΛΕΝΙΝ” ΧΩΡΙΣ “ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΑΝΑΛΥΣΗ”

Η στάση όλων αυτών απέναντι στην κριτική μας, από το Φεβράρη του ’88 που κυκλοφορήσαμε στο βιβλίο μας “ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ και τα διεθνιστικά καθήκοντα των ελληνοκυπριών επαναστατών”, έχει αρκετές ομοιότητες. Είτε το λένε προφορικά, για να μη χρειάζεται να το δικαιολογήσουν, είτε γράφουν, όπως ο Χ. Ηλιάδης, ότι:

> *“Η ΕΔ προτιμά να παραχαράσσει τις έννοιες αυτές μέσα από μια γενικιστική, εκλεκτική και αντι-διαλεκτική θεώρηση των πραγμάτων. Βολεμένοι με το πιπίλισμα τσιτάτων από τον Λένιν νομίζουν ότι έχουν κατοχυρώσει τη “διεθνιστική” τους ταυτότητα, κάνοντας “οικονομία” της ανάγκης γι’ ανάλυση του συγκεκριμένου και αρκούμενοι σε μια ανιστόρητη και ισοπεδωτική γενικολογία.”*

---

81 Σημείωμα έκδοσης: Αναρχική ομάδα της Λεμεσού τη δεκαετία του ’80.

Ο Ηλιάδης όμως επειδή τα βάζει γραπτά δεν σημαίνει ότι είναι πιο ειλικρινής ή πιο υπεύθυνος από τους άλλους. Έχει και αυτός το δικό του "κόλπο". Νομίζοντας ότι καλύπτεται πίσω από το ότι "απαντά" σε άρθρα που γράψαμε στο "Εντός των Τειχών", προσποιείται ότι αυτά δείχνουν την συνολική μας θέση, εξαφανίζοντας ταχυδακτυλουργικά όλα τα υπόλοιπα πολιτικά μας κείμενα. Έτσι μπορεί να ισχυρίζεται ότι κάνουμε "οικονομία της ανάγκης για ανάλυση του συγκεκριμένου" και "αρκούμαστε σε μία ανιστόρητη και ισοπεδωτική γενικολογία".

Κάνει πως αγνοεί το βιβλίο και ακόμα και το περιοδικό, στα οποία παραπέμπουμε και στα δύο άρθρα μας για μια "ανάλυση του συγκεκριμένου". "Ανάλυση του συγκεκριμένου"; Μα τι νομίζουν όλοι αυτοί ότι κάνουμε στις 300 και βάλε σελίδες του βιβλίου; Γράφουμε την ιστορία της ζωής μας;

Μπήκαμε στον κόπο να γράψουμε ένα μεγάλο βιβλίο όχι επειδή είμαστε επαγγελματίες συγγραφείς ή ιστορικοί ή μαζόχες, αλλά επειδή ξέραμε ότι οι διάφοροι Ηλιάδηδες που αφθονούν στην ν. Κύπρο θα προσπαθούσαν με τέτοια επιχειρήματα να αντιμετωπίσουν μια διεθνιστική πολιτική και κριτική η οποία θα έδειχνε ότι είναι απλά και μόνο... σοσιαλπατριώτες.

Η ιστορική "συγκεκριμένη ανάλυση" σε αυτό το βιβλίο πιάνει όλο το πρώτο μέρος του, πάνω από 140 σελίδες, δηλαδή χωρίς την "οικονομία", για την οποία μας κατηγορεί ο Χ. Ηλιάδης και άλλοι. Εκεί δεν κάνουμε τίποτα άλλο από το να προσπαθούμε να αποδείξουμε "συγκεκριμένα", δηλ. μέσα από αναφορές από ιστορικές μελέτες, εφημερίδες κλπ, μέσα από τα γεγονότα, ποια ήταν και είναι η "συγκεκριμένη" κατάσταση στην Κύπρο. Να δείξουμε οτι μέχρι το '74 οι ελληνοκύπριοι ήταν ξεκάθαρα η κυρίαρχη εθνότητα που καταπίεζε εθνικά, σύμφωνα με όλα τα κριτήρια της εθνικής καταπίεσης, τους τουρκοκύπριους. Να δείξουμε πως και μετά το '74 προωθεί μια πολιτική εξίσου επιθετική με αυτήν που προωθούσε όταν είχε ξεκάθαρα το πάνω χέρι. Να δείξουμε έτσι πως η ελληνοτουρκική διαμάχη στην Κύπρο είναι αντιδραστική και από τις δύο (και από τις τέσσερις) μεριές. Και έτσι να μπορέσουμε να βγάλουμε συμπεράσματα για την (διαφορετική) στάση που πρέπει να έχουν οι επαναστάτες της κάθε πλευράς, ιδιαίτερα για την στάση που πρέπει να κρατήσουμε εμείς σαν ελληνοκύπριοι επαναστάτες.

Δεν μπορούσαμε φυσικά να κάνουμε το ίδιο σε λίγες σελίδες ενός περιοδικού, ακόμα και αν μπορούσαμε να ζητήσουμε να αφιερώσει ένα ξένο περιοδικό το μεγαλύτερο μέρος του χώρου του για μας. Για αυτό το λόγο κυρίως αναφερόμασταν στα προηγούμενα μας κείμενα, και όχι για να "παραθέσουμε την αρθρογραφική προϊστορία" μας όπως προσπαθεί να μας κατηγορήσει ο Χ. Ηλιάδης.

Και νομίζει ότι το κόλπο που βρήκε είναι τόσο αποτελεσματικό, ώστε το επαναλαμβάνει συνέχεια μέσα στο άρθρο του:

"Η ΕΔ βολεύεται και με το πιπίλισμα αναφορών από τον Λένιν (τσιτάτα)...με σύντομα τσιτάτα, εντελώς ξεκομμένα από τον υπόλοιπο κορμό της επιχειρηματολογίας του κειμένου που πάρθηκαν, ξεκομμένα από τη συγκεκριμένη πολιτική και ιστορική συγκυρία, ή από το συγκεκριμένο αντικείμενο της αναφοράς".

Εκτός όμως από τις 140 σελίδες του βιβλίου μας που αφορούν ειδικά την Κυπριακή πραγματικότητα αφιερώνουμε και πάνω από 30 σελίδες για μια παρουσίαση της παράδοσης των Μπολσεβίκων και του Λένιν πάνω στα εθνικά ζητήματα και τον πόλεμο. Εκεί έχουμε βάλει όχι "σύντομα" αλλά αντίθετα κουραστικά μεγάλα "τσιτάτα", και μάλιστα με αναφορά στον "υπόλοιπο κορμό" των κειμένων του Λένιν.

Αν ο Ηλιάδης ή οποιοσδήποτε άλλος θέλει να μας κάνει κριτική ότι δεν κάνουμε συγκεκριμένη ανάλυση, ότι "πιπιλίζουμε" και διαστρεβλώνουμε "σύντομα" τσιτάτα, τότε έχει την στοιχειώδη υποχρέωση να πάρει υπόψη του τα υπόλοιπά και καθόλου σύντομα κείμενα μας. Η διαφωνία με τις θέσεις μας είναι ένα ζήτημα, η κριτική όμως για "σύντομα" και "ξεκομμένα" τσιτάτα, είναι απλά μια προσπάθεια να αποφύγει να δώσει μια ουσιαστική απάντηση στο περιεχόμενο της πολιτικής μας, λέγοντας ψέματα.

Αλλά, που και πως απόδειξε, ακόμα και μόνο με τα τσιτάτα που χρησιμοποιήσαμε στα άρθρα μας στο "Εντός των Τειχών", ότι έχουμε "γενικιστική, εκλεκτική και αντιδιαλεκτική θεώρηση των πραγμάτων" και ότι διαστρεβλώνουμε τον Λένιν; Πουθενά, απλά το επαναλαμβάνει χρησιμοποιώντας τα πιο "δυνατά" επίθετα (παρομοιάζοντας μας μέχρι και με τον "πατερούλη Στάλιν"), για να "τρομάξει" όποιον παρόλη την κυκλοφορούσα "σοφία" και τα ελληνοκυπριακά πατριωτικά "αυτονόητα", αναρωτηθεί μήπως

έχουμε δίκιο. Αυτό μας αναγκάζει αυτή την φορά να γράψουμε ένα μεγαλύτερο άρθρο από τις προηγούμενες.

Ο ίδιος ο Χ. Ηλιάδης είναι ένα πολύ καλό παράδειγμα αυτών για τα οποία μας κατηγορεί. Ας δούμε την "διαλεκτική ιστορική ανάλυση" του και πόσο "συγκεκριμένα" και ταιριαστά είναι τα παραδείγματα που χρησιμοποιεί. Παραδείγματα που αξίζει να τα δούμε επειδή τα περισσότερα χρησιμοποιούνται και από άλλους.

Η "ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ ΑΝΑΛΥΣΗ" ΤΟΥ Χ. ΗΛΙΑΔΗ

"Συγκεκριμένη ανάλυση" 1: Βρισκόμαστε στην εποχή των εθνικών πολέμων και του προοδευτικού καπιταλισμού;

"Όσο για τους Μαρξ και Εγκελς άστε τους ήσυχους καλύτερα. Οι άθλιοι τόλμησαν να γράψουν κάποτε υπέρ της εδαφικής ακεραιότητας της Γερμανίας".

Έγραφε στο άρθρο του ο Χ. Ηλιάδης. "Κάποτε" πράγματι το υποστήριξαν. Από τότε όμως πέρασαν πολλά χρόνια, και έγιναν πολλές αλλαγές, όχι μόνο στην Γερμανία, αλλά σε ολόκληρο τον κόσμο, και στην Ελλάδα και Κύπρο. Η εδαφική ακεραιότητα της Γερμανίας ήταν απόλυτα δεμένη με την ανάγκη περάσματος από τον φεουδαρχικό κατατεμαχισμό σε ένα συγκεντρωτικό αστικό κράτος μέσα στο οποίο θα μπορούσε να αναπτυχθεί ο καπιταλισμός, και μαζί του ο "νεκροθάφτης" του, η εργατική τάξη. Ο Χ. Ηλιάδης αναφέροντας αυτό το παράδειγμα από τον Μαρξ μιλά σαν να υπάρχουν στην Κύπρο (αλλά και στην Ελλάδα, που είναι η αδελφός σύμμαχος της ελληνοκυπριακής αστικής τάξης) προβλήματα παρόμοια με αυτά της Γερμανίας στην εποχή του προοδευτικού καπιταλισμού, της μετάβασης από την φεουδαρχία στον καπιταλισμό και την αστική δημοκρατία. Αν δεν βρισκόμαστε σε μια παρόμοια κατάσταση, τότε η αναφορά στην συγκεκριμένη θέση των Μαρξ και Έγκελς και η εφαρμογή της στην σημερινή Κύπρο, δεν κολλάει. Θα "κακοποιήσουμε" ξανά τον Λένιν:

"Να συγκρίνεις (τον) αγώνα ενάντια στην φεουδαρχία και την απολυταρχία -την πολιτική της αστικής τάξης στην διάρκεια της πάλης της για ελευθερία- με την συνέχιση της πολιτικής μιας παρακμασμένης, δηλ. ιμπεριαλιστικής αστικής τάξης... είναι σαν να συγκρίνεις την κιμωλία με το τυρί" (Αγγλικά άπαντα τ. 21 σελ. 220-221. "Η Πτώση της δεύτερης διεθνούς").

“Συγκεκριμένη ανάλυση” 2: Η κύπρος είναι “(μισο)αποικιακή χώρα”

Στην πραγματικότητα για να γλυτώσουν από αυτή την αντίφαση ο Χ. Ηλιάδης (και όλοι οι υπόλοιποι σοσιαλπατριώτες) αντικαθιστούν την πάλη του καπιταλισμού με την φεουδαρχία με αυτήν ανάμεσα στην αποικιοκρατία, τον ιμπεριαλισμό και τα εθνικοαπελευθερωτικά αστικοδημοκρατικά κινήματα. Γράφει ο Ηλιάδης:

> *“Ο όρος ‘ιστορική ανικανότητα’ δεν αναφέρεται στην Ε/Κ αστική τάξη μόνο, αλλά στην αστική τάξη των αποικιακών και μισο-αποικιακών χωρών γενικά”.*

Δηλαδή η Κύπρος του 1960-88 θεωρείται μια μισοαποικιακή χώρα του “τρίτου κόσμου”, θύμα του ιμπεριαλισμού. Στην πραγματικότητα όμως δεν είναι θύμα του ιμπεριαλισμού, αλλά ιμπεριαλιστική η ίδια, ακόμα και θύτης. Ο Παρασκευαΐδης, μια από τις μεγαλύτερες κατασκευαστικές εταιρείες στον κόσμο, και οι υπόλοιπες μικρότερες ελληνοκυπριακές εταιρείες που αναλαμβάνουν έργα στις αραβικές χώρες, πλάι στους ειδικευμένους και καλοπληρωμένους ελληνοκύπριους τεχνικούς, διοικητικό προσωπικό, επιστάτες κλπ χρησιμοποιούν αρκετούς Πακιστανούς, Ινδούς και άλλους “υποανάπτυκτους” με τις χειρότερες συνθήκες και μεροκάματα. Αν αυτά δεν είναι ιμπεριαλιστική συμπεριφορά, τότε τι είναι; Το ΚΕΜΑ,[82] για το οποίο πληροφορηθήκαμε από την Χαραυγή[83] μετά τις εκλογές ότι είναι το μεγαλύτερο στο είδος του κέντρο στην Μεσόγειο, είναι ακόμα μια απόδειξη το πόσο “ιστορικός” είναι ο “μισοαποικιακός” χαρακτήρας της Κύπρου, και πόσο “ανίκανοι” με την “εθνική” έννοια είναι οι αστοί της.

Και ο Ηλιάδης και οι υπόλοιποι δεν θέλουν να δουν ότι ο σημερινός ιμπεριαλισμός είναι ένα παγκόσμιο σύστημα, μια αλυσίδα περισσότερο ή λιγότερο καπιταλιστικά αναπτυγμένων χωρών οι οποίες παίρνουν όλες μέρος στην εκμετάλλευση της παγκόσμιας εργατικής τάξης και των λαών ενός αριθμού υποανάπτυκτων

82 Σημείωμα έκδοσης: Αναφέρεται στο «Κέντρο Ερευνών Μέσης Ανατολής» (ΚΕΜΑ) που ιδρύθηκε το 1962 από τον μετέπειτα πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας Γιώργο Βασιλείου και το οποίο διατηρούσε σημαντικό ρόλο στον τομέα της έρευνας και της παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών σχετικά με τις αγορές της Μέσης Ανατολής και της Ανατολικής Ευρώπης.

83 Σημείωμα έκδοσης: Αναφέρεται στην εφημερίδα «Χαραυγή», εκφραστικό όργανο του «Ανορθωτικού Κόμματος Εργαζομένου Λαού» (ΑΚΕΛ).

χωρών. Μια αλυσίδα που πλάι στους μεγάλους κρίκους της έχει και τους μικρούς, αλλά εξίσου ιμπεριαλιστικούς. Δυο τέτοιοι κρίκοι, δεμένοι μάλιστα μεταξύ τους, είναι η Ελλάδα και η ν. Κύπρος, που δεν υστερούν σε τίποτα από τους αντίστοιχους κρίκους της Τουρκίας και β. Κύπρου.

Η παλιά "ψωροκώσταινα" Ελλάδα έχει πια υποκαταστήματα της Εθνικής Τράπεζας σε άλλες χώρες μια από τις οποίες είναι και η ρατσιστική Νοτιοαφρικάνικη Ένωση, στην οποία πουλά και όπλα. Έτσι συμμετέχει και στο καταλήστεμα και στην καταπίεση του μαύρου πληθυσμού. Η ελληνική κρατική πολεμική βιομηχανία (ΕΒΟ) έγινε πρόσφατα γνωστή με το ελληνικό Ιρανγκαίητ, την πώληση δηλαδή όπλων και στο Ιράν και στο Ιράκ κατά τη διάρκεια του πολέμου.[84]

Μια άλλη ελκυστική αντίληψη για μερικούς αριστερούς είναι ότι η "Κύπρος" είναι θύμα όχι μόνο του παγκόσμιου ιμπεριαλισμού και του "εντολοδόχου" του τουρκικού αλλά ακόμα και του ελληνικού. Αυτό δεν έχει σχέση με την πραγματικότητα. Όταν οι Έλληνες και ελληνοκύπριοι αστοί συμφωνούν ότι η "Κύπρος" είναι το "προκεχωρημένο φυλάκιο" του ελληνισμού, το εννοούν. Το Κυπριακό πρόβλημα είναι και μέρος της ιμπεριαλιστικής Ελλαδοτουρκικής διαμάχης.

Δεν πρόκειται όμως για μια διαμάχη για το μοίρασμα αποικιών ανάμεσα σε δυο άσχετες με τον ντόπιο πληθυσμό ιμπεριαλιστικές δυνάμεις. Σε αυτή την ελλαδοτουρκική διαμάχη η "Κύπρος" (δηλαδή οι άρχουσες τάξεις της, οι ελληνοκυπριοι και οι τουρκοκύπριοι αστοί) όχι μόνο δεν είναι το θύμα αλλά είναι συνένοχοι. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι όροι ελληνοκύπριοι και τουρκοκύπριοι είναι μεταπολεμικοί, εμφανίστηκαν μετά το '74, (και έχουν την δική τους προπαγανδιστική σκοπιμότητα για τους ελληνοκύπριους αστούς, θέλουν να στηρίξουν το "η Τουρκία επιτέθηκε σε ένα ανεξάρτητο κράτος-μέλος του ΟΗΕ" κλπ). Μέχρι το '74 αναφέρονταν όλοι μόνο στους "Τούρκους της Κύπρου" και τους "Έλληνες της Κύπρου". Ούτε οι "έλληνες της Κύπρου" ένοιωθαν να καταπιέζονται από την Ελλάδα, ούτε οι "τούρκοι της

84 Αν νομίζει κανείς ότι για να είναι ιμπεριαλιστική μια χώρα πρέπει απαραίτητα να είναι μεγάλη δύναμη, με βαριά βιομηχανία, στόλους και αποικίες, ας κοιτάξει τι έγραφε ο Λένιν κύρια για την "μικρή" Ελβετία του 1916 αλλά ακόμα και για την Βουλγαρία της ίδιας εποχής στο άρθρο του "η υπεράσπιση της ουδετερότητας", ελληνικά άπαντα τόμος 30 σελ. 336.

Κύπρου" ένοιωθαν να καταπιέζονται από την Τουρκία. Αλλιώς δεν θα χρησιμοποιούσαν αυτές τις ονομασίες για τον εαυτό τους. Οι όψιμες λοιπόν "ελληνοκυπριακή" και "τουρκοκυπριακή" αστική τάξη δεν ήταν ούτε "εξαρτημένες", ούτε "ανίκανες" να αντισταθούν σε κάποιες "ξένες" ιμπεριαλιστικές αστικές τάξεις. Αντίθετα έβλεπαν και βλέπουν τον εαυτό τους σαν μέρη του ελληνικού και του τουρκικού έθνους και, παρόλες τις κατά καιρούς αντιθέσεις τους, μέχρι και τάσεις "αυτονόμησης", σύνδεαν την τύχη τους με τις αντίστοιχες "μητροπόλεις". Μαζί τους είχαν την ίδια στάση όλες οι υπόλοιπες τάξεις της Κυπριακής κοινωνίας. Το χαρακτηριστικό παράπονο των ελληνοκύπριων δεν είναι οι "εξωτερικές" καταχτητικές επεμβάσεις από την Ελλάδα, αλλά ότι η Ελλάδα τους "άφησε μονούς", τους "πρόδωσε".

Ο Χ. Ηλιάδης, θεωρώντας την Κύπρο σαν "μισοαποικιακή" χώρα επιμένει ότι η ελληνοκυπριακή αστική τάξη είναι "ανίκανη" "να πραγματώσει και να ολοκληρώσει τόσο το δικαίωμα αυτοδιάθεσης του Κυπριακού λαού καθώς και την εθνική ανεξαρτησία" και τον "εθνικοαπελευθερωτικό στόχο".

"Δικαίωμα αυτοδιάθεσης του Κυπριακού λαού"; "Εθνική ανεξαρτησία"; "Εθνικοαπελευθερωτικούς στόχος"; Αυτά είναι παραμύθια για μικρά παιδιά, για "εθνικά" απογοητευμένους μικροαστούς εθνικιστές και σοσιαλπατριώτες. Όλα αυτά τέλειωσαν πολλά χρόνια πριν, σχεδόν εδώ και τρεις δεκαετίες. Το μόνο πρόβλημα της μικρής αλλά ιμπεριαλιστικής "οικογένειας", της "μητέρας" ελληνικής αστικής τάξης και της "κόρης ελληνοκυπριακής", είναι ότι, τουλάχιστον για την ώρα, έχασαν ένα κομμάτι εδάφους στον ανταγωνισμό τους με την αντίστοιχη τουρκική "οικογένεια", με την ιμπεριαλιστική Τουρκία.

Αυτό είναι κάτι αναπόφευκτο στις ενδο-ιμπεριαλιστικές διαμάχες. Κάποιος κερδίζει, κάποιος χάνει... Το να περιγράφουμε όμως τα αποτελέσματα της ελληνικής ήττας στον τελευταίο γύρο σαν προβλήματα εθνικής ανεξαρτησίας κλπ είναι απλά ωραιοποίηση της μιας πλευράς μιας πολύ βρόμικης διαμάχης. Η Γερμανία και στο πρώτο αλλά και στο δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο έχασε εδάφη και γνώρισε πρωτοφανείς καταστροφές και εξαθλίωση, αλλά αυτό δεν αναιρεί τον ιμπεριαλιστικό χαρακτήρα της συμμετοχής της και στους δυο ιμπεριαλιστικούς πολέμους. Ακόμα η Ελλάδα του

1922 γνώρισε την μεγαλύτερη ήττα της νεώτερης ιστορίας της με χιλιάδες νεκρούς, αγνοούμενους, μετακινήσεις πληθυσμών και πάνω από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες. Αυτό όμως δεν αφαιρεί καθόλου από τον ιμπεριαλιστικό και άδικο χαρακτήρα της επίθεσης της εναντίον της Τουρκίας που έκανε τότε (και από κείνο το τότε πέρασαν πολλά χρόνια) την αστικοδημοκρατική της επανάσταση και έδινε την μάχη ενάντια στην φεουδαρχία και τον ιμπεριαλισμό.

Έτσι και οι πρόσφυγες που δημιούργησε η διαμάχη στη Κύπρο, είναι και αυτοί ένα από τα βάρβαρα (για να χρησιμοποιήσουμε μια τόσο αγαπημένη από τον Ηλιάδη λέξη, που όμως προτιμά να την χρησιμοποιά μόνο για τις πράξεις της τούρκικης αστικής τάξης) αποτελέσματα ενός βάρβαρου αστικού πολέμου. Αλλά βάρβαρου, αντιδραστικού, ιμπεριαλιστικού, **και από τις δύο πλευρές.**

Β' ΜΕΡΟΣ

Η "ανίκανη" ελληνοκυπριακή αστική τάξη αυτονομήθηκε πολύ γρήγορα μετά το 1960. Από το '64 και μετά η ανάπτυξη της Ε/Κ αστικής τάξης ήταν τέτοια που της επέτρεψε να πάρει στα χέρια της το "νεοαποικιακό" κράτος της Ζυρίχης και να το μετατρέψει σε ανεξάρτητο, το δικό της, κέντρο ελέγχου της καπιταλιστικής συσσώρευσης στο Κυπριακό χώρο και ορμητήριο για οικονομική διείσδυση στην "υποανάπτυκτη" γύρω περιοχή, εξουδετερώνοντας τους "περιορισμούς" που της έβαζαν οι Τουρκοκύπριοι και οι συμφωνίες της Ζυρίχης. Ακόμα και οι Αγγλικές βάσεις που έμειναν, ποτέ δεν ήταν κάποιο εμπόδιο στην ανάπτυξη της, αντίθετα εξασφάλισαν την "ειρήνη" και την "ηρεμία" στις ίδιες περιοχές της Μ. Ανατολής στις οποίες άπλωνε και αυτή τα μικρά αλλά ιμπεριαλιστικά χεράκια της για να αρπάξει ότι μπορούσε.

Τι άλλο έμενε να κάνει για να πραγματώσει την "εθνική ανεξαρτησία" ώστε να μην την θεωρούν ο Ηλιάδης και άλλοι σαν "ανίκανη"; Την Ένωση "ολόκληρης της Κύπρου" με την Ελλάδα; Την βίαιη "επανένωση" της Κύπρου, παρά την θέληση των τουρκοκυπρίων; Η μήπως να μπορεί να "φροντίζει" μόνη της για τα συμφέροντα της στην περιοχή με τις δικές της, "ανεξάρτητες" βάσεις και όχι με αυτές των Άγγλων ή με τις διευκολύνσεις στους Αμερικάνους;

Παρόλα αυτά κυριαρχεί ο μύθος ότι είναι η "ιμπεριαλιστική εξάρτηση που έθρεψε και δημιούργησε τις συνθήκες του διακοινοτικού αιματοκυλίσματος, του σωβινισμού και της μισαλλοδοξίας" όπως γράφει ο Ηλιάδης. Κανείς όμως δεν έχει μια πειστική εξήγηση γιατί να θέλει ο Αμερικάνικος και ο ΝΑΤΟικός ιμπεριαλισμός να δημιουργήσει διάσπαση στην νοτιοανατολική του πτέρυγα. Αντίθετα αυτή η βολική πατριωτική επιμονή να τα φορτώσουν όλα στον "ξένο" ιμπεριαλισμό τους εμποδίζει να δουν κάτι πολύ πιο βασικό. Ότι οι εθνικές διαμάχες σαν αυτή στην Κύπρο είναι αποτέλεσμα του **καπιταλισμού**, της φαγωμάρας και του ανταγωνισμού που βρίσκεται στην καρδιά του ίδιου του συστήματος σε όλα τα επίπεδα, σε όλα τα επιμέρους τμήματα του, και εμφανίζεται όπου βρίσκει την ευκαιρία. Οι "ξένοι δάκτυλοι" μπορεί να τις διαμορφώνουν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, αλλά το να πιστεύει κανείς ότι είναι αυτοί που τις προκαλούν, αυτό είναι στην καλύτερη περίπτωση πατριωτική αφέλεια και αυταρέσκεια, αν όχι ρατσισμός από την ανάποδη ("ΕΜΕΙΣ μόνοι μας δεν θα την παθαίναμε").

"Συγκεκριμένη ανάλυση" 3: Οι Γάλλοι αποικιοκράτες στην Αλγερία ήταν "φτηνό εργατικό δυναμικό";

Εκεί όμως που ο Χ. Ηλιάδης δίνει ένα καταπληκτικό παράδειγμα για το πως να μην αποφεύγουμε την "ανιστόρητη γενικολογία" είναι με την εξίσωση των τούρκων εποίκων, που είναι στην συντριπτική τους πλειοψηφία μετανάστες εργάτες, με τους Γάλλους αποικιοκράτες στην Αλγερία πριν το '62:

> *"Εκτός όμως από τους Κύπριους "σοσιαλπατριώτες" και τους Παλαιστίνιους και οι Αλγερινοί επαναστάτες επέδειξαν ανάλογα "ρατσιστικά" αισθήματα προς τους Γάλλους εποίκους των οποίων την απομάκρυνση επεδίωξαν και πέτυχαν με την ανεξαρτησία της Αλγερίας (1962)...οι Γαλλικές επαναστατικές εργατικές οργανώσεις όχι μόνο δεν θεώρησαν "βαρβαρότητα" την απομάκρυνση των Γάλλων εποίκων αλλά θεώρησαν την απομάκρυνση τους σαν μια έκφραση της εφαρμογής της αρχής της αυτοδιάθεσης του Αλγερινού λαού!"*

Ποια σχέση μπορούν να έχουν οι Γάλλοι γαιοκτήμονες, ανώτεροι κρατικοί υπάλληλοι, διοικητικό προσωπικό των εταιρειών εκμετάλλευσης πετρελαίου και οι προνομιούχοι Γάλλοι εργάτες της

αποικιακής Αλγερίας με τους τούρκους "εποίκους" τους οποίους κατηγορούν όλοι ότι προκαλούν προβλήματα και στους τουρκοκύπριους σαν "φτηνό εργατικό δυναμικό", δουλεύοντας ακόμα και κάτω από τον νόμιμο κατώτερο μισθό;

Για τον "μαρξισμό" του Χ. Ηλιάδη, δεν είναι η πραγματική οικονομική και κοινωνική κατάσταση που καθορίζει τον χαρακτήρα των τούρκων εποίκων και τους διαχωρίζει από τους Γάλλους στην Αλγερία, και την στάση που πρέπει να κρατήσουμε απέναντι τους αλλά το κοινό ότι είναι και οι δύο ξένοι. Και αυτό φαίνεται να είναι το μόνο που παίρνει υπόψη ο Χ. Ηλιάδης. Και οι Γάλλοι αποικιοκράτες και οι Τούρκοι έποικοι, στο κάτω κάτω, πέρασαν θάλασσα από βορρά για νάρθουν. Αφού ήταν προοδευτικό που οι ντόπιοι Αλγερινοί ξαπόστειλαν προς τα βόρεια τους Γάλλους, άρα θα είναι εξίσου προοδευτικό να ξαποστείλουμε και μεις τους Τούρκους έποικους στην ίδια κατεύθυνση. Το ότι ήταν οι αλγερινοί το "φτηνό εργατικό δυναμικό" στην Αλγερία δεν έχει καμιά σημασία για τον Χ. Ηλιάδη.

Στο βαθμό που καταλαβαίνει ο Χ. Ηλιάδης ότι υπάρχει αυτή η αντίφαση, την λύνει βαφτίζοντας τους τούρκους "έποικους", όργανα του τουρκικού ιμπεριαλισμού και ξεμπερδεύει. Το ότι προσπαθούν να χρησιμοποιήσουν οι τούρκοι και τουρκοκύπριοι αστοί τους "έποικους" για τους δικούς τους σκοπούς, (ένας από τους οποίους είναι και η χρησιμοποίηση τους σαν φτηνό εργατικό δυναμικό) δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία. Αλίμονο όμως αν ήταν οι στόχοι τους οποίους θέλει να εξυπηρετήσει η αστική τάξη χρησιμοποιώντας ένα τμήμα της εργατικής τάξης το μόνο που θα καθόριζε την στάση των μαρξιστών απέναντι σε αυτό το τμήμα, εκτός πια και αν μας πουν ότι οι "έποικοι" είναι οργανωμένοι φασίστες και μπάτσοι που ποζάρουν σαν φτηνό εργατικό δυναμικό. Αλλά τότε πως εξηγείται ότι στον Δαυλό οι "τουρκοκύπριοι αλλά και οι τούρκοι έποικοι που κατοικούν στην περιοχή" τα έβαλαν με τον μεγαλοεπιχειρηματία Ασίλ Ναδίρ[85] και την πολυεθνική του εταιρεία "ΠΟΛΥΠΕΚ" και συγκρούστηκαν με την αστυνομία, για να αντισταθούν στα σχεδία τους να "αξιοποιήσουν" την περιοχή;

85 Σημείωμα έκδοσης: Τουρκοκύπριος βιομήχανος ο οποίος επένδυσε στην τουριστική και αγροτική βιομηχανία της κατεχόμενης Κύπρου μετά το 1974.

("NEA" 22/12/88). Τέτοια θα ήταν η στάση των εποίκων αν αυτοί ήταν "όργανα" του Ντεκτάς και της Τούρκικης και τουρκοκυπριακής αστικής τάξης;

Στο κάτω-κάτω αν οι έποικοι και τουρκοκύπριοι αστοί θέλουν να χρησιμοποιούν τους έποικους για να εξυπηρετήσουν το στόχο της δημογραφικής αλλαγής που θα προωθήσει τα αντιδραστικά εθνικά συμφέροντα τους, το διώξιμο τους θα εξυπηρετούσε τον αντιδραστικό στόχο της βίαιης δημογραφικής επαναφοράς που θα εξυπηρετήσει τα εξίσου αντιδραστικά εθνικά συμφέροντα των ελλήνων και ελληνοκυπρίων αστών. Εκείνο που πρέπει να καθορίζει την δική μας στάση είναι η οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα, η ταξική θέση των εποίκων σαν ένα από τα πιο καταπιεσμένα τμήματα της εργατικής τάξης της βόρειας Κύπρου. Η αλληλεγγύη των εργαζομένων των διάφορων εθνοτήτων δεν είναι "χριστιανικό" αίσθημα, όπως θέλει να το περιγράφει ο Χ. Ηλιάδης, είναι η ουσία του εργατικού διεθνισμού.

"Συγκεκριμένη ανάλυση" 4: Το κράτος του Ισραήλ είναι παρόμοιο με την ΤΔΒΚ

Σε αυτή την "συγκεκριμένη ανάλυση" βέβαια δεν έχει πρωτοτυπήσει καθόλου ο Χ. Ηλιάδης. Η υποκριτική προπαγανδιστική εκμετάλλευση του αγώνα των Παλαιστινίων από τους ελληνοκύπριους πατριώτες βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη, ιδιαίτερα τον τελευταίο χρόνο με την ηρωική "ιντιφάτα". Η φράση του συρμού είναι "Κύπρος Παλαιστίνη κοινός αγώνας". Και τα αντίστοιχα λόγια του Ηλιάδη είναι:

> *"Θάταν εξαιρετικά ενδιαφέρον να μας διαφωτίσει η ΕΔ κατά* ***πόσο με την ίδια συλλογιστική*** *αναγνωρίζει και το δικαίωμα ύπαρξης του σιωνιστικού κράτους του Ισραήλ (1947) το οποίο κάτω από το πρόσχημα της κατοχύρωσης των δημοκρατικών δικαιωμάτων του εβραϊκού λαού…έθεσε ολόκληρη την Παλαιστίνη υπό σιωνιστική κατοχή."*

Φυσικά είμαστε με το μέρος των Παλαιστινίων και εναντίον της ύπαρξης του σιωνιστικού κράτους του Ισραήλ. Εδώ όμως στην Κύπρο, ποιοι ήταν οι πραγματικοί Παλαιστίνιοι; Καλυβογειτονιές σαν αυτές στις οποίες βλέπουμε στην τηλεόραση να ζουν οι Παλαιστίνιοι μόνο οι τουρκοκύπριοι είχαν στην Κύπρο. Και όσο

για πολιορκίες καταυλισμών, ισοπεδώσεις και κατεδαφίσεις, θυμάται κανείς τι γινόταν από το '63 μέχρι το '67 στην Κύπρο; Τι έγινε στην Ομορφίτα το 1963; Στην Κοφίνου το 1967, για τα γεγονότα της οποίας ακόμα και ο Παπανδρέου δήλωσε ότι:

> *"Αποτέλεσε μια πράγματι μεγάλη πρόκληση προς την Τουρκία. Έγιναν και **σφαγές και λεηλασίες**" (Ομιλία Παπανδρέου στην Βουλή με το "άνοιγμα του φακέλου της Κύπρου" 21/2/86).*

Κανείς δεν θυμάται; Αν όλοι μας δεν δεχόμαστε το "δικαίωμα" των ισραηλιτών να καταπιέζουν τους παλαιστίνιους και αναγνωρίζουμε στους τελευταίους το δικαίωμα αυτοδιάθεσης, τότε γιατί να μην αναγνωρίσουμε το δικαίωμα αυτοδιάθεσης στους τουρκοκύπριους; Επειδή δεν έχουν, όπως γράφει ο Χ. Ηλιάδης, "συμπαγή" εθνικό-γεωγραφικό" χώρο; Μπορεί να μην είναι "ιστορικός", αλλά αυτό είναι κάτι που μπορεί να απασχολεί τους αστούς και μικροαστούς εθνικιστές και όχι τους μαρξιστές.

Ο Ηλιάδης όμως, έχει μαζί με όλους τους υπόλοιπους σοσιαλπατριώτες ή σκέτους πατριώτες, κόμματα, εκκλησία κλπ το "ατράνταχτο" επιχείρημα: "Δεν αποδεχόμαστε τα τετελεσμένα της βίας". Όπως το λέει ο ίδιος:

> *"το κράτος αυτό (ΤΔΒΚ) έχει τώρα πραγματωθεί μέσα σε συγκεκριμένες συνθήκες βαρβαρότητας και είναι το προϊόν προσφυγοποίησης των γηγενών κατοίκων, στρατιωτικής κατοχής και μαζικού εποικισμού."*

Και νομίζει ότι ξεμπέρδεψε τόσο καλά, ώστε να μας ζητά να του παραθέσουμε "έστω και ένα (μόνο ένα) συγκεκριμένο Λενινιστικό τσιτάτο που να δηλώνει ότι το δικαίωμα δημιουργίας κράτους συνεπάγεται την αρπαγή και κατοχή εδαφών άλλων, τον εκτοπισμό των νόμιμων γηγενών κατοίκων των εδαφών αυτών..." κλπ. Φυσικά δεν έγραφε τέτοιες μαλακίες ο Λένιν, όπως δεν είπαμε ποτέ εμείς ότι ήταν "αναγκαία" ή "δικαιολογημένη" η τουρκική εισβολή. Απλά, ο Ηλιάδης σαν πατριώτης θεωρεί ότι όποιος δεν είναι μαζί του, είναι φίλος του εχθρού του.

Αυτά όλα τα είχαμε απαντήσει πολύ πριν μας βάλει αυτήν την "ακαταμάχητη" πρόκληση ο Ηλιάδης. Στο σχετικό τμήμα του βιβλίου "Το Κυπριακό" γράφαμε:

> Πριν το '74 οι πληθυσμοί πράγματι ήταν ανακατωμένοι και δεν υπήρχε φυσικά περίπτωση οι ελληνοκύπριοι επαναστά-

τες να ζητήσουν διαχωρισμό των πληθυσμών σαν λύση για το πρόβλημα της εθνικής καταπίεσης των Τουρκοκυπρίων. Ωστόσο μπορούσαν και έπρεπε να παλέψουν ενάντια στην εθνική καταπίεση των Τουρκοκύπριων από τους Ε/Κ αστούς μέσα στο κράτος που τότε υπήρχε, και να υποστηρίξουν τα στοιχειώδη δημοκρατικά τους δικαιώματα...

Όλα αυτά όμως έπαψαν να ισχύουν μετά το '74. Δεν υπάρχουν πια ανακατεμένοι πληθυσμοί στην Κύπρο. Αλλά η υποκριτική απάντηση των αστών σε αυτό είναι τα "τετελεσμένα της εισβολής" και τα "ανθρώπινα δικαιώματα" των προσφύγων.

Λένε δηλαδή ότι οι πληθυσμοί δεν είναι πια ανακατεμένοι εξαιτίας της **πολεμικής βίας** και ότι πρέπει και μπορούν να αλλάξουν αυτά τα "τετελεσμένα". Ποια είναι η απάντηση μας απέναντι σε αυτό το επιχείρημα;

Πρώτα, καλό είναι να θυμηθούμε ότι διαχωρισμός των πληθυσμών και πρόσφυγες σαν "τετελεσμένα της βίας" υπήρχαν και πριν το '74, και για αυτά υπεύθυνοι ήταν τότε οι ίδιοι οι Ελληνοκύπριοι αστοί και πολιτικοί που σήμερα ξεσκίζουν τον κώλο τους για τα "τετελεσμένα της βίας" που πέτυχε ο εχθρός τους.

Δεύτερο, ποια πρέπει να είναι η στάση των επαναστατών απέναντι στα διάφορα "τετελεσμένα" για τα οποία **δεν ευθύνεται η εργατική τάξη**; Η μαρξιστική παράδοση αντιμετωπίζει τα αποτελέσματα των ιστορικών διαδικασιών χωρίς ηθικολογίες και ανεξάρτητα από τους σκοπούς και τις διαθέσεις αυτών που τα έκαναν. Αυτό που ενδιαφέρει είναι ποια είναι η νέα κατάσταση που έχει διαμορφωθεί και προς τα που οδηγεί η μπορεί να οδηγήσει.

> *"Δουλειά της αστικής τάξης είναι να προωθεί τα τραστ, να οδηγά τις γυναίκες και τα παιδιά στα εργοστάσια, να τους βασανίζει εκεί…που τους καταδικάζει σε ακραία φτώχεια.* ***Δεν "απαιτούμε"*** *αυτές τις εξελίξεις.* ***Δεν τις "υποστηρίζουμε".*** *Τις πολεμάμε. Πως όμως πολεμάμε; Ξέρουμε ότι τα τραστ και η εργοδότηση των γυναικών στην βιομηχανία είναι προοδευτικά. Δεν θέλουμε να ξαναγυρίσουμε στο χειροτεχνικό σύστημα, στον προμονοπωλιακό καπιταλισμό, στην*

οικιακή σκλαβιά για τις γυναίκες. Εμπρός, περνώντας από τα τραστ κλπ, και πέρα από αυτά στο σοσιαλισμό!" (Λένιν, Αγγλικά άπαντα, τομ. 23 σελ. 81).

"Είναι αλήθεια πως η Αγγλία, όταν προκαλούσε μια κοινωνική επανάσταση στο Ιντουστάν, ***ωθούνταν μόνο από τα πιο χυδαία συμφέροντα,*** *και ο τρόπος που τα επέβαλε ήταν ηλίθιος. Όμως δεν είναι αυτό το ζήτημα. Το ζήτημα είναι αν μπορεί η ανθρωπότητα να ολοκληρώσει το πεπρωμένο της χωρίς μια επανάσταση εκ θεμελίων στην κοινωνική κατάσταση της Ασίας. Αν όχι ότι και να ήταν τα εγκλήματα της Αγγλίας, ήταν το ασυνείδητο εργαλείο της ιστορίας όταν προκαλούσε αυτή την επανάσταση". (Κ. Μαρξ "The British Rule in India" από το "Marx Surveys from Exile" εκδόσεις Pelican, σελ. 306).*

"Ότι και να αναγκαστεί να κάνει η Αγγλία δεν θα απελευθερώσει ούτε θα καλυτερέψει υλικά την κοινωνική κατάσταση της μάζας του λαού (της Ινδίας), που δεν εξαρτάται μόνο από την ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, αλλά από την απαλλοτρίωση τους από τον λαό. Όμως αυτό που δεν θα παραλείψουν να κάνουν θα είναι να θέσουν τις υλικές προϋποθέσεις και για τα δύο. ***Έκανε ποτέ τίποτα περισσότερο η μπουρζουαζία; Πέτυχε ποτέ μια πρόοδο χωρίς να σύρει άτομα και λαούς μέσα από το αίμα και την βρωμιά, μέσα από την μιζέρια και την εξαθλίωση;"*** *(Κ. Μαρξ: The Future Results of the British Rule in India, ίδιο σελ 323).*

Το γεγονός λοιπόν ότι η κατάσταση μετά το '74 διαμορφώθηκε με την "βία των όπλων", ότι είναι "τετελεσμένα της εισβολής", δεν σημαίνει ότι έχουμε οποιοδήποτε καθήκον να υποστηρίξουμε την "δικιά μας" αστική τάξη για να ξαναγυρίσουμε στην περίοδο της Ελληνοκυπριακής κυριαρχίας και της ρατσιστικής καταπίεσης των Τουρκοκυπρίων, για να διωχθούν οι έποικοι και άλλα παρόμοια. Το ότι η σημερινή κατάσταση είναι αποτέλεσμα των "τετελεσμένων της βίας" δεν μπορεί να είναι καθοριστικό για τους επαναστάτες. Εξάλλου, η συντριπτική πλειοψηφία των σημερινών συνόρων στον κόσμο είναι αποτέλεσμα, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, κάποιων "τετελεσμένων της βίας", άλλοτε χρονικά μακρινών και άλλοτε αρκετά προσφάτων...

Ο διαχωρισμός είναι τώρα πια ένα γεγονός το οποίο ούτε το ευχήθηκαν ούτε έχουν καμιά ευθύνη οι επαναστάτες και οι εργαζόμενοι. Είναι μια **πραγματικότητα**, ένα "τετελεσμένο" που δημιούργησε με την βία και με τρομερές για τους εργάτες και αγρότες συνέπειες ο καπιταλισμός, όπως η αλλαγή από την Αγγλική αποικιοκρατία της Ινδικής κοινωνίας με την βία και τόσα άλλα. Οι επαναστάτες, αντίθετα με τους υποκριτές αστούς, "αναγνωρίζουν τα τετελεσμένα", δηλαδή την σημερινή πραγματικότητα, και ψάχνουν να βρουν πως θα προχωρήσουμε μπροστά, ξεκινώντας από αυτήν την πραγματικότητα.

Το ρίζωμα των Τ/Κ και των Τούρκων εποίκων σε μια χωριστή περιοχή είναι ποια αναμφισβήτητο γεγονός. Η ενσωμάτωση των προσφύγων στον Νότο, δηλαδή η μετατροπή τους σε προλεταρίους, μικροαστούς και αστούς είναι και αυτό γεγονός, σήμερα δεν υπάρχουν πρόσφυγες σαν κάποια ξεχωριστή κοινωνική κατηγορία. Θα ήταν βέβαια καθήκον μας, προτού γίνουν αυτά, να παλέψουμε ενάντια στον πόλεμο και στα αποτελέσματα του, τις βάρβαρες μετακινήσεις πληθυσμών από υπαιτιότητα και των ελληνοκυπρίων και τουρκοκυπρίων αστών από το '63 ως το '74 παρόλο που ποτέ δεν ήταν καθήκον μας να πολεμήσουμε ενάντια της μετανάστευσης Τούρκων από την Τουρκία στην Κύπρο για να διατηρηθεί η "ελληνικότητα της Κύπρου". Τώρα όμως το καθήκον μας είναι να παλέψουμε για να πάμε μπροστά ξεκινώντας από αυτά που υπάρχουν: τον γεωγραφικό διαχωρισμό, τις "συμπάθειες" και την θέληση των Τουρκοκυπρίων, καθώς και την εγκατάσταση των φτωχών εποίκων από την Τουρκία στο Βορρά ("Το ΚΥΠΡΙΑΚΟ και τα Διεθνιστικά Καθήκοντα των Ελληνοκυπρίων Επαναστατών" σελ. 178-181.)

Υπάρχουν βέβαια και οι πρόσφυγες, για τους οποίους και ο Χ. Ηλιάδης και όλοι οι άλλοι ανησυχούν τόσο πολύ, ενώ ανακατεύεται το στομάχι τους αν δείξει κάποιος την ίδια ευαισθησία και ανησυχία και τους πάμφτωχους τούρκους μετανάστες εργάτες που αποτελούν την πλειοψηφία των εποίκων. Υπάρχει και εδώ τρόπος να αντιμετωπίσεις το πρόβλημα χωρίς να είσαι ούτε αναίσθητος ούτε υποκριτής εθνικιστής. Να τι γράφαμε στο "Κυπριακό":

> …δεν σημαίνει ότι οι απαιτήσεις των φτωχών προσφύγων που χάσαν το σπίτι για το οποίο δούλεψαν και στερήθηκαν είναι άδικες ή υποκριτικές. Πως λοιπόν αντιμετωπίζουν οι επανα-

στάτες το πρόβλημα των προσφύγων; Οι πρόσφυγες δεν είναι ενιαίο κοινωνικό στρώμα. Υπάρχουν από μεγαλοαστοί πρόσφυγες σαν τους Κατσελλήδες και τους Λόρδους με τα ξενοδοχεία και τις επιχειρήσεις που 'χασαν και "ως εκ θαύματος" ξαναπόκτησαν στον Νότο μέχρι τον φτωχοεργαζόμενο και αγρότη, που έχασαν ότι είχαν και δεν ξαναπόκτησαν τίποτα.

Στους πρώτους, δεν μπορεί κανείς παρά να πει "καλά να πάθετε και εις χειρότερα, μόνο που προτιμούμε την επόμενη φορά να είναι η εργατική τάξη και όχι ο Τούρκικος στρατός που θα σας τα ξαναπάρει".

Τι λέμε όμως στους φτωχούς εργαζόμενους πρόσφυγες; Πρώτα πρέπει να εξηγήσουμε πως και γιατί ο Τούρκικος επεκτατισμός έχει **μόνο την μισή ευθύνη** για τον πόλεμο. Την άλλη μισή την έχει η "δικιά μας" άρχουσα τάξη, αυτοί που καταπίεζαν τους τουρκοκύπριους τόσα χρόνια. Αυτοί οι ίδιοι που μας παίρνουν και τώρα από τον μισθό μας για στρατιωτικές δαπάνες ώστε να ξανακάνουν τα ίδια αν μπορέσουν.

Και μετά, πρέπει να πούμε ότι **δεν είναι δυνατό τώρα πια** να υποστηρίξουμε το δικαίωμα τους για επιστροφή χωρίς αναπόφευκτα να υποστηρίξουμε συγχρόνως τα επιθετικά σχέδια των "δικών μας" αστών, και να ξεχάσουμε τα δικαιώματα άλλων εργαζομένων, των Τουρκοκυπρίων και των Τούρκων εποίκων. Όποιος υποστηρίζει ότι στην σημερινή κατάσταση μπορούμε να το αποφύγουμε αυτό, είναι το λιγότερο πολιτικά αφελής.

Αλλά πρέπει να παλέψουμε ενάντια στους "δικούς μας" αστούς για τα υπόλοιπα δικαιώματα τους **σαν εργαζόμενοι και σαν πρόσφυγες.** Το δικαίωμα δηλαδή στην δουλειά που συνέχεια τους το αμφισβητεί ο ελληνοκυπριακός καπιταλισμός και το δικαίωμα να πάρουν από το κράτος κατοικίες και αποζημιώσεις για αυτά που έχασαν. Δικό μας καθήκον είναι να παλέψουμε ενάντια στην "δική μας" αστική τάξη και στην επιθετικότητα της "δικιάς μας" Κυβέρνησης και αυτό σήμερα δεν μπορεί να γίνει υποστηρίζοντας με οποιοδήποτε τρόπο αυτή την επιθετικότητα, ακόμα και αν καλύπτεται πίσω από το σύνθημα της "υπεράσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων"και της επιστροφής των προσφύγων (ίδιο σελ. 183).

Το σύνθημα μας δηλαδή πρέπει να είναι "σπίτια στους πρόσφυγες" και όχι "όλοι οι πρόσφυγες στα σπίτια τους".

Και παραμένει πάντοτε αναπάντητο το ερώτημα που βάλαμε από το πρώτο μας άρθρο στο περιοδικό αυτό. Υπάρχει κανένας προοδευτικός και μη "βάρβαρος" τρόπος, για να αναιρεθούν τα "τετελεσμένα" του '74, να φύγουν οι έποικοι και να επιστρέψουν όλοι οι πρόσφυγες στα σπίτια τους; Ο μόνος τρόπος να φύγουν οι έποικοι είναι με βίαιη μετακίνηση ενός ολόκληρου πια πληθυσμού. Αυτό θα το κάνει είτε ένας "νικητής" ελληνικός στρατός, είτε ακόμα, μετά από μια συμφωνία, και ο τούρκικος στρατός. Εάν νομίζει κανείς ότι ένα νικηφόρο προλεταριάτο μπορεί να κάνει το ίδιο με προοδευτικό τρόπο, τότε έχει μια τελείως διαφορετική αντίληψη της προλεταριακής δημοκρατίας και της σοσιαλιστικής επανάστασης από αυτήν της μαρξιστικής παράδοσης.

ΕΝΑΣ ΣΚΕΤΟΣ ΣΩΒΙΝΙΣΤΗΣ

Δεν είναι παράξενο που η κατάληξη της πολιτικής του Χ. Ηλιάδη είναι η δικαιολόγηση ενός "εθνικοαπελευθερωτικού" πολέμου, ενώνοντας την φωνή του με τους άλλους σωβινιστές:

> *"Η ΕΔ υποβιβάζει την ουσία περίπου σε επίπεδο συζήτησης περί ικανότητας ή όχι της Ε/Κ άρχουσας τάξης για **μια νικηφόρα στρατιωτική αναμέτρηση** με τον Τουρκικό στρατό κατοχής.*
>
> *Κατ' αρχή θα πρέπει να σημειώσουμε ότι η απαλλαγή από την τούρκικη στρατιωτική κατοχή είναι **απόλυτο δικαίωμα** ολόκληρου του Κυπριακού λαού, χωρίς να αποκλείονται **οποιαδήποτε μέσα**".*

Έχουμε άδικο που μας φαίνεται ότι όταν ο Χ. Ηλιάδης "σημειώνει" ότι ένας πόλεμος είναι "απόλυτο δικαίωμα ολόκληρου του Κυπριακού λαού" αναπόφευκτα συμπεριλαμβάνει ανάμεσα σε αυτούς που έχουν αυτό το "δικαίωμα" και την ελληνοκυπριακή άρχουσα τάξη; Έχουμε άδικο που καταλαβαίνουμε από αυτά ότι αν στο μέλλον η ελληνοκυπριακή άρχουσα τάξη κηρύξει πόλεμο ο Χ. Ηλιάδης θα υποστηρίξει αυτό τον πόλεμο;

Αυτά βέβαια είναι "απόλυτο δικαίωμα" του, αλλά δεν μπορεί να το ονομάζει και μαρξιστική θέση.

Ο Λένιν, σε μια από τις πιο γνωστές και έντονες περιπτώσεις εθνικής καταπίεσης, την υπόδουλη στην τσάρικη Ρωσία, Πολω-

νία, ξεκαθάριζε ποιού ήταν "απόλυτο" καθήκον να παλέψει για το δικαίωμα αυτοδιάθεσης της Πολωνίας και ποιών όχι:

*"Σε **κανένα** έθνος δεν είναι **τόσο βαθύ το μίσος για τη Ρωσία** όπως στους Πολωνούς, κανένα έθνος δεν αντιπαθεί τόσο έντονα τη Ρωσία όπως οι Πολωνοί…Οι Πολωνοί σοσιαλδημοκράτες σύντροφοι πρόσφεραν μια μεγάλη ιστορική υπηρεσία προωθώντας το σύνθημα του διεθνισμού και δηλώνοντας ότι η αδελφική ενότητα του προλεταριάτου όλων των χωρών έχει την μεγαλύτερη σημασία για αυτούς και ότι δεν θα πολεμήσουν ποτέ για την απελευθέρωση της Πολωνίας. Αυτό είναι προς τιμή τους και για αυτό θεωρούσαμε πάντα μόνο αυτούς τους Πολωνούς σοσιαλδημοκράτες ότι είναι σοσιαλιστές, οι άλλοι είναι πατριώτες... Γιατί όμως θάπρεπε εμείς οι Μεγαλορώσοι...να αρνηθούμε το δικαίωμα αποχωρισμού στην Πολωνία;...Αυτοί οι άνθρωποι δεν θέλουν να καταλάβουν ότι για να ενισχύσεις τον διεθνισμό δεν χρειάζεται να λες παντού τα ίδια. Αυτό που πρέπει να κάνεις είναι να τονίζεις, στη Ρωσία, την ελευθερία τους να μείνουν ενωμένα" (Λένιν, Αγγλικά Άπαντα τομ.24 σελ. 298).*

Ο ΔΙΕΘΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

"Στην εποχή της ιμπεριαλιστικής παρακμής..." γράφει ο Χ. Ηλιάδης "η πραγμάτωση των δημοκρατικών εθνικών στόχων (αυτοδιάθεση, εθνική ανεξαρτησία) πέφτει πια στους ώμους της εργατικής τάξης". Αυτή δεν είναι μόνο η θέση του Χ. Ηλιάδη. Είναι το σημείο συνάντησης σχεδόν όλων των τάσεων της ελληνοκυπριακής άκρας αριστεράς. Πρέπει να συνεργαστούμε με την αστική τάξη όσο υπάρχει το "Εθνικό ζήτημα" λέει το ΑΚΕΛ. Η αστική τάξη είναι "ανίκανη", ώρα λοιπόν για σοσιαλισμό, απαντά η άκρα αριστερά, μόνο η εργατική τάξη μπορεί να "λύσει" το "εθνικό ζήτημα".

Και έτσι... νομίζουν ότι αποδεικνύουν πως το ΑΚΕΛ είναι ρεφορμιστικό και αυτοί επαναστάτες. Φαίνεται τελείως αυτοαποδεκτό για όλους τους, παραδοσιακή και άκρα αριστερά, ότι [χρειάζεται "εθνικοαπελευθερωτι]κός αγώνας" και όλα τα άλλα. Ούτε που μπορεί να περάσει από την σοσιαλπατριωτική σκέψη τους πως είναι δυνατό να τα αμφισβητήσει κανείς. Για αυτό τους φαίνεται εξίσου αυτονόητο ότι το μόνο πρόβλημα είναι... αν μπορεί ή όχι κάποιο κομμάτι της ελληνοκυπριακής αστικής τάξης να νικήσει

τον τουρκικό στρατό και να εξουδετερώσει τις (εξίσου "αυταποδεικτά") ανθελληνικές (ή "αντικυπριακές") προθέσεις της Αμερικής και του δυτικού ιμπεριαλισμού.

Το μόνο που αποδεικνύεται από αυτά είναι ότι οι μεν είναι σοσιαλπατριώτες οπαδοί της ταξικής συνεργασίας... τουλάχιστον ακόμα.

Και αυτό γιατί στην σημερινή ν. Κύπρο δεν υπάρχει θέμα ούτε "λύσης" κανενός "εθνικού προβλήματος" ούτε διεξαγωγής οποιουδήποτε "εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα", είτε με ταξική συνεργασία, είτε με σοσιαλιστική επανάσταση.

Ο στόχος των επαναστατών είναι πράγματι η σοσιαλιστική επανάσταση, το πάρσιμο της εξουσίας από την εργατική τάξη και εδώ και διεθνώς. Όχι όμως, εδώ στην Κύπρο, για να λυθεί με αυτή κάποιο ανύπαρκτο "εθνικό ζήτημα".

Ποια λοιπόν είναι η σχέση της σοσιαλιστικής επανάστασης με το Κυπριακό πρόβλημα, δηλαδή την αντιδραστική και άδικη από όλες τις πλευρές διαμάχη ανάμεσα στους έλληνες και ελληνοκυπρίους αστούς από την μια και τους τούρκους και τουρκοκυπρίους αστούς από την άλλη;

Υπάρχει άμεση σύνδεση. Μια ξεκάθαρη διεθνιστική στάση από τους επαναστάτες θα συμβάλει στο να πάψουν οι εργαζόμενοι της κάθε πλευράς να βλέπουν το λαό της άλλης πλευράς σαν εχθρούς τους και έτσι να βλέπουν τους "δικούς τους" αστούς σαν σύμμαχους. Είναι απαραίτητη δηλαδή και για την ταξική ενότητα των Ελλήνων, Τούρκων, Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων εργαζόμενων και για το σπάσιμο της ταξικής συνεργασίας της κάθε πλευράς με τους "δικούς της" αστούς.

Μια ξεκάθαρη διεθνιστική στάση είναι ακόμα απαραίτητη για να γίνουν ικανοί οι εργαζόμενοι όλων των πλευρών να κάνουν μια νικηφόρα σοσιαλιστική επανάσταση. Κάτι που δεν μπορεί να γίνει αν η εργατική τάξη δεν εκπαιδευτεί στην δημοκρατία, όχι την αστική, μα τη σοσιαλιστική, διεθνιστική δημοκρατία:

"Ο καπιταλισμός και ο ιμπεριαλισμός μπορούν να ανατραπούν μόνο με μια οικονομική επανάσταση. Δεν μπορούν να ανατραπούν με δημοκρατικές αλλαγές, ακόμα και τις πιο "ιδεώδεις". Αλλά ***ένα προλεταριάτο που δεν έχει εκπαιδευθεί στον αγώνα για τη δημοκρατία είναι ανίκανο να κάνει μια οικονομική επανάσταση...***

...Μέσα από την χρησιμοποίηση της αστικής δημοκρατίας προς την σοσιαλιστική και με συνέπεια δημοκρατική οργάνωση του προλεταριάτου ενάντια στην αστική τάξη και ενάντια στον οππορτουνισμό. Δεν υπάρχει άλλος δρόμος...Σε αυτό τον δρόμο πρέπει να συμπεριλάβουμε τον ελεύθερο αποχωρισμό και την ελεύθερη συνένωση των εθνών, δεν πρέπει να τα φοβηθούμε...” (Λένιν, Αγγλικά Άπαντα τομ. 23 σελ. 25, 27).

Αν βλέπουμε ότι η “απελευθέρωση της εργατικής τάξης μπορεί να είναι το έργο μόνο της ίδιας της εργατικής τάξης” (Μαρξ), τότε πρέπει να δούμε και την σημασία της εκπαίδευσης της εργατικής τάξης στην δημοκρατία. Σοσιαλισμός σημαίνει δημοκρατική αυτο-οργάνωση και αυτόδραση των μαζών, ελευθερία για τους εργαζόμενους και τους καταπιεσμένους. Αν η εργατική τάξη δεν **μάθει** να είναι ο πιο συνεπής υποστηρικτής και προστάτης των δικαιωμάτων **όλων** των καταπιεσμένων τμημάτων της κοινωνίας, είτε αυτά είναι γυναίκες, είτε ομοφυλόφιλοι, είτε πουτάνες, είτε ακόμα καταπιεσμένες θρησκευτικές μειονότητες και άλλα περιθωριοποιημένα κοινωνικά στρώματα, τότε... ούτε να πάρει την εξουσία δεν θα γίνει ικανή, ούτε, αν την πάρει, θα μπορέσει να χτίσει μια νέα απελευθερωμένη κοινωνία. Και ότι ισχύει για τα άλλα δημοκρατικά θέματα, ισχύει και για την στάση απέναντι στις εθνικές διαμάχες.

Πως μπορούν στην σημερινή περίοδο να κρατούν μια συνεπή (και όχι **υποκριτική**) δημοκρατική στάση οι **ελληνοκύπριοι** εργάτες και επαναστάτες στο Κυπριακό πρόβλημα; Μόνο υποστηρίζοντας το δημοκρατικό δικαίωμα των τουρκοκυπρίων να έχουν το δικό τους κράτος, αφού το επιθυμούν. Στην περίοδο που περνούμε, η σοσιαλιστική διεθνιστική δημοκρατία απαιτεί από τους εργαζόμενους της Ελλάδας, της Κύπρου και της Τουρκίας την ουδετερότητα, την αποχή από τον ιμπεριαλιστικό καβγά για το αν θα κυριαρχεί σε ολόκληρη την Κύπρο η ελληνική και ελληνοκυπριακή αστική συμμορία, ή αν θα μοιράζεται την κυριαρχία αυτή με την τούρκικη συμμορία.

Αλλά δεν φτάνει αυτό. Στην σημερινή περίοδο πάντα, η δημοκρατία απαιτεί (και αυτό είναι το σπουδαιότερο) και την ενεργητική αντίδραση στις ΕΠΙΘΕΤΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ της “δικιάς μας” αστικής τάξης που έχει στόχο να επιβάλλει με την βία τα δικά της συμφέροντα στους τουρκοκύπριους. Όχι μόνο στο στρατιωτικό

αλλά και στο οικονομικό, πολιτικό, ακόμα και πολιτιστικό επίπεδο. Αυτό σημαίνει στην πράξη, για την ελληνοκυπριακή και ελληνική εργατική τάξη, η υποστήριξη του δικαιώματος αυτοδιάθεσης των τουρκοκυπρίων απέναντι στη "δική" μας αστική τάξη που τους το αρνείται.

Και η δημοκρατία και ο διεθνισμός απαιτούν ακόμα από τις εργατικές τάξεις της Ελλάδας και της ν. Κύπρου να αφήσουν **συνειδητά** το καθήκον της πρακτικής αντιμετώπισης του τουρκικού στρατού, και γενικά της τουρκικής επιθετικότητας, σε αυτούς που έχουν την υποχρέωση και το καθήκον να τα αντιμετωπίσουν. Στους τούρκους και τουρκοκύπριους συντρόφους και την τουρκική και τουρκοκυπριακή εργατική τάξη, για τις οποίες με τη σειρά τους αυτός είναι ο μόνος τρόπος να εκπαιδευτούν στην διεθνιστική και σοσιαλιστική δημοκρατία.

Αυτή είναι και η μόνη σωστή στάση απέναντι στον πραγματικό κίνδυνο πολέμου. Το πρόβλημα για τους εργαζόμενους **δεν είναι** ο κίνδυνος μιας τουρκικής επίθεσης, ενάντια στην οποία χρειαζόμαστε "άμυνα". Είναι ο κίνδυνος ενός ακόμα πολέμου, για το οποίο και οι δύο πλευρές θα είναι εξίσου υπεύθυνες, όπως ήταν και στους προηγούμενους.

Το μόνο που μπορεί πραγματικά να ελαττώσει τους κινδύνους νέων πολέμων είναι η επαναπροσέγγιση και η αποκατάσταση της εμπιστοσύνης ανάμεσα στους εργαζόμενους των δύο εχθρικών πλευρών. Είναι το μόνο που μπορεί να κάνει την κάθε αστική τάξη πιο διστακτική στο να ξεκινήσει ένα πόλεμο στον οποίο δεν είναι σίγουρη ότι θα έχει την εργατική τάξη της μαζί της.

Οι διακηρύξεις για επαναπροσέγγιση των εργαζομένων που δεν συνοδεύονται με πάλη των εργαζομένων ενάντια στους στρατιωτικούς εξοπλισμούς της "δικής τους" κυβέρνησης δεν μπορούν να θεωρούνται ειλικρινείς από τους εργαζόμενους της άλλης πλευράς. Όταν οι Τουρκοκύπριοι και Τούρκοι εργαζόμενοι βλέπουν να υποστηρίζουμε την κυβέρνηση μας και τους στρατιωτικούς εξοπλισμούς, εύκολα πείθονται ότι όλοι οι ελληνοκύπριοι είμαστε εχθροί τους και ότι ο Ντεκτάς και ο Οζάλ είναι σύμμαχοι τους. Μήπως παρόμοια αισθήματα δεν κυριαρχούν και στους εργαζόμενους της "δικής μας" πλευράς;

ΔΕΝ ΘΕΛΟΥΝ ΝΑ ΔΟΥΝ

Το πρόβλημα με τον Χ. Ηλιάδη, όπως και με τους υπόλοιπους σαν αυτόν, δεν είναι ότι δεν μπορούν να δουν και να καταλάβουν τι πραγματικά συμβαίνει στην νότια Κύπρο. Απλά **δεν θέλουν** να καταλάβουν και ούτε πρόκειται να καταλάβουν, επειδή δεν βολεύει τον εθνικισμό τους.

Σήμερα κυριαρχούν οι ελληνοκύπριοι και έλληνες αστοί, και οι σοσιαλπατριώτες συνοδοιπόροι τους της παραδοσιακής αριστεράς. Πλάι σε αυτούς, υπάρχουν και εκείνοι που δεν συνεργάζονται (στα λόγια) με την αστική τάξη "μας" επειδή την θεωρούν "ανίκανη" επειδή θέλουν ακόμα πιο ακραία μέτρα από αυτά που μπορεί σήμερα να εφαρμόσει. Όσοι βλέπουμε την υποκρισία όλων αυτών, μπορούμε και πρέπει να προχωρήσουμε σε συζήτηση και κοινή δράση. Η επιτροπή για την υπεράσπιση του αντιρρησία συνείδησης Γ. Πάρπα που ξαναδικάζεται 18 του Γενάρη, συνεχίζει να δίνει αυτήν την ευκαιρία.

Τα εθνικιστικά "αυτονόητα" και "αυταποδεικτά" του Χ. Ηλιάδη είναι ίδια με αυτά ολόκληρης σχεδόν της ελληνοκυπριακής κοινωνίας. Εκφράζουν την σημερινή κυριαρχία της αστικής και μικροαστικής ιδεολογίας και του εθνικισμού. Είναι για αυτό και όχι εξαιτίας της θεωρητικής ή λογικής τους δύναμης, που είναι πολύ δύσκολο να αντιμετωπισθούν.

Αλλά δεν είναι και αδύνατο. Τουλάχιστον τα πιο χαμηλά στρώματα των εργαζομένων και η νεολαία δεν είναι τόσο διαποτισμένοι από αυτά, όπως θα μπορούσε να δει οποιοσδήποτε είχε πάει μαζί μας έξω από τα εργοστάσια για την καμπάνια ενάντια στην επαναψήφιση της "έκτακτης εισφοράς για την άμυνα". Αυτά τα "αυτονόητα" πρέπει να τα αντιμετωπίσουμε, όχι μόνο στην θεωρία αλλά και στην πράξη.

Εκδοτική Ομάδα "Εργατική Δημοκρατία"

Εισαγωγικό Σημείωμα

Το ακόλουθο κείμενο εκδόθηκε το 1993 στο δέκατο τεύχος του κυπριακού αναρχικού περιοδικού «Τραίνο στην Πόλη» στη Λεμεσό και υπογράφτηκε με το ψευδώνυμο «Μάριος Τρότσκυ». Γράφτηκε αρχικά ως σχολιασμός σε σχέση με τις προεδρικές εκλογές του 1993, όπου η πολιτική αντιπαράθεση επικεντρώθηκε στην υποστήριξη ή όχι της «Δέσμης Ιδεών Γκάλι», ενός προσχεδίου των Ηνωμένων Εθνών που είχε ως στόχο την επανέναρξη συνομιλιών για λύση του Κυπριακού Προβλήματος πάνω στη βάση της διζωνικής δικοινοτικής ομοσπονδίας. Τις εκλογές κέρδισε ο αρχηγός του Δημοκρατικού Συναγερμού (ΔΗΣΥ) Γλαύκος Κληρίδης, βασισμένος πάνω σε μια προεκλογική εκστρατεία κατά των Ιδεών Γκάλι, τις οποίες υποστήριζε ο κύριος αντίπαλος του και τότε πρόεδρος, Γιώργος Βασιλείου. Το κείμενο είναι ίσως το πιο διαδεδομένο κυπριακό αναρχικό κείμενο της δεκαετίας του '90. Αναφέρεται στο κείμενο της πολιτικής ομάδας «Φάλιες» του 2010, καθώς και στη μπροσούρα του 2016 «Ναι, ρε! Ομοσπονδία!», της αντιεξουσιαστής ομάδας «Συσπείρωση Ατάκτων» (και τα δύο κείμενα έχουν συμπεριληφθεί σε αυτή τη συλλογή). Επανεκδόθηκε επίσης το 2017 στο δέκατο τεύχος του περιοδικού «Εντροπία», έκδοση της Συσπείρωσης Ατάκτων.

Μάριος Τρότσκυ

Ομοσπονδία ή Θάνατος

γιατί ακόμα και αν δεν υπήρχε ομοσπονδία θα έπρεπε να την εφεύρουμε

Σημείωση: Αυτό το κείμενο γράφτηκε προεκλογικά αλλά παραμένει επίκαιρο σε μια εποχή που οι "συνοικιακές παρεΐτσες" των κομματαρχών επιμένουν να παραγνωρίζουν το 70-80% των Κυπρίων που ψήφισαν ομοσπονδία την πρώτη Κυριακή των εκλογών.

Είναι γεγονός που δε χωρεί καμμίαν αμφισβήτηση ότι κάθε φορά που πλησιάζουμε σε κάποιας μορφής λύση στην Κύπρο, ή που διαφαίνονται, έστω, στον ορίζοντα -όπως συνηθίζεται να λέγεται- κάποια σημάδια, λύσης, εμφανίζονται λογής-λογής "μέτωπα", είτε αυτά λέγονται "εθνικά" ή "εθνικής σωτηρίας", που έχουν σκοπό να διαλύουν τες όποιες ελπίδες συνεννόησης και συμβίωσης σ' αυτόν τον τόπο. Και δυστυχώς για όλους μας συνήθως τα καταφέρνουν. Επίτευγμα τους δυστυχώς είναι και η κατάσταση στην οποία βρισκόμαστε σήμερα. Κατάφεραν όλοι αυτοί που ανεμίζουν τα λάβαρα του εθνικισμού και του μίσους -και από τις δύο πλευρές- μέσα σε δύο ουσιαστικά, δεκαετίες, να μοιράσουν το νησί και να μας φέρουν σε μια κατάσταση όπου ένας ενδεχόμενος πόλεμος με τις όποιες γνωστές συνέπειες (συνέπειες που είναι γνωστό ποιος τις πληρώνει κάθε φορά και φυσικά και το 1974) να κρέμεται απειλητικά πάνω από τα κεφάλια μας.

Σήμερα λοιπόν, μέσα από κάποιες διαδικασίες -διαδικασίες που δεν μας βρίσκουν κατ' ανάγκη σύμφωνους- βρισκόμαστε πάλι μπροστά στην προοπτική μιας ενδεχόμενης λύσης. Μιας λύσης με βάση την ομοσπονδία αυτή τη φορά. Και όπως ήταν περίπου αναμενόμενο ένα καινούργιο μέτωπο "εθνικής σωτηρίας" κάμνει

την εμφάνιση του. Ένα μέτωπο που μάλιστα δηλώνει ξεκάθαρα ότι μόνο σκοπόν έχει την παρεμπόδιση της υπογραφής ενδεχόμενης λύσης. Αυτό το μέτωπο με τη μυστήρια ομολογουμένως σύνθεση, αφού ξεκινά από την ΕΔΕΚ και το ΔΗΚΟ[86] και καταλήγει στους εοκαβητατζήδες μέσω αρχιεπισκοπής έχει, ανάλογα με την περίπτωση, ενωτικές αλλά προπάντων φαντασιώσεις που έχουν να κάνουν με την προ την '74 κατάσταση όπου είχαμε στην κυριολεξία πλήρη Ελληνοκυρπιακή κυριαρχία και τους Τουρκοκύπριους σε ρόλο κομπάρσου στριμωγμένους σε μια γωνιά -λέγε θύλακες- να πληρώνουν ουσιαστικά μέσα στη φτώχεια και την εξαθλίωση την όλη κατάσταση. Αυτό το μέτωπο έχει επίσης είτε το θέλει είτε όχι, είτε το παραδέχεται είτε όχι, την αγάπη του Ντεκτάς και της κλίκας του αφού ούτε αυτοί -για τους δικούς τους λόγους φυσικά- δεν θέλουν ομοσπονδία.

Είναι γι' αυτό που, τριχοτομώντας την τρίχα, μέσα από εθνεγερτικούς αλαλαγμούς και αστήριχτα επιχειρήματα προσπαθούν να μας πείσουν ότι ξέρετε, μπροστά μας δεν έχουμε μια λύση ομοσπονδίας αλλά συν-ομοσπονδίας και γι' αυτό και για κείνο δεν θα λειτουργήσει και τελικά ξέρετε δεν θέλουμε να λειτουργήσει και τελικά θα ήταν καλύτερα ξέρετε να αφήσουμε τα πράματα όπως είναι μέχρι να βρούμε την ευκαιρία να πάρουμε και πάλι το πάνω χέρι και που ξέρεις, ίσως, όλα μπορούν να συμβούν σ' αυτό τον κόσμο, πάλι με χρόνια με καιρούς...

Για πολλούς, ακόμα και ανάμεσα στους υποστηριχτές της ομοσπονδίας, η προ του '74 κατάσταση με το νησί τάχα μου ενωμένο είναι μια ευκταία κατάσταση, είναι το ιδεώδες δηλ., και αν τάσσονται υπέρ της ομοσπονδίας είναι γιατί βλέπουν ότι η επιστροφή σε κείνη την κατάσταση πραγμάτων είναι πλέον αδύνατη. Αυτή η προσέγγιση είναι εντελώς λανθασμένη. Πρέπει επιτέλους να καταλάβουμε ότι υπάρχει σ' αυτό το νησί και μια άλλη κοινότητα που θέλει και έχει το δικαίωμα να ζήσει και ότι η επιστροφή στην προ του '74 κατάσταση είναι όχι μόνο ανέφικτη αλλά απευκταία και καταστροφική γιατί θα οδηγούσε και πάλι μέσα σε σύντομο

86 Σημείωμα έκδοσης: Αναφέρεται στο Δημοκρατικό Κόμμα (ΔΗΚΟ), κεντρώο κόμμα το οποίο ιδρύθηκε το 1976 από τον Σπύρο Κυπριανού, μετέπειτα πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας από το 1977 ως το 1988.

χρόνο σε συγκρούσεις, καταστροφές και σκοτωμούς. Είναι γι' αυτό που πρέπει, πέραν από φαντασιώσεις "εθνικής ολοκλήρωσης" και άλλες τέτοιες αηδίες, να συνειδητοποιήσουμε ότι η ομοσπονδία, δεν είναι και δεν πρέπει να είναι λύση ανάγκης αλλά η ιδεώδης λύση. Όσο πιο γρήγορα το καταλάβουμε αυτό τόσο το καλύτερο.

Φυσικά, θα ήταν ευχής έργο αν μπορούσε να υπάρξει μια πραγματική ομοσπονδία σε μια ελεύθερη κοινωνία ελεύθερων ατόμων. Αυτό θα εσήμαινε αποκέντρωση της εξουσίας και αυτοδιοίκηση των διαφόρων κοινοτήτων (όχι μόνο των Εθνικών). Αυτή την πιθανότητα την κατάστρεψε (για την ώρα) η ίδια λογική που δημιουργεί σήμερα τα μέτωπα "εθνικής σωτηρίας". Η μόνη ρεαλιστική εφαρμογή ή έστω πλησίασμα αυτού του ευκταίου στόχου σήμερα είναι η διζωνική ομοσπονδία όπου οι "εθνικοί εχθροί" που έφτιαξαν τους εθνικιστές θα μπορούν τουλάχιστον να συμβιώνουν και να αυτοδιοικούνται. Σίγουρα υπάρχει πάντα η περίπτωση αποτυχίας. Αλλά αυτή η προσπάθεια είναι το ρίσκο που πρέπει να πάρουμε αν δεν θέλουμε να ζούμε μόνιμα αιχμάλωτοι των φαντασιώσεων και της δίψας για εξουσία των εθνικιστών. Η ομοσπονδία (διζωνική έστω) είναι ο μόνος τρόπος για επανένωση της κοινωνίας και δημιουργία προοπτικών για μια πραγματική επαφή των δυο κοινοτήτων και αμφισβήτησης των εξουσιών που τις καταπιέζουν στο όνομα των εθνικών εχθρών.

Σε ένα πιο πρακτικό και άμεσο επίπεδο -ιδιαίτερα σε μια εποχή που τα πυρηνικά θα πουλιούνται σύντομα απ' ότι φαίνεται και στα περίπτερα και σε μιαν εποχή που όσοι τυγχάνουν να έχουν το ίδιο επώνυμο κάνουν πόλεμο ζητώντας απόσχιση- η ομοσπονδία, είναι μια απάντηση στην μανία των εξοπλισμών και στην προοπτική του πολέμου: γιατί κανένας πόλεμος δεν έλυσε οποιοδήποτε πρόβλημα, γιατί παρ' όλα τα "ηρωικά" παραληρήματα του Γ.Γ. της ΕΔΕΚ από Βουλής, πόλεμος δεν σημαίνει τίποτε άλλο από σκοτωμένους, ακρωτηριασμένους, ανάπηρους και αγνοούμενους, γιατί πόλεμος σημαίνει πείνα, κρύο και δυστυχία και γιατί τέλος πόλεμος σημαίνει πρωτοφανή και ανεπανόρθωτη οικολογική καταστροφή! (Αυτό, δώρο στους "εθνικιστές οικολόγους" -τους μοναδικούς ανά την υφήλιο- της Ελλάδας και της Κύπρου).

Είναι επιτακτική ανάγκη λοιπόν η ομοσπονδία για ένα σωρό λόγους αλλά και για την ζωή, το γέλιο και τον έρωτα. Είναι ανάγκη

αν νοιώθουμε όλους τους ανθρώπους συνανθρώπους μας χωρίς να τους χωρίζουμε σε Έλληνες και Τούρκους, σε ομόφυλους και βάρβαρους, σε Ευρωπαίους και ανατολίτες. Είναι ανάγκη η ομοσπονδία γιατί δεν υπάρχει καμία άλλη προοπτική για τους κατοίκους αυτού του νησιού αν θέλουν να δημιουργήσουν ένα μέλλον όσο πιο ειρηνικό και ευτυχισμένο γίνεται σ' αυτούς τους δύσκολους καιρούς που ζούμε. Ακόμα και αν δεν υπήρχε πουθενά στον κόσμο ομοσπονδία θα έπρεπε να την ανακαλύψουμε. Και μάλιστα αργήσαμε, αργήσαμε πάρα πολύ, έπρεπε να την είχαμε ανακαλύψει πολύ πριν το '74. Όμως, ότι έγινε, έγινε. Τουλάχιστον ας μην καταστρέψουμε αυτή την προοπτική καθηλωμένοι σε συναισθήματα και παρασυρμένοι από υστερικά εθνικιστικά συνθήματα. Γιατί το ζήτημα δεν είναι ποιος εθνικισμός και ποια κοινότητα θα θριαμβεύσει και θα επικρατήσει, αλλά αν θα επιβιώσουμε όλοι τελικά.

Μάριος Τρότσκυ

Εισαγωγικό Σημείωμα

Το ακόλουθο κείμενο κυκλοφόρησε το 2002/3, περίοδο κατά την οποία διαφαινόταν η πιθανότητα επίλυσης του Κυπριακού με βάση το σχέδιο Ανάν. Ο «Αναρχικός Πυρήνας Κύπρου» απέρριψε το σχέδιο, υποστηρίζοντας ότι από αναρχική σκοπιά, η επιλογή μεταξύ αποδοχής ή απόρριψης μιας πρότασης που προήλθε από τις πολιτικές ελίτ αποτελούσε ένα ψευδές δίλημμα. Το κείμενο εντοπίστηκε σε συλλογή κειμένων αντιεξουσιαστικού χαρακτήρα με θέμα την Κύπρο, που εκδόθηκε το 2004 στην Αθήνα από την ελληνική πολιτική ομάδα «Πρωτοβουλία Β12».

Αναρχικός Πυρήνας Κύπρου

Σχετικά με το Σχέδιο Ανάν

Στο "ίδιο έργο θεατές" για ακόμα μια φορά. Σχέδιο λύσης, συνομιλίες, προοπτική επίλυσης του κυπριακού και τέλος το ναυάγιο. Για τον περισσότερο κόσμο που ζει από κοντά τα γεγονότα, καμία έκπληξη. Έχει πλέον τόσο κουραστεί, από την ισοπέδωση των πάντων στη Κύπρο λόγω του πολιτικού της προβλήματος που ο καθένας νοιώθει πλέον αδύναμος να αντιδράσει έξω από τη σφαίρα του ατομικού του συμφέροντος.

Το νέο φρούτο αυτή τη φορά ονομάστηκε "σχέδιο Ανάν" παρμένο από το όνομα του γενικού γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών Κόφι Ανάν εξουσιαστικό ανδρείκελο των παγκοσμιοποιημένων δολοφόνων. Δεν υπάρχει πλέον η παραμικρή αμφιβολία για το που έχει συνταχθεί το κείμενο του σχεδίου το οποίο δόθηκε στους αρχηγούς των δύο κρατών στη Κύπρο, "ψεύτικων" η όχι.

Ξεκινώντας από τη δική μας άποψη ότι οποιοδήποτε σχέδιο και αν προέρχεται από κυριαρχικές-κρατιστικές αντιλήψεις αποσκοπεί όχι φυσικά σε μια απελευθερωτική προοπτική της κοινωνίας, αλλά στη διατήρηση των εξουσιαστικών θεσμών με όλο και μεγαλύτερο τον έλεγχο και την καταστολή, με τελικό σκοπό τη πλήρη υποταγή ολόκληρου του κοινωνικού συνόλου στις επιταγές του κράτους και κεφαλαίου, δε θα πρέπει να μπαίνουμε καν σε διλήμματα του τύπου αποδοχής ή απόρριψης του.

Με τη πιο πάνω τοποθέτηση δε θα θέλαμε να νοηθεί ότι συντάσσονται και οι αναρχικοί με την εθνικιστική(!) υστερία του τελευταίου καιρού όπου άνθρωποι, μέχρι πρόσφατα αδιάφοροι για όλα όσα συμβαίνουν γύρω τους (από την ασφυκτική μπατσοκρατία

στους δρόμους μέχρι και τις συνεχιζόμενες σφαγές στη Παλαιστίνη) ξαφνικά μεταμορφώθηκαν σε φανατικούς υποστηρικτές των “ανθρωπίνων δικαιωμάτων” και “του διεθνές δικαίου” απαιτώντας σεβασμό σε ανθρώπινες αξίες όπως η ελευθερία ο σεβασμός και η αλληλεγγύη.

Αθλιότητα, εγωισμός και υποκρισία από άτομα που ούτε καν γνωρίζουν πως εκατομμύρια άνθρωποι έχουν πεθάνει από τον πόλεμο και το εμπάργκο στο Ιράκ, πως ανθρώπινα σώματα κατακρεουργήθηκαν και κατακρεουργούνται σε εξουσιαστικούς πολέμους που ακόμα συνεχίζονται, πόσοι καθημερινά πεθαίνουν από πείνα, αρρώστιες, απάνθρωπες συνθήκες εργασίας... Η δημιουργία ακόμα και λευκών κελιών στη κωλοελλαδάρα τους είναι “λεπτομέρεια” που δεν αξίζει καν να διαμαρτυρηθούν. Πανηγυρίστε και δοξάστε τη πολιτική γελοιότητα της Κύπρου και Ελλάδας για την ένταξη στην “Ευρωπαϊκή Ένωση” και όταν θα έχετε ξυπνήσει και δείτε ότι τα πραγματικά προβλήματα είναι ακόμα εδώ τότε ίσως αντιληφθείτε ότι η ελευθερία είναι μια λέξη που εύκολα προφέρεται πολύ δύσκολα όμως κατακτείται.

Για το περιβόητο “σχέδιο Ανάν” εμείς ως αναρχικοί χωρίς να έχουμε μαντικές ιδιότητες γνωρίζουμε πολύ καλά ότι οποιοδήποτε σχέδιο και να υπογραφεί θα επιβληθεί από τα πάνω με βάση τα συμφέροντα της λεγόμενης νέας τάξης πραγμάτων και των ντόπιων αφεντικών. Το επιχείρημα ότι ο λαός θα αποφασίσει μέσω δημοψηφίσματος είναι το ίδιο που λέει ότι μέσω των εκλογών αποφασίζουμε για τις ζωές και το μέλλον μας ξεχνώντας τη δύναμη των χειραγωγικών μηχανισμών κράτους και εξουσίας όπου η κατασκευή συνειδήσεων έχει μετατραπεί πλέον σε επιστήμη. Δημοσιογράφος πρόσφατα σε πολιτική εκπομπή για το κυπριακό επισήμανε στους καλεσμένους του ότι “πρέπει να προσέχουμε τι λέμε αφού εμείς δημιουργούμε κοινή γνώμη”! Ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα προπαγάνδας από τα μέσα μαζικής εξαπάτησης η πρώτη μέρα συζήτησης από το εθνικό συμβούλιο της Κύπρου του νέου σχεδίου όπου τηλεοπτικό κανάλι που διαφωνεί με αυτό έκανε λόγο για “δυναμική” εκδήλωση διαμαρτυρίας έξω από το προεδρικό, εννοώντας προφανώς τα πέντε-έξι άτομα που στέκονταν στην άκρη του πεζοδρομίου κρατώντας τα πλακάτ τους!!!

Η προοπτική του να ζήσουν και να αγωνιστούν από μαζί οι

δυο κοινότητες ανησύχησε και εξόργισε όπως ήταν φυσικό τους εθνικοφασίστες και των δύο πλευρών, οι οποίοι προσπαθούν με κάθε μέσο να ανασυντάξουν τις χαμένες τους δυνάμεις και πρώτα απ' όλα πράττοντας το αυτονόητο. Στοχεύουν το υποσυνείδητο των ανθρώπων, προσπαθώντας να ξυπνήσουν επιλεκτικές μνήμες σφαγών, εκδιώξεων και αναταραχών δημιουργώντας ένα κλίμα φόβου στη προοπτική οποιασδήποτε "λύσης" του κυπριακού. Και αυτό δεν είναι και τόσο δύσκολο αν σκεφθεί κάποιος πως διαμορφώνονται συνειδήσεις μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος όπου η διδασκαλία του μίσους και της μυθοποίησης αφηρημένων εννοιών όπως το έθνος και η ανωτερότητα της φυλής δεν έχει πάψει να υφίσταται.

Αυτή τη περίοδο είτε λύση είτε όχι είναι χρέος κάθε ενός από εμάς να αγωνιστούμε με κάθε τρόπο και μέσο ενάντια στον εθνικισμό στην οποιαδήποτε του μορφή και στην ανάπτυξη δυνατότερων δεσμών αλληλεγγύης με αγωνιστές της "άλλης" πλευράς.

Ποια σημασία μπορεί να έχει αν του δικαστή που με δικάζει η του μπάτσου που με παρακολουθεί, που με κτυπά, που με συλλαμβάνει, λέει στη ταυτότητα του Ελληνοκύπριος η Τουρκοκύπριος; Ποια διαφορά μπορεί να έχει αν το αφεντικό που με εκμεταλλεύεται στα αναγκαστικά οχτάωρα της πλήξης ενώ αυτός απολαμβάνει τα όλο και περισσότερα κέρδη του, ονομάζεται Βασίλης η Χασάν; Οι αναρχικοί δε θα πάψουν ποτέ να το λένε: "Η ΕΘΝΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΠΑΓΙΔΑ Η ΚΑΤΑΠΙΕΣΗ ΔΕΝ ΕΧΕΙ ΠΑΤΡΙΔΑ".

Το να ασχοληθούμε αναλυτικά με το σχέδιο Ανάν σημαίνει ότι μπαίνουμε πλέον σε εξουσιαστικές λογικές, γιατί είναι τουλάχιστον αντιφατικό να αγωνίζεσαι με ότι συνέπειες αυτό εξυπακούει, προς μία αληθινή προοπτική της κοινωνικής απελευθέρωσης και να εγκλωβίζεσαι σε διλήμματα συμπροεδρίας ή μη!!! Αυτά είναι γελοιότητες για όποιον γνωρίζει ότι όποιος και να βρίσκεται στη κορυφή του κατασκευάσματος που ονομάζεται κράτος, ξέρει πολύ καλά τη δουλειά του και αν όχι φροντίζουν πολύ γρήγορα να του την μάθουν άλλοι. Ναι, μπορεί το σχέδιο Ανάν να είναι ρατσιστικό, άδικο, προβληματικό αλλά εθελοτυφλεί όποιος δε βλέπει ότι και οι σύγχρονες "δημοκρατίες" μας είναι ακριβώς το ίδιο πράγμα. Για το συγκεκριμένο ζήτημα όποιος ενδιαφέρεται να μάθει γιατί, μπορεί να ρωτήσει τις Φιλιππινέζες, τους Σριλανκέζους αλλά και

τον κάθε εξαθλιωμένο μετανάστη που δουλεύει στο νησί και μπορεί ίσως να καταφέρει να το μάθει.

Η μικροαστική λογική του να απεχθάνεσαι ότι η λέξη έποικος μπορεί να σημαίνει, μια τερατόμορφη στα μυαλά των περισσοτέρων και όχι ότι πρόκειται για ανθρώπους και σίγουρα σε χειρότερη μοίρα από εμάς, φαντάζει το πιο λίγο αστεία μπροστά στον άλλο "νόμιμο" εποικισμό που κατά συρροή γίνεται στο "ελεύθερο" μέρος του νησιού από Άγγλους, Ρώσους και από οποιοδήποτε κρατάει τα χρήματα να αγοράσει το "όνειρο" που μεταφράζεται σε έπαυλη στη Πάφο ή στη Λεμεσό.

Μήπως όμως η ιδεολογία του εθνικισμού, ο διαχωρισμός των ανθρώπων με βάση το χρώμα, τη γλώσσα, τη φυλή δεν ήταν πάντοτε το μέσο και μια από τις αιτίες της διαιώνισής των εξουσιαστικών θεσμών και του αποπροσανατολισμού της κοινωνίας από τα πραγματικά της προβλήματα;

Αλήθεια πως μπορεί να ερμηνευτεί το γεγονός στο ότι δεν είχαμε καμία αντίδραση ούτε από πλευράς κράτους αλλά ούτε και από τους "υπερπατριώτες" στο ότι οι αγγλικές βάσεις όχι μόνο δεν αναφέρονται πουθενά στο "σχέδιο" αλλά και με συμφωνία η οποία έχει γίνει μεταξύ Κύπρου-Ευρωπαϊκής Ένωσης παραμένουν κυρίαρχες και ελεύθερες να συνεχίσουν το "κοινωνικό τους έργο";

Δηλαδή έχουμε από τη μια τις βάσεις που αποδεδειγμένα δολοφονούν, εκβιάζουν, καταστρέφουν και κανείς δε διαμαρτύρεται πέρα από συμβολικές και σπασμωδικές κινήσεις και ξεσκιζόμαστε να ρίξουμε στη θάλασσα κάποιους συνανθρώπους μας, που και αυτοί σαν πιονάκια και θύματα μιας συγκεκριμένης μεταβολής που έχει ουσιαστικά να κάνει με εξουσιαστικούς σχεδιασμούς (αλλαγή δημογραφίας), βρίσκονται εκεί που βρίσκονται. Τι άλλο εκτός από υποκρισία και αναζήτηση "εύκολων λύσεων" μπορεί να ονομαστή αυτή η τακτική;

Έχουμε επισημάνει πιο πάνω πως είτε "λυθεί" είτε όχι αυτό που ονομάζουν κυπριακό πρόβλημα αυτό θα εξαρτηθεί από τα γεωπολιτικά και στρατηγικά συμφέροντα των πλανητικών αφεντικών όπου ο έλεγχος στη μέση ανατολή, μια επικείμενη επίθεση στο Ιράκ όπως και ο έλεγχος των διαφόρων πηγών ενέργειας φαίνεται να καθορίζουν την "τύχη" των ανθρώπων οι οποίοι ζουν στο γεωγραφικό χώρο της Κύπρου.

Ενώ όμως υπάρχουν αυτά τα δεδομένα οι προτεραιότητες της πολιτικής εξουσίας του νησιού δείχνουν να είναι διαφορετικές, όσο και αν προσπαθούν να μας πείσουν για το αντίθετο. Αυτό που προσπαθεί να αποκρύπτει τόσο έντονα και έντεχνα και αυτό μάλλον θα φανεί περισσότερο μετά τις "συγκινήσεις" της Κοπεγχάγης, είναι ο "φόβος" από τη πλευρά της αντιπολίτευσης ότι σε μία πιθανή "λύση" του κυπριακού θα αναβληθούν οι προεδρικές εκλογές του Φεβρουαρίου και έτσι χάνουν μια σίγουρη, όπως δείχνουν τουλάχιστον μέχρι στιγμής τα πράγματα, επικράτηση και τη κατάκτηση της προεδρικής καρέκλας. Από την άλλη μεριά -και αυτό ερμηνεύει και τη θετική στάση της "συντηρητικής" κατά τα άλλα δεξιάς και διακυβέρνησης Κληρίδη στο σχέδιο Ανάν- είναι ο κυβερνητικός "περίγυρος", ο οποίος προσπαθεί να "αρπάξει" την ευκαιρία της παραμονής για ακόμα τρία χρόνια στην εξουσία, αφού αυτό προβλέπεται στο σχέδιο, γι' αυτό οι οποιεσδήποτε παραχωρήσεις θα ήταν γι' αυτούς αντιστάθμισμά αυτού του απρόσμενού "δώρου" σε συνθήκες τόσο χαμηλής δημοτικότητας όπου οι κοινωνικές εκρήξεις διαδέχονται η μια την άλλη, με κυριότερο το αγροτικό πρόβλημα που άρχισε και παίρνει "επικίνδυνές" για το κράτος διαστάσεις. Αυτή η πραγματικότητα που αποδεικνύει για πολλοστή φορά την αθλιότητα και τους πραγματικούς στόχους όλων αυτών που παίζουν συνεχώς με τις ζωές και τις τύχες μας, θα πρέπει επιτέλους να ξυπνήσει τις συνειδήσεις όλων μας, δίνοντάς τους καθημερινά τις απαντήσεις που τους αξίζουν. Και αυτές δεν είναι ούτε οι ψήφοι "διαμαρτυρίας", ούτε οι συμβολικές εκδηλωσούλες που απλώς ενισχύουν την κρατιστική προπαγάνδα περί "ελευθερίας του λόγου" αλλά ένας πραγματικός και ανεξέλεγκτος αγώνας όπου θα αναδειχθούν οι πραγματικές μορφές ελευθερίας και ζωής.

Όσο για το πως βλέπουμε εμείς μια πραγματική λύση στο κυπριακό θα δανειστούμε ένα απόσπασμα μια μπροσούρας που κυκλοφόρησε το '85 από κύπριους αναρχικούς με ονομασία "ΚΥΠΡΟΣ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΑΡΧΙΚΟΙ"[87] (μπορεί να σταλεί σε όποιον τη ζητήσει) όπου σημειώνονται τα ακόλουθα:

87 Σημείωμα έκδοσης: Η μπροσούρα κυκλοφόρησε το 1985 στη Λεμεσό και επαναλάμβανε τα βασικά συμπεράσματα της μπροσούρας «Η Κύπρος, το Εθνικό και ο Εθνικισμός: Μία Ελευθεριακή Ανάλυση» του 1984. Μπορεί να εντοπιστεί στο Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο (movementsarchive.org).

"Θα ακουστούν φυσικά οι κριτικές του στυλ "άρα δεν έχετε τίποτα να προτείνετε;". Όχι ακριβώς. Απλώς αρνούμαστε να δώσουμε "λύσεις" σε στυλ μαγικής φόρμουλάς. Πρέπει να ξεπεράσουμε κάποτε τη λογική και τα συμπλέγματα του αριστερισμού και ιδιαίτερά το σύμπλεγμά ότι είμαστε η φωτισμένη πρωτοπορία που έχει έτοιμες απαντήσεις για όλα τα προβλήματα...Ο καιρός των μεγάλων και ωραίων απαντήσεων πέρασε. Ο μόνος τρόπος να αρχίσουμε να προτείνουμε κάτι εναλλακτικό είναι μέσα από μια ριζοσπαστική πράξη..."

ΜΟΝΗ ΛΥΣΗ Η ΔΙΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Εισαγωγικό Σημείωμα

Το ακόλουθο κείμενο γράφτηκε από την ελευθεριακή ομάδα «Φάλιες» το 2010 στη Λευκωσία, στα πλαίσια ενός νέου κύκλου διαπραγματεύσεων για τη λύση του Κυπριακού και της νέας δυναμικής που δημιουργήθηκε για κοινή πολιτική δράση μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων μετά το άνοιγμα των οδοφραγμάτων το 2003. Καταπιάνεται με την ανάλυση του Κυπριακού από μια ελευθεριακή σκοπιά. Κυκλοφόρησε τόσο με τη μορφή έντυπου φυλλαδίου όσο και διαδικτυακά.

Φάλιες

5 Θέσεις για τη Διαδικασία Επανένωσης της Χώρας

ή Για το Δικαίωμα στη Ζωή στην Κύπρο Χωρίς Κυπριακό Πρόβλημα

1 Το κυπριακό πρόβλημα είναι μεν αστικό ζήτημα, με επιπτώσεις όμως πάνω σε ολόκληρη την κυπριακή κοινωνία. Επομένως αφορά και τον ελευθεριακό/ριζοσπαστικό χώρο. Είναι ιστορικό προϊόν της σύγκρουσης των δυο εθνικισμών στο νησί όπως αυτοί συγκροτήθηκαν στην αποικιακή περίοδο, καθώς και των ιμπεριαλιστικών παρεμβάσεων που την υπέθαλψαν και την σχηματοποίησαν. Η ΕΟΚΑ και η ΤΜΤ, και η μετεξέλιξη τους, αποτέλεσαν σε τελική ανάλυση τις δυο όψεις του ίδιου νομίσματος – του εθνοτικού διαχωρισμού και της διαλεκτικής της μισαλλοδοξίας. Το διχοτομικό στάτους κβο που επιβλήθηκε οριστικά μέσα και από τις στρατιωτικές επεμβάσεις του ελληνικού και του τουρκικού κράτους την περίοδο 1963-1974 συνιστά πάνω απ’ όλα εμπέδωση του παραλόγου της εθνοτικής σύγκρουσης στο νησί μας και του εγκλωβισμού της κυπριακής ιστορίας στη λογική του εθνοτικού ανταγωνισμού. Ταυτόχρονα, λειτουργεί ως τρόπος καθυπόταξης της κοινωνίας μας στα εξουσιαστικά, εθνικιστικά προτάγματα και από τις δυο πλευρές της πράσινης γραμμής και αποτελεί εστία μόνιμου κινδύνου ευρύτερης πολεμικής σύρραξης. Θεωρούμε ότι η επίλυση του Κυπριακού και η επανένωση της χώρας συνιστά αδήριτη αναγκαιότητα και άμεση προτεραιότητα.

2 Ως ελευθεριακός /ριζοσπαστικός χώρος τασσόμαστε εναντίον της έννοιας του κράτους, του συνόρου, της οριοθέτησης και της τεχνητής κατακερμάτωσης του γεωγραφικού και κοινωνικού χώρου από επιβαλλόμενες δομές. Από την άποψη του μορφώματος

του κράτους, η μορφή της λύσης μας ενδιαφέρει στο βαθμό που το μόρφωμα αυτό θα ευνοεί περισσότερο τις κινηματικές διεργασίες και κινητοποιήσεις ανάμεσα στις κοινότητες. Υπό αυτή την έννοια η διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία θα επιτρέψει την επανένωση του γεωγραφικού και κοινωνικού χώρου. Αυτοί/ες που αντιτίθενται στην επανένωση της χώρας αμφισβητούν την καταλληλότητα, λειτουργικότητα και ακόμα και τη δικαιότητα της διζωνικής δικοινοτικής ομοσπονδίας, όπως αυτή συμφωνήθηκε το 1977-1979 και επαναβεβαιώθηκε το 2006-2008. Η συνήθης απάντηση της επανενωτικής επιχειρηματολογίας, είτε του αριστερού/σοσιαλιστικού χώρου είτε των φιλελευθέρων, είναι ότι η ομοσπονδία είναι αναγκαίο κακό, το τίμημα για την ειρήνη ή η μόνη ρεαλιστική στάση υπό τις περιστάσεις. Ο αντιεξουσιαστικός χώρος όμως ήδη από το 1993 προέβαλε τη θέση ότι "η ομοσπονδία δεν είναι και δεν πρέπει να είναι λύση ανάγκης αλλά η ιδεώδης λύση" (Τραίνο, Βαγόνι 10ο, "Γιατί ακόμα και αν δεν υπήρχε ομοσπονδία θα έπρεπε να την εφεύρουμε").[88] Αυτή παραμένει η στάση μας και σήμερα. Η δικοινοτικότητα-διζωνικότητα αντανακλά την ιστορική εξέλιξη της σύγκρουσης των εθνοταυτοποιημένων από τους εθνικισμούς κοινοτήτων και συγκροτεί το πλαίσιο υπέρβασής της. Επειδή αφενός λαμβάνει υπόψη της τις κατασκευασμένες εθνοτικές ταυτότητες επιτρέποντας τη διατήρησή τους και αφετέρου δημιουργεί και ένα ομοσπονδιακό κυπριακό πολιτικό χώρο που δε θα καθορίζεται από τους δυο μονοδιάστατους εθνοτισμούς. Επειδή δημιουργεί συνθήκες και για την αυτονομία των δυο κοινοτήτων και για την κοινή τους δραστηριότητα. Επειδή συγκροτεί το πλαίσιο, στο οποίο θα μπορούμε να συνυπάρχουμε και οι ελληνοκεντρικές/οί και οι τουρκοκεντρικές/οί και αυτές/οί που δεν τις/τους αφορά το έθνος. Ο ε/κ αντι-ομοσπονδιακός λόγος σήμερα χρησιμοποιεί "αριστερά" επιχειρήματα ενάντια στον "κοινοτισμό" που δήθεν "θα διαχωρίζει" στο νέο ενωμένο κράτος, φτάνοντας μάλιστα στο σημείο να αποκαλεί τη δικοινοτικότητα και τη διζωνικότητα ως "ρατσισμό". Εμείς πιστεύουμε ότι ρατσισμός είναι η υφιστάμενη

88 Ανάλογες θέσεις είχαν εκφραστεί και πιο πριν, τη δεκαετία του 1980, αλλά ήταν στην συγκυρία του 1993 που το ζήτημα και της μορφής της λύσης τέθηκε τόσο ξεκάθαρα. Σημείωμα έκδοσης: Αναφέρεται στο κείμενο «Ομοσπονδία ή Θάνατος» του 1993 που έχει συμπεριληφθεί σε αυτή τη συλλογή.

κατάσταση της (ελληνο-)Κυπριακής Δημοκρατίας και της ΤΔΒΚ.[89] Η δήθεν αεθνική μορφή του ενιαίου κράτους είναι βαθύτατα εθνική και βασίζεται στην τωρινή δημογραφική ισχύ της ε/κ κοινότητας. Η αποπολιτικοποίηση της εθνότητας δε θα έρθει με διατάγματα (και μάλιστα εθνικά των ε/κ) και σίγουρα δεν μπορεί να προκύψει μέσα από τις υφιστάμενες συνθήκες της πολιτικής και στρατιωτικής σύγκρουσης. Ενδεχόμενη κατάργηση του δικοινοτισμού και της διζωνικότητας σε ένα σχέδιο λύσης θα οδηγήσει με μαθηματική ακρίβεια στην περιθωριοποίηση του τ/κ πληθυσμού σπρώχνοντας τον είτε στον αποκλεισμό είτε στην αφομοίωση. Έτσι, η δήθεν προοδευτική θέση της απολιτικοποίησης της ιστορικά κατασκευασμένης εθνότητας, κρύβει πίσω της συγκεκριμένες και βαθύτατα εθνο-πολιτικές προεκτάσεις. Ούτως ή άλλως με δεδομένη τη συντριπτική άρνηση ανάμεσα στην τ/κ κοινότητα της λογικής του ενιαίου κράτους (και ντε φάκτο πλειοψηφικά εθνοτικού, αν υιοθετηθεί η λογική "ένας άνθρωπος μια ψήφος") είναι αδύνατο να υπάρξει συμφωνία ειρήνευσης. Η παρεμπόδιση της λύσης και η διαιώνιση της σύγκρουσης είναι σε τελική ανάλυση η βάση στην οποία συναντιούνται και οι δυο ρητορικές του ε/κ αντι-ομοσπονδιακού στρατοπέδου – η ελληνοκεντρική (με σημείο αναφοράς τον Ελληνισμό, στον οποίο υποτίθεται ότι υπάγεται η Κύπρος) και η ελληνοκυπριωτική (με σημείο αναφοράς τη μονοπωλημένη από τους ε/κ Κυπριακή Δημοκρατία). Ο δήθεν αντικατοχικός τους λόγος (επειδή στην πράξη αντίσταση στην κατοχή μπορεί να γίνει μόνο από τους τ/κ)[90] όχι απλώς

89 Η ρατσιστική στάση της Κυπριακής Δημοκρατίας (που υποτίθεται είναι δικοινοτικό, συνεταιρικό κράτος) απέναντι στους τ/κ πολίτες της σήμερα δεν αφήνει πολλά περιθώρια για μια προοπτική ισότιμης ενσωμάτωσης της τ/κ κοινότητας σε ένα ενιαίο και πλειοψηφικά ελληνοκυπριακό πολιτικό σύστημα χωρίς συνταγματικά κατοχυρωμένες ασφαλιστικές δικλείδες για την αριθμητικά μικρότερη τ/κ κοινότητα. Από την άλλη η αποσχιστική οντότητα της ΤΔΒΚ χαρακτηρίζεται από λιγότερη υποκρισία. Είναι ρατσιστική όχι απλώς στην πράξη αλλά και στη θεωρία.

90 Την κατοχή την υφίστανται ουσιαστικά οι τ/κ, οι οποίοι ζουν στο έντονα στρατοκρατούμενο καθεστώς της ΤΔΒΚ βιώνοντας παράλληλα και τον αποκλεισμό τους (παρά τα κάποια παρεμφερή ωφελήματα τους) από την Κυπριακή Δημοκρατία ενώ τη νομιμοποιούν και την αναπαράγουν οι δυο εθνικισμοί. Οπόταν μόνο αν οι τ/κ αρνηθούν τη χρησιμότητά της μπορεί να ανατραπεί και

εξυπηρετεί αλλά και αναπαράγει το αποτέλεσμα της κατοχής – το διχοτομικό δηλαδή στάτους κβο.

3 Στα πλαίσια της προσπάθειας εφεύρεσης ενός άλλου "αριστερού" λόγου, η πιο ήπια (και με πιο πολλή υποκρισία) αντι-ομοσπονδιακή τάση, αυτή των θιασωτών και θιασωτριών της Κυπριακής Δημοκρατίας,[91] αρθρώνει επιχειρήματα στη βάση των "ανθρωπίνων δικαιωμάτων". Σε μια πρώτη ανάγνωση αυτός ο λόγος φαντάζει απλώς ιδεαλιστικός και φορμαλιστικός και σε διάσταση με την πολιτική πραγματικότητα. Μια πιο προσεκτική ανάλυση όμως του περιεχομένου αυτής της συλλογιστικής αναδεικνύει σαφέστατα τον αστικό και συντηρητικό χαρακτήρα της, που είναι και ιστορικά ξεπερασμένος και στην προκειμένη περίπτωση εθνικιστικά προσανατολισμένος.

α) Η έννοια των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως πολιτικό πλαίσιο, αν και αντλεί την έμπνευσή της από τις επαναστάσεις της νεωτερικότητας, μετατράπηκε τη δεκαετία του 1940 ως ένα είδος αστικής-φιλελεύθερης ιδεολογικής απάντησης στο όραμα του προλεταριακού σοσιαλισμού. Για τα δεδομένα της εποχής της, ιδιαίτερα μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (και ενόσω ο προλεταριακός σοσιαλισμός βρισκόταν στη σκιά της σταλινικής στρέβλωσης), υπήρξε προοδευτική καθώς αναγνώρισε μια σειρά από οικουμενικές ανθρώπινες ανάγκες, ενώ υπήρξε καθοριστική για την παγκόσμια καθιέρωση της έννοιας "πολίτης" καταργώντας την έννοια "υπήκοος" των αυτοκρατοριών. Όμως η εστίαση στο άτομο και η έμμεση αποδοχή του πολιτικού πλαισίου του αστικού έθνους-κράτους έθεταν από την αρχή όρια στο ριζοσπαστισμό αυτής της

αυτό προϋποθέτει την ήττα και των δυο εθνικισμών. Η εναντίωση στην κατοχή από ε/κ πλευράς (ιδίως με την αντι-τουρκική ρητορική που εκ των πραγμάτων την συνοδεύει) φέρνει το αντίθετο αποτέλεσμα – ενισχύει τον τ/κ εθνικισμό και εντείνει την εθνοτική σύγκρουση ενδυναμώνοντας σε τελική ανάλυση και την κατοχή και το παράγωγό της – τη διαίρεση.

91 Αυτή η μετάλλαξη του ε/κ εθνικισμού έχει τις ρίζες της στον ενταφιασμό της ένωσης το 1974, αλλά αναπτύχθηκε ουσιαστικά αυτήν τη δεκαετία και ειδικά μετά το 2004, όταν οι εθνικόφρονες αγάπησαν ξαφνικά την Κυπριακή Δημοκρατία και υψώνουν ακόμα και τη σημαία της.

οπτικής. Όρια που έγιναν εμφανή στους αγώνες των κοινωνικών κινημάτων της δεκαετίας του 1960 και 1970, όταν επανεμφανίστηκαν τα προτάγματα της πολιτιστικής και πολιτικής αυτονομίας των κοινοτήτων εντός και πέραν από το έθνος-κράτος, στη μετα-αποικιακή πια εποχή. Το φεμινιστικό και το αντι-ρατσιστικό κίνημα έθεσαν ζήτημα προστασίας των συλλογικών δικαιωμάτων των "μειοψηφικών" και καταπιεσμένων κοινωνικών ομάδων, η νεολαία διεκδίκησε την απελευθέρωση από τη σεξουαλική καταπίεση και το σεβασμό προς το διαφορετικό, οι αυτόχθονες κοινότητες και το οικολογικό κίνημα διεκδίκησαν αυτονομία, το σεβασμό προς τη φύση και την προστασία του περιβάλλοντος – ως όρια στις θέσεις "πλειοψηφιών" που εξέφραζαν εσωτερικευμένες μορφές εξουσίας και τάσεις επιβολής. Στις σημερινές συνθήκες σαφέστατα η έννοια των "ανθρωπίνων δικαιωμάτων", όπως αυτή προκύπτει μέσα από την Οικουμενική Διακήρυξη του ΟΗΕ του 1948, δεν επαρκεί για να εμπνεύσει ένα κίνημα ριζοσπαστικής αμφισβήτησης.[92] Η αντίληψη αυτή είναι και ιστορικά ξεπερασμένη και πολιτικά ασαφής καθώς αδυνατεί να εκφράσει την πολλαπλότητα των δικαιωμάτων, ατομικών και συλλογικών/κοινοτικών, να αναγνωρίσει την πραγματικότητα της πολυπολιτισμικότητας όπως αυτή διαμορφώθηκε μέσα από την επέκταση των μεταναστευτικών ρευμάτων, να εμποδίσει την τυραννία της πλειοψηφίας ή/και της ηγεμονεύουσας κοινωνικής ομάδας, να σεβαστεί το διαφορετικό και ταυτόχρονα να υπερασπιστεί τα κεκτημένα των κοινωνικών αγώνων.

β) Στην κυπριακή περίπτωση, και ειδικότερα στην ε/κ πλευρά (αφού οι τ/κ αντι-ομοσπονδιακοί/ες είναι τουλάχιστον ειλικρινείς και λένε ανοιχτά ότι θέλουν το διαχωρισμό και τη διχοτόμηση), η αντι-ομοσπονδιακή ρητορική απολυτοποιεί και ιεροποιεί δυο συγκεκριμένα δικαιώματα τα οποία θεωρεί ανώτερα από άλλα. Τα δυο αυτά δικαιώματα "της ιδιοκτησίας" και "της επιστροφής/εγκατάστασης" σύμφωνα με τους/τις ε/κ αντι-ομοσπονδιακούς/ες δεν

---

92 Η κεντρική συμβολή αυτής της οπτικής, η ατομική ψήφος, αποτέλεσε σαφώς πρόοδο σε σχέση με την εποχή της κυριαρχίας των προυχόντων, αλλά η απλή ψήφος δεν μπορεί ούτε να απελευθερώσει, ούτε να χρησιμοποιηθεί σαν άμυνα ενάντια σε εθνικιστικές, ρατσιστικές, σεξιστικές κλπ αντιλήψεις που μπορεί εύκολα να κερδίσουν συγκυριακές εκλογικές νίκες ή πλειοψηφίες.

μπορούν να σχετικοποιηθούν με αποζημιώσεις/ανταλλαγές ή ποσοστώσεις. Βασικός και άμεσος στόχος αυτών των ιδεολογημάτων είναι η καθυστέρηση της λύσης και η συντήρηση του διαχωρισμού. Εξετάζοντας όμως τις προεκτάσεις αυτών των ιδεολογημάτων, εύκολα μπορεί κάποιος να δει ότι πίσω από τη λεκτική προσπάθεια "προοδευτισμού" κρύβεται μια ξεκάθαρη εθνοτική λογική – στόχος είναι η εκ νέου δημιουργία ε/κ πλειοψηφίας σε πληθυσμό και ιδιοκτησία γης και στο βόρειο μέρος και η αναίρεση της εδαφικής αυτονομίας (και αισθήματος ασφάλειας) της τ/κ κοινότητας όπως κατοχυρώνεται μέσα από τη διζωνικότητα. Για αυτό εξάλλου οι θιασώτες και θιασώτριες των "ανθρωπίνων δικαιωμάτων" προσθέτουν μετά "των νομίμων κατοίκων της Κύπρου" εξαιρώντας δηλαδή όλους τους μακροχρόνιους μετανάστες από την Τουρκία και τους απογόνους τους, καθώς επίσης και τις/τους τ/κ που δεν έχουν πολιτογραφηθεί στην Κ.Δ. Το δικαίωμα της στέγασης αλλά και της ένταξης των μακρόχρονα διαμένοντων μεταναστριών και μεταναστών (τόσο από την Τουρκία όσο και από αλλού) και γεννηθέντων στο νησί δεν υπάρχει για τους ε/κ αντι-ομοσπονδιακούς/ες.[93] Είναι αστείο όταν υποτιθέμενοι "αριστεροί/ες" μιλούν για την "ιερότητα" της ιδιοκτησίας τη στιγμή που το ίδιο το αστικό κράτος που βασίζεται στην ιδιοκτησία ενίοτε αποδέχεται τη σχετικοποίηση αυτού του δικαιώματος χάριν του δημόσιου οφέλους – της ειρήνης, της προστασίας αδύνατων ομάδων, της δημιουργίας υποδομών, ακόμα και της αναδιανομής του πλούτου. Ο αντι-ομοσπονδιακός λόγος, πίσω από την επιφάνεια της δήθεν υπεράσπισης των συμφερόντων των (ε/κ) προσφύγων, αφορά και εκφράζει και μεγάλα συμφέροντα της (ε/κ) ιδιωτικής και εκκλησιαστικής μεγαλο-ιδιοκτησίας.

4 Η επίλυση του Κυπριακού δεν είναι απλώς μια πολιτική πράξη της ελίτ που θα κωδικοποιηθεί σε μια συμφωνία-σύνταγμα.

93 Αναγνωρίζουμε όμως ταυτόχρονα ότι λόγω του μικρού μεγέθους της τ/κ κοινότητας και για να παρεμποδιστεί περαιτέρω δημογραφική αλλοίωση στο βορρά χρειάζεται να τεθούν (τουλάχιστον για το άμεσο μέλλον) κάποιοι περιορισμοί και στην μελλοντική μετανάστευση από την Τουρκία και στην πολιτογράφηση των Τούρκων μόνιμων κατοίκων Κύπρου στο τ/κ κρατίδιο έτσι ώστε να διαφυλαχτεί η πολιτική και πολιτιστική αυτονομία της τ/κ κοινότητας.

Είναι μια ολική κοινωνική διαδικασία, ένα ιστορικό πέρασμα σε μια άλλη εποχή. Η επανένωση της χώρας συνιστά απελευθέρωση της πολιτικής από την εθνικιστική ηγεμονία και το μιλιταρισμό (που αποτελεί και βασικό στήριγμα της πατριαρχίας) και καταργεί την εθνική λογοκρισία και την ιστορική αλλοτρίωση. Δεν έχουμε βέβαια καμιά ψευδαίσθηση ότι η επανένωση θα επιλύσει τα κοινωνικά ζητήματα ή ότι θα φέρει μαζί της αυτόματα έναν ελευθεριακό πολιτισμό. Η κοινωνική απελευθέρωση και ο κομμουνισμός ήταν, είναι και θα είναι ζήτημα τοπικού και παγκόσμιου αγώνα. Εκείνο που θα αλλάξει με τη λύση-επανένωση είναι το πλαίσιο και οι συνθήκες αυτού του αγώνα στην Κύπρο. Χωρίς το κυπριακό πρόβλημα είναι εφικτή μια πραγματική εκπαιδευτική μεταρρύθμιση που θα θέσει την παιδεία σε άλλες βάσεις, καθιστώντας την πιο δημοκρατική και κοσμική και χωρίς εθνοτικά στερεότυπα και μισαλλόδοξα ιδανικά (που παράγουν στρατιωτάκια και για τα δυο κρατικά μορφώματα), κάτι που αποτελεί προϋπόθεση για την πορεία προς το ελευθεριακό σχολείο. Θα μπορέσουμε να αμφισβητήσουμε με αξιώσεις την πολιτική και οικονομική εξουσία της Εκκλησίας. Η κατάργηση της στρατιωτικής θητείας θα τερματίσει άλλον ένα παραλογισμό και τη σπατάλη χρόνου και ενέργειας για τους νέους. Η αποστρατικοποίηση θα σπρώξει τον εφιάλτη του πολέμου μακριά ενώ η πολιτική συνεργασία των δυο κοινοτήτων στα πλαίσια της επανένωσης θα μπορέσει να θέσει για πρώτη φορά και με αξιώσεις και το αίτημα για την κατάργηση των Βρετανικών Βάσεων. Στο επίπεδο της κοινωνίας, η επανένωση της εργατικής τάξης (που διαχωρίστηκε ιστορικά σε εθνοτική βάση πολύ αργότερα από την αστική τάξη) θα δημιουργήσει προϋποθέσεις για ένα εργατικό μέτωπο ενάντια στο κεφάλαιο σε ολόκληρη της κυπριακή επικράτεια ενώ η δικοινοτική συνεργασία των κυπρίων εργαζομένων θα καλλιεργήσει και την κουλτούρα της πολυπολιτισμικής ανοχής και συνεργασίας και με μετανάστριες και μετανάστες που εργάζονται στο νησί.

5 Το κίνημα της επαναπροσέγγισης όπως αυτό άρχισε να μαζικοποιείται και να διαχέεται τη δεκαετία του 1990 και ειδικότερα μετά το άνοιγμα των οδοφραγμάτων το 2003 συνιστά σημαντική πρόοδο για την κυπριακή κοινωνία. Σε αυτό το δικοινοτικό κίνημα

μετέχουμε ενεργά καθώς θεωρούμε ότι εκφράζει σήμερα μια ευρύτερη κοινωνική δυναμική για την ειρήνη, κόντρα στους δυο εθνικισμούς και οικοδομεί ένα αντι-ηγεμονικό ιστορικό πόλο. Διατηρούμε φυσικά τις διαφορές μας τόσο με φιλελεύθερους/ες όσο και με αριστερούς/ες συμμάχους στον αγώνα για την επανένωση. Επειδή όμως για μας η επίλυση του κυπριακού δεν συνιστά ένα τέλος, αλλά μια αρχή, δεν εστιάζουμε στη δομή του νέου κράτους αλλά στη δυναμική της ιστορικής μετάβασης. Εμάς μας ενδιαφέρουν οι εν δυνάμει κινηματικές προοπτικές της συγκυρίας και η κατάσταση της ρήξης με το υπάρχον. Για αυτό εκείνη τη νύχτα μετά τα επιτυχημένα δημοψηφίσματα εμείς δεν θα πάμε στα δυο προεδρικά για να γιορτάσουμε την λύση με πυροτεχνήματα – θα τρέξουμε στα οδοφράγματα για να ξηλώσουμε κομμάτι κομμάτι τα συρματοπλέγματα της πράσινης γραμμής.

Φάλιες, ελευθεριακό δίκτυο στην πόλη
Λευκωσία, Σεπτέμβρης 2010

Εισαγωγικό Σημείωμα

Το ακόλουθο κείμενο κυκλοφόρησε το 2016 από τη «Συσπείρωση Ατάκτων», τόσο σε μορφή μπροσούρας όσο και διαδικτυακά. Κυκλοφόρησε μετέπειτα στο δέκατο τεύχος του περιοδικού «Εντροπία» το 2017. Η θέση της Συσπείρωσης Ατάκτων επαναλαμβάνει ως ένα βαθμό τις θέσεις που εκφράστηκαν στο κείμενο «Ομοσπονδία ή Θάνατος» του 1993, επεκτείνοντας και ενσωματώνοντας τες όμως μέσα στα πλαίσια της κυπριακής πραγματικότητας του 21^ου^ αιώνα. Κυκλοφόρησε σε τρεις γλωσσικές εκδοχές (κυπριακή ελληνική γλωσσική ποικιλία, νέα ελληνική, αγγλικά). Για τους σκοπούς αυτής της συλλογής επιλέχθηκε η εκδοχή στη νέα ελληνική.

Συσπείρωση Ατάκτων

Ναι, ρε! Ομοσπονδία!

Το κυπριακό πρόβλημα αποτέλεσε και συνεχίζει να αποτελεί ένα θέμα διαμοιρασμού της εξουσίας μεταξύ των πολιτικών ελίτ αλλά ταυτόχρονα και ένα πρόβλημα σύγκρουσης των εθνικιστικών ιδεολογιών. Ως αντιεξουσιαστές και αντιεξουσιάστριες θεωρούμε ότι η επίλυσή του μας αφορά, γιατί επηρεάζει αρνητικά την καθημερινότητά μας, την κοινωνία και τις σχέσεις μας, την πολιτική δράση και τους αγώνες μας. Εναντιωνόμαστε στα συρματοπλέγματα που διαχωρίζουν το νησί, στα τείχη μεταξύ των ανθρώπων και στα εμπόδια που θέτει η ύπαρξη του Κυπριακού στην κοινωνική πρόοδο και στη ριζοσπαστική δράση. Αναγνωρίζουμε τις προοπτικές που θα δημιουργήσει η επίλυσή του, και την δυναμική που θα ανοίξει για την υπέρβαση της ηγεμονίας των εθνικιστικών ιδεολογιών, και την αναίρεση της γεωγραφικής διαίρεσης του νησιού.

Το κυπριακό πρόβλημα μονοπωλεί τον πολιτικό λόγο και την πολιτική σκηνή του νησιού για δεκαετίες. Η ανάδυση των αλληλοσυγκρουόμενων εθνικισμών και η κατασκευή του Κυπριακού που τη δεκαετία του 1950 και μετά, ουσιαστικά σηματοδοτεί έναν αντιδραστικό κοινωνικό-πολιτικό σχηματισμό, μέσω της επιβολής ενός εθνοκεντρικού, συντηρητικού και φιλελεύθερου πολιτικού λόγου. Έτσι, παραγκωνίστηκαν οι εργατικές διεκδικήσεις και οι ταξικοί αγώνες της περιόδου του 1920-50, οδηγήθηκαν σε σύγκρουση οι δυο μεγαλύτερες πληθυσμιακά κοινότητες και σε περιθωριοποίηση, απομόνωση ή/και ενσωμάτωση οι υπόλοιπες. Παράλληλα, τα αιτήματα σύνδεσης με τις «μητέρες πατρίδες» και τους «εθνικούς

κορμούς», της «Ενώσεως» από τη μια και του «Ταξίμ» από την άλλη, σταδιακά οδήγησαν στη δημιουργία και κυριαρχία στρατιωτικών και παραστρατιωτικών ομάδων, στις διακοινοτικές ταραχές, στους «θύλακες» και τελικά στο πραξικόπημα, την εισβολή και τη διχοτόμηση του νησιού.

Μετά την απογοήτευση του 2004 και του 2010 ακολούθησε μια στασιμότητα, όχι μόνο σε επίπεδο συνομιλιών, αλλά και σε επίπεδο δικοινοτικών και διακοινοτικών αγώνων. Παρόλα αυτά, κάποια κομμάτια της κοινωνίας συνέχισαν με συνέπεια να διεκδικούν κοινό χώρο προσβλέποντας σε ένα κοινό μέλλον. Οι διαδηλώσεις των Τουρκοκυπρίων το 2011, το κίνημα του Occupy μεταξύ 2011-12 και πολλές κοινές αντιμιλιταριστικές, εκπαιδευτικές και περιβαλλοντικές δράσεις κράτησαν τις γέφυρες της επανένωσης ανοικτές. Σήμερα βρισκόμαστε στο μέσο διαπραγματεύσεων για την επίλυση του Κυπριακού και ενδεχομένως λίγο πριν από μία πολύ κρίσιμη στιγμή που θα οδηγήσει είτε σε ένα ναυάγιο, είτε σε ένα προτεινόμενο σχέδιο που θα τεθεί σε δημοψήφισμα. Εμείς θεωρούμε πως έχουμε ευθύνη να πάρουμε δημόσια θέση απέναντι στους αντιομοσπονδιακούς, και να υποστηρίξουμε την ομοσπονδιακή επανένωση.

Πιστεύουμε πως η πολιτική επίλυση του κυπριακού προβλήματος στη βάση της Διζωνικής Δικοινοτικής Ομοσπονδίας (ΔΔΟ) είναι κάτι περισσότερο από απαραίτητη. Η ιστορική αποτυχία του ενιαίου κράτους με την επιβολή της πλειοψηφίας πάνω στη μειοψηφία στη βάση εθνοτικών κριτηρίων είναι ένα αδιέξοδο που όξυνε την αντιπαράθεση των δύο κοινοτήτων και που οδήγησε στη διαίρεση του νησιού. Η λογική της συνέχισης της στήριξης του ενιαίου κράτους οδηγεί στην αποδοχή τετελεσμένων γεγονότων και κατ' επέκταση στη διχοτόμηση, ενώ ταυτόχρονα αδυνατεί να αντιληφθεί τα λάθη και τις αποτυχίες της πλειοψηφίας. Σε αντίθεση με τους θιασώτες -διαφόρων αποχρώσεων- του ενιαίου κράτους, εμείς θεωρούμε ότι «ρατσιστικό» είναι το ενιαίο κράτος, η αρχή της πλειοψηφίας και η αρχή του «ένας άνθρωπος, μία ψήφος», αφού πάντοτε οδηγεί στην περιθωριοποίηση των μειοψηφιών -όχι μόνο των εθνικών- και δημιουργεί πολιτικούς και κοινωνικούς αποκλεισμούς. Είναι καιρός η πλειοψηφική ε/κ κοινότητα να αναγνωρίσει από τη μια το προνόμιο που έχει να μονοπωλεί το

«νόμιμο» κράτος τόσα χρόνια, και από την άλλη, την απομόνωση της τ/κ κοινότητας σε ένα καθεστώς που την καθιστούσε αόρατη στον παγκόσμιο χάρτη.

Υποστηρίζουμε την ΔΔΟ όχι ως ένα «οδυνηρό συμβιβασμό στον οποίο εξαναγκαζόμαστε για να γλυτώσουμε που τη διχοτόμηση» αλλά ως ιδεατή θεσμική λύση [Τραίνο, Βαγόνι 10ο ,«Γιατί ακόμα και αν δεν υπήρχε ομοσπονδία θα έπρεπε να την εφεύρουμε»], γιατί αναγνωρίζει την ιστορική, γεωγραφική και πολιτική πραγματικότητα, δίνει αυτονομία στις κοινότητες, αλλά και κοινό χώρο συνύπαρξης για όσους και όσες δεν εντάσσονται ούτε αναγνωρίζουν τις εθνικές ταυτότητες, γιατί τότε θα έχουμε την ευκαιρία να επαναορίσουμε κατά κάποιο τρόπο την έννοια «της εαυτής» και «της άλλης», την έννοια των συνόρων και θα μπορέσουμε με αυτό τον τρόπο να δημιουργήσουμε νέες ταυτότητες. Ταυτότητες που δεν θα στηρίζονται στους αποκλεισμούς αλλά θα είναι σχεσιακές, αφού δεν θα λειτουργούν στη βάση διαχωριστικών δίπολων, αλλά θα διαμορφώνονται και θα μεταμορφώνονται στη βάση των σχέσεων και των επαφών που θα δημιουργούμε τόσο μεταξύ μας όσο και με τα πάντα γύρω μας.

Από την άλλη, δεν έχουμε καμία ψευδαίσθηση ότι με την λύση θα ξεπεραστούν ως διά μαγείας οι εθνοκοινοτικές διαφορές. Θεωρούμε ότι η λύση είναι κάτι περισσότερο και πέρα από μία υπογραφή. Είναι διαδικασία που προηγείται και έπεται της υπογραφής, και η οποία προϋποθέτει την ανάδειξη ενός άλλου αφηγήματος και κυρίως μιας άλλης πραγματικότητας που υπερβαίνει τα σύνορα και τον εθνοκεντρισμό. Η πολιτική επίλυση του κυπριακού προβλήματος θα αποτελέσει ένα ρήγμα στην κυρίαρχη τάξη πραγμάτων, πράγμα που θα μας επιτρέψει να βρεθούμε, να σκεφτούμε και να δράσουμε σε ένα άλλο πλαίσιο. Η διαίρεση δεν θα λειτουργεί πλέον ως ένα πρόσχημα για να δικαιολογηθεί οποιοδήποτε μέτρο στρέφεται ενάντια στα κοινά λαϊκά συμφέροντα και θα σταματήσει να υφίσταται το καθεστώς έκτακτης ανάγκης, το νομικό σόφισμα στο οποίο στηρίζεται η δράση της ελληνοκυπριακής ελίτ από το 1964 και μετά. Η ενοποίηση του γεωγραφικού χώρου και το νέο πλαίσιο συνύπαρξης που θα δημιουργηθεί, θα διευκολύνει ταυτόχρονα τους κοινούς μας αγώνες, οι οποίοι θα ισχυροποιηθούν και θα γίνουν πιο αποτελεσματικοί.

Πλέον, οι δυο κοινότητες στην Κύπρο θα έχουν περισσότερη ελευθερία και με δεδομένη τη μείωση της εξάρτησης της τ/κ κοινότητας από την Τουρκία, θα υπάρχει πιο πολύς χώρος για τη συγκρότηση κοινών, δικοινοτικών μετώπων υπεράσπισης της ανεξαρτησίας κόντρα στις «μητέρες πατρίδες», αλλά και στις βρετανικές βάσεις.

Η λύση του κυπριακού θα αποτελέσει την πιο μεγάλη ήττα του μιλιταρισμού και των θιασωτών του, οι οποίοι έβγαζαν τόσα χρόνια και πραγματικό οικονομικό κέρδος και πολιτική υπεραξία μέσα από τη συντήρηση μιας εμπόλεμης κατάστασης στο νησί. Πέρα, όμως, από την άμεση αποστρατικοποίηση της χώρας με την κατάργηση όλων των στρατών, πιο μακροπρόθεσμα θα μας δώσει εκείνο το πλαίσιο για να παλέψουμε ενάντια στη στρατικοποίηση που κυριαρχεί πλέον σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής μας, στην πατριαρχία και τον σεξισμό πάνω στα οποία στηρίζεται αλλά και αναπαράγει ο μιλιταρισμός.

Ταυτόχρονα, ακόμα και αν τα εκπαιδευτικά συστήματα εξακολουθήσουν να είναι χωριστά, η επανένωση της χώρας θα δώσει την ευκαιρία να ξεκινήσει ένας ουσιαστικός διάλογος - και στο εσωτερικό των κοινοτήτων και μεταξύ τους- με στόχο μια παιδεία απελευθερωμένη από τον εθνικισμό, το ρατσισμό, τη μισαλλοδοξία και τον ηγεμονικό λόγο της Εκκλησίας. Σε μία επανενωμένη χώρα, παροξυσμοί όπως η επιστολή της μάνας που ζητά την εξαίρεση του παιδιού της από την διδασκαλία τ/κ ποίησης, θα πέφτουν στο κενό, μιας και η καλλιέργεια κουλτούρας ειρηνικής συμβίωσης δεν θα είναι μόνο στόχος, αλλά και γενικευμένη ανάγκη.

Ο αγώνας για εκκοσμίκευση, όχι μόνο της παιδείας αλλά και όλων των επιπέδων του κράτους και της κοινωνίας, θα μπορεί πλέον να γίνεται από κοινού και ο κοσμικός χαρακτήρας της τ/κ κοινότητας θα αποτελέσει σημαντικό στήριγμα και για τους υπερασπιστές της κοσμικότητας στην ε/κ κοινότητα. Δηλώσεις που γίνονται συχνά από τον επικεφαλής της Εκκλησίας για θέματα φύλου και σεξουαλικότητας για παράδειγμα, θα κρίνονται σε επίπεδο ομοσπονδιακό και όχι μόνο στο εσωτερικό της ε/κ κοινότητας, και θα τυχαίνουν περαιτέρω κριτικής.

Οι αγώνες που δίνουμε ενάντια στην αποξένωση των κοινών, την υφαρπαγή γης και την καταστροφή του περιβάλλοντος θα γίνο-

νται σε ένα άλλο, πιο ευρύ πλαίσιο. Πλέον, οι δράσεις ενάντια στην περιβαλλοντική καταστροφή, για παράδειγμα στον Πενταδάκτυλο και στην Αντρολύκου, στην Καρπασία και στον Ακάμα, θα γίνονται ενιαία και θα έχουν τον ίδιο στόχο: τις νεοφιλελεύθερες, αντί- περιβαλλοντικές πολιτικές του ομόσπονδου κράτους ή επιχειρηματιών που θα έχουν την κάλυψη του κράτους.

Προσδοκούμε αυτούς τους αγώνες να τους δίνουμε από κοινού μαζί με, και για, όλους τους κατοίκους του νησιού, σε όποιο κρατίδιο και να ζουν, είτε τους αποκαλούν «λαθρομετανάστες» και «αθίγγανους», είτε «εποίκους» και «καλαμαράες».

Η έννοια των «δικαιωμάτων» ήταν και θα είναι ένας από τους κεντρικούς, αν όχι ο κεντρικός άξονας στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων. Τόσο η απορριπτική όσο και η νεοφιλελεύθερη ομοσπονδιακή πτέρυγα εστιάζουν στο ατομικό δικαίωμα (κυρίως) της ιδιοκτησίας από την μία, και στα κοινά οικονομικά συμφέροντα που θα επιφέρει μια λύση από την άλλη. Σε αυτό το πλαίσιο, το κυπριακό πρόβλημα και η λύση του (ή μη), αναδύεται μέσα από οικονομικά συμφέροντα και μια νεοφιλελεύθερη λογική. Τα «κοινά» μας (Commons), όπως προωθούνται στην κοινωνία από τις πολιτικές και οικονομικές ελίτ, προσφέρουν μια λύση βασισμένη στο ότι τα «κοινά» μας συμφέροντα μπορούν να είναι μόνο εκείνα τα συμφέροντα που είναι πρωτίστως οικονομικά. Αυτό φαίνεται ιδιαίτερα στην περίπτωση των υδρογονανθράκων, των οποίων η εξόρυξη και η εκμετάλλευση παρουσιάζεται συστηματικά ως ο καταλύτης για την εξεύρεση μιας βιώσιμης λύσης από την μία, και ως το απόθεμα το οποίο θα μας βγάλει από την κρίση από την άλλη. Για εμάς, η έννοια του «κοινού», έχει να κάνει με ένα νέο φαντασιακό που δημιουργείται. Είναι ένα αμάλγαμα από ιδέες και συνειδήσεις, οι οποίες αναδύονται μέσα από μία νέα αντίληψη του «κοινού», γεωγραφικού, οικολογικού, ιστορικού, κοινωνικού και πολιτιστικού, τα οποία, αν και κάποια από αυτά υπήρχαν και πριν από το 1960, όπως οι κοινοί εργατικοί αγώνες και οι μαζικές απεργίες που κορυφώθηκαν το 1948, τώρα, αναβιώνουν ή δημιουργούνται από παλιές και νέες γενιές. Είναι αυτό το καινούργιο φαντασιακό που θεωρούμε ότι σταδιακά θα οδηγήσει στη συνύπαρξη των ανθρώπων τόσο μεταξύ της μίας κοινότητας με την άλλη, όσο και μεταξύ της ευρύτερης κοινωνίας με το φυσικό και αστικό της περιβάλλον.

Προφανώς, μετά τη λύση δεν θα περάσουμε σε μια μετά-κρατική κατάσταση. Θα συνεχίσουμε να ζούμε σ' ένα κράτος, το οποίο θα λειτουργεί μέσα στο καπιταλιστικό σύστημα, θα καλείται να ανταποκριθεί μέσα σε συγκεκριμένες γεωπολιτικές συνθήκες και θα χρησιμοποιεί όλους τους μηχανισμούς που έχει στη διάθεσή του για να επιβάλει την εξουσία του στο εσωτερικό του. Ξέρουμε ότι θα χρειαστεί να δώσουμε αγώνες ενάντια στις πολιτικές τόσο του κεντρικού κράτους όσο και των κρατιδίων.

Και θα το κάνουμε, όλες και όλοι μαζί πλέον.

Νοέμβρης 2016,
Συσπείρωση Ατάκτων

Εισαγωγικό Σημείωμα

Το ακόλουθο κείμενο δημοσιεύτηκε από την ομάδα "antifa λευkoşa" το 2017. Λίγους μήνες μετά κατέρρευσε ο τελευταίος κύκλος διαπραγματεύσεων για επίλυση του Κυπριακού, που συνοδεύτηκε με έντονες κατηγορίες για σαμποτάρισμα της διαδικασίας από τον ελληνοκύπριο πρόεδρο Νίκο Αναστασιάδη. Το κείμενο κυκλοφόρησε τόσο σε έντυπη μορφή, όσο και διαδικτυακά. Προσεγγίζει το Κυπριακό από μια αντιφασιστική οπτική, υπερασπιζόμενο την ομοσπονδιακή επανένωση της Κύπρου ως αναγκαιότητα για την καταπολέμηση του εθνικισμού και του μιλιταρισμού στο νησί, βλέποντας μέσα στη διαδικασία επανένωσης μια ρήξη με το status quo, που θα άνοιγε νέες δυνατότητες και προοπτικές για μελλοντικές κοινωνικές διεκδικήσεις στην Κύπρο.

antifa λευkoşa

Ο Εθνικισμός, τα Φυσικά Αέρια, οι Διακοινοτικοί Αγώνες

Θέσεις για την Ομοσπονδία

Ως αντιφασιστική συλλογικότητα θεωρούμε ότι η ιστορία του φασισμού στην Κύπρο είναι συνυφασμένη με την ιστορία των εθνικισμών και των δικοινοτικών συγκρούσεων. Η γενεαλογία τόσο του φασισμού όσο και της ηγεμονίας της εθνικιστικής δεξιάς στο νησί περνά από την έξαρση των αλυτρωτικών εθνικισμών της δεκαετίας του 1950, από τις δολοφονίες αριστερών της κοινότητάς τους και μέλη της άλλης κοινότητας, από την ΕΟΚΑ και την ΤΜΤ, από τις παραστρατιωτικές συμμορίες του 1963 και 1967, από τους πραξικοπηματίες του 1974 και την τελική πραγματοποίηση του ονείρου του τουρκικού εθνικισμού. Οι πολιτικοί πρόγονοι του φασισμού στην Κύπρο δεν είναι άλλοι από τους εθνικούς της ήρωες, δεν είναι άλλοι από τους υπεύθυνους των συγκρούσεων, της διαίρεσης και καταστολής της εργατικής τάξης, του σημερινού πολιτικού βούρκου στον οποίο βρίσκεται το νησί. Η πάλη ενάντια στο φασισμό είναι επομένως απαραίτητα πάλη ενάντια στον εθνικισμό και όλες τις συνέπειες που αυτός προκάλεσε.

Η πάλη ενάντια στο φασισμό στην Κύπρο δεν μπορεί παρά να είναι και πάλη για ένα ομόσπονδο νησί. Θεωρούμε το πέρασμα σε μια ομοσπονδιακή Κύπρο απαραίτητο βήμα στη μάχη ενάντια στην πολιτική ηγεμονία του εθνικισμού και της διαίρεσης της εργατικής τάξης στο νησί. Έχουμε επίγνωση των προβληματικών που εμπεριέχουν τόσο οι συνομιλίες των πολιτικών ηγετών όσο και το πλαίσιο της “λύσης από τα πάνω”. Δεν θεωρούμε όμως το πέρασμα αυτό ως “λύση” – η λύση θα προϋπόθετε την κατάργηση ενός προβλήματος, την επιτυχή έκβαση μιας υπόθεσης. Αντιθέτως αντιλαμβανόμαστε

τη “λύση” ως ένα πέρασμα, ως ένα μέσο για την από κοινού με τους τουρκοκυπρίους καταπολέμηση του προβλήματος, ως το ξεκίνημα της δικιάς μας υπόθεσης. Το πέρασμα αυτό είναι απαραίτητο από αντιφασιστική, αντεθνικιστική, ταξική και οικολογική σκοπιά. Όσο υπάρχει κυπριακό, τόσο ο εθνικισμός θα αλωνίζει στον πολιτικό λόγο και τη σκέψη των ιθαγενών. Η πρόσφατη συμψήφιση για εορτασμό του ενωτικού “δημοψηφίσματος” του 1950 από τα κόμματα του “κέντρου” και μετά από πρωτοβουλία των νεοναζί (με βολική αποχή του ΔΗΣΥ) καταδεικνύει το πόσο επείγει το γκρέμισμα της εθνοκεντρικής κοσμοαντίληψης που θέλει να σκεπαστεί από τις αγκάλες των “μητέρων πατρίδων”.

Όσο υπάρχει κυπριακό, η εκπαίδευση θα συνεχίζει να αποτελεί τη μάθηση του εθνοτικού μίσους, του αλυτρωτικού εθνικισμού, του “Δεν Ξεχνώ” ότι τελικός σκοπός είναι η εθνική καθαρότητα στο νησί με κάθε μέσο. Όσο υπάρχει κυπριακό, ο μιλιταρισμός θα παραμείνει η πολιτική έκφραση του πραγματικού πόθου του ελληνοκυπριακού και τουρκοκυπριακού εθνικισμού: η κατάσταση της ετοιμότητας για ανά πάσα στιγμή πόλεμο. Τα βαρέλια θα συνεχίζουν να φράζουν τις πορείες μας, τα σύνορα θα συνεχίσουν να φράζουν τους αγώνες μας, οι σκοπιές θα συνεχίζουν να φράζουν τα καλύτερά μας χρόνια. Όσο υπάρχει κυπριακό δεν θα ζήσουμε αγώνες ταξικούς πέρα από το έθνος.

Αναγνωρίζουμε ότι η διαδικασία για επίλυση του κυπριακού κινείται από γεωπολιτικά και οικονομικά συμφέροντα. Τα ευρήματα φυσικού αερίου στην ανατολική Μεσόγειο κάνουν, για ένα μέρος του κεφαλαίου, μια ενδεχόμενη λύση του κυπριακού ελκυστική επιλογή όσον αφορά την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων. Η μεταφορά φυσικού αερίου από το Ισραήλ στην Τουρκία με βλέψεις παροχής σε περιοχές στην Ευρώπη, όπως έχει ήδη προταθεί, περνά κατ’ ανάγκην μέσα από την κυπριακή ΑΟΖ, γεγονός που ευνοεί μια ομοσπονδιακή Κύπρο. Σημειώνεται εδώ ότι το Ισραήλ πέρα από την πολιτική επαναπροσέγγισης της Τουρκίας που ακολουθεί τον τελευταίο καιρό, διατηρεί τη συμμαχία του με το κυπριακό και το ελληνικό κράτος. Επίσης, το κόστος μεταφοράς των κοιτασμάτων της κυπριακής ΑΟΖ μέσω Ελλάδας είναι απαγορευτικό, καθιστώντας την μεταφορά μέσω Τουρκίας μια πολύ πιο ρεαλιστική και οικονομικά ελκυστική επιλογή.

Αποτελεί γεγονός λοιπόν πως για ένα κομμάτι του κυπριακού, του τουρκικού αλλά και του ελληνικού κεφαλαίου, η λύση του Κυπριακού είναι οικονομική και γεωπολιτική επιδίωξη. Ακόμα, ενδεχόμενη λύση θα αποτελούσε για τη Δύση σταθεροποιητικό παράγοντα στην ταραγμένη ανατολική Μεσόγειο, ενώ θα μείωνε τόσο τη στρατηγική επιρροή της Ρωσίας όσο και την εξάρτηση της Ευρώπης από τα ενεργειακά αποθέματα αυτής, μέσω της ενδεχόμενης προαναφερθείσας συνεργασίας Ισραήλ-Κύπρου-Τουρκίας-Ελλάδας για τη μεταφορά φυσικού αερίου στην Ευρώπη. Ας μην ξεχνάμε ότι με όποιο ενδεχόμενο σχέδιο, οι βρετανικές βάσεις παραμένουν στο νησί, έστω και με μειωμένη έκταση, γεγονός που καθιστά θεμιτή τη λύση και για τους Βρετανούς και τις συμμαχικές τους δυνάμεις που χρησιμοποιούν τις βάσεις για επιδρομές σε χώρες της ανατολικής μεσογείου. Η επίλυση είναι επίσης θεμιτή για ένα κομμάτι του ε/κ και τ/κ κεφαλαίου για μια πληθώρα λόγων, όπως είναι το άνοιγμα της τουρκικής/ευρωπαϊκής αγοράς αντίστοιχα.

Από την άλλη, αναγνωρίζουμε τόσο ότι το γεωπολιτικά συμφέροντα των ενδιαφερόμενων δυνάμεων μπορούν να διακανονιστούν και με τρόπους πέρα από την ομοσπονδοποίηση της Κύπρου, όσο και ότι ένα άλλο σημαντικό κομμάτι του κεφαλαίου και της κυρίαρχης τάξης από όλα τα εμπλεκόμενα μέρη είναι ενάντια σε μια ενδεχόμενη λύση. Οι γεωπολιτικές διαμάχες Ελλάδας-Τουρκίας γύρω από την κυριαρχία του Αιγαίου, οι οποίες εκφράζονται εδώ και λίγο καιρό ως κακόγουστη επανάληψη στα Ίμια, καθιστούν εμφανές όχι μόνο ότι το κυπριακό δεν είναι το μόνο θέμα στην ατζέντα της σχέσης των δυο χωρών, αλλά και το ότι κανείς δεν μπορεί να εγγυηθεί ότι οι γεωπολιτικές εξελίξεις θα εξελιχθούν ειρηνικά στο νησί. Είναι προφανές ότι οι «μητέρες πατρίδες» δεν ενδιαφέρονται κατά βάση για την ειρηνική συνύπαρξη, όπως ούτε και για τη διχοτόμηση. Αυτό που τις ενδιαφέρει είναι η καλύτερη δυνατή διαφύλαξη και προώθηση των γεωπολιτικών και οικονομικών τους συμφερόντων – αυτό μπορεί να σημαίνει από τη στήριξη ενός πιθανού σχεδίου ομοσπονδοποίησης της Κύπρου, επίσημη διχοτόμηση με εμπορικές συμφωνίες που επιτρέπουν την εκμετάλλευση των ΑΟΖ μέχρι και την έναρξη νέων πολεμικών σχεδιασμών.

Παράλληλα υπάρχουν όπως προαναφέρθηκε και κομμάτια του ντόπιου κεφαλαίου και καθεστηκυίας τάξης που εναντιώνονται

σε ενδεχόμενη ομοσπονδοποίηση. Ολόκληρες πολιτικές καριέρες έχουν χτιστεί πάνω στον αγώνα για διασφάλιση της μη-επίλυσης του κυπριακού – βόρεια και νότια της πράσινης γραμμής. Οι φωνές αυτές που θα υποστούν βαριά ήττα είναι βέβαια και αυτές που ακούγονται πιο δυνατά στο απορριπτικό μέτωπο που κυριαρχεί στο δημόσιο λόγο. Το ίδιο συμβαίνει βέβαια και με επιχειρηματικές φωνές που θεωρούν πως έχουν περισσότερα να χάσουν παρά να κερδίσουν από την επόμενη ημέρα λύσης του κυπριακού.

Το βασικό επιχείρημα του λόγου που παράγεται τόσο από τις φωνές αυτές της αστικής τάξης που έχει πολλά να χάσει σε πολιτικό ή/και οικονομικό επίπεδο, όσο και από ένα σημαντικό κομμάτι της αριστεράς (ντόπιας και όχι μόνο) είναι ότι η Διζωνική Δικοινοτική Ομοσπονδία (ΔΔΟ) είναι ρατσιστική επειδή διαχωρίζει τον πληθυσμό βάση εθνοτικής καταγωγής. Το επιχείρημα είναι μεν γελοίο αλλά και επικίνδυνο. Γελοίο, επειδή η ΔΔΟ εισάγεται ιστορικά ως αποτέλεσμα του εθνοτικού μίσους και της βίας και όχι ως προαγωγός τους. Δηλαδή, η ΔΔΟ είναι ακριβώς αναγκαία επειδή η εθνικιστική ιδεολογία γέννησε τις εθνότητες και προκάλεσε τα γεγονότα του 1958, 1963, 1967 και 1974.[94] Η συνέπεια αυτών των γεγονότων είναι η ανάγκη για εξασφάλιση της αυτονομίας της κάθε κοινότητας. Από την άλλη όμως, το επιχείρημα περί ρατσιστικής ΔΔΟ είναι και επικίνδυνο γιατί υιοθετείται και προωθείται από τις παρατάξεις που εκφράζουν τον πλέον εθνικιστικό/ρατσιστικό λόγο τόσο προς τους τουρκοκύπριους όσο και προς άλλες πληθυσμιακές ομάδες του νησιού (ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα, μετανάστριες κ.α). Γίνεται δηλαδή μια αντιστροφή της πραγματικότητας. Ενώ το ενιαίο κράτος είναι το θεσμικό πλαίσιο το οποίο επέτρεψε την καταπίεση μιας εθνοτικής ομάδας (και φαινόμενα τύπου Σαμψών, Μακάριος, Γρίβας κτλ) παρουσιάζεται ως το πιο δίκαιο επειδή τάχα δεν κάνει διάκριση των ατόμων με βάση την εθνικότητα τους.[95] Αυτό που

---

94 Σημείωμα έκδοσης: Αναφέρεται στα επεισόδια δικοινοτικής βίας του 1958, στις δικοινοτικές ταραχές του 1963, στις επιχειρήσεις της Κοφίνου του 1967 και στο πραξικόπημα και την εισβολή του 1974.

95 Με αυτήν ακριβώς την λογική, εφαρμοσμένη σε άλλα ζητήματα, κάποιοι θεωρούν τον φεμινισμό ως σεξιστικό επειδή κάνει διάκριση ανάμεσα σε άντρες και γυναίκες ή το κίνημα Black Lives Matter ως ρατσιστικό επειδή εστιάζει μόνο στους μαύρους.

όμως συνεπάγεται στην ουσία είναι η νομιμοποίηση και θεσμοποίηση της καταπίεσης βάσει της εθνοτικής καταγωγής των ατόμων.

Το γνωστό σύνθημα «ένας άνθρωπος μια ψήφος», παντιέρα στην ελληνοκυπριακή αντι-ομοσπονδιακή καμπάνια, κρύβει βασικά τον αυταρχισμό που μπορεί να προκύψει από την αρχή της πλειοψηφίας. Η φεντεραλιστική σκέψη κατανοεί πως η διασφάλιση της αυτονομίας συγκεκριμένων κοινωνικών ομάδων είναι αναγκαία γιατί η αρχή της πλειοψηφίας μπορεί δυνητικά να αναιρεί μόνιμα την πολιτική ισχύ τους και να τις αποκλείει συστηματικά. Οπόταν, η πλειοψηφία ούτε έχει πάντα δίκαιο ούτε δικαιούται να δρα όπως θέλει χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις μειοψηφίες ή τις εθνικές/θρησκευτικές μειονότητες, ειδικά στο πλαίσιο διαμόρφωσης της κοινής γνώμης[96] και παραγωγής υστεριών.[97] Αυτό επίσης το σύνθημα δεν αναγνωρίζει το γεγονός ότι πέρα από τα ατομικά δικαιώματα υπάρχουν και τα συλλογικά δικαιώματα.

Κανείς δεν εγγυάται ότι μια επερχόμενη συμφωνία με βάση την ομοσπονδία θα αποτελέσει λύση σε όλα τα προβλήματα ούτε και τρέφουμε τέτοιες αυταπάτες. Δεν μιλάμε όμως, όπως είπαμε, για την έκβαση, παρά για το ξεκίνημα της δικιάς μας υπόθεσης. Το κυπριακό είναι αποτέλεσμα της ιστορικής ηγεμονίας των εθνικισμών και η λύση του θα σημαίνει τη ρήξη με την πραγματικότητα αυτή, χωρίς βέβαια να σημαίνει κατ' ανάγκην το ξεπέρασμά της. Σε κάθε περίπτωση, θέση μας είναι ότι είναι καιρός οι ιθαγενείς αυτού του νησιού να δουν το παρών και το μέλλον τους ανεξάρτητα από τα συμφέροντα του ελληνικού και τουρκικού κράτους. Η επανένωση της Κύπρου είναι αναγκαία για να μπορέσουμε επιτέλους να αποκόψουμε τους ομφάλιους λώρους με τις λεγόμενες μητέρες πατρίδες και να υπερβούμε τις εθνικιστικές ιδεολογίες που αυτές επέβαλαν. Δεν νοείται αντιφασιστικός αγώνας στο νησί που να μην είναι διακοινοτικός και δεν νοείται διακοινοτισμός χωρίς αντεθνική, ομοσπονδιακή συνείδηση. Η ανάπτυξή της αποτελεί άλλωστε αναγκαιότητα για τη διασφάλιση αποφυγής εθνοτικών

96 Chomsky, Noam (1998). Propaganda and Control of the Public Mind. USA: AK Press.

97 Παναγιώτου, Αντρέας (2011): Τα ΜΜΕ και οι προσπάθειες χειραγώγησης της κοινής γνώμης μετά από την έκρηξη στο Μαρί. http://koinonioloyika.blogspot.com.cy/2011/09/blog-post.html

συγκρούσεων και εθνικιστικών εξάρσεων. Πέρα από οποιαδήποτε συμφωνία σε επίπεδο πολιτικών ηγεσιών, είναι αναγκαίο να οικοδομηθεί αυτή η ομοσπονδιακή συνείδηση, η οποία εμπεριέχει την κατανόηση της ιστορικής εξέλιξης του κυπριακού ζητήματος και των εθνοτικών συγκρούσεων σε συνάρτηση με την επιθυμία να υπερβούμε τις στείρες εθνικές ταυτότητες και να μπορέσουμε να δούμε την Κύπρο όχι σαν ένα ομοιογενές έθνος-κράτος αλλά σαν αυτό που είναι, έναν τόπο πολλών κοινοτήτων.

Για να επανέλθουμε στην αρχική μας θέση: Το πέρασμα στην ομόσπονδη Κύπρο αποτελεί αναγκαιότητα αφού η μετάβαση ενδέχεται να προσφέρει ένα έδαφος πιο πρόσφορο για την καταπολέμηση του εθνικισμού και του μιλιταρισμού στο νησί, για αλλαγές στην εθνοκεντρική εκπαίδευση και για την αναίρεση της γεωγραφικής διαίρεσης, μέσω της οποίας θα είμαστε σε θέση να διεκδικήσουμε μια ολική αλλαγή της οικολογικής αντιμετώπισης του νησιού. Από τον Ακάμα μέχρι την Καρπασία θα κληθούμε να δώσουμε αγώνες για την προστασία των τελευταίων περιβαλλοντικών πνευμόνων που έχουν απομείνει στο νησί. Σε κάθε περίπτωση το πέρασμα αυτό θα αποτελέσει ρήξη με το υπάρχον. Μέσω της ρήξης αυτής ευελπιστούμε πως θα μπορέσουν επιτέλους να αναδειχθούν θέματα τα οποία επισκιάζονταν όλα αυτά τα χρόνια από την ύπαρξη του "κυπριακού": θέματα όπως οι εργατικές διεκδικήσεις, η οικολογία, τα κοινά, θέματα φύλου κτλ. Οι αγώνες μας θα μπορούν επιτέλους να γίνουν πραγματικά δικοινοτικοί, χωρίς να διαχωρίζονται από σύνορα και στρατούς, με την ελπίδα πως το ταξικό πρόσημο θα μπορέσει να αντικαταστήσει το εθνικό – πως οι ελληνοκύπριες και τουρκοκύπριες εργάτριες και εργάτες θα παλέψουμε για τα δικά μας κοινά συμφέροντα.

antifa λευkoşa

Εισαγωγικό Σημείωμα

Το ακόλουθο κείμενο γράφτηκε από τον Φειδία Χριστοδουλίδη, μέλος της ομάδας «Πλατύπους Λευκωσίας», και δημοσιεύτηκε διαδικτυακά στην ιστοσελίδα του "Platypus Affiliated Society" το 2020. Προσεγγίζει το Κυπριακό Πρόβλημα από μια συγκεκριμένη μαρξιστική οπτική. Επιλέχθηκε ως το τελευταίο κείμενο της συλλογής, καθώς σχολιάζει τις θέσεις και τοποθετήσεις διάφορων ομάδων του (ελληνο)κυπριακού ριζοσπαστικού εξωκοινοβουλευτικού χώρου, συμπεριλαμβανομένων ομάδων των οποίων τα κείμενα συμπεριελήφθησαν σε αυτή την έκδοση, όπως της «Εργατικής Δημοκρατίας», της «Συσπείρωσης Ατάκτων» και της ομάδας «antifa λευkoşa». Διάφορες υποσημειώσεις του κειμένου που παρέπεμπαν σε πηγές περιείχαν μόνο απλούς διαδικτυακούς συνδέσμους και επομένως ξαναγράφτηκαν, προσθέτοντας επιπλέον πληροφορίες.

Φειδίας Χριστοδουλίδης

Προς μια Μαρξιστική Προσέγγιση του Κυπριακού Προβλήματος Σήμερα

Παρά την παραγωγή αρκετών σε γενικές γραμμές αριστερών αναλύσεων και τοποθετήσεων για το λεγόμενο Κυπριακό πρόβλημα τα τελευταία χρόνια, μια Μαρξιστική προσέγγιση του προβλήματος απουσιάζει. Η Ελληνοκυπριακή αριστερά προσεγγίζει το Κυπριακό σχεδόν εξ'ολοκλήρου είτε από φιλελεύθερη είτε από εθνικιστική σκοπιά, όντας ουραγός της ενδοαστικής διαμάχης για το ζήτημα μεταξύ φιλελεύθερων και εθνικιστών. Η μεγάλη πλειοψηφία της αριστεράς ανήκει στη φιλελεύθερη πλευρά της διαμάχης, υποστηρίζοντας Διζωνική Δικοινοτική Ομοσπονδία (ΔΔΟ) σαν τη καλύτερη δυνατή λύση στο πρόβλημα. Η ΔΔΟ παρουσιάζεται σαν αναγκαία προϋπόθεση για εθνική ειρήνη στο νησί, και κάποιες φόρες επίσης σαν αναγκαία προϋπόθεση για μελλοντική διεξαγωγή ταξικού αγώνα. (Η δεύτερη είναι η στάση μερικών ακροαριστερών ομάδων όπως του Αντίφα Lefkosa, της Συσπείρωσης Ατάκτων και της ομάδας Στάσις). Στην εθνικιστική πλευρά της διαμάχης βρίσκουμε τους Ελληνοκύπριους υποστηρικτές του ΚΚΕ, μαζί με λιγοστούς πρώην αναρχικούς. Το ΚΚΕ απορρίπτει τη ΔΔΟ, θεωρώντας τη μια λύση που πηγάζει από και εξυπηρετεί το νατοϊκό ιμπεριαλισμό των ΗΠΑ, Ηνωμένου Βασιλείου και Τουρκίας. Αντί της ΔΔΟ υποστήριζει ενιαίο Κυπριακό κράτος.

Καμιά πλευρά της διαμάχης δεν είναι Μαρξιστική, παρά κάποιους ισχυρισμούς για το αντίθετο. Ιδιαίτερα οι υποστηρικτές του ΚΚΕ ισχυρίζονται πως είναι ορθόδοξοι Μαρξιστές που βασίζουν την ανάλυσή τους για το Κυπριακό πρόβλημα στο Μαρξισμό, αλλά είναι απλά Σταλινικοί που παραποιούν το Μαρξισμό για να

δικαιολογήσουν τον ασυνείδητο Ελληνικό εθνικισμό τους. Η ελαχιστοποίησή τους της ευθύνης της Ελλάδας και της Ελληνοκυπριακής κοινότητας για το πρόβλημα είναι ενδεικτική. Δεδομένου ότι ο εθνικισμός τους έρχεται ξεκάθαρα σε αντίφαση με το Μαρξιστικό προλεταριακό διεθνισμό, δεν θα εξετάσω την προσέγγιση τους για το Κυπριακό σε αυτό το κείμενο: η προσέγγισή τους είναι ξεκάθαρα μη-Μαρξιστική. Στη φιλελεύθερη πλευρά της διαμάχης, μόνο μια οργάνωση, το Στάσις, προσπάθησε να βασίσει άμεσα πάνω στο Μαρξισμό την υποστήριξη της για ΔΔΟ. Παρακάτω αντικρούω την ανάλυσή του Στάσις, και επίσης εξετάζω κάποιες από τις πιο σημαντικές πρόσφατες αριστερές και ακροαριστερές αναλύσεις.

Ο στόχος μου εδώ είναι να ταυτοποιήσω το Μαρξιστικό πλαίσιο για εξέταση εθνικών ζητημάτων και να κάνω μια αρχή στην εφαρμογή αυτού του πλαισίου στο λεγόμενο Κυπριακό πρόβλημα. Πρώτα εξετάζω τη Μαρξιστική προσέγγιση στο εθνικό ζήτημα όπως διαμορφώθηκε ιστορικά από τους νεαρούς Μαρξ και Ένγκελς μέχρι τη Δεύτερη Διεθνή και το Λένιν. Είναι απαραίτητο να δούμε τη Μαρξιστική προσέγγιση εξελικτικά και ιστορικά καθώς δεν υπάρχει μία και μόνο Μαρξιστική θέση που ισχύει για όλα τα εθνικά ζητήματα παντού και πάντοτε. Αντ'αυτού, υπάρχει μια βασική αρχή που καθορίζει τη Μαρξιστική θέση σε κάθε επιμέρους εθνικό ζήτημα σε κάθε επιμέρους ιστορική συγκυρία. Αυτή η αρχή είναι η Μαρξιστική δέσμευση στο στόχο της παγκόσμιας προλεταριακής επανάστασης. Ουσιαστικά, σε κάθε εθνικό ζήτημα οι Μαρξιστές υιοθετούν τη θέση που συνεισφέρει περισσότερο στον επαναστατικό στόχο. Η Μαρξιστική προσέγγιση στο εθνικό ζήτημα είναι συνεπώς πρώτιστα στρατηγική προσέγγιση· οι επιμέρους θέσεις που υιοθετόνται πηγάζουν όλες από τον πρωταρχικό επαναστατικό στόχο.

Έπειτα εφαρμόζω τα συμπεράσματά μου από την παραπάνω ανάλυση στο Κυπριακό πρόβλημα. Δεν θα εξετάσω το Κυπριακό σε βάθος, ούτε θα εξετάσω πως διαμορφώθηκε ιστορικά σαν πρόβλημα. Θα περιοριστώ σε μερικά γενικά σημεία για τη φύση του προβλήματος σήμερα, τη σχέση του με την Αριστερά και τα καθήκοντά που μας καλεί να αναλάβουμε. Αυτά τα σημεία προορίζονται για προσανατολισμό οποιασδήποτε μελλοντικής μαρξιστικής προσέγγισης στο πρόβλημα. Ωφείλω να σημειώσω εδώ πως το κείμενό

μου χρωστάει πολλά στο εξαιρετικό κείμενο της Σπαρτακιστικής Λίγκας «Το Εθνικό Ζήτημα στο Μαρξιστικό Κίνημα, 1848-1914».

ΟΙ ΜΑΡΞ ΚΑΙ ΕΝΓΚΕΛΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Η πιο πρώϊμη θέση των Μαρξ και Ένγκελς για το εθνικό ζήτημα εκφράστηκε στο πλαίσιο των επαναστάσεων του 1848 σε σχέση με το στόχο επίτευξης Ευρωπαϊκών αστικοδημοκρατικών επαναστάσεων. Τη συγκεκριμένη περίοδο οι Μαρξ-Ένγκελς υποστήριζαν πως τα προηγμένα Ευρωπαϊκά κράτη χρειάζονταν να υποστούν αστικο-δημοκρατική επανάσταση σαν προϋπόθεση για τη μελλοντική σοσιαλιστική επανάσταση. Ήθελαν τους αστούς δημοκράτες να αναλάβουν την εξουσία από την αντιδραστική αριστοκρατία της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης και να ιδρύσουν αστικές δημοκρατίες.

Η αντίληψή τους περί αναγκαιότητας αστικοδημοκρατικών επαναστάσεων για το σοσιαλιστικό αίτημα ήταν η γενική αρχή που κατηύθυνε τις επιμέρους θέσεις των Μαρξ και Ένγεκλς για τα εθνικά ζητήματα σε Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Οι Μαρξ και Ένγκελς δεν ενστερνίζονταν καμιά αφηρημένη καθολική αρχή για την εθνική αυτοδιάθεση των λαών· οι θέσεις τους για αυτό το ζήτημα ήταν στρατηγικής φύσεως. Αυτό που τους ενδιέφερε ήταν να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για παγκόσμια σοσιαλιστική επανάσταση, και θεωρούσαν πως η βασική τέτοια προϋπόθεση που ήταν επιτεύξιμη στις επανάστασεις του 1848 ήταν μια αστικοδημοκρατική Ευρώπη. Οι θέσεις τους για τα διάφορα εθνικά ζητήματα της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης απέρρεαν από το στόχο της αστικοδημοκρατικής Ευρώπης. Θεωρούσαν πως κάποια Ευρωπαϊκά έθνη ήταν πιο προοδευτικά από άλλα, και ότι μόνο τα προοδευτικά έθνη, δηλαδή, αυτά που είχαν τη δυνατότητα να δημιουργήσουν αστικοδημοκρατικά κράτη, άξιζαν υποστήριξης στον αγώνα τους για αυτοδιάθεση. Αυτά τα έθνη ήταν οι Γερμανοί, οι Πολωνοί και οι Ούγγροι, τα μόνα έθνη με σημαντικούς αστικούς πληθυσμούς στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Οι υπόλοιποι Σλαβικοί λαοί ήταν σχεδόν εξ'ολοκλήρου αγροτικά έθνη που θεωρούνταν υπερβολικά υποανάπτυκτα για τη διαμόρφωση αστικοδημοκρατικών απαιτήσεων. Οι Μαρξ και Ένγκελς υποστήριζαν έτσι τη δημιουργία τριών αστικών δημοκρατικών κρατών, μιας

Μεγάλης Γερμανίας, μιας Μεγάλης Πολωνίας και μιας Μεγάλης Ουγγαρίας, όπου οι υπόλοιποι Σλάβοι αναμένονταν να αφομοιώθουν πολιτιστικά. Συνεπώς οι Μαρξ και Ένγκελς δεν υποστήριξαν τους εθνικούς αγώνες των Σλάβων στην Αυστροουγγρική αυτοκρατορία, και διαφώνησαν με την αφηρήμενη υποστήριξη του Μπακούνιν για αυτοδιάθεση όλων των λαών ανεξαιρέτως. Η τσαρική Ρωσία θεωρείτο επίσης υπερβολικά υποανάπτυκτη και αντιδραστική για μια αστικοδημοκρατική επανάσταση, με τους Μαρξ και Ένγκελς να υποστηρίζουν μια ανεξάρτητη Πολωνία ακριβώς ως προπύργιο έναντι της Ρωσίας.[98]

Δεν επιθυμώ να κρίνω την ορθότητα των εμπειρικών συμπερασμάτων του Μαρξ και του Ένγκελς σχετικά με την προοδευτικότητα ή την καθυστέρηση των διαφόρων ευρωπαϊκών εθνών/εθνικοτήτων το 1848. Αρκεί να πούμε ότι η θέση ότι υπάρχουν πιο προοδευτικές και πιο καθυστερημένες εθνικότητες εγκαταλείφθηκε αργότερα από τον μαρξισμό, και πολύ σωστά: δεν έχει σήμερα νόημα να μιλάμε για προοδευτικές και αντιδραστικές εθνότητες/έθνη.

Μετά την αποτυχία των επαναστάσεων του 1848, ο Μαρξ και ο Ένγκελς έδωσαν μεγάλη έμφαση στην ανάγκη ευρωπαϊκής οικονομικής ανάπτυξης, και πάλι ως θεμελιώδη προϋπόθεση για την ευρωπαϊκή και παγκόσμια σοσιαλιστική επανάσταση. Θεώρησαν ότι η αποτυχία των επαναστάσεων οφειλόταν στην οικονομική καθυστέρηση της ηπειρωτικής Ευρώπης, μιας καθυστέρησης που ρύθμιζε την ανάπτυξη του προλεταριάτου ως τάξη. Μεγαλύτερη οικονομική ανάπτυξη, δηλ. η πρόοδος και η ωρίμανση του καπιταλισμού, συνεπαγόταν για αυτούς ένα μεγαλύτερο, ισχυρότερο και πιο ώριμο προλεταριάτο. Έτσι, υποστήριζαν την εν λόγω ανάπτυξη. Δεδομένου ότι πίστευαν επίσης ότι η ενοποίηση της Γερμανίας και της Ιταλίας θα επιτάχυνε σημαντικά την οικονομική ανάπτυξη, υποστήριξαν και αυτές τις ενοποιήσεις. Θεωρούσαν ότι μια ενωμένη Γερμανία θα έδινε τεράστια ώθηση στην οικονομική ανάπτυξη της Ευρώπης και θα παρήγαγε το πιο προηγμένο εργατικό κίνημα στην Ευρώπη. Εκ των υστέρων, είχαν δίκιο, όπως

98 Ενδεικτικά αυτής της περιόδου είναι τα άρθρα του Ένγκελς «Ουγγαρία και Πανσλαβισμός» και «Δημοκρατικός Πανσλαβισμός».

απόδειξε η ανάπτυξη του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος Γερμανίας (SPD). Συνέχισαν επίσης να υποστηρίζουν την αφομοίωση όλων των «καθυστερημένων» εθνικοτήτων στα «προοδευτικά» έθνη της Αγγλίας, της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Πολωνίας και της Ουγγαρίας.

Ο Μαρξ άρχισε να απομακρύνεται από την άποψή του σχετικά με την αφομοίωση στα τέλη του 1860, στο πλαίσιο του ιρλανδικού ζητήματος. Ενώ πρώτα υποστήριζε την αφομοίωση των Ιρλανδών στη Βρετανία, στα τέλη της δεκαετίας του 1860 άλλαξε γνώμη και άρχισε να υποστηρίζει την ιρλανδική ανεξαρτησία. Ο λόγος αυτής της αλλαγής είναι ότι ο Μαρξ συμπέρανε ότι η ύπαρξη ιρλανδικού προλεταριάτου στη Βρετανία ήταν υπεύθυνη για την κατά τα άλλα ανεξήγητη πολιτική καθυστέρηση του οικονομικά και οργανωτικά προχωρημένου βρετανικού προλεταριάτου. Η Βρετανία ήταν η πιο οικονομικά και πολιτικά προηγμένη χώρα στην Ευρώπη, όμως το προλεταριάτο της υστερούσε σε σχέση με το ηπειρωτικό προλεταριάτο. Ο Μαρξ έφτασε να πιστεύει ότι αυτό οφειλόταν στη διαίρεση του βρετανικού προλεταριάτου σε αγγλικό και ιρλανδικό. Αυτή η συνύπαρξη ήταν ανταγωνιστική και ενίσχυε τον αγγλικό και ιρλανδικό εθνικισμό, οδηγώντας τους άγγλους και ιρλανδούς προλετάριους στην ταύτιση με τις αστικές τους τάξεις αντί στην ανάπτυξη της ταξικής τους συνείδησης. Όπως έγραψε ο Μαρξ το 1870 σε μια επιστολή του προς τους S. Meyer και A. Vogt: «Αυτός **ο ανταγωνισμός είναι το μυστικό της ανικανότητας της αγγλικής εργατικής τάξης**, παρά την οργάνωση της. Είναι το μυστικό με το οποίο η καπιταλιστική τάξη διατηρεί τη δύναμή της»[99] (μετάφραση δική μου).[100] Ο Μαρξ υποστήριξε την ιρλανδική ανεξαρτησία ως τρόπο διαχωρισμού του αγγλικού από το ιρλανδικό προλεταριάτο, εξαλείφοντας τον ανταγωνισμό τους. Έφτασε να θεωρεί το φυσικό διαχωρισμό των δύο προλεταριάτων προϋπόθεση για την πολιτική τους ενότητα.

Ο Μαρξ και ο Ένγκελς εγκατέλειψαν την αφομοιωτική τους θέση κατά τις τελευταίες δεκαετίες της ζωής τους. Στα τέλη της

99 Σημείωμα έκδοσης: Marx to Sigfrid Meyer and August Vogt in New York, London, April 9, 1870. Μπορεί να εντοπιστεί στο “Marxists Internet Archive”.

100 Όλες οι μεταφράσεις αποσπασμάτων που ακολουθούν από κείμενα των Ένγκελς και Λένιν είναι δικές μου.

δεκαετίας του 1870 άρχισαν να πιστεύουν στη δυνατότητα μιας ριζοσπαστικής δημοκρατικής επανάστασης στη Ρωσία και μάλιστα θεώρησαν ότι η επανάσταση αυτή θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως εφαλτήριο για προλεταριακή επανάσταση στη Δύση.[101] Αυτή η δυνατότητα μείωσε σημαντικά τη σημασία της πολωνικής ανεξαρτησίας στα μάτια τους. Ο Ένγκελς εξακολουθούσε να υποστηρίζει την πολωνική ανεξαρτησία, αλλά όχι ως προπύργιο στην Τσαρική αντίδραση. Αντίθετα, υποστήριζε ότι η εθνική ανεξαρτησία ήταν απαραίτητη για την ανάπτυξη της ταξικής πάλης σε οποιοδήποτε «προοδευτικό» έθνος όπως η Πολωνία. Όπως έγραψε: «Είναι ιστορικά αδύνατο για έναν σπουδαίο λαό να συζητήσει σοβαρά εσωτερικά προβλήματα οποιουδήποτε είδους, ώσπου στερείται εθνικής ανεξαρτησίας …. Εφόσον η Πολωνία είναι χωρισμένη και υποδουλωμένη, ούτε ένα ισχυρό σοσιαλιστικό κόμμα δεν μπορεί να αναπτυχθεί στην ίδια τη χώρα, ούτε μπορεί να προκύψει πραγματική διεθνής επαφή μεταξύ των προλεταριακών κομμάτων στη Γερμανία κλπ., με άλλους εκτός από μετανάστες Πολωνούς…. Η διεθνής κίνηση του προλεταριάτου είναι δυνατή μόνο ανάμεσα σε ανεξάρτητα έθνη». Όπως πάντα, το κριτήριο για τη θεμιτότητα εθνικής ανεξαρτησίας είναι το κατά πόσο η ανεξαρτησία διευκολύνει τη σοσιαλιστική επανάσταση. Ταυτόχρονα, ο Γαλλο-Πρωσικός πόλεμος είδε την ενοποίηση της Γερμανίας αλλά χωρίς την Αυστρία, αφήνοντας ανοιχτό το ζήτημα του τι πρέπει να γίνει με την πολυεθνική Αυστροουγγρική αυτοκρατορία. Ο Ένγκελς έγινε πιο ανοικτός προς τη σλαβική αυτοδιάθεση στο τέλος της ζωής του, με την προϋπόθεση ότι θα συμβεί μόνο μετά την πτώση του τσαρισμού, ώστε να μην την εκμεταλλευτεί μια αντιδραστική τσαρική Ρωσία.[102]

Όπως είναι σαφές από τα παραπάνω, οι Μαρξ και Ένγκελς προσέγγιζαν το εθνικό ζήτημα πάντα στρατηγικά και όχι ως ζήτημα αρχής. Άλλαξαν τις απόψεις τους για συγκεκριμένα εθνικά ζητήματα κατά τη διάρκεια της ζωής τους, έχοντας πάντοτε γνώμονα το κυρίαρχο συμφέρον της σοσιαλιστικής επανάστασης. Θα πρέπει

101 Η πιο διάσημή τους αναφορά σε αυτή τη δυνατότητα βρίσκεται στο Εισαγωγικό Σημείωμα της Ρωσικής έκδοσης του Κομμουνιστικού Μανιφέστου το 1882.

102 Ένγκελς, Η Εξωτερική Πολιτική του Ρωσικού Τσαρισμού, 1890.

επίσης να σημειωθεί ότι οι Μαρξ και Ένγκελς ήταν σθεναροί διεθνιστές που υποστήριζαν τη γερμανική ενοποίηση μόνο ως μέσο για παγκόσμια σοσιαλιστική επανάσταση. Απέδειξαν το διεθνισμό τους πέρα πάσης αμφιβολίας υποστηρίζοντας τους Γάλλους εναντίον της εισβολής του Μπίσμαρκ στη Γαλλία κατά το Γαλλο-Πρωσικό πόλεμο.

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ ΕΠΙ ΔΕΥΤΕΡΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ

Κατά την περίοδο ύπαρξης της Δεύτερης Διεθνούς (1889-1916) υπήρχαν 4 κύριες ανταγωνιστικές θέσεις για το εθνικό ζήτημα. Αυτές ήταν: 1) η θέση του Καρλ Κάουτσκι, θεωρητικού ηγέτη της γερμανικής σοσιαλδημοκρατίας, 2) η θέση των Καρλ Ρένερ και Όττο Μπάουερ, Αυστρομαρξιστών θεωρητικών ηγετών της Αυστρο-ουγγρικής σοσιαλδημοκρατίας, 3) η θέση της Ρόζας Λούξεμπουργκ, και 4) η θέση του Βλάντιμιρ Λένιν. Υπάρχουν ομοιότητες και διαφορές μεταξύ των 4 θέσεων, και η σχέση τους είναι αρκετά περίπλοκη. Κάνω μια σύντομη περίληψη των πρώτων τριών πριν επικεντρωθώ στη θέση του Λένιν, καθώς αυτή είναι που έμεινε στην ιστορία σαν η ‘ορθόδοξη’ Μαρξιστική θέση και είναι θύμα ασταμάτητης κατάχρησης μέχρι σήμερα.[103]

Ο Κάουτσκι υποστήριξε το δικαίωμα των εθνών για αυτοδιάθεση. Κατηύθυνε τη Διεθνή να απορρίψει τη ξεπερασμένη άποψη του Μαρξ και του Ένγκελς ότι η Ρωσία είναι πιο οπισθοδρομική από τη Γερμανία και την Αυστροουγγαρία, και αυτό οδήγησε τη Διεθνή στην υιοθέτηση της αρχής του δικαιώματος των εθνών για αυτοδιάθεση. Ο Κάουτσκι υποστήριζε το δικαίωμα των εθνών για αυτοδιάθεση επειδή αντιλαμβανόταν πολυεθνικά κράτη όπως την Αυστροουγγαρία, τη Ρωσία και την Οθωμανική Αυτοκρατορία ως αντιδραστικά, φεουδαρχικά υπολείμματα. Ήθελε τη διάσπαση αυτών των κρατών στα συνιστώμενα έθνη τους ως μέρος μιας αναγκαίας αστικοδημοκρατικής επανάστασης στην Ανατολική Ευρώπη.

Ο Κάουτσκι δεν υποστήριξε ποτέ δημόσια τη διάλυση των πολυεθνικών κρατών, διότι οι αυστριακοί σοσιαλδημοκράτες

103 Αν και η θέση της Λούξεμπουργκ επίσης χρήζει μελέτης και επαναξιολόγησης σήμερα.

διαφωνούσαν μαζί του για το θέμα. Το εθνικό πρόγραμμα των αυστριακών σοσιαλδημοκρατών, που διατυπώθηκε στο συνέδριο του Brunn του 1898, καλούσε για ένα ομοσπονδιακό, δημοκρατικό αυστροουγγρικό κράτος και όχι για εθνική αυτοδιάθεση. Ούτε οι πιο ριζοσπαστικοί από τους Αυστριακούς εξέφρασαν υποστήριξη για εθνική αυτοδιάθεση. Ο κύριος λόγος αυτής της έλλειψης υποστήριξης ήταν η λογική και ευρέως διαδεδομένη πεποίθηση ότι η διάλυση της Αυστροουγγαρίας θα οδηγούσε σε πόλεμο μεταξύ Γερμανίας και Ρωσίας για τα εδάφη της πρώτης. Οι αυστριακοί σοσιαλδημοκράτες προσπάθησαν έτσι να διατυπώσουν ένα πρόγραμμα που θα άμβλυνε τους βίαιους εθνικούς ανταγωνισμούς στην Αυστροουγγαρία, διατηρώντας ταυτόχρονα την Αυστροουγγαρία σαν οντότητα. Η βάση αυτού του προγράμματος ήταν η αρχή της λεγόμενης «πολιτιστικής-εθνικής αυτονομίας». Σύμφωνα με την πολιτιστική-εθνική αυτονομία, τα έθνη δεν πρέπει να γίνονται αντιληπτά με εδαφικούς όρους, αλλά απεναντίας πολιτισμικά, όπως οι θρησκείες. Ένα έθνος είναι μια μη εδαφική ένωση ατόμων. Οι διαφορετικές εθνικότητες πρέπει να διαθέτουν τα δικά τους πολιτιστικά ιδρύματα, π.χ. τα δικά τους ξεχωριστά σχολεία, ζώντας όμως μαζί στο ίδιο κράτος ή έδαφος. Οι εθνικότητες πρέπει να είναι πολιτιστικά – αλλά όχι εδαφικά – αυτόνομες. Σε αντίθεση με τον Μαρξ και τον Ένγκελς, οι Αυστρομαρξιστές έβλεπαν την εθνικότητα θετικά, δηλαδή, ήταν εθνικιστές. Ήθελαν έναν κομμουνισμό όπου οι διαφορετικές εθνικότητες οργανώνονται αυτόνομα· η εθνικότητα δεν ήταν κάτι που επιβάλλεται να ξεπεραστεί.[104]

Στο άλλο άκρο του φάσματος από τους εθνικιστές Αυστρομαρξιστές βρισκόταν η Ρόζα Λούξεμπουργκ. Η Λούξεμπουργκ πάντοτε αντιμετώπιζε τον εθνικισμό χρησιμοποιώντας διεθνιστική προπαγάνδα. Το έργο της για το εθνικό ζήτημα επικεντρώθηκε στο ζήτημα της πολωνικής ανεξαρτησίας (ήταν Πολωνή). Αντιτάχθηκε στην ανεξαρτησία της Πολωνίας με το σκεπτικό ότι η Πολωνία ήταν υπερβολικά ενοποιημένη οικονομικά με τη Ρωσία για να είναι

104 «Το Εθνικό Ζήτημα και η Σοσιαλδημοκρατία» του Όττο Μπάουερ είναι η πλέον αντιπροσωπευτική Αυστρομαρξιστική τοποθέτηση για πολιτιστική-εθνική αυτονομία.

βιώσιμη η ανεξαρτησία, και επίσης επειδή θεωρούσε τον πολωνικό εθνικισμό ως ένα μικροαστικό αντιδραστικό φαινόμενο. Το πιο σημαντικό είναι ότι η Λούξεμπουργκ ήταν αισιόδοξη ότι μια σοσιαλιστική επανάσταση θα μπορούσε να ξεκινήσει στη Ρωσία και στη συνέχεια να εξαπλωθεί δυτικά. Σε αυτό ακολούθησε τον Τρότσκι, αποδεχόμενη τη θεωρία του περί διαρκούς επανάστασης όπως εκφράζεται, για παράδειγμα, στο «Αποτελέσματα και Προοπτικές». Η Πολωνία ήταν το πιο οικονομικά προηγμένο κομμάτι της ρωσικής αυτοκρατορίας και η Λούξεμπουργκ πίστευε ότι θα έπαιζε σημαντικό ρόλο σε ρωσική επανάσταση. Όπως σωστά σημειώνουν οι Σπαρτακιστές, η Λούξεμπουργκ έβλεπε τη Ρωσία με τον ίδιο τρόπο που ο Μαρξ έβλεπε τη Γερμανία το 1848: ως το εφαλτήριο για την επερχόμενη σοσιαλιστική επανάσταση. Και πάλι, όπως και του Μαρξ, η θέση της για το εθνικό ζήτημα ήταν στρατηγική, απορρέοντας από τον πρωταρχικό στόχο της παγκόσμιας σοσιαλιστικής επανάστασης.

Ο ΛΕΝΙΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΖΗΤΗΜΑ

Με την πρώτη ματιά, η θέση του Λένιν για το εθνικό ζήτημα φαίνεται να είναι η ίδια με αυτή του Κάουτσκι. Ο Λένιν, όπως και ο Κάουτσκι, υποστήριζε κατηγορηματικά το δικαίωμα των εθνών για αυτοδιάθεση: «Το άρθρο του προγράμματος μας (για την αυτοδιάθεση των εθνών) δεν μπορεί να ερμηνευθεί ως κάτι άλλο παρά για πολιτική αυτοδιάθεση, δηλαδή για το δικαίωμα αποσχιστοποίησης και διαμόρφωσης ενος ξεχωριστού κράτους.»[105] Σημείωνε ότι το δικαίωμα των εθνών για αυτοδιάθεση ήταν ένα ουσιαστικό σημείο στο μπολσεβίκικο πρόγραμμα λόγω του γεγονότος ότι η ρωσική αυτοκρατορία περιελάμβανε πολλά διαφορετικά έθνη/εθνικότητες που ήταν όλα καταπιεσμένα από την τσαρική μοναρχία, και επίσης λόγω του γεγονότος ότι στην Ανατολική Ευρώπη και στην Ασία είχε μόλις ξεκινήσει η αστικοδημοκρατική επανάσταση που παλιότερα είχε οδηγήσει στη δημιουργία ανεξάρτητων εθνικών κρατών στη Δύση.[106] Στο

105 Λένιν, Θέσεις για το Εθνικό Ζήτημα, 1913.
106 Ό.π., και επίσης, Λένιν, Το Δικαίωμα των Εθνών για την Αυτοδιάθεσή Τους, 1914.

βαθμό που ο Λένιν αναγνώριζε ότι η εθνική χειραφέτηση για την Πολωνία, την Ουκρανία και τα άλλα έθνη ήταν ένα ατελείωτο αστικοδημοκρατικό καθήκον που απαιτούσε ολοκλήρωση, η θέση του μοιάζει πράγματι με εκείνη του Κάουτσκι. Ωστόσο, όπως θα καταστεί σαφές σε αυτό το τμήμα του κειμένου μου, η θέση του Λένιν διέφερε σημαντικά από του Κάουτσκι.

Ο Λένιν ήταν αυστηρός υποστηρικτής ίσων δικαιωμάτων για όλες τις εθνότητες ενός κράτους. Σε αντίθεση με τους Αυστρομαρξιστές, δεν έβλεπε θετικά τον εθνικισμό αυτόν καθαυτόν· η υποστήριξή του προς εθνικά κινήματα ήταν αρνητική υπό την έννοια ότι ήθελε να σταματήσει η καταπίεση των εθνικών μειονοτήτων. Όπως το έθεσε: «Η αφύπνιση των μαζών από το φεουδαρχικό λήθαργο και ο αγώνας τους εναντίον κάθε εθνικής καταπίεσης, για λαϊκή και εθνική κυριαρχία, είναι προοδευτικοί. Ως εκ τούτου, είναι υποχρεωτικό καθήκον του Μαρξιστή να υποστηρίζει τον πιο αποφασιστικό και συνεπή δημοκρατισμό σε όλες τις πτυχές του εθνικού ζητήματος. Αυτό το καθήκον είναι σε μεγάλο βαθμό αρνητικό. Αλλά αυτό είναι το όριο που μπορεί να φτάσει το προλεταριάτο στην υποστήριξη του εθνικισμού, γιατί πέρα από αυτό αρχίζει η «θετική» δραστηριότητα της αστικής τάξης που αγωνίζεται να ενισχύσει τον εθνικισμό.»[107] Αναγνώριζε ότι ο εθνικισμός ήταν προοδευτικός και προς το συμφέρον του προλεταριακού ταξικού αγώνα μόνο στο βαθμό που αποτελούσε έκφραση του αστικοδημοκρατικού αγώνα κατά της φεουδαρχικής εθνικής καταπίεσης και των φεουδαρχικών προνομίων που απολάμβαναν συγκεκριμένα έθνη ή γλώσσες. Η υποστήριξη της εργατικής τάξης για την αστική τάξη στο εθνικό ζήτημα έπρεπε να περιοριστεί σε αυτούς τους αρνητικούς στόχους: «Η εργατική τάξη υποστηρίζει την αστική τάξη μόνο για να εξασφαλίσει την εθνική ειρήνη (την οποία η αστική τάξη δεν μπορεί να επιφέρει εντελώς και η οποία μπορεί να επιτευχθεί μόνο με πλήρη δημοκρατία), προκειμένου να εξα-

107 Λένιν, Κριτικά Σημειώματα πάνω στο Εθνικό Ζήτημα, 1913. Από το ίδιο κείμενο: «Το να αποτινάξουμε το φεουδαρχικό ζυγό, όλη την εθνική καταπίεση και όλα τα προνόμια που απολαμβάνει ένα συγκεκριμένο έθνος ή γλώσσα, είναι το επιτακτικό καθήκον του προλεταριάτου ως δημοκρατικής δύναμης, και είναι ασφαλώς προς το συμφέρον της προλεταριακής ταξικής πάλης, που αποκρύπτεται και καθυστερεί λόγω διαπληκτισμών για το εθνικό ζήτημα».

σφαλιστούν ίσα δικαιώματα και να δημιουργηθούν οι καλύτερες συνθήκες για την ταξική πάλη.»[108]

Όπως φαίνεται από αυτή την τελευταία διατύπωση, η θέση του Λένιν για το εθνικό ζήτημα είχε σαν γνώμονα το συμφέρον της προλεταριακής ταξικής πάλης. Πράγματι, όπως ο Μαρξ, ο Ένγκελς, η Λούξεμπουργκ και ο Κάουτσκι, ο Λένιν προσέγγιζε το εθνικό ζήτημα πρωτίστως στρατηγικά. Η υποστήριξή του για το δικαίωμα των εθνών στην αυτοδιάθεση ήταν στρατηγική και όχι θέση αρχής όπως συνήθως παρουσιάζεται: «Αν και αναγνωρίζει την ισότητα και τα ίσα δικαιώματα σε ένα εθνικό κράτος, [το προλεταριάτο] εκτιμά πάνω απ'όλα και τοποθετεί μπροστά απ'όλα τη συμμαχία των προλετάριων όλων των εθνών και αξιολογεί κάθε εθνική απαίτηση, οποιοδήποτε εθνικό χωρισμό, από την οπτική του εργατικού ταξικού αγώνα.»[109] Το σημαντικότερο είναι ότι ο στρατηγικός λόγος που είχε ο Λένιν για την υποστήριξη αυτού του δικαιώματος ήταν διαφορετικός από του Κάουτσκι. Ο Κάουτσκι υποστήριζε την αυτοδιάθεση επειδή πίστευε πραγματικά ότι η ανεξαρτησία των εθνών θα προωθούσε την αστικοδημοκρατική επανάσταση στην Ανατολική Ευρώπη με τον ίδιο τρόπο που την προώθησε στη Δυτική Ευρώπη. Έτσι ήθελε να γίνει η ανεξαρτησία αυτή πραγματικότητα. Ο Λένιν ωστόσο δεν υποστήριζε την αυτοδιάθεση κυρίως για τον λόγο αυτό· δεν περίμενε από την Ανατολική Ευρώπη να επαναλάβει τη μακρά αστικοδημοκρατική ανάπτυξη της Δυτικής Ευρώπης. Υποστήριζε, αντιθέτως, το δικαίωμα των εθνών για αυτοδιάθεση ως μέσο για την ενοποίηση της εργατικής τάξης σε πολυεθνικά κράτη όπως η Ρωσία.

Ο Λένιν πίστευε ότι η υπεράσπιση του δικαιώματος αυτοδιάθεσης ήταν απαραίτητη ως μέσο ενοποίησης της εργατικής τάξης σε ένα πολυεθνικό κράτος. Αντίθετα με τον Κάουτσκι, δεν είχε ως στόχο την ανεξαρτησία ως τέτοια, και θεωρούσε τη θεμιτότητα της ανεξαρτησίας δευτεροβάθμιο ζήτημα που έπρεπε να αποφασίζεται κατά περίπτωση.[110] Πριν από την επανάσταση του 1917,

108 Λένιν, Το Δικαίωμα των Εθνών για την Αυτοδιάθεσή Τους, 1914.

109 Ό.π.

110 Δείτε για παράδειγμα το ακόλουθο απόσπασμα από τις Θέσεις για το Εθνικό Ζήτημα, 1913: «Η αναγνώριση από το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα του δικαιώματος όλων των εθνικοτήτων στην αυτοδιάθεση βεβαίως δεν σημαίνει ότι

οι Μπολσεβίκοι δεν έλαβαν θέση υπέρ ή κατά της ανεξαρτησίας της Πολωνίας, της Ουκρανίας ή της Φινλανδίας. Ως απάντηση στη Λούξεμπουργκ, ο Λένιν υποστήριξε ότι η αφηρημένη διεθνιστική προπαγάνδα της ήταν ανεπαρκής για να πείσει εθνικές μειονότητες όπως οι Πολωνοί και οι Ουκρανοί ότι οι μεγάλοι Ρώσοι σοσιαλιστές ήταν πραγματικά διεθνιστές. Τόνιζε ότι το εργατικό κίνημα του κάθε καταπιεστικού έθνους θα πρέπει να επιδείξει στο πρόγραμμά του και στην πράξη ότι υποστηρίζει το δικαίωμα των καταπιεσμένων εθνών στην ανεξαρτησία. Αυτό είναι απαραίτητο για να κερδίσει την εμπιστοσύνη των εργατών των καταπιεσμένων εθνών: «Το προλεταριάτο των καταπιεστικών εθνών δεν μπορεί να περιοριστεί στις αφηρημένες κοινότοπες φράσεις εναντίον των προσαρτήσεων και υπέρ των ίσων δικαιωμάτων των εθνών που μπορούν να επαναληφθούν από οποιονδήποτε ειρηνικό αστό… Το προλεταριάτο πρέπει να απαιτήσει το δικαίωμα της πολιτικής

οι σοσιαλδημοκράτες απορρίπτουν μια ανεξάρτητη εκτίμηση της σκοπιμότητας της κρατικής απόσχισης οποιουδήποτε έθνους σε κάθε ξεχωριστή περίπτωση. Η Σοσιαλδημοκρατία πρέπει, αντίθετα, να δώσει την ανεξάρτητη εκτίμησή της, λαμβάνοντας υπόψη τις συνθήκες της καπιταλιστικής ανάπτυξης και της καταπίεσης των προλετάριων διαφόρων εθνών από την ενωμένη αστική τάξη όλων των εθνικοτήτων, καθώς και τα γενικά καθήκοντα της δημοκρατίας, πρωταρχικά και πάνω απ'όλα τα συμφέροντα της προλεταριακής ταξικής πάλης για σοσιαλισμό.» Ή αυτό το απόσπασμα από Το Δικαίωμα των Εθνών για την Αυτοδιάθεσή Τους, 1914: «Η απαίτηση για απάντηση "ναι" ή "όχι" στο ζήτημα της απόσχισης στην περίπτωση κάθε έθνους μπορεί να φαίνεται πολύ "πρακτική"…. Με το προλεταριάτο, ωστόσο, αυτά τα αιτήματα υποτάσσονται στα συμφέροντα της ταξικής πάλης. Θεωρητικά, δεν μπορείς να πεις εκ των προτέρων αν η αστικοδημοκρατική επανάσταση θα τελειώσει στην απόσχιση ενός έθνους από ένα άλλο ή στην ισότητα του με το άλλο· και στις δύο περιπτώσεις, το ζητούμενο για το προλεταριάτο είναι να εξασφαλίσει την ανάπτυξη της τάξης του. Για την αστική τάξη είναι σημαντικό να παρεμποδίζει αυτή την εξέλιξη προωθώντας τους στόχους του «δικού της» έθνους έναντι εκείνων του προλεταριάτου. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το προλεταριάτο απλώς περιορίζεται στο αρνητικό αίτημα αναγνώρισης του δικαιώματος αυτοδιάθεσης, χωρίς να παρέχει εγγυήσεις σε κανένα έθνος και χωρίς να αναλαμβάνει να δώσει τίποτα εις βάρος άλλου έθνους. Αυτό μπορεί να μην είναι "πρακτικό", αλλά είναι στην πραγματικότητα η καλύτερη εγγύηση για την επίτευξη των πιο δημοκρατικών όλων των πιθανών λύσεων. Το προλεταριάτο χρειάζεται μόνο τέτοιες εγγυήσεις, ενώ η μπουρζουαζία κάθε έθνους απαιτεί εγγυήσεις για το δικό της συμφέρον, ανεξάρτητα από τη θέση (ή τα πιθανά μειονεκτήματα) άλλων εθνών.»

απόσχισης για τις αποικίες και για τα έθνη που καταπιέζει το "δικό του" έθνος. Εκτός αν το κάνει αυτό, ο προλεταριακός διεθνισμός θα παραμείνει μια φράση χωρίς νόημα· η αμοιβαία εμπιστοσύνη και η ταξική αλληλεγγύη μεταξύ των εργατών των καταπιεστικών και καταπιεσμένων εθνών θα είναι αδύνατη· η υποκρισία των μεταρρυθμιστών και Καουτσκικών υποστηρικτών της αυτοδιάθεσης οι οποίοι διατηρούν σιωπή σχετικά με τα έθνη που καταπιέζονται από το έθνος "τους" και παραμένουν βίαια εντός του κράτους "τους" δεν θα ξεσκεπαστεί."[111]

Το παρακάτω εκτενές απόσπασμα από το έργο του Λένιν Η Σοσιαλιστική Επανάσταση και το Δικαίωμα Αυτοδιάθεσης των Εθνών είναι ιδιαίτερα κατατοπιστικό: «Το δικαίωμα των εθνών για αυτοδιάθεση σημαίνει μόνο το δικαίωμα στην ανεξαρτησία με πολιτική έννοια, το δικαίωμα στην ελεύθερη, πολιτική απόσχιση από το καταπιεστικό έθνος. Συγκεκριμένα, αυτή η πολιτική, δημοκρατική απαίτηση συνεπάγεται πλήρη ελευθερία για ζύμωση υπέρ της απόσχισης και ελευθερία να τακτοποιηθεί το ζήτημα της απόσχισης μέσω δημοψηφίσματος του έθνους που επιθυμεί να αποσχισθεί. Συνεπώς, η απαίτηση αυτή δεν είναι σε καμία περίπτωση ταυτόσημη με την απαίτηση για απόσχιση, για διαχωρισμό, για το σχηματισμό μικρών κρατών. Είναι απλώς η λογική έκφραση του αγώνα κατά της εθνικής καταπίεσης σε κάθε μορφή. Όσο πιο κοντά το δημοκρατικό κρατικό σύστημα προσεγγίζει την πλήρη ελευθερία για απόσχιση, τόσο πιο σπάνια και αδύναμη θα είναι η προσπάθεια για απόσχιση στην πράξη· γιατί τα πλεονεκτήματα των μεγάλων κρατών, τόσο από άποψη οικονομικής προόδου όσο και από άποψη των συμφερόντων των μαζών, είναι αδιαμφισβήτητα, και αυτά τα πλεονεκτήματα αυξάνονται με την ανάπτυξη του καπιταλισμού. Η αναγνώριση της αυτοδιάθεσης δεν είναι η ίδια με το να κάνεις την ομοσπονδία θέση αρχής. Κάποιος μπορεί να είναι αποφασισμένος αντίπαλος αυτής της αρχής και κομμουνιστής του δημοκρατικού συγκεντρωτισμού και παρόλα αυτά να προτιμά την ομοσπονδία από την εθνική ανισότητα ως το μοναδικό μονοπάτι προς τον πλήρη δημοκρατικό συγκεντρωτισμό. Ακριβώς από αυτή την άποψη ο Μαρξ, αν και συγκεντρωτιστής,

111 Λένιν, Η Σοσιαλιστική Επανάσταση και το Δικαίωμα Αυτοδιάθεσης των Εθνών, 1916.

προτιμούσε ακόμη και την ομοσπονδία της Ιρλανδίας με την Αγγλία από τη βίαιη υποταγή της Ιρλανδίας στους Άγγλους ”.

Με άλλα λόγια, η στήριξη του Λένιν στο δικαίωμα των εθνών για αυτοδιάθεση δεν συνεπάγεται υποστήριξη αποσχίσεων. Ο Λένιν δεν ήταν απαραίτητα υποστηρικτής αποσχίσεων, αλλά σεβόταν το δικαίωμα όλων των εθνικοτήτων στην ανεξαρτησία εάν την ήθελαν. Μάλιστα, ήλπιζε ότι υποστηρίζοντας το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης και καταπολεμώντας την εθνική καταπίεση, η εθνική καταπίεση θα μειωνόταν και τα μειονοτικά έθνη θα ήταν πιθανότερο να παραμείνουν στα πολυεθνικά κράτη τους και να συνεργαστούν με το προλεταριάτο του κυρίαρχου έθνους για το σοσιαλισμό.[112] Οι Σταλινικοί και οι Νέοι Αριστεροί διαστρεβλώνουν τον Λένιν όταν τον παρουσιάζουν ως υποστηρικτή οποιουδήποτε αιτήματος υποβάλλεται από μια καταπιεσμένη εθνική μειονότητα. Μεγαλοποιούν τη διαφωνία του με τη Λούξεμπουργκ και παραβλέπουν τον αντι-εθνικισμό του. Ο Λένιν πίστευε ότι τα μεγάλα κράτη είναι προς το συμφέρον τόσο της οικονομικής προόδου όσο και του σοσιαλισμού, αν και μερικές φορές η απόσχιση είναι αναπόφευκτη για την υπέρβαση της εθνικής εχθρότητας και ανισότητας, όπως στην περίπτωση της Ιρλανδίας.

Επειδή ο απώτερος στόχος του Λένιν στο εθνικό ζήτημα ήταν η ενότητα των προλετάριων όλων των εθνών στον αγώνα ενάντια στον τσάρο και για το σοσιαλισμό, αντιτάχθηκε σθεναρά στην πολιτιστική-εθνική αυτονομία. Υποστήριξε ότι η υπεράσπιση της πολιτιστικής-εθνικής αυτονομίας διαιρεί την εργατική τάξη και φέρνει την εργατική και την αστική τάξη ενός έθνους πιο κοντά.[113] Επέμεινε ότι οι εργατικές τάξεις όλων των εθνών στη Ρωσία έπρεπε να εργαστούν από κοινού για να ξεπεράσουν τον τσαρισμό και να εδραιώσουν μια δημοκρατία με ίσα δικαιώματα για όλες τις εθνικότητες, έχοντας την πεποίθηση ότι ένας τέτοιος δημοκρατικός αγώνας θα ενοποιούσε το προλεταριάτο των διαφόρων εθνών. Από την άλλη, κατέκρινε την πολιτιστική-εθνική αυτονομία ότι προωθούσε την απομόνωση των εθνών στους τομείς του πολιτισμού

112 Δείτε για παράδειγμα τα σχόλια του Λένιν για την Ουκρανία στο Κριτικά Σημειώματα πάνω στο Εθνικό Ζήτημα.

113 Λένιν, Κριτικά Σημειώματα πάνω στο Εθνικό Ζήτημα, 1913.

και τις εκπαίδευσης, μια απομόνωση συμβατή με τη διατήρηση των εθνικών προνομίων.[114] Όπως και η Λούξεμπουργκ, αντιτάχθηκε στον φεντεραλισμό και ευνοούσε μόνο περιορισμένη περιφερειακή αυτονομία για τα μειονοτικά έθνη σε ένα ενιαίο κράτος: «Όλες οι περιοχές ενός κράτους που διακρίνονται από κοινωνικές ιδιαιτερότητες ή από την εθνική σύνθεση του πληθυσμού πρέπει να απολαμβάνουν ευρεία αυτοδιοίκηση και αυτονομία…».[115] Ο Λένιν ήταν επίσης ανένδοτος ότι οι προλεταριακές οργανώσεις κάθε χώρας, π.χ. το κόμμα, τα συνδικάτα κ.λπ., δεν πρέπει να έχουν διαχωρισμούς με βάση την εθνικότητα. Ήταν εναντίον κομματικών μορφών με ξεχωριστές εθνικές ομάδες σαν την Εβραϊκή Μπουντ.[116]

Είναι σημαντικό να σημειωθεί εδώ ότι ο Λένιν ήταν κατηγορηματικά αντίθετος στην προώθηση οποιουδήποτε εθνικού πολιτισμού, θεωρώντας ότι μια τέτοια προώθηση είναι αντίθετη με τον μαρξισμό. Συμφωνούσε με την ετυμηγορία του Μαρξ και του Ένγκελς στο Μανιφέστο ότι κάτω από τον καπιταλισμό, «όλη η οικονομική, πολιτική και πνευματική ζωή γίνεται ολοένα και περισσότερο διεθνής», καθιστώντας τους εθνικούς πολιτισμούς απομεινάρι του παρελθόντος.[117] Ο καπιταλισμός οδηγεί αναπόφευκτα στην παγκο-

114 «Τα συνθήματα της συνεπούς δημοκρατίας ενώνουν σε ένα ενιαίο σύνολο το προλεταριάτο και τους προχωρημένους δημοκράτες όλων των εθνών (στοιχεία που απαιτούν όχι απομόνωση αλλά την ένωση των δημοκρατικών στοιχείων των εθνών σε όλα τα θέματα, συμπεριλαμβανομένων των εκπαιδευτικών υποθέσεων), ενώ το σλόγκαν της πολιτιστικής-εθνικής αυτονομίας χωρίζει το προλεταριάτο των διαφόρων εθνών και το συνδέει με τα αντιδραστικά και αστικά στοιχεία των ξεχωριστών εθνών» (Θέσεις για το Εθνικό Ζήτημα).

115 Λένιν, Θέσεις για το Εθνικό Ζήτημα, 1913.

116 Ό.π. Δείτε επίσης το ακόλουθο απόσπασμα από τα Κριτικά Σημειώματα, 1913: «Η δημοκρατία της εργατικής τάξης αντιπαραβάλλει στις εθνικιστικές διαμαρτυρίες των διαφόρων αστικών κομμάτων σχετικά με τα ζητήματα της γλώσσας κλπ., το αίτημα για την άνευ όρων ενότητα και την πλήρη συγχώνευση των εργαζομένων όλων των εθνικοτήτων σε όλες τις οργανώσεις της εργατικής τάξης – συνδικαλιστικές, συνεταιριστικές, καταναλωτών, εκπαιδευτικών και όλων των άλλων – σε αντίθεση με κάθε είδος αστικού εθνικισμού. Μόνο αυτή η μορφή ενότητας και συγχώνευσης μπορεί να υποστηρίξει τη δημοκρατία και να υπερασπιστεί τα συμφέροντα των εργαζομένων ενάντια στο κεφάλαιο – το οποίο είναι ήδη διεθνές και γίνεται τέτοιο όλο και περισσότερο – και να προωθήσει την ανάπτυξη της ανθρωπότητας προς έναν νέο τρόπο ζωής που είναι ξένος σε όλα τα προνόμια και όλη την εκμετάλλευση».

117 Ό.π.

σμιοποίηση: «η κοσμοϊστορική τάση του καπιταλισμού είναι να σπάει τα εθνικά εμπόδια, να εξαλείφει τις εθνικές διακρίσεις και να αφομοιώνει τα έθνη».[118] Ο Λένιν, ακολουθώντας τον Μαρξ και τον Ένγκελς, θεωρούσε αυτήν την παγκοσμιοποιητική τάση προοδευτική, «μία από τις μεγαλύτερες κινητήριες δυνάμεις που μετασχηματίζουν τον καπιταλισμό σε σοσιαλισμό». Η παγκοσμιοποίηση είναι μια από τις προϋποθέσεις για το σοσιαλισμό εξάλλου. Όπως υπογραμμίζει ο Λένιν: «Ουδείς που είναι ελεύθερος από εθνικιστικές προκαταλήψεις μπορεί να αποτύχει να αντιληφθεί ότι αυτή η διαδικασία αφομοίωσης των εθνών από τον καπιταλισμό σημαίνει τη μεγαλύτερη ιστορική πρόοδο, την κατάρρευση του στενόμυαλου εθνικού συντηρητισμού των διάφορων υποανάπτυκτων περιοχών, ιδιαίτερα σε καθυστερημένες χώρες όπως η Ρωσία».[119]

Ο σοσιαλισμός θα ολοκλήρωνε την παγκοσμιοποίηση κάνοντας τη ζωή "εντελώς διεθνή". Το προλεταριάτο θα δημιουργούσε μια νέα διεθνή κουλτούρα που θα δεχόταν μόνο τα δημοκρατικά και σοσιαλιστικά στοιχεία άλλων πολιτισμών. Με άλλα λόγια, δεν μπορείς να είσαι ιστορικός υλιστής ταγμένος υπέρ του σοσιαλισμού και της προόδου και παράλληλα να υποστηρίζεις τη διατήρηση του εθνικού πολιτισμού, όπως έκαναν οι Μπάουερ και Ρένερ.[120] Οι σοσιαλιστές επιδιώκουν τη συγχώνευση όλων των εθνών σε μια παγκόσμια κομμουνιστική κοινωνία μέγιστης ελευθερίας. Ο Λένιν μοιραζόταν αυτόν τον στόχο, αλλά επίσης αναγνώριζε διαλεκτικά ότι για να επιτευχθεί η υπέρβαση της εθνικότητας πρέπει να υπάρξει μια μεταβατική περίοδος κατά την οποία όλα τα καταπιεσμένα έθνη είναι πλήρως ελεύθερα, δηλ. έχουν τη δυνατότητα αυτοδιάθεσης: «Όπως η ανθρωπότητα μπορεί να επιτύχει την κατάργηση

118 Λένιν, Κριτικά Σημειώματα πάνω στο Εθνικό Ζήτημα, 1913.

119 Ό.π.

120 «Είναι απαράδεκτο, από τη σκοπιά της Σοσιαλδημοκρατίας, να εκδίδει κανείς το σύνθημα του εθνικού πολιτισμού είτε άμεσα είτε έμμεσα. Το σύνθημα είναι λανθασμένο, γιατί ήδη κάτω από τον καπιταλισμό, όλη η οικονομική, πολιτική και πνευματική ζωή γίνεται ολοένα και περισσότερο διεθνής. Ο σοσιαλισμός θα την κάνει εντελώς διεθνή. Ο διεθνής πολιτισμός, ο οποίος ήδη δημιουργείται συστηματικά από το προλεταριάτο όλων των χωρών, δεν απορροφά την "εθνική κουλτούρα" (ασχέτως ποιας εθνικής ομάδας) στο σύνολό της, αλλά δέχεται από κάθε εθνικό πολιτισμό αποκλειστικά εκείνα τα στοιχεία που είναι σταθερά δημοκρατικά και σοσιαλιστικά» (Θέσεις για το Εθνικό Ζήτημα).

των τάξεων μόνο περνώντας μέσα από τη μεταβατική περίοδο της δικτατορίας της καταπιεσμένης τάξης, έτσι η ανθρωπότητα μπορεί να επιτύχει την αναπόφευκτη συγχώνευση των εθνών μόνο περνώντας μέσα από τη μεταβατική περίοδο της πλήρους απελευθέρωσης όλων των καταπιεσμένων εθνών, δηλαδή, την ελευθερία τους να αποσχίζονται.».[121]

Συνολικά, η θέση του Λένιν για το εθνικό ζήτημα είναι στρατηγική και πιο σύνθετη από ότι φαίνεται αρχικά. Μπορεί να φαίνεται σε κάποιους ως μια σχιζοφρενική "όλα ή τίποτα" θέση που δέχεται μόνο εθνική ανεξαρτησία ή εθνική αφομοίωση, αλλά η στρατηγική της είναι σαφής και ευθυγραμμισμένη με τους Μαρξ και Ένγκελς. Ο στόχος του Λένιν ήταν να προωθήσει την ενότητα της εργατικής τάξης στο τσαρικό κράτος. Αν οι εργατικές τάξεις των διαφόρων εθνών ήταν πρόθυμες να αγωνιστούν μαζί μέσα στο ίδιο κρατικό πλαίσιο, το καθήκον των μαρξιστών ήταν να υπερβούν όλα τα εθνικά εμπόδια μεταξύ των εν λόγω τάξεων, διευκολύνοντας τη σταδιακή, οργανική αφομοίωσή τους. Εάν οι εργατικές τάξεις ορισμένων εθνών ήταν υπερβολικά εχθρικές μεταξύ τους για να διεξαγάγουν ταξική πάλη ενωμένες, ήταν προτιμότερο να χωριστούν σε ξεχωριστά ανεξάρτητα κράτη. Σε κάθε περίπτωση ο στόχος ήταν να επιταχυνθεί ο ταξικός αγώνας.

Ο ΜΑΡΞΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ

Από τα παραπάνω είναι σαφές ότι μια μαρξιστική προσέγγιση του Κυπριακού δεν μπορεί παρά να είναι στρατηγική. Το ζήτημα για τους μαρξιστές είναι το πώς μπορεί να εργαλειοποιηθεί το κυπριακό πρόβλημα προς όφελος του καθήκοντος της παγκόσμιας επανάστασης, ή τουλάχιστον, το να αναγνωρίσουν και να υποστηρίξουν την προσέγγιση ή τη λύση του προβλήματος που ευνοεί περισσότερο το επαναστατικό καθήκον. Ένα προφανές πρόβλημα προκύπτει εδώ: δεν υπάρχει σήμερα κανένα διεθνές επαναστατικό κίνημα και οποιαδήποτε αναφορά σε σοσιαλιστική επανάσταση ακούγεται ουτοπική και αναχρονιστική. Αυτή η κοινωνική συνθήκη οδηγά στα παρακάτω εύλογα ερωτήματα: Είναι η παραδοσι-

121 Λένιν, Η Σοσιαλιστική Επανάσταση και το Δικαίωμα Αυτοδιάθεσης των Εθνών, 1916.

ακή μαρξιστική προσέγγιση στο εθνικό ζήτημα επίκαιρη τον 21ο αιώνα; Δεν χρειάζεται αυτή η προσέγγιση τουλάχιστο μια ενημέρωση; Μήπως ο μαρξισμός ο ίδιος είναι άσχετος με τα σύγχρονα εθνικά ζητήματα;

Θεωρώ αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι η Αριστερά, συμπεριλαμβανομένης της Μαρξιστικής Αριστεράς, απέτυχε παταγωδώς στον 20ό αιώνα.[122] Δεν υπήρξαν επιτυχημένες σοσιαλιστικές επαναστάσεις τον 20ό αιώνα και μέχρι το τέλος αυτού το εργατικό κίνημα έφτασε σε κυριολεκτική ανυπαρξία. Η κατάσταση του κόσμου διαφέρει έτσι δραματικά από την εποχή που οι Μαρξ, Ένγκελς, Λένιν κ.ά. έγραφαν για το εθνικό ζήτημα. Δεν υπάρχουν προοπτικές για μια σοσιαλιστική επανάσταση στο προσκήνιο ούτε κάποιο εργατικό κίνημα που να μπορεί να υποστηριχθεί με εξελίξεις σε εθνικές διαμάχες. Η Μαρξιστική Αριστερά είναι νεκρή και το πιθανότερο είναι ότι δεν θα αναστηθεί. Κατά συνέπεια, μια άποψη που υποστηρίζει ότι η παραδοσιακή μαρξιστική προσέγγιση του εθνικού ζητήματος είναι άσχετη με το κυπριακό πρόβλημα είναι απολύτως λογική και δύσκολο να αμφισβητηθεί. Είναι πέραν του πεδίου αυτού του δοκίμιου να επιχειρηματολογήσει υπέρ της βιωσιμότητας του μαρξισμού στον 21ο αιώνα, οπότε δεν θα προσπαθήσω να το κάνω αυτό.

Αντίθετα, παίρνω το μαρξισμό σα δεδομένο και το δοκίμιο μου αφορά μόνο εκείνους που αυτοπροσδιορίζονται ως μαρξιστές ή τουλάχιστον ως επαναστάτες-αριστεροί. Παίρνω επίσης σα δεδομένο το ακόλουθο σημείο: δεν μπορεί να είναι κανείς μαρξιστής αν δεν θεωρεί τη σοσιαλιστική επανάσταση εφικτή και αναγκαία και εάν ο στόχος της σοσιαλιστικής επανάστασης δεν καθοδηγεί τις πολιτικές του θέσεις και ενέργειες. Κατά συνέπεια, πιστεύω ότι ο μαρξισμός εξακολουθεί να απαιτεί μια στρατηγική προσέγγιση σε εθνικές διαμάχες όπως το Κυπριακό πρόβλημα. Ωστόσο, δεδομένης της έλλειψης επαναστατικών προοπτικών και της απουσίας εργατικού κινήματος στην Κύπρο και διεθνώς, είναι αδύνατο να συνδέσουμε άμεσα το κυπριακό πρόβλημα με την επανάσταση.

122 Το πάνελ της Μαρξιστικής ομάδας Πλατύπους με τίτλο «Η Παρακμή της Αριστεράς στον 20ο αιώνα» αποτελεί μια εξαιρετική περίληψη της αποτυχίας της Αριστεράς. https://platypus1917.org/2013/09/30/h-παρακμή-της-αριστεράς-στον-20ό-αιώνα/

Αυτό που πιστεύω μπορούμε να κάνουμε είναι να συνδέσουμε το κυπριακό πρόβλημα με την ανασύσταση ενός εργατικού κινήματος και μιας μαρξιστικής αριστεράς στην Κύπρο. Ο απώτερος στόχος του Λένιν σε σχέση με το εθνικό ζήτημα ήταν η ενότητα των προλετάριων όλων των εθνών στον αγώνα κατά του τσαρισμού και του σοσιαλισμού. Οι Κύπριοι μαρξιστές μπορούν να έχουν τον ίδιο στόχο όσον αφορά το κυπριακό πρόβλημα. Πρέπει να προσπαθήσουμε να πολιτικοποιήσουμε το Κυπριακό με τρόπο που προάγει την ενότητα των Κυπρίων προλετάριων και τη συγκρότηση εργατικού αγώνα, και θα πρέπει να υποστηρίξουμε την προσέγγιση ή τη λύση του προβλήματος που είναι περισσότερο ευνοϊκή για την εν λόγω ενότητα και συγκρότηση.

Οι πλείστοι Κύπριοι μαρξιστές και επαναστάτες αριστεροί δεν θα διαφωνούσαν με την παραπάνω διατύπωση του ποιός πρέπει να είναι ο στόχος μας σε σχέση με το κυπριακό πρόβλημα. Ορισμένες κυπριακές ακροαριστερές ομάδες αναφέρονται μάλιστα σε αυτό το στόχο. Το πραγματικό ζήτημα είναι πώς αυτός ο στόχος ενημερώνει την πρακτική μας και ποιές πολιτικές θέσεις μας οδηγεί να υιοθετήσουμε σε σχέση με το πρόβλημα. Προχωρώ να εξετάσω τις πιο πρόσφατες θέσεις που εξέδωσαν για το Κυπριακό μερικές από τις κυπριακές ακροαριστερές ομάδες που ισχυρίζονται πως έχουν αυτό το στόχο σαν ένα από τους στόχους τους. (Όσον αφορά τους αριστερούς που έχουν υιοθετήσει μια φιλελεύθερη οπτική στο Κυπριακό – και είναι η μεγάλη πλειοψηφία – δεν έχω καμία αντίρρηση ως προς τη στάση τους δεδομένου ότι ο μαρξισμός και η επανάσταση δεν φαίνονται βιώσιμοι σήμερα. Ωστόσο, θεωρώ πρόβλημα το γεγονός ότι ορισμένοι από αυτούς συνεχίζουν να αυτοαποκαλούνται μαρξιστές ή επαναστάτες αριστεροί, καθώς δεν είναι τίποτα τέτοιο. Οι αριστεροί που υποστηρίζουν ΔΔΟ με το σκεπτικό ότι θα φέρει την εθνική ειρήνη δεν εκφράζουν παρά μια φιλελεύθερη θέση και χρειάζεται να το αναγνωρίζουν αυτό).

ΕΛΛΗΝΟΚΥΠΡΙΟΙ ΑΚΡΟΑΡΙΣΤΕΡΟΙ ΚΑΙ ΚΥΠΡΙΑΚΟ

Ξεκινώ με τις θέσεις της Συσπείρωσης Ατάκτων και του Antifa Lefkoşa, δύο επί το πλείστον αντιφασιστικών και διαθεματικών

ομάδων με παρόμοιες απόψεις για το κυπριακό πρόβλημα.[123] Και οι δύο ομάδες υποστηρίζουν λύση ΔΔΟ με το σκεπτικό ότι μια τέτοια λύση είναι απαραίτητη για την υπέρβαση της πολιτικής ηγεμονίας του εθνικισμού στο νησί. Το Antifa ισχυρίζεται ότι η ομοσπονδιακή λύση είναι μόνο μεταβατική, ένα απαραίτητο μεταβατικό βήμα προς μια συλλογική δικοινοτική πάλη ενάντια στον καπιταλισμό. Η Συσπείρωση ισχυρίζεται ότι η οικοδόμηση του κυπριακού προβλήματος τη δεκαετία του 1950 οδήγησε στην κυριαρχία του εθνικισμού στην κυπριακή πολιτική, και τόσο οι ίδιοι όσο και το Antifa σημειώνουν ότι όσο υπάρχει το Κυπριακό και κυριαρχεί στην πολιτική, η πολιτική ζωή στο νησί θα βρίσκεται υπό την πολιτική ηγεμονία του εθνικισμού και των ενδοκοινοτικών συγκρούσεων. Και οι δύο ομάδες ισχυρίζονται ότι μια ομοσπονδιακή λύση είναι μια ρήξη με τις δυνάμεις του εθνικισμού: η ΔΔΟ είναι ανάθεμα για τους Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους εθνικιστές. Σύμφωνα με το Antifa, η ομοσπονδία θα γεννήσει μια «ομοσπονδιακή συνείδηση» που είναι εξ ορισμού αντι-εθνική και που θεωρεί απαραίτητη για την υπερνίκηση του εθνικισμού στην Κύπρο. Αυτή η συνείδηση ορίζεται από την αναγνώριση ότι η Κύπρος δεν είναι ένα ομοιογενές έθνος-κράτος, αλλά το σπίτι πολλών κοινοτήτων. Μια τέτοια συνείδηση δημιουργεί τη δυνατότητα η ταξική πάλη να αντικαταστήσει την εθνοτική διαμάχη. Με παρόμοιο τρόπο, η Συσπείρωση ισχυρίζεται ότι η ομοσπονδία θα διευκολύνει τους δικοινοτικούς αγώνες. Και οι δύο ομάδες τοποθετούνται εναντίον ενός ενιαίου κυπριακού έθνους-κράτους με το σκεπτικό ότι αυτό θα οδηγήσει αναπόφευκτα στην τυραννία της τουρκοκυπριακής μειοψηφίας από την ελληνοκυπριακή πλειοψηφία. Η Συσπείρωση φτάνει μέχρι το σημείο να ισχυριστεί ότι η ΔΔΟ είναι η «ιδεατή θεσμική λύση» για το Κυπριακό από αριστερά, διότι ταυτόχρονα παρέχει αυτονομία και χώρο συνύπαρξης στις δύο κοινότητες.

Η εντύπωσή μου από την ανάγνωση αυτών των δύο κειμένων είναι ότι οι δύο ομάδες δεν γράφουν από μια επαναστατική

123 Σημείωμα έκδοσης: Σε αυτή την υποσημείωση ο συγγραφέας παρέθετε συνδέσμους σε κείμενα της «Συσπείρωσης Ατάκτων» και της ομάδας “antifa λευkoşa”. Πρόκειται για τα κείμενα των ομάδων που φιλοξενούνται σε αυτή τη συλλογή.

αριστερή σκοπιά, αλλά από αντι-δεξιά/αντιφασιστική σκοπιά. Παίρνουν ως δεδομένο το ψεύτικο δίλημμα μεταξύ ΔΔΟ και ενιαίου κράτους και επιλέγουν τη ΔΔΟ για να πάνε ενάντια στους εθνικιστές και στους δεξιούς που επιλέγουν το ενιαίο κράτος. Αυτές οι δύο λύσεις όμως δεν είναι οι μόνοι τρόποι επίλυσης του Κυπριακού. Μια άλλη μορφή λύσης, αυτή τη στιγμή η πιο πιθανή, είναι κάποιου είδους διχοτόμηση. Η διχοτόμηση είναι ανάθεμα για τη συντριπτική πλειοψηφία των κυπρίων αριστερών επειδή τη θεωρούν αποτέλεσμα και ως εκ τούτου νίκη του εθνικισμού. Παρόλα αυτά, όπως αναγνώρισαν ο Μαρξ και ο Λένιν, αν η εθνική σύγκρουση αποτελεί αξεπέραστο εμπόδιο για το συλλογικό ταξικό αγώνα διαφορετικών εθνικοτήτων, ο διαχωρισμός τους μέσω διχοτόμησης και ανεξαρτησίας είναι ο καλύτερος τρόπος για να προωθηθεί η δυνατότητα ταξικής πάλης στις δύο εθνικές κοινότητες. Επιπλέον, ενώ συμφωνώ με το Antifa και τη Συσπείρωση ότι όσο υπάρχει και κυριαρχεί πολιτικά το Κυπριακό η πολιτική ζωή στο νησί θα βρίσκεται υπό την πολιτική ηγεμονία του εθνικισμού και των δικοινοτικών συγκρούσεων, δεν ακολουθεί από αυτή την αναγνώριση ότι η ομοσπονδιακή λύση είναι αναγκαία για να ξεπεραστεί ο εθνικισμός και να ξεκινήσει ο ταξικός αγώνας· η διχοτόμηση θα μπορούσε εξίσου να 'λύσει' το πρόβλημα και να τερματίσει την πολιτική του κυριαρχία.

Θα πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι ενώ μια διζωνική δικοινοτική ομοσπονδία είναι πράγματι μια ρήξη με τους κύπριους εθνικιστές, δεν είναι απαραίτητα ρήξη με τον ίδιο τον εθνικισμό. Μια ομοσπονδιακή λύση μπορεί να προκαλέσει ισχυρές εθνικιστικές αντιδράσεις και ακόμη και να ενισχύσει τις εθνικιστικές συγκρούσεις μακροπρόθεσμα. Ο Λάμπρος Λαμπριανού έγραψε ένα άρθρο που διερευνά αυτή την πιθανότητα και εγείρει αρκετές έγκυρες ανησυχίες τις οποίες εξερευνώ αργότερα. Είναι μεγάλη παράληψη της Συσπείρωσης και του Antifa ότι δεν εξετάζουν και αντικρούουν αυτή την πιθανότητα. Δεν μπορούμε να παίρνουμε σαν δεδομένο ότι μια ομοσπονδιακή λύση θα αποτελέσει ένα μεταβατικό βήμα προς μια συλλογική δικοινοτική πάλη ενάντια στον καπιταλισμό· μπορεί να γεννήσει ένα νέο κύκλο εθνικισμού και να διαιωνίσει το κυπριακό πρόβλημα για δεκαετίες, κάτι που δεν ισχύει για τη διχοτόμηση. Όχι μόνο αυτό, αλλά οποιαδήποτε ομοσπονδιακή

λύση θα χρειαστεί μια δύσκολη μετάβαση και πράγματι θα διαιωνίσει το κυπριακό πρόβλημα για δεκαετίες, καθώς η πολιτική ζωή στο νησί θα κυριαρχείται από τις επιπτώσεις της λύσης και από τις προσπάθειες που θα γίνονται για να λειτουργήσει.

Τέλος, όσον αφορά τη λεγόμενη ομοσπονδιακή συνείδηση, διαφωνώ ότι αυτή η συνείδηση είναι εξ ορισμού αντι-εθνική και άρα επιθυμητή. Μια ομοσπονδιακή συνείδηση που αναγνωρίζει την Κύπρο ως το σπίτι πολλών κοινοτήτων δεν είναι αναγκαίο ότι θα ξεπεράσει την εθνική συνείδηση της κάθε κοινότητας. Στην πραγματικότητα, η υποστήριξη μιας ομοσπονδιακής συνείδησης είναι παρόμοια με την υποστήριξη της πολιτιστικής-εθνικής αυτονομίας. Πρόκειται για μια συνείδηση που δεν ξεπερνά την εθνικότητα ως τέτοια και δεν προωθά τη συγχώνευση των διαφόρων εθνικοτήτων. Είναι σημαντικό ότι σε μια ΔΔΟ οι ελληνοκυπριακές και τουρκοκυπριακές κοινότητες θα έχουν ξεχωριστά εκπαιδευτικά συστήματα, κάτι που αποτελεί βασικό χαρακτηριστικό της πολιτιστικής-εθνικής αυτονομίας. Εν πάση περιπτώσει, μια ομοσπονδιακή συνείδηση δεν υπερβαίνει τον πολιτικό εθνικισμό (civic nationalism), δηλαδή, τις πολιτικές ταυτότητες χτισμένες γύρω από την κοινή ιθαγένεια μέσα στο κράτος. Οι μαρξιστές υποστηρίζουν την καλλιέργεια ταξικής συνείδησης και δεν πιστεύουν ότι υπάρχει ανάγκη για μια μεταβατική συνείδηση μεταξύ της υπάρχουσας λαϊκής συνείδησής και της ταξικής. Η ομοσπονδιακή συνείδηση θα είναι ένα ακόμη εμπόδιο που οι μαρξιστές θα χρειαστεί να ξεπεράσουν για να καλλιεργήσουν ταξική συνείδηση και δεν υπάρχει ανάγκη να δημιουργηθεί αυτό το εμπόδιο. Ο κόπος που δαπανείται για να αντικατασταθούν οι κυρίαρχες ελληνοκυπριακές και τουρκοκυπριακές συνειδήσεις με μια ομοσπονδιακή ή μια λεγόμενη «κυπριακή» συνείδηση θα έπρεπε να δαπανείται για την καλλιέργεια ταξικής συνείδησης. Επομένως, είναι παράλογο να υποστηρίζουμε ότι μια ΔΔΟ είναι η ιδανική λύση για το Κυπριακό από αριστερή άποψη.

Η σταλινιστική ομάδα Στάσις (που δεν υπάρχει πλέον)[124] είναι η μόνη που προσπάθησε να βασίσει ρητά την υποστήριξή της για ΔΔΟ στο Μαρξισμό. Συγκεκριμένα, βάσισε την υποστήριξή της

124 Σημείωμα έκδοσης: Η ομάδα φαίνεται να ήταν ενεργή το 2016-2017.

για μια ομοσπονδιακή λύση στα γραπτά του Λένιν για το εθνικό ζήτημα που συνόψισα παραπάνω.[125] Η ομάδα Στάσις επαναλαμβάνει και συμφωνεί με την άποψη του Λένιν ότι οι Μαρξιστές χρειάζεται να εναντιωθούν σε «κάθε εθνική καταπίεση ή ανισοτιμία» και να υπερασπιστούν την ισοτιμία των εθνών που συναπαρτίζουν μια κρατική οντότητα. Επίσης επαναλαμβάνει και συμφωνεί με την θέση του Λένιν ότι χρειάζεται να προωθηθούν μόνο τα δημοκρατικά στοιχεία κάθε εθνότητας και να στοχευθεί η συγχώνευση των εθνών στη βάση του δημοκρατισμού και του προλεταριακού διεθνισμού. Επαναλαμβάνει και συμφωνεί με τη θέση του Λένιν ότι οι Μαρξιστές ωφείλουν «να εντοπίζουν και κατόπιν να στηρίζουν τις προοδευτικότερες δυνατές πρακτικές λύσεις σε ένα εθνικό ζήτημα, ακόμα και εντός των συνθηκών του καπιταλισμού», χωρίς να αναβάλλουν την επίλυση των ζητημάτων ως την επίτευξη του σοσιαλισμού, αλλά τοποθετούμενοι πάντα με γνώμονα το συμφέρον των μαζών και της προοπτικής της σοσιαλιστικής επανάστασης. Αναγνωρίζει πως η στήριξη των προοδευτικότερων δυνατών λύσεων εξυπακούεται συστράτευση των σοσιαλιστών και του προλεταριάτου με μερίδα της αστικής τάξης, και συμφωνεί με το Λένιν πως αυτό είναι αποδεκτό φτάνει το προλεταριάτο να μη γίνεται ουρά της αστικής τάξης, ταυτιζόμενο με τη δική της οπτική και τις δικές τις επιδιώξεις στο εθνικό ζήτημα. Η εργατική τάξη κρατά τους δικούς της διεθνιστικούς στόχους και υποστηρίζει την αστική τάξη στρατηγικά, χωρίς να συμμερίζεται τον αστικό εθνικισμό της δεύτερης, υποστηρίζοντας τη δεύτερη μόνο στο βαθμό που αυτή προωθά το δημοκρατισμό, την ισοτιμία και συγχώνευση των εθνών. Τέλος, η ομάδα Στάσις επαναλαμβάνει και συμφωνεί με τη θέση του Λένιν ότι η ένωση διαφορετικών εθνοτήτων μέσα σε ένα αστικό κράτος είναι ιστορικά προοδευτικό βήμα «από το μεσαιωνικό κατατεμαχισμό προς τη μελλοντική σοσιαλιστική ενότητα».

Ενώ η παραπάνω ανάγνωση του Λένιν είναι ακριβής, η ομάδα Στάσις μπαίνει σε προβλήματα όταν προσπαθεί να εφαρμόσει τις

125 Σημείωμα έκδοσης: Σε αυτή την υποσημείωση ο συγγραφέας παρέθετε σύνδεσμο προς το κείμενο της ομάδας «στάσις». Το κείμενο μπορεί να εντοπιστεί στην ιστοσελίδα του Κυπριακού Κινηματικού Αρχείου (movementsarchive.org). Κυκλοφόρησε το 2017 με τον τίτλο «Η θέση της ομάδας στάσις για το Κυπριακό ζήτημα και την επίλυσή του».

γενικές αρχές της θέσης του Λένιν στο Κυπριακό. Πρώτον, το ένα σημείο στο οποίο είναι εν μέρει σωστή: παρά το γεγονός ότι το σημερινό πλαίσιο του κυπριακού προβλήματος καθορίζεται από την αστική τάξη, οι μαρξιστές επιβάλλεται να επεμβαίνουν και να έχουν θέση στη διαμάχη. Λέω εν μέρει, επειδή η ριζοσπαστική κυπριακή αριστερά είναι πολιτικά ασήμαντη και δεν μπορεί να επηρεάσει την κατεύθυνση αυτής της ενδοαστικής διαμάχης με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Πρέπει πράγματι να έχουμε μια ανάλυση του σημερινού πλαισίου του προβλήματος και να εκφράσουμε την υποστήριξή μας για το είδος αστικής λύσης (αν υπάρχει) που πιστεύουμε ότι συμβάλλει περισσότερο στην ενότητα του πολυκοινοτικού κυπριακού προλεταριάτου και στη θεμελίωση επαναστατικής αριστεράς στην Κύπρο. Ωστόσο, πρέπει να αναγνωρίσουμε ότι αυτή η στήριξη δεν θα αποτελέσει σημαντική πολιτική παρέμβαση στη διαμάχη, παρέμβαση του είδους που στόχευαν επαναστάτες όπως ο Λένιν όταν υπήρχε εργατικό κίνημα. Αυτό που έχει σημασία για μας είναι να εκπαιδευτούμε και να προσανατολιστούμε σωστά στο θέμα, κατανοώντας την παρούσα και τις πιθανές μελλοντικές συγκυρίες, ώστε να είμαστε έτοιμοι να τις εκμεταλλευτούμε άμα έρθουν.

Δυστυχώς, η ομάδα Στάσις προχωρεί στην κατάφωρη διαστρέβλωση της θέσης του Λένιν στο εθνικό ζήτημα, υποστηρίζοντας ότι οποιαδήποτε προσέγγιση στο κυπριακό πρόβλημα που δέχεται έμμεσα ή άμεσα το σημερινό ντε φάκτο διαχωρισμό της κυπριακής εργατικής τάξης βρίσκεται σε αντίθεση με το μαρξισμό-λενινισμό από πλευράς αρχής: "είναι επί της αρχής ασύμβατη με τον μαρξισμό-λενινισμό κάθε προσέγγιση στο κυπριακό που αποδέχεται, άμεσα ή έμμεσα, τη ντε φάκτο διχοτόμηση της κυπριακής εργατικής τάξης, τον πολιτισμικό, εθνοτικό, γλωσσικό και θρησκευτικό σωβινισμό, την άρνηση ισοτιμίας και τον μέγιστο εφικτό δημοκρατισμό στην κρατική διοίκηση." Η ομάδα Στάσις υπονοεί εδώ ότι η διχοτόμηση, ντε φάκτο και κατ'επέκταση και ντε γιούρε, είναι επί της αρχής ασύμβατη με τη θέση του μαρξισμού στο εθνικό ζήτημα. Όπως είδαμε πιο πάνω, αυτό απέχει πολύ από την αλήθεια. Το δικαίωμα των εθνών στην αυτοδιάθεση συνεπάγεται το δικαίωμα στη διχοτόμηση/απόσχιση και δεν υπάρχει καμία μαρξιστική αρχή κατά της διχοτόμησης. Ο Λένιν θέτει την αρχή της πλήρους

ισότητας μεταξύ των εθνών ενός κράτους, αλλά αυτή η αρχή δεν συνεπάγεται ότι τα εν λόγω έθνη πρέπει να παραμείνουν στο ίδιο κράτος εάν δεν θέλουν. Η ομάδα Στάσις αγνοεί βολικά την προθυμία του Λένιν να εξετάσει σοβαρά την επιλογή της διχοτόμησης όταν οι εργατικές τάξεις διαφορετικών εθνών είναι πολύ εχθρικές για να αγωνιστούν μαζί. Μια τέτοια εχθρότητα ήταν η περίπτωση στην Κύπρο στο παρελθόν, οπότε θεωρώ ότι είναι ασφαλές να υποθέσουμε ότι ο Λένιν θα υποστήριζε τη διχοτόμηση το 1958, το 1964 και το 1974, ακολουθούμενη από την ενσωμάτωση των Ελληνοκυπρίων στην Ελλάδα και των Τουρκοκυπρίων στην Τουρκία αν αυτό επιθυμούσαν τα δύο έθνη.

Γενικότερα, η ομάδα Στάσις υποβαθμίζει τη στρατηγική διάσταση της προσέγγισης του Λένιν στο εθνικό ζήτημα, παρά το γεγονός ότι αναγνωρίζει την εν λόγω διάσταση στη σύνοψή τους για την προσέγγιση του Λένιν. Η ομάδα Στάσις αναφέρει ότι οι μαρξιστές οφείλουν να τοποθετούνται στα εθνικά ζητήματα με γνώμονα το συμφέρον του σκοπού της σοσιαλιστικής επανάστασης, αλλά καταλήγει να παρουσιάζει την προσέγγιση του Λένιν στο εθνικό ζήτημα ως ένα σύνολο αρχών, υπονομεύοντας το στρατηγικό στοιχείο παρά το γεγονός ότι το εν λόγω στοιχείο είναι το κεντρικό συστατικό της προσέγγισης. Λόγω αυτού του λάθους η ομάδα Στάσις καταλήγει να μετατρέπει την άποψη του Λένιν ότι η ενοποίηση των εθνών είναι επιθυμητή στην άνευ όρων αρχή ότι οι διχοτομήσεις πρέπει να αποφεύγονται πάση θυσία. Στην πραγματικότητα, η θέση της ομάδας Στάσις είναι πιο κοντά στη Λούξεμπουργκ παρά στο Λένιν, αν και φυσικά απουσιάζει η στρατηγική διάσταση του πρώτης.

Όσον αφορά την ανάλυση της ομάδας Στάσις των ιδιαιτεροτήτων του κυπριακού προβλήματος, το κυριότερο της σημείο είναι ότι μια ομοσπονδιακή Κύπρος θα αποτελέσει αστικοδημοκρατική πρόοδο. Ο λόγος που παραθέτουν για αυτή την άποψη είναι ότι η Ελλάδα και η Τουρκία έχουν συντηρητική επίδραση στην ελληνοκυπριακή και στην τουρκοκυπριακή αστική τάξη αντίστοιχα, εξάγοντας εθνικισμό, μιλιταρισμό, φασισμό και νατοϊκό ιμπεριαλισμό στο νησί. Μια ομοσπονδιακή Κύπρος θα σήμαινε την ανεξαρτησία της κυπριακής άρχουσας τάξης από τις άρχουσες τάξεις των δύο 'μητέρων πατρίδων' και είναι πιθανό να καταστήσει την εν λόγω

τάξη περισσότερο προοδευτική, να προωθήσει τον εκδημοκρατισμό του νησιού και να καταστήσει πιο πιθανό για την εργατική τάξη να κερδίσει ορισμένες «βασικές ελευθερίες». Από την πλευρά μου, πραγματικά αμφιβάλλω ότι η κυπριακή αστική τάξη θα γίνει πιο προοδευτική σε μια ομοσπονδιακή Κύπρο ή ότι θα προσφέρει βασικές ελευθερίες στην εργατική τάξη. Ίσως η υπόθεση μπορεί να γίνει ότι η τουρκοκυπριακή αστική τάξη θα έχει την ευχέρεια να συμπεριφέρεται πιο προοδευτικά, καθώς είναι όντως λιγότερο αντιδραστική από την φασίζουσα κυβέρνηση Ερντογάν. Δεν νομίζω όμως ότι η ελληνική άρχουσα τάξη είναι πιο αντιδραστική από την ελληνοκυπριακή. Είναι πιθανό μια ομοσπονδιακή Κύπρος να μειώσει τον εθνικισμό και τον μιλιταρισμό (περισσότερα για αυτό πιο κάτω), δημιουργώντας χώρο για ταξικό αγώνα, αλλά η εργατική τάξη θα κερδίσει ελευθερίες μόνο μέσω της ριζοσπαστικοποίησής της από μια ισχυρή κυπριακή αριστερά. Δεν μπορούμε να περιμένουμε ότι η αστική μας τάξη θα γίνει πιο προοδευτική στον 21ο αιώνα, όταν η τάση είναι προς την αντίθετη κατεύθυνση εδώ και πολλές δεκαετίες. Και είναι βέβαιο ότι μια ομοσπονδιακή Κύπρος, όπως και οποιαδήποτε Κύπρος κάτω από τον καπιταλισμό, θα είναι μέρος των μηχανορραφιών του παγκόσμιου ιμπεριαλισμού.

Η υπόλοιπη ανάλυση της ομάδας Στάσις για το Κυπριακό έχει ελάχιστη επαφή με την πραγματικότητα. Υποστηρίζει ότι εάν δεν έχουμε δικοινοτικό κράτος αλλά αντ᾽αυτού διχοτόμηση, τότε το ελληνοκυπριακό και το τουρκοκυπριακό κράτος θα καταληφθούν από τις «αντιδραστικές νατοϊκές δυνάμεις» Ελλάδα και Τουρκία. Κατά τη γνώμη μου, δεν υπάρχει καμιά πιθανότητα η Κυπριακή Δημοκρατία να απορροφηθεί από την Ελλάδα, αν και είναι δυνατόν η Τουρκία να απορροφήσει την Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου. Αυτή η απορρόφηση δεν αποτελεί τετελεσμένο γεγονός όμως: εάν η ΤΔΒΚ αναγνωριστεί διεθνώς, η εξάρτησή της από την Τουρκία μπορεί να μειωθεί. Σε κάθε περίπτωση, μια ομοσπονδιακή Κύπρος δεν θα είναι λιγότερο αντιδραστική από την Ελλάδα και πολύ πιθανό να γίνει και μέρος του ΝΑΤΟ. Η είσοδος στο ΝΑΤΟ είναι ανάθεμα για την ομάδα Στάσις, αλλά δεν καταλαβαίνω γιατί πιστεύουν ότι μια ΔΔΟ είναι λιγότερο πιθανό να είναι μέλος του ΝΑΤΟ παρά μια χωρισμένη Κύπρος. Η ένταξη στο ΝΑΤΟ θα εξασφαλίσει την ειρήνη στο νησί περισσότερο από οτιδήποτε άλλο.

Γενικά, η διάκριση που η ομάδα Στάσις κάνει μεταξύ των αντιδραστικών μητέρων-πατρίδων και της προοδευτικής μελλοντικής ομοσπονδιακής Κύπρου είναι απλώς μεταποικιακό τριτοκοσμικό παραλήρημα. Σημειώνει επίσης ότι λόγω του βίαιου παρελθόντος και της ντε φάκτο εχθρότητας και έλλειψης εμπιστοσύνης μεταξύ Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, το μελλοντικό ομοσπονδιακό κράτος πρέπει να είναι διζωνικό, τουλάχιστον για μια μεταβατική περίοδο, ώστε να δοθεί χρόνος και χώρος για την ανάπτυξη διακοινοτικής εμπιστοσύνης. Θα συζητήσω τις πιθανές επιπτώσεις μιας διζωνικής ομοσπονδίας παρακάτω, αλλά είναι αξιοσημείωτο ότι εδώ ο Λένιν απουσιάζει από την αιτιολόγηση της διζωνικότητας. Μπορεί να είχε δεχθεί τη διζωνικότητα αν ήταν πραγματικά απαραίτητο μέσο για την τελική συγχώνευση του ελληνοκυπριακού και τουρκοκυπριακού προλεταριάτου, αλλά όπως θα προχωρήσω να δείξω, αυτό είναι πολύ αμφίβολο.

Ίσως η πιο νηφάλια αριστερή εκτίμηση των πιθανών αρνητικών επιπτώσεων μιας ΔΔΟ έγινε από τον Δρ Λάμπρο Λαμπριανού στο άρθρο του «Το οδυνηρό του συμβιβασμού της Διζωνικής Δικοινοτικής Ομοσπονδίας και η εθνικιστική παγίδα του».[126] Ενώ η αρνητική εκτίμηση του Λαμπριανού για τη ΔΔΟ δεν είναι η μόνη αριστερή τέτοια εκτίμηση, επικεντρώνομαι σε αυτήν λόγω του σαφούς αντι-εθνικισμού της· οι περισσότερες άλλες εκτιμήσεις προέρχονται από εθνικιστική σκοπιά. Σε αντίθεση με τους εθνικιστές, ο Λαμπριανού καταλήγει να υποστηρίζει τη ΔΔΟ ως έναν αναπόφευκτο συμβιβασμό νοουμένων των σημερινών κοινωνικοπολιτικών συνθηκών. Ωστόσο, τονίζει ότι η ΔΔΟ πρέπει να είναι μόνο μεταβατική προκειμένου να έχει τα αποτελέσματα που αναμένουμε από αυτήν, δηλαδή, να οδηγήσει στην ενοποίηση των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων σε μια ενιαία κοινωνία και έτσι να διευκολύνει το δικοινοτικό αγώνα της εργατικής τάξης. Ο Λαμπριανού ανησυχεί ειδικά για τους κινδύνους της διζωνικότητας της ΔΔΟ. Θεωρεί ότι η διζωνικότητα πρέπει να είναι μεταβατική και να μετριάζεται από ένα κεντρικό κράτος που

126 Σημείωμα έκδοσης: Σε αυτή την υποσημείωση ο συγγραφέας παρέθετε σύνδεσμο προς το κείμενο του Λάμπρου Λαμπριανού. Ο σύνδεσμος είναι πλέον νεκρός. Το κείμενο κυκλοφόρησε στις 16/07/2015 στην ιστοσελίδα www.typos.com.cy.

να είναι θεσμικά ισχυρότερο από τα δυο συστατικά κράτη της ομοσπονδίας: "είναι αναγκαίο σε ένα μελλοντικό σύνταγμα να μπουν εκείνα τα θεσμικά θεμέλια που όχι μόνο θα επιτρέπουν αλλά και θα προωθούν τη σταδιακή υπέρβαση της διζωνικότητας με τη μορφή των εθνικά αμιγών περιοχών και θα αποκαθιστούν στο ακέραιο τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις βασικές ελευθερίες της διακίνησης, της εγκατάστασης και της περιουσίας χωρίς διακρίσεις στη βάση της εθνότητας. Σε αυτή την περίπτωση το πιο ισχυρό θεμέλιο είναι ένα δυνατό κοινό κράτος σε ότι αφορά τις εξουσίες του σε σχέση με τις εξουσίες των συνιστώντων κρατιδίων."

Η διζωνικότητα της ΔΔΟ ισοδυναμεί με την ύπαρξη χαλαρών γεωγραφικών συνόρων μεταξύ των δύο κύριων κυπριακών εθνών, των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων. Όπως σωστά επισημαίνει ο Λαμπριανού, αυτά τα γεωγραφικά σύνορα συνιστούν επίσης οικονομικά, πολιτικά και κοινωνικά σύνορα: "Πολιτικά σύνορα με την έννοια της μη ανάμιξης στη διαχείριση της εξουσίας της μιας ζώνης στην άλλη στο βαθμό της αποκλειστικής εξουσίας που τους παρέχει το κοινό κράτος και μη αμφισβήτησης της εξουσίας αυτής ούτε και από την κεντρική κυβέρνηση. Οικονομικά σύνορα με την έννοια μιας – ως ένα βαθμό – ανεξάρτητης από την οικονομική πολιτική του κοινού κράτους οικονομικής δραστηριότητας και ανάπτυξης. Κοινωνικά σύνορα με την έννοια ενός εθνοτικού διαχωρισμού που βασίζεται κυρίως στα χαρακτηριστικά της θρησκείας, της γλώσσας και της καταγωγής." Ο Λαμπριανού θεωρεί τη διζωνικότητα της Ομοσπονδίας ως τη νομιμοποίηση της ντε φάκτο τουρκικής κατοχής ενός τρίτου του νησιού. Η Κυπριακή Δημοκρατία δέχτηκε τη διζωνικότητα ως έναν οδυνηρό αλλά απαραίτητο συμβιβασμό μετά τα βίαια γεγονότα στο νησί και τη συνεχιζόμενη δυσπιστία μεταξύ των δυο κοινοτήτων, και ο Λαμπριανού βλέπει τη διζωνικότητα με τον ίδιο τρόπο. Σημειώνει ότι η βάση όλων των συνομιλιών μέχρι σήμερα είναι η συγκρουσιακή σχέση των δύο κοινοτήτων. Όλες οι συζητήσεις περιστρέφονται γύρω από την εξεύρεση ενός συμβιβασμού για το συσχετισμό δυνάμεων και τα προνόμια των δύο κοινοτήτων σε ένα νέο κράτος, με κάθε πλευρά να προσπαθεί να πετύχει την καλύτερη δυνατή συμφωνία για τα αστικά εθνικά της συμφέροντα.

Το ερώτημα για το Λαμπριανού, καθώς και για την υπόλοιπη αριστερά που θέλει επανένωση, είναι αν μια ΔΔΟ μπορεί να είναι το μέσο για την υπέρβαση της προαναφερθείσας συγκρουσιακής σχέσης των δύο κοινοτήτων και την ενοποίηση της κυπριακής κοινωνίας. Συγκεκριμένα, το ερώτημα του είναι εάν η διζωνικότητα μπορεί να είναι ένα τέτοιο μέσο ή εάν θα διατηρήσει τη διαίρεση και τη σύγκρουση των δύο κοινοτήτων και ενδεχομένως να ανανεώσει την εθνικιστική σύγκρουση στο μέλλον: «Εάν η απάντηση είναι ότι θέλουμε την πραγματική ένωση της Κύπρου και της κοινωνίας της τότε πρέπει να απαντηθεί και το ερώτημα που μπαίνει πέρα από το οδυνηρό του συμβιβασμού: Είναι η διζωνικότητα της δικοινοτικής ομοσπονδίας λειτουργική και βιώσιμη; Ή είναι πιθανόν (και σε ποιο βαθμό) ο εθνοτικός διαχωρισμός των δύο κοινοτήτων σε βάθος χρόνου να δημιουργήσει το έδαφος για νέες συγκρούσεις; Συνοπτικά, μπορεί με τη ΔΔΟ να αποφευχθεί το να γίνει ο εθνικισμός ξανά εργαλείο επιβολής εσωτερικών και εξωτερικών συμφερόντων;» Η κυπριακή αστική τάξη που διεξάγει τις συνομιλίες αντιμετωπίζει τη διζωνικότητα και τις βαλβίδες ασφαλείας που αυτή συνεπάγεται ως μέσο για τον έλεγχο και τον περιορισμό της συγκρουσιακής σχέσης των δύο κοινοτήτων και όχι ως μέσο για την υπέρβασή της. Η Αριστερά, ωστόσο, δεν μπορεί να δεχτεί την απλή βιώσιμη διαχείριση της εν λόγω σχέσης· μπορεί να υποστηρίξει τη διζωνικότητα μόνο αν αυτή μπορεί να βοηθήσει να ξεπεραστεί η συγκρουσιακή σχέση και να επανενωθούν πραγματικά τα δύο κύρια έθνη της Κύπρου, διευκολύνοντας το συλλογικό αγώνα των αντίστοιχων εργατικών τάξεών τους.

Ο Λαμπριανού υποστηρίζει ότι η διζωνικότητα δεν είναι μόνο ανεπαρκής για την υπέρβαση του εθνικισμού και της σύγκρουσης Ελληνοκυπρίων-Τουρκοκυπρίων αλλά μπορεί στην πραγματικότητα να επιτρέψει στις εθνικιστικές τάσεις στις δύο κοινότητες να κυριαρχήσουν στη νέα ομοσπονδία και να οδηγήσουν στην τελική διχοτόμηση της Κύπρου. Σύμφωνα με τον Λαμπριανού, ο εθνικισμός υποδηλώνεται από τα κοινωνικά όρια που μια ομάδα ανθρώπων, μια κοινότητα ή μια κοινωνία γενικότερα, τοποθετεί σε σχέση με μια άλλη, και διευκολύνεται από τέτοια κοινωνικά όρια. Συγκεκριμένα, διευκολύνεται όταν διαφορετικές κοινότητες έχουν τα δικά τους ξεχωριστά εκπαιδευτικά συστήματα και διαδικασίες

κοινωνικοποίησης: "η εθνικιστική θεώρηση και οι στάσεις στις οποίες υλοποιείται δεν είναι τόσο πνευματικής, διανοουμενίστικης φύσης όσο κυρίως αισθηματικής ταύτισης και της συστηματικής μακροχρόνιας εμπέδωσης της που συγκροτείται βέβαια στη βάση μιας μονόπλευρης κοινωνικοποίησης, προπάντων μιας μονοδιάστατης εκπαίδευσης." Ο βαθύς εθνικισμός της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής κοινότητας δεν μπορεί να ξεπεραστεί απλά με μέτρα χαμηλής πολιτικής για οικοδόμηση εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο κοινοτήτων, στα οποία έχουμε περιοριστεί μέχρι σήμερα. Είναι απαραίτητο να δοθούν στις δύο κοινότητες κοινά θεσμικά σημεία αναφοράς που προσφέρουν τη δυνατότητα κοινής ταύτισης. Αυτά τα κοινά σημεία αναφοράς πρέπει να περιλαμβάνουν: «1. Ένα κοινό θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της κοινωνίας, δηλ. ένα κοινό κράτος δικαίου, 2. Κοινές οικονομικές δομές, που παρέχουν την ευκαιρία για δημιουργία κοινών συμφερόντων, που αγγίζουν τη καθημερινότητα των ανθρώπων και 3. Κοινοί πολιτιστικοί φορείς που διαφυλάττουν τη διαφορετικότητα και ταυτόχρονα προωθούν τη συνύπαρξη της όχι μόνο ως αναγκαία συνισταμένη της συμβίωσης αλλά κυρίως ως συστατικό στοιχείο μιας υπό οικοδόμηση πολυπολιτισμικής κοινωνίας."

Ο Λαμπριανού υποστηρίζει ότι μια διζωνική ομοσπονδία στη βάση της εθνικής διαφοράς δεν θα παρέχει αυτά τα κοινά θεσμικά σημεία αναφοράς. Για αυτόν, μια διζωνική ομοσπονδία δεν ισοδυναμεί με συμβίωση των δύο κοινοτήτων, αλλά απλώς με την αποδοχή της ξεχωριστής κοινωνικοπολιτικής ύπαρξης κάθε κοινότητας από την άλλη μέσα στο χαλαρό πλαίσιο ενός κοινού κράτους. Σημειώνει ότι όσο πιο πολιτικά αδύναμο είναι το κοινό κράτος σε σχέση με τα συνιστώντα του κρατίδια, τόσο λιγότερο πιθανό είναι να αποτελέσει κοινό σημείο αναφοράς και προσδιορισμού των δύο κοινοτήτων. Οι Ελληνοκύπριοι και οι Τουρκοκύπριοι θα ταυτίζονται με τα συνιστώντα κράτη τους στα οποία θα ζουν την καθημερινότητά τους: «με ποιό κοινό κράτος θα ταυτίζεται ο κύπριος πολίτης – Ε/Κύπριος ή Τ/Κύπριος – εφόσον αυτό θα είναι κουτσουρεμένο και ανίκανο να τον αντιπροσωπεύσει αποτελεσματικά; Σαν πραγματικό σημείο αναφοράς και ταύτισης του θα παραμένει προφανώς το εκάστοτε «συνιστών κράτος» στην εκάστοτε ζώνη, όπου θα ζεί την καθημερινότητα του, θα γυρεύει λύση των

άμεσων προβλημάτων του και θα αντιπαρατίθεται με την ιστορία του μέσα από μια ξεχωριστή μονόπλευρη οπτική θεώρησης, όπως γινόταν σε ολόκληρο τον περασμένο αιώνα.» Αν οι δύο κοινότητες ζουν κυρίως χωριστά, έχουν ξεχωριστά εκπαιδευτικά συστήματα και ακούν ξεχωριστά ΜΜΕ, ο εθνικισμός δεν θα ξεπεραστεί. Αντ' αυτού, είναι πιθανό οι εθνικιστικές δυνάμεις να επωφεληθούν από αυτή την κατάσταση για να πάρουν το πάνω χέρι και να υπονομεύσουν το αδύναμο κοινό κράτος, να ανανεώσουν τις εθνικές συγκρούσεις στο νησί και να οδηγήσουν σε διαχωρισμό.

Γενικά συμφωνώ με την εκτίμηση του Λαμπριανού για τις εθνικιστικές παγίδες της διζωνικότητας. Αν και δεν είναι βέβαιο ότι μια ΔΔΟ θα συντηρήσει τον εθνικισμό, αυτό είναι μια ξεκάθαρη πιθανότητα που η κυπριακή ριζοσπαστική αριστερά πρέπει να πάρει σοβαρά και να προετοιμαστεί ενάντια. Η ριζοσπαστική αριστερά δεν μπορεί απλά να υποστηρίξει οποιαδήποτε ομοσπονδιακή λύση, αλλά μόνο μία με ισχυρό κεντρικό κράτος και η οποία να τείνει προς τη μελλοντική υπέρβαση της διζωνικότητας. Πιο συγκεκριμένα, τα ξεχωριστά εκπαιδευτικά συστήματα θα πρέπει να αποφευχθούν αν είναι δυνατόν, καθώς θα είναι ανοιχτά στην επιρροή εθνικιστικών θεσμών όπως η Ελληνική Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου. Η δικοινοτικότητα, δηλαδή η αναγνώριση των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων ως ίσων εταίρων σε ένα μελλοντικό κράτος, είναι σύμφωνη με τον μαρξισμό. Η διζωνικότητα, από την άλλη πλευρά, θυμίζει πολιτιστική-εθνική αυτονομία και είναι αμφισβητήσιμη από μαρξιστική σκοπιά.

Δυστυχώς, όπως έχω μερικώς δείξει πιο πάνω, η πλειονότητα των κυπριακών ακροαριστερών ομάδων υποθέτουν ότι μια ΔΔΟ θα αποτελέσει αστικοδημοκρατική πρόοδο και θα δημιουργήσει καλύτερες συνθήκες για δικοινοτική συμβίωση, χωρίς να έχουν εξετάσει σοβαρά τα πιο πάνω αντεπιχειρήματα στην εκτίμησή τους. Οι ομάδες αυτές θεωρούν λανθασμένα ότι μια ΔΔΟ θα αποδυναμώσει τον εθνικισμό, μόνο και μόνο επειδή οι εθνικιστές αντιτίθενται σε αυτήν. Αυτό είναι ένα ανεπίτρεπτο λάθος. Με τον ετεροπροσδιορισμό τους από τους εθνικιστές, οι ομάδες αυτές καταλήγουν ουρά των φιλελεύθερων στους οποίους αντιτίθενται οι εθνικιστές. Είναι έτοιμες να υποστηρίξουν άκριτα οποιαδήποτε ομοσπονδιακή λύση φέρουν οι φιλελεύθεροι αστοί, η ΕΕ και το μεγάλο κεφάλαιο, όπως

αποδεικνύεται από το γεγονός ότι δεν θέτουν κανένα κριτήριο που θα πρέπει να πληρεί ένα ομοσπονδιακό κράτος. Τέτοιος ουραγισμός φυσικά δεν έχει καμιά σχέση με Μαρξισμό.

Σε ένα πολύ καλό άρθρο στο περιοδικό Jacobin, ο ελληνοκύπριος αριστερός Λέανδρος Φίσερ εκφράζει παρόμοιο σκεπτικισμό προς την άκριτη υποστήριξη της ελληνοκυπριακής αριστεράς για τις επανενωτικές συνομιλίες.[127] Όπως σημειώνει: «Είναι εύκολο να επισημαίνουμε τον απόλυτα αντιδραστικό χαρακτήρα των αντιπάλων της λύσης για να ενισχύουμε το επιχείρημα της «επανένωση πάση θυσία» (reunification or bust). Ωστόσο, θα πρέπει να είμαστε σκεπτικοί προς αυτή την άκριτη στήριξη των διαπραγματεύσεων. Όχι μόνο υπερεκτιμά δραματικά την τρέχουσα ικανότητα της Αριστεράς να υπαγορεύει τη σειρά των γεγονότων, αλλά είναι επίσης βασισμένη σε αμιγώς ευσεβείς πόθους. Η τρέχουσα κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας κατέστησε σαφές ότι σκοπεύει να κατοχυρώσει τη «δημοσιονομική υπευθυνότητα» στο μελλοντικό σύνταγμα της χώρας. Η Αριστερά δεν μπόρεσε να αντισταθεί στη νεοφιλελεύθερη επίθεση σε ένα μέρος της χώρας· γιατί θα είναι σε καλύτερη θέση να το κάνει και στα δυο είναι κάτι περισσότερο από έγκυρη ερώτηση. Λαμβάνοντας υπόψη την προϊστορία της λεγόμενης επίλυσης συγκρούσεων στη Βόρεια Ιρλανδία και τη Βοσνία, μια αρκετά πιθανή έκβαση θα ήταν μια κατάσταση στην οποία οι καπιταλιστές και η κοσμοπολίτικη ελίτ από τις δύο πλευρές θα αντλήσουν τα οφέλη της συμφιλίωσης, ενώ οι απλοί εργαζόμενοι, περιορισμένοι στα χωριστά κράτη μέλη τους, θα πληρώσουν το λογαριασμό και θα γίνουν ακόμα πιο ευαίσθητοι στην εθνοπολιτιστική πολιτική. Αυτό πρόκειται για ένα δυνητικά επικίνδυνο αποτέλεσμα, το οποίο καθίσταται ακόμα πιο τοξικό από το γεγονός ότι η επίλυση που συζητείται επί του παρόντος αποτυγχάνει να λάβει υπόψη τα προνόμια των κύριων θεσμών του εθνικισμού και την επιρροή τους σε εκπαιδευτικά θέματα, όπως η Ορθόδοξη Εκκλησία στο νότο…. Η ειρήνη, η συμφιλίωση και η αμοιβαία αναγνώριση δεν μπορούν να βασίζονται σε συμφωνίες που στοχεύουν

127 Σημείωμα έκδοσης: Το κείμενο του Λέανδρου Φίσερ κυκλοφόρησε διαδικτυακά το 2017 στο “Jacobin”, με τον τίτλο “Reuniting Cyprus?”. Μπορεί να εντοπιστεί εδώ: https://www.jacobinmag.com/2017/01/cyprus-reunification-negotiations-akel-kke-greece-turkey

στην εναρμόνιση των καπιταλιστικών συμφερόντων της περιοχής, με αμυδρές ελπίδες ότι η εργατική τάξη θα επωφεληθεί από ένα μέρισμα ειρήνης.» (μετάφραση δική μου) Επίσης, αντίθετα με το Στάσις, σημειώνει σωστά ότι μια ομοσπονδιακή λύση δεν θα αμφισβητήσει καθόλου την επιρροή του ιμπεριαλισμού στην Κύπρο.

Αυτό που παραλείπει ο Λαμπριανού είναι ότι η συγκρουσιακή σχέση Ελληνοκυπρίων-Τουρκοκυπρίων μπορεί επίσης να εξαλειφθεί μέσω διχοτόμησης, όχι μόνο μέσω συμβίωσης σε ένα κοινό κράτος. Ο διαχωρισμός έχει ήδη μετριάσει σημαντικά τη σύγκρουση, έτσι ώστε σήμερα Ελληνοκύπριοι και Τουρκοκύπριοι να μπορούν να μετακινούνται ελεύθερα σε ολόκληρο το νησί με σχετική ασφάλεια. Ο τερματισμός του διαπραγματευτικού σήριαλ για το Κυπριακό θα θέσει τέλος στην πολιτική κυριαρχία του προβλήματος και θα υπονομεύσει τις εθνικιστικές πολιτικές δυνάμεις των οποίων ο λόγος ύπαρξης είναι το κυπριακό πρόβλημα. Και φυσικά, δεδομένου ότι τα σύνορα μεταξύ της ελληνικής και της τουρκικής Κύπρου παραμείνουν ανοιχτά, είναι δυνατό για την αριστερά και την εργατική τάξη των δύο κοινοτήτων να οργανωθούν συλλογικά παρά την έλλειψη κοινού κράτους. Δυστυχώς, τόσο ο Λαμπριανού όσο και οι ακροαριστερές ομάδες στις οποίες αναφέρθηκα πριν υποθέτουν ότι η διχοτόμηση είναι καταστροφή. Αυτό είναι αναμενόμενο από έναν φιλελεύθερο αριστερό όπως ο Λαμπριανού, αλλά όχι από ακροαριστερούς ή μαρξιστές. Δείχνει ότι παρά τους ισχυρισμούς τους για το αντίθετο, οι ομάδες αυτές στην πραγματικότητα θεωρούν την επανένωση της Κύπρου ως αυτοσκοπό. Το ερώτημα για το μαρξισμό είναι αν μια ΔΔΟ θα δημιουργήσει καλύτερες συνθήκες για έναν διακοινοτικό αγώνα της εργατικής τάξης, αλλά αυτό δεν είναι το ερώτημα για την ελληνοκυπριακή ριζοσπαστική αριστερά.

Κλείνω το κεφάλαιο με μια σύντομη αναφορά στη στάση δυο μικρών Τροτσκιστικών ομάδων, της Εργατική Δημοκρατίας και της Νέας Διεθνιστικής Αριστεράς (ΝεΔΑ).[128] Οι δυο ομάδες

128 Σημείωμα έκδοσης: Σε αυτή την υποσημείωση ο συγγραφέας παρέθετε συνδέσμους προς κείμενα των ομάδων «Νέα Διεθνιστική Αριστερά» και «Εργατική Δημοκρατία» με το σχόλιο «Μια τυπική τοποθέτηση της ΝεΔΑ για το Κυπριακό […] Κι εδώ μια τυπική τοποθέτηση της Εργατικής Δημοκρατίας». Πρόκειται για το άρθρο ««Διζωνική δικοινοτική» ή «ενιαία ανεξάρτητη»;

θεωρούν κυριότερο υπεύθυνο για την αποτυχία εξεύρεσης λύσης τα συγκρουόμενα συμφέροντα των άρχουσων τάξεων σε Κύπρο, Ελλάδα, Τουρκία, καθώς και των ιμπεριαλιστικών μεγάλων δυνάμεων, και άρα φυσιολογικά θεωρούν απαράδεκτο οι συνομιλίες να συνεχίζουν να εξαρτώνται από αυτές τις τάξεις και δυνάμεις, χωρίς εμπλοκή της εργατικής τάξης. Αμφότερες αντιλαμβάνονται σωστά ότι οι άρχουσες τάξεις των δυο κοινοτήτων βλέπουν ανταγωνιστικά η μια την άλλη, και άρα, πως αυτό που διακυβεύεται στις συνομιλίες είναι ποια πλευρά θα έχει το πάνω χέρι σε μια μελλοντική συμφωνία, όχι το καλό ενός επανενωμένου κυπριακού λαού. Ως εκ τούτου, και η Εργατική Δημοκρατία και η ΝεΔΑ εκφράζουν σκεπτικισμό προς την προοπτική ΔΔΟ, είναι απαισιόδοξες για τη δυνατότητα βιώσιμης αστικής λύσης και θεωρούν αφελή την άκριτη υποστήριξη της μεγάλης πλειοψηφίας της ελληνοκυπριακής αριστεράς για τις επανενωτικές συνομιλίες. Η αντιπρότασή τους είναι να δημιουργηθεί ένα δικοινοτικό εργατικό ταξικό κίνημα που θα ανατρέψει το καπιταλιστικό κατεστημένο στην Κύπρο και θα κτίσει μια σοσιαλιστική ομόσπονδη Κύπρο.

Δυστυχώς, παρότι χρειάζεται ένα δικοινοτικό εργατικό ταξικό κίνημα στην Κύπρο, είναι αδύνατο να κτιστεί μια σοσιαλιστική Κύπρος χωρίς παγκόσμια σοσιαλιστική επανάσταση, και αυτό δεν είναι ρεαλιστικό ενδεχόμενο στο εγγύς μέλλον. Μπορούμε να πούμε με ασφάλεια πως θα υπάρξει αστική λύση του Κυπριακού πριν γίνει κάποια επανάσταση. Συνεπώς, οι Μαρξιστές δεν μπορούν να απαξιώνουν τις αστικές συνομιλίες και εξελίξεις στο Κυπριακό και να αντιπροβάλλουν μια σοσιαλιστική Κύπρο ως βιώσιμο εναλλακτικό στόχο. Όπως έχω ήδη πει, χρειάζεται να εξετάσουν τα πιθανά ενδεχόμενα αστικής λύσης, από τη ΔΔΟ μέχρι διαφόρων διχοτομιστικών διευθετήσεων, και να δουν πως

Αντιπαραθέσεις στην Αριστερά στην Ελλάδα» του Ανδρέα Παγιάτσου, που κυκλοφόρησε στην ιστοσελίδα της Νέας Διεθνιστικής Αριστεράς το 2017, καθώς και για το κείμενο του Ντίνου Αγιομαμίτη με τίτλο «Πως μπορούμε να κτίσουμε ένα δικοινοτικό κίνημα αντίστασης στον εθνικισμό και την λιτότητα» το οποίο ήταν και η εισήγηση του στο συνέδριο «Η Αριστερά και το Κυπριακό» που έλαβε μέρος στις 13 Μαΐου του 2017. Το κείμενο κυκλοφόρησε μετέπειτα στο τεύχος 154 της εφημερίδας «Εργατική Δημοκρατία». Και τα δύο κείμενα έχουν αρχειοθετηθεί στο Κυπριακό Κινηματικό Αρχείο (movementsarchive.org).

μπορούν να εργαλειοποιήσουν αυτά τα ενδεχόμενα προς όφελος της ενότητας του Κυπριακού προλεταριάτου και τη συγκρότηση ταξικού αγώνα.

ΤΙ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟ ΜΑΡΞΙΣΜΟ

Έχοντας εξετάσει κάποιες από τις πιο ενδεικτικές πρόσφατες τοποθετήσεις για το κυπριακό πρόβλημα από Ελληνοκύπριους αριστερούς, τελειώνω παρουσιάζοντας τη δική μου μαρξιστική ανάγνωση της φύσης του κυπριακού προβλήματος σε γενικές γραμμές. Οφείλω να σημειώσω ότι το Κυπριακό δεν είναι το ίδιο πρόβλημα για όλους· είναι διαφορετικό πρόβλημα για τους εθνικιστές, τους φιλελεύθερους και τους μαρξιστές, επειδή οι εθνικιστές, οι φιλελεύθεροι και οι μαρξιστές έχουν διαφορετικούς στόχους για τους οποίους το Κυπριακό αποτελεί εμπόδιο ή πρόβλημα. Εγώ θα αναφερθώ στο ποια είναι η φύση του Κυπριακού για το μαρξισμό και στο τι χρειάζεται να πράξει μια πιθανή μελλοντική κυπριακή μαρξιστική αριστερά σε σχέση με αυτό.

Υπάρχουν πολλές ερμηνείες του κυπριακού προβλήματος. Για τους δεξιούς εθνικιστές, πρόκειται για πρόβλημα εισβολής και κατοχής, που αρχίζει τον Ιούλιο του 1974 και είναι αποτέλεσμα του τουρκικού επεκτατισμού. Για τους αριστερούς εθνικιστές, είναι αποτέλεσμα μιας ιμπεριαλιστικής νατοϊκής συνωμοσίας, του «προδοτικού» πραξικοπήματος της ελληνικής Χούντας και της υποτιθέμενης βρετανικής στρατηγικής του «διαίρει και βασίλευε» κατά την αποικιοκρατία. Για τους φιλελεύθερους και τους φιλελεύθερους αριστερούς, είναι πρόβλημα ελληνοκυπριακού και τουρκοκυπριακού εθνικισμού. Είναι αλήθεια ότι όλοι αυτοί οι προαναφερθέντες παράγοντες διαδραμάτισαν ρόλο στο κυπριακό πρόβλημα σε ποικίλους βαθμούς.

Είναι επίσης αλήθεια ότι υπάρχει μια σημαντική διαμάχη στο εσωτερικό της ελληνοκυπριακής και της τουρκοκυπριακής αστικής τάξης, ανάμεσα στις φιλελεύθερες και στις εθνικιστικές πτέρυγες των δύο. Η διαμάχη αφορά τον τρόπο θεσμικής επίλυσης του κυπριακού προβλήματος. Ο τρόπος με τον οποίο το πρόβλημα καταλήξει να επιλυθεί, π.χ. με τη δημιουργία ΔΔΟ ή με διχοτόμηση, θα οδηγήσει σε αλλαγές στην οικονομική, πολιτική και γενικότερα στην κοινωνική κατάσταση του νησιού. Αυτές οι

πραγματικές αλλαγές θα επηρεάσουν τις συνθήκες κάτω από τις οποίες εμείς οι μαρξιστές καλούμαστε να οικοδομήσουμε μια ανεξάρτητη επαναστατική αριστερά, με ορισμένες συνθήκες να είναι περισσότερο επιδεκτικές σε αυτό το καθήκον από άλλες. Συνεπώς, δεν μπορούμε να αδιαφορούμε για την έκβασή των αστικών συνομιλιών· πρέπει να εξετάσουμε τα πιθανά αποτελέσματα και να δούμε ποια είναι τα πιο επιδεκτικά στους σκοπούς μας. Οι αλλαγές στο κοινωνικοπολιτικό στάτους κβο μπορούν να ωφελήσουν την κυπριακή ριζοσπαστική αριστερά, ακόμη και αν δεν προκληθούν από αυτήν.

Είναι όμως ένα πράγμα να λέμε ότι η κυπριακή ριζοσπαστική αριστερά μπορεί να επωφεληθεί περισσότερο από μια λύση παρά από μια άλλη, και άλλο να λέμε ότι η ριζοσπαστική αριστερά δεν μπορεί να διεξάγει ταξική πάλη στο νησί χωρίς να προηγηθεί ομοσπονδιακή λύση. Δυστυχώς, τόσο το ψευδο-αριστερό κόμμα του κατεστημένου Ακέλ, όσο και η πλειοψηφία της ελληνοκυπριακής ριζοσπαστικής αριστεράς φέρουν τη δεύτερη άποψη. Όπως σημειώνει ο Φίσερ, «η συμβατική αριστερή σοφία λέει ότι τίποτα δεν μπορεί να συμβεί πριν από την επίλυση του Κυπριακού προβλήματος»[129] (μετάφραση δική μου). Αυτό πρόκειται για μια θεμελιώδη αντικειμενίστικη παρανόηση της φύσης του Κυπριακού από ολόκληρη την ελληνοκυπριακή αριστερά, ριζοσπαστική και μη. Η ελληνοκυπριακή αριστερά πιστεύει ότι είναι αντικειμενικά αδύνατο να διεξαχθεί ταξικός αγώνας στην Κύπρο εφόσον το Κυπριακό παραμένει άλυτο και η Κύπρος παραμένει διαιρεμένη. Αυτό υποδηλώνει ότι η αριστερά θεωρεί τον εαυτό της καταδικασμένο σε πολιτική ανημποριά ενόσο το κυπριακό πρόβλημα είναι άλυτο. Ως εκ τούτου, η μοίρα της ελληνοκυπριακής αριστεράς (ιδιαίτερα της ριζοσπαστικής) και της ταξικής πάλης εξαρτάται από το να φέρει η φιλελεύθερη αστική τάξη μια «προοδευτική» ομοσπονδιακή λύση. Η ελληνοκυπριακή αριστερά είναι πεπεισμένη ότι μια τέτοια λύση θα αλλάξει την αντικειμενική κατάσταση στο νησί, καθιστώντας δυνατή τη συλλογική μάχη των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων εργαζομένων.

---

129 Σημείωμα έκδοσης: Από το ίδιο κείμενο του Λέανδρου Φίσερ που αναφέρθηκε πιο πάνω.

Το πρόβλημα με αυτή την αντίληψη του κυπριακού προβλήματος είναι ότι παρουσιάζει την Αριστερά να είναι στο έλεος των αντικειμενικών συνθηκών που διαμορφώνει η αστική τάξη. Η ελληνοκυπριακή αριστερά θεωρεί την ομοσπονδιακή λύση ως προοδευτική από μόνη της, δηλαδή ως αντικειμενικά προοδευτική: η ομοσπονδιακή λύση θα καταστήσει αντικειμενικά δυνατό το συλλογικό αγώνα των Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκύπριων εργατών που τώρα είναι αντικειμενικά αδύνατος. Τίποτα δεν εξαρτάται από την Αριστερά σε αυτή την εικόνα· τα πάντα εξαρτώνται από τους αστούς και τη λύση που θα φέρουν. Είναι αυτονόητο ότι μια τέτοια εικόνα είναι απαράδεκτη από μαρξιστική σκοπιά· μια μαρξιστική ή ριζοσπαστική αριστερά δεν μπορεί να αφήσει τη μοίρα της στα χέρια της αστικής τάξης. Είναι μια εικόνα που αγνοεί τον υποκειμενικό παράγοντα της ιστορίας, ο οποίος παράγοντας οφείλει να είναι η ίδια η Αριστερα και η εργατική τάξη που η Αριστερά οφείλει να καθοδηγεί.

Το κυπριακό πρόβλημα οδήγησε έτσι την ελληνοκυπριακή αριστερά σε παράλυση, παράλυση για την οποία είναι η ίδια η αριστερά υπεύθυνη αλλά την οποία παρεξηγεί ως αναπόφευκτη αντικειμενική αναγκαιότητα. Από μαρξιστική σκοπιά, το Κυπριακό αποτελεί πρόβλημα στο βαθμό που εμποδίζει την ύπαρξη επαναστατικής αριστεράς και ταξικού αγώνα στην Κύπρο. Ωστόσο, ενώ η ελληνοκυπριακή αριστερά θεωρεί το Κυπριακό σαν αντικειμενικό εμπόδιο στην ταξική πάλη που έχει μορφή αναπόφευκτης πηγής εθνικισμού, στην πραγματικότητα το Κυπριακό είναι μόνο ένα υποκειμενικό εμπόδιο στην ταξική πάλη. Το Κυπριακό δεν ήταν ποτέ πρόβλημα αντικειμενικών συνθηκών που αναπόφευκτα εμποδίζουν την ύπαρξη ταξικής συνείδησης και ταξικής πάλης στην Κύπρο. Ήταν και εξακολουθεί να είναι η αιώνια δικαιολογία της ελληνοκυπριακής αριστεράς για την αποφυγή της ταξικής πάλης. Ο ταξικός αγώνας πρέπει να περιμένει μέχρι τη λύση του ‘εθνικού προβλήματος’. Το κυπριακό πρόβλημα είναι επομένως πρόβλημα συνείδησης. Είναι η ψευδής συνείδηση της ελληνοκυπριακής αριστεράς που την παγιδεύει να περιμένει το δικαίωμά της να υπάρχει πολιτικά ως αριστερά από τις συνομιλίες και τις αποφάσεις της αστικής τάξης. Είναι η ψευδής συνείδηση που εμποδίζει τη συγκρότηση μιας πραγματικής επαναστατικής κυπριακής

αριστεράς που θα καλλιεργεί ταξική συνείδηση και θα καθοδηγεί την ταξική πάλη στο νησί.

Το κυπριακό πρόβλημα δεν είναι η αιτία της ανικανότητας της ελληνοκυπριακής αριστεράς να διεξάγει ταξική πάλη, αλλά είναι στην πραγματικότητα το αποτέλεσμα της εν λόγω ανικανότητας. Υπάρχει ως πρόβλημα λόγω της αποτυχίας της αριστεράς στην Κύπρο (και στην Ελλάδα και στην Τουρκία) να διεξάγει ταξική πολιτική. Τουλάχιστον από τα μέσα της δεκαετίας του '40 η ελληνοκυπριακή αριστερά που κυριαρχείται από το ΑΚΕΛ δεν υπάρχει πολιτικά ως Αριστερά, επιλέγοντας να είναι ουρά της κυρίαρχης εθνικιστικής πτέρυγας της αστικής τάξης, η οποία πτέρυγα παραδοσιακά περιφρονεί την αριστερά. Το ΑΚΕΛ δεν ενήργησε ποτέ ανεξάρτητα από την εθνικιστική δεξιά, υποστηρίζοντας πάντα πολιτικά την τελευταία παρά τις διαφορές στη ρητορική, ενώ η ριζοσπαστική αριστερά είναι εξίσου ουραγός των εξελίξεων στις συνομιλίες της αστικής τάξης, των διπλωματών και των τεχνοκρατών. Από τουλάχιστον τα μέσα της δεκαετίας του '40 η ελληνοκυπριακή αριστερά έδωσε προτεραιότητα στην επίλυση του εθνικού ζητήματος εις βάρος της ταξικής πάλης. Η προσέγγιση της ελληνοκυπριακής αριστεράς στο εθνικό ζήτημα είναι στην πραγματικότητα το αντίθετο της προσέγγισης των Μαρξ, Ένγκελς και Λένιν: αντί να δίνει προτεραιότητα στην ταξική πάλη και να εργαλειοποιεί το εθνικό ζήτημα για τους σκοπούς της ταξικής πάλης, δίνει προτεραιότητα στο εθνικό ζήτημα και αναστέλλει τον ταξικό αγώνα μέχρι να λυθεί το πρώτο. Η αδυναμία της κυπριακής αριστεράς να διεξάγει ταξική πάλη και να ξεφύγει από τα όρια του εθνικισμού άφησε το νησί στο έλεος των εθνικιστικών δυνάμεων και οδήγησε στην ανάπτυξη αυτού που σήμερα αποκαλούμε 'κυπριακό πρόβλημα'. Αυτό το πρόβλημα με τη σειρά του έφτασε να γίνεται αντιληπτό ως ένα αντικειμενικό εμπόδιο που εμποδίζει την ταξική πάλη, αλλά είναι μόνο ένα υποκειμενικό εμπόδιο και το αντικειμενικό αποτέλεσμα της έλλειψης ταξικής πάλης που προηγήθηκε: μια κλασική περίπτωση ψευδούς συνείδησης χαρακτηριζόμενη από αντιστροφή αιτίου-αιτιατού.

Αυτή η αποτυχία της τοπικής αριστεράς μεσολαβείται από τη μη ύπαρξη διεθνούς επαναστατικής Αριστεράς. Είναι ο τρόπος με τον οποίο η διεθνής ήττα του μαρξισμού και η υποχώρηση

της Αριστεράς στον εθνικισμό – σοσιαλισμός σε μια χώρα, λαϊκά 'πατριωτικά' μέτωπα ενάντια στον ιμπεριαλισμό, μεταποικιακή θεωρία, πολιτικές ταυτότητας κλπ. – εκφράστηκαν στο κυπριακό πλαίσιο. Η ελληνοκυπριακή αριστερά παραδοσιακά προσεγγίζει το κυπριακό πρόβλημα υπό το πρίσμα πολιτικών ταυτότητας, υποστηρίζοντας αρχικά την ένωση με την Ελλάδα κι έπειτα τον κυπριακό 'πατριωτισμό', ενώ η μικρή ριζοσπαστική της μερίδα τελευταία προωθά τη λεγόμενη 'κυπριακή συνείδηση' ή μια ομοσπονδιακή συνείδηση. Έχω ασχοληθεί πιο πάνω με την ομοσπονδιακή συνείδηση, αλλά θα προσθέσω ακόμη δυο λόγια για τη λεγόμενη κυπριακή συνείδηση εδώ. Δεν υπάρχει μία αλλά στην πραγματικότητα δύο πολιτισμικά ξεχωριστές κυπριακές ταυτότητες, η ελληνοκυπριακή και η τουρκοκυπριακή. Αυτές οι πολιτισμικές ταυτότητες μοιράζονται πολλά στοιχεία αλλά έχουν και αποκλίσεις και δεν μπορούν να αποτελέσουν τη βάση της κυπριακής ενότητας χωρίς τροποποίηση, δηλαδή χωρίς την καλλιέργεια μιας νέας κυπριακής ή ομοσπονδιακής συνείδησης που δεν υπάρχει σήμερα. Αυτό που ήδη υπάρχει και ενώνει τους Κύπριους εργαζόμενους είναι τα κοινά τους υλικά ταξικά συμφέροντα και είναι επιτακτική ανάγκη για τη ριζοσπαστική αριστερά των δύο κοινοτήτων να καταστήσει αυτά τα συμφέροντα συνειδητά ώστε να οικοδομηθεί ενότητα που να υπερβαίνει την εθνικότητα.[130] Όπως προανέφερα, μια χωρίς διακρίσεις μα αταξική κυπριακή ταυτότητα δεν μπορεί ούτε να υποκαταστήσει την ταξική συνείδηση ούτε να είναι γέφυρα προς αυτή, αλλά αντίθετα είναι ένα ακόμη εμπόδιο στην ταξική συνείδηση.

Δεδομένου ότι για το μαρξισμό το κυπριακό πρόβλημα είναι πρόβλημα ψευδούς συνείδησης, αυτό σημαίνει ότι για το μαρξισμό η λύση του προβλήματος είναι η υπέρβαση αυτής της ψευδούς συνείδησης. Είναι η συνειδητοποίηση ότι ανεξάρτητα από όποια λύση εφαρμόσει η αστική τάξη, δηλαδή με ή χωρίς μια διζωνική

130 Ο Φίσερ λέει κάτι παρόμοιο στο άρθρο του: «Αυτό που ήδη ενώνει τους Κύπριους εργαζόμενους δεν είναι η ταυτότητά τους ή η γεωγραφία, αλλά οι αγώνες τους ενάντια στη συνεχή επιδείνωση του βιοτικού τους επιπέδου και η αντίθεσή τους στη χρήση του νησιού ως εκτοξευτήρα για ιμπεριαλιστικούς πολέμους. Οι σοσιαλιστές που επιθυμούν να αμφισβητήσουν το στάτους κβο στην Κύπρο και να συμβάλουν σε μια βιώσιμη και μακρόχρονη ειρήνη πρέπει να ξεκινήσουν από αυτό το δεδομένο» (μετάφραση δική μου).

δικοινοτική ομοσπονδία, η κυπριακή ριζοσπαστική αριστερά μπορεί και οφείλει να διεξάγει ταξική πάλη. Άλλο ένα επακόλουθο αυτής της οπτικής είναι ότι από μόνη της καμιά λύση δεν είναι καλύτερη από μια άλλη.

Με ή χωρίς λύση, με ή χωρίς ΔΔΟ, ούτε η κατάσταση της εργατικής τάξης ούτε οι προοπτικές εργατικού ταξικού αγώνα θα αλλάξουν χωρίς μια ριζοσπαστική αριστερά που να στοχεύει στην καλλιέργεια ταξικής συνείδησης. Όπως ανέφερα πιο πάνω, αλλαγές στο κοινωνικοπολιτικό κατεστημένο μπορούν να ωφελήσουν την κυπριακή ριζοσπαστική αριστερά ακόμη και αν δεν προκληθούν από αυτήν, αλλά τώρα προσθέτω ότι δεν θα την ωφελήσουν εάν δεν είναι προετοιμασμένη να τις εκμεταλλευτεί. Εάν δεν υπάρχει ιδεολογικά και οργανωτικά ανεξάρτητη Αριστερά να εκμεταλλευτεί τις όποιες ενδοαστικές διαμάχες για να προωθήσει την ενότητα του κυπριακού προλεταριάτου και τη διεξαγωγή ταξικής πάλης, αυτή η ενότητα και αυτός ο αγώνας δεν θα προκύψουν. Εάν η Αριστερά είναι ουρά της αστικής τάξης τόσο ιδεολογικά όσο και πολιτικά, αυτοδιαλύεται και παύει να υπάρχει προτιμότερη λύση στο κυπριακό πρόβλημα.

Επιπλέον, εάν η ταξική πάλη μπορεί να διεξαχθεί ακόμα και χωρίς λύση, τότε μπορεί και να διεξαχθεί σε περίπτωση διχοτόμησης και η διχοτόμηση δεν είναι τόσο καταστροφική όσο νομίζει η ελληνοκυπριακή αριστερά. Μάλιστα, όπως υποστήριξα προηγουμένως, υπάρχουν λόγοι να πιστεύουμε ότι η διχοτόμηση μπορεί να είναι προτιμότερη από τη ΔΔΟ. Η διχοτόμηση θα τερματίσει την πολιτική κυριαρχία του κυπριακού προβλήματος πολύ νωρίτερα από μια ομοσπονδιακή λύση· μια ομοσπονδιακή λύση θα χρειαστεί πολλά χρόνια για να εφαρμοστεί πλήρως και όλο εκείνο το διάστημα η πολιτική ζωή θα κυριαρχείται από την προσπάθεια εφαρμογής της. Επιπρόσθετα, δεδομένης της εσφαλμένης πεποίθησης της ελληνοκυπριακής αριστεράς (και υποθέτω και της τουρκοκυπριακής αριστεράς) ότι το κυπριακό πρόβλημα πρέπει να επιλυθεί πριν η ταξική πάλη γίνει δυνατή, είναι πολύ πιθανό αυτή να συνεχίσει να αναβάλλει την ταξική πολιτική καθόλη τη διάρκεια της περιόδου εφαρμογής της ομοσπονδιακής λύσης και να είναι ουραγός των φιλελεύθερων στην προσπάθεια τους να καταστήσουν τη νέα ομοσπονδία βιώσιμη. Από την άλλη πλευρά, μια διχοτόμηση

θα θάψει τις φιλελεύθερες ελπίδες της αριστεράς για επανένωση και είναι ίσως πιθανότερο να ξυπνήσει την αριστερά από την εθνική της αποχαύνωση, βοηθώντας τη να συνειδητοποιήσει ότι θα πρέπει να προσπαθήσει να υπάρξει πολιτικά σε ένα διαιρεμένο νησί. Αλλά το σημαντικότερο είναι να ξεφύγει η ριζοσπαστική αριστερά από τα όρια του εθνικού ζητήματος και να σταματήσει να περιμένει την αστική τάξη να φέρει λύση.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Σε αυτό το κείμενο προσπάθησα να προσδιορίσω το μαρξιστικό πλαίσιο για την εξέταση του εθνικού ζητήματος και να κάνω μια πρώτη προσπάθεια εφαρμογής αυτού του πλαισίου στο Κυπριακό. Τόνισα ότι ο μαρξισμός προσεγγίζει τα εθνικά ζητήματα πρωταρχικά στρατηγικά, παίρνοντας τη θέση που θεωρεί ως την πλέον ευνοϊκή για ενοποιημένη ταξική πάλη και για το καθήκον της παγκόσμιας σοσιαλιστικής επανάστασης. Υποστήριξα ότι αυτός είναι και ο τρόπος με τον οποίο οι Κύπριοι μαρξιστές (και ριζοσπάστες αριστεροί) πρέπει να προσεγγίσουν το κυπριακό πρόβλημα. Οι Κύπριοι μαρξιστές πρέπει να προσπαθήσουμε να πολιτικοποιήσουμε το κυπριακό πρόβλημα με τρόπο που προωθεί την ενότητα των κυπρίων εργαζομενων και τη συγκρότηση εργατικού ταξικού αγώνα, και πρέπει να υποστηρίξουμε την προσέγγιση ή τη λύση στο πρόβλημα που ευνοεί την εν λόγω ενότητα και την εν λόγω συγκρότηση.

Προσπάθησα επίσης να δείξω ότι η σημερινή στάση της ελληνοκυπριακής ριζοσπαστικής αριστεράς για το Κυπριακό είναι ανεπαρκής. Η ελληνοκυπριακή ριζοσπαστική αριστερά παρερμηνεύει τη φύση του προβλήματος, βλέποντας τον ντε φάκτο διαχωρισμό της Κύπρου ως αντικειμενικό εμπόδιο που αποκλείει τη δυνατότητα ταξικής πάλης, ενώ είναι ακριβώς η μακροχρόνια παρερμηνεία του προβλήματος από την ελληνοκυπριακή αριστερά που είναι το πρόβλημα. Από μαρξιστική σκοπιά, το κυπριακό πρόβλημα είναι η προτεραιότητα που δίνει η κυπριακή αριστερά στο εθνικό ζήτημα εις βάρος του καθήκοντός της για κοινωνικό μετασχηματισμό μέσω ταξικής πάλης. Αυτή η λανθασμένη προτεραιότητα, μαζί με τον ετεροπροσδιορισμό της ριζοσπαστικής αριστεράς από τους εθνικιστές, καθιστά τη ριζοσπαστική αριστερά απλή ουρά

της αστικής τάξης και την οδηγεί να τοποθετεί αβάσιμες ελπίδες σε μια πιθανή ομοσπονδιακή λύση και να δαιμονοποιεί αδικαιολόγητα μια πιθανή διχοτόμηση. Τόσο η Διζωνική Δικοινοτική Ομοσπονδία όσο και η διχοτόμηση πρέπει να επανεξεταστούν πιο ψύχραιμα. Ήμουνα πάντα οπαδός της ΔΔΟ και είμαι ακόμα συναισθηματικά συνδεδεμένος με το στόχο ομοσπονδιακής επανένωσης, αλλά δεν μπορούμε να παίρνουμε σαν δεδομένο ότι η ΔΔΟ είναι προτιμότερη από τη διχοτόμηση. Τουλάχιστον, ελπίζω να έχω δείξει ότι υπάρχουν σημαντικοί κίνδυνοι σε μια ΔΔΟ που υποδεικνύουν ότι η ομοσπονδία δεν θα είναι αυτόματα ευεργετική, χωρίς μια αριστερά έτοιμη να αντιμετωπίσει τους κινδύνους. Και το κυριότερο, πιστεύω ότι η ελληνοκυπριακή ριζοσπαστική αριστερά πρέπει επιτέλους να αρχίσει να στηρίζεται στον εαυτό της και όχι σε οποιαδήποτε αστική λύση.

Φειδίας Χριστοδουλίδης

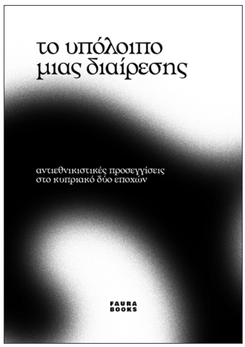
ΕΚΔΟΣΕΙΣ FAURA BOOKS

001 David Graeber Άμπα τζιαι είσαι Αναρχικός/ή; Η Απάντηση Μπορεί να σε Αήκει Σύξυλη/ο!

002 Emma Goldman Το Παιδίν τζιαι οι Εχθροί του

003 Ανώνυμο Οδηγός για Peer-to-Peer, Κρυπτογράφηση, και TOR: Νέες Υποδομές Επικοινωνίας για Αναρχικά

004 Συλλογή Κειμένων Το Υπόλοιπο μιας Διαίρεσης: Αντιεθνικιστικές Προσεγγίσεις στο Κυπριακό Δύο Εποχών

005 John Tallent «Δεν Υπάρχει Ηθική Κατανάλωση στον Καπιταλισμό» (μτφρ. Ερεβίδες)

006 Λέσχη Κινηματικού Αναστοχασμού Υφαίνοντας το Νήμα: Συγκυρία, Ταξική Σύνθεση και Ανταγωνιστικό Κίνημα στην Κυπριακή Δημοκρατία

007 Αντώνης Παστελλόπουλος (επιμέλεια) Οι Ήρωες Πίσω στους Τάφους τους: Δέκα Ριζοσπαστικά Κείμενα για το Κυπριακό

ΟΙ ΗΡΩΕΣ ΠΙΣΩ ΣΤΟΥΣ ΤΑΦΟΥΣ ΤΟΥΣ

ΔΕΚΑ ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΑΣΤΕΛΛΟΠΟΥΛΟΣ

Μετά από πολλαπλές ιδεολογικές διαμάχες και θεωρητικές αντιπαραθέσεις με τις διάφορες τάσεις του αριστερού ελληνοκυπριακού εθνικισμού, οι κυπροκεντρικές θέσεις κατάφεραν, αν όχι να κυριαρχήσουν, τουλάχιστον να ταυτιστούν με τον ριζοσπαστικό (ελληνο)κυπριακό χώρο και να παραμείνουν αναπόσπαστο κομμάτι του. Οι ριζοσπαστικές αντιεθνικιστικές προσεγγίσεις δεν είχαν παρ' όλα αυτά περιοριστεί ιστορικά στις κυπροκεντρικές πολιτικές και θεωρητικές αναλύσεις που αναπτύχθηκαν γύρω από την κυπριακή ταυτότητα. Μία πιο περιεκτική ανάγνωση του θεωρητικού και πολιτικού υλικού του κυπριακού ριζοσπαστικού χώρου αναδεικνύει μια σειρά κειμένων τα οποία αποκλίνουν από τις κυρίαρχες κυπροκεντρικές προσεγγίσεις, τόσο στην έμφαση της κριτικής τους, όσο και στους θεωρητικούς τους προσανατολισμούς. Η συλλογή αυτή έχει ως στόχο να κάνει προσιτό το περιεχόμενο αυτών των κειμένων σε ένα νέο κοινό, φέρνοντας στην επιφάνεια τις εναλλακτικές ριζοσπαστικές προσεγγίσεις μέσα από τις οποίες ο (ελληνο)κυπριακός ριζοσπαστικός χώρος έχει αναλύσει και αποδομήσει το Κυπριακό Πρόβλημα, καθώς και την κυπριακή εμπειρία γενικότερα.

FAURA BOOKS